

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่
เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

Integrated area based Management of Trans-Boundary

Garbage, Nong pheung Sub-district Municipality,

Saraphi District, Chiang Mai Province

รักษันรินทร์ แก้วมีศรี

และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธันวาคม พ.ศ. 2555

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ รศ.ดร.อวรรณ โอภาสพัฒนกิจ ที่ให้ความกรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะเติมเต็มด้านหลักคิดที่สำคัญในการทำวิจัย อาจารย์ ดร. กนต์ธีร์ นุชสุวรรณ ที่ช่วยเหลือชี้แนะให้กรอบคิด และโจทย์งานวิจัยนี้มีความชัดเจน ขอขอบคุณ อาจารย์พงศ์ไพยม วาศุภติ และ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย ที่ช่วยให้คำแนะนำ ตรวจสอบข้อมูล และการเขียนรายงานวิจัย ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.สมชัย ฤชุพันธุ์ และ รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์ ที่ช่วยประสานงาน ติดตามงาน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และขอขอบคุณ ท่านนายอำเภอสารภี นายอุทัย ลือชัย ที่ให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาขับเคลื่อนในการศึกษาปัญหาขยะข้ามแดน ในท้องถิ่นอย่างจริงจัง ขอขอบคุณผู้บริหารเทศบาลทุกท่าน ที่เป็นภาคีความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ตลอดถึงแขวงการทางที่ 2 กรมทางหลวงชนบทจังหวัดเชียงใหม่ ที่ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนร่วมกิจกรรมการศึกษาทุกขั้นตอน จนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยและคณะขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ที่นี่

นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณ ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน กลุ่ม /องค์กรชาวบ้านของตำบลหนองผึ่ง ตำบลยางเนิ้ง ตำบลท่าวังตาล ตำบลหนองหอย ตำบลไชยสถาน ตำบลดอนแก้ว และตำบลหนองแฝก ที่ได้เปิดโอกาสให้เกิดชุมชน ท้องถิ่นแห่งการเรียนรู้ และหาแนวทางร่วมกันในการจัดการขยะข้ามแดน จนสามารถหาทางออกในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่จะขยายผลต่อไป หากคุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยและคณะขอขอบคุณความดีทั้งหมดให้กับ ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน กลุ่ม/องค์กรชาวบ้านทุกท่าน

รักษันรินทร์ แก้วมีศรี

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นใช้กระบวนการทางการศึกษาและการพัฒนา เพื่อการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่สถานการณ์ ปัญหาขยะ ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ฯลฯ เพื่อศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนด เป็นนโยบายสาธารณะ และเพื่อศึกษาผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยดูการเปลี่ยนแปลงหลังจากทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยร่วมมือกับชาวบ้านตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาชุมชน วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดน รวมทั้งร่วมกิจกรรม มทุกขั้นตอนในการ จัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยมีนักพัฒนาจากส่วนราชการ ท้องถิ่น ประชาชน ในพื้นที่ และ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยอีกฝ่ายหนึ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางสังคมของชุมชน ในการแก้ปัญหา
ต่างๆในชุมชน ด้วย วิธีการต่างๆ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดเวทีชุมชน
และเวทีระดับเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำการสังเกต สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
หลักและการจัดกลุ่มสนทนา จากนั้นได้มีการดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ในขั้นตอนเหล่านี้ผู้วิจัยได้สังเกต บันทึกการ
ดำเนินการและการสรุปผล ข้อมูลที่ได้ผู้ วิจัย นำไปวิเคราะห์และเสนอแนวทางการ
จัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ต่อไป

ผลการศึกษา จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การ ขยายตัวของ ความเป็นเมือง รวมถึงโรงงาน สถานประกอบการ ห้างเช่า / หอพัก เป็นจำนวนมาก ประกอบกับจำนวนประชากร ในพื้นที่และประชากรแฝง รวมทั้งนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบที่ตามมาคือ ปัญหาขยะข้ามแดน สืบเนื่องจากปัญหาขยะระดับครัวเรือน ในชุมชน และสถานประกอบการ นับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถที่ จัดการขยะของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ความไม่ชัดเจนของ แผนยุทธศาสตร์ และ นโยบายในการจัดการขยะในพื้นที่ทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อประกอบการตัดสินใจ ในการบริหารจัดการขยะ ส่งผลให้ปริมาณขยะตกค้าง และขยะข้ามแดนในพื้นที่

สำหรับ รูปแบบ การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ 5 ขั้นตอน นั้น พบว่ายัง ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหามลพิษขยะข้ามแดน ในพื้นที่ และระหว่าง องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น ได้ทันที เป็นรูปธรรมในห้วงเวลาศึกษา แต่ทุกขั้นตอน เกิดผลดีต่อชุมชนคือ เกิดแนวคิดการ การจัดการขยะข้ามแดน เป็นเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาและแก้ไขปัญห ขยะข้ามแดน ทั้งยอมรับสภาพ ปัญหาและร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญ หาต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดการร่วมกัน กำหนดแผนแม่บท เป็นนโยบายสาธารณะ ในการจัดการ ขยะข้ามแดน นอกจากนั้น ผลการทดลอง รูปแบบการจัดการขยะข้ามแดนในพื้นที่ ดังกล่าว ยัง ก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมโดยรวมในการแก้ไขปัญห ขยะชุมชนและขยะข้ามแดน ที่ สอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

Research Title : Integrated area based Management of Trans–Boundary Garbage, Nong pheung Sub–district Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province

Researcher: Mr. Raknarin Kaewmeesri et al.

Abstract

This research is a kind of participatory action research mainly using study and development process for integrated area based management of trans–boundary garbage, Nong pheung Sub–district Municipality, Saraphi District, Chiang Mai Province, with 3 objectives: to study context of the community contributing to cause the problem of waste across the border from situation, waste problem, livelihood on economic, social, cultural, political, and administration aspect, etc.; to study and try a model of management of trans–boundary garbage based on participation of community, locality, and setting as a public policy; and to study the result of the integrated area based management across the border by looking at the change after trying the model of management of trans–boundary garbage. The researchers cooperated with local peoples from community study, analysis of situation of waste across the border, including joining every step of the integrated area based management of trans–boundary garbage, where developers from local public government sector, peoples in the area, and academicians from university joined the activity too.

Collection of data on social conditions of community in solving problems in the community was made by means: arrangement of learning process by organizing community stage and stage in the level of local administrative organization network, observation, and interviewing those giving information, and provision of focus group discussion. And then, the procedures of participatory action research were implemented for 5 steps. In these steps the researchers

observed, recorded implementation, and summarized the result. The obtained data was analyzed and then the researchers presented the approach of integrated area based management of trans-boundary garbage.

The study result revealed that from social and economic change, it also changed lifestyle of peoples too. Expansion of urbanization, including a lot of factories, establishments, apartments, and number of peoples in the area and latent population, as well as increased number of tourism made subsequent effect as the problem of trans-boundary garbage due to increasing of problem of garbage in the level of family in the community and establishments, while the local administrative organization could not manage its garbage problem efficiently, had no clear on strategic plan and policy of garbage management in the area for short term and long term in order to support decision making on garbage management. These resulted in residual garbage and trans-boundary garbage.

For the pattern of 5 steps of integrated area based management of trans-boundary garbage, it was found that it could not resolve the problem of trans-boundary garbage in the area and between local administrative organizations immediately and concretely within the period of study. But every step brought about good effect to the community, that is, it caused an idea of trans-border garbage as giving an opportunity for peoples to join the activity to develop and solve the trans-boundary garbage problem, and accept the problem condition and jointly find the way to solve problems. This allowed the community to learn and jointly set a master plan as a public policy of trans-boundary garbage. Besides, the result of trying the model of trans-boundary garbage in the said area also had good effect to the society in overall view in solving the problem of community garbage and trans-border garbage conforming to the changed social condition at present.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
1.3 ประเด็น/โจทย์การวิจัย	9
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ/แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	9
1.5 นิยามศัพท์	10
1.6 ขอบเขตของการวิจัย	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน	14
– ความหมายของขยะมูลฝอย	15
– แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย	16
– ประเภทของขยะมูลฝอย	18
– ปัญหาผลกระทบของขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ	22
– ปริมาณขยะมูลฝอย	21
– สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย	21
– การจัดการขยะมูลฝอยของนานาชาติ	22
– กรณีศึกษาการจัดการขยะของต่างประเทศ	24
– การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย	28

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
2.2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะมูลฝอย	32
- พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2535	33
- พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535	33
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535	34
- นโยบายที่เกี่ยวข้อง	34
2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	38
- หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	45
- ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	51
- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	55
- กรรณวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน	55
2.4 แนวคิดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)	56
- ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	58
- คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	60
2.5 แนวคิดการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่	64
- ทฤษฎีเชิงสาระ	69
- ทฤษฎีเชิงกระบวนการ	71
- การวางแผนยุทธศาสตร์	77

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.6 แนวคิดการกำหนดนโยบายสาธารณะ	79
- ความหมายของการกำหนดนโยบายสาธารณะ	79
- องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ	81
- ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ	82
- กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ	83
2.7 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	89
2.8 กรอบความคิดในการวิจัย	98
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	100
3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	100
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล	102
3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	103
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	104
3.5 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	109
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	111
4.1 บริบทพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง	111
- สภาพทางเศรษฐกิจ	116
- สภาพทางสังคม	118
- สภาพด้านการศึกษา	120
- สภาพด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	121
- สภาพการคมนาคม	123
4.2 สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ	124

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	
- สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง	130
- สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของ เทศบาลภาควิชาความร่วมมือ	132
4.3 รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	142
- วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน	142
- ประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่น ตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น	154
- พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคมเพื่อจัดการ ปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น	161
- กำหนดแผนแม่บทของภาควิชาความร่วมมือ และการกำหนด นโยบายสาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน	164
- การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม	177
4.4 ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	182
- ปัจจัยนำเข้า (Input)	182
- กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ	183
- ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคมที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญหามลพิษข้ามแดน	185

สารบาญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	188
5.1 สรุปผลการวิจัย	188
5.2 อภิปรายผล	201
5.3 ข้อเสนอแนะ	210
บรรณานุกรม	
ประวัตินักวิจัย	
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรจำแนกรายหมู่บ้านของตำบลหนองผึ้ง	116
ตารางที่ 2 ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นแต่ละปีในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ของปี 2550 – 2554	125
ตารางที่ 3 ผังควบคุมกำกับการจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	127
ตารางที่ 4 งบประมาณแต่ละปีในการจ้างจัดเก็บขยะของพื้นที่เขตเทศบาล ตำบลหนองผึ้ง ของปี 2550 – 2554	128
ตารางที่ 5 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง	129
ตารางที่ 6 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลยางน่อง	133
ตารางที่ 7 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองหอย	135
ตารางที่ 8 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลท่าวังตาล	137
ตารางที่ 9 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลไชยสถาน	139
ตารางที่ 10 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลดอนแก้ว	140
ตารางที่ 11 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองแฝก	141
ตารางที่ 12 กำหนดการออกจัดเวทีการจัดการขยะในชุมชน	156

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1 บริบทของพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง กับปัญหาขยะข้ามแดน	7
แผนภาพที่ 2 ภาพตัวอย่างลักษณะขยะข้ามแดน	8
แผนภาพที่ 3 แสดงเขตเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง กับเทศบาลตำบลใกล้เคียง ที่ส่งผลต่อปัญหาของขยะข้ามแดน	114
แผนภาพที่ 4 แสดงเขตเชื่อมต่อภายในพื้นที่เขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบล หนองผึ้งที่เื้อื่อต่อปัญหาของขยะข้ามแดน	115
แผนภาพที่ 5 เส้นทางขยะข้ามแดนเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	129

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงหลักการมีส่วนร่วม : Participation continuum	47
แผนภูมิที่ 2 ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	54
แผนภูมิที่ 3 บทบาทประชาชน นักพัฒนา นักวิจัยในการทำวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	62
แผนภูมิที่ 4 แสดงกรอบความคิดในการวิจัยการศึกษาการจัดการ ปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่	99
แผนภูมิที่ 5 ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการ เชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง	187

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ นอกจากจะเกิดการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญและความทัดเทียมกับนานาประเทศแล้ว การพัฒนาดังกล่าวยังส่งผลต่อประเทศในหลายด้าน ในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาหนึ่งนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วย ปัญหาขยะมูลฝอย น้ำเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ ฯลฯ ซึ่งปัญหาเหล่านี้มักเกิดขึ้นมาพร้อมกับการขยายตัวของชุมชนเมือง และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นควบคู่กัน ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ดังกล่าว ทำให้เกิดสังคมวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการดูแลตนเองมากขึ้น และที่สำคัญการเมืองการปกครองที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากขึ้น ท้องถิ่นเริ่มมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและการพัฒนามากขึ้น การแก้ปัญหาเป็นของท้องถิ่นมากขึ้น ดังนั้นภาครัฐจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวในการทำงานมากขึ้น ขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ ขยะจากสถานประกอบการ ขยะในชุมชน ล้วนเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่เมืองมีการขยายการเติบโตอย่างรวดเร็ว ปัญหาขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันของประชาชนในชุมชน รวมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ มากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคได้สะดวก รวดเร็วหลากหลายรูปแบบ และบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีการผลิตที่ ซับซ้อน ใช้วัสดุที่ผลิตที่ยากต่อการกำจัด และเป็นสาเหตุทำให้มีขยะมูลฝอยและสิ่งเหลือใช้ที่ไม่ต้องการในปริมาณที่มากขึ้น จึงทำให้แต่ละชุมชน ล้วนต่างต้องเผชิญกับปัญหาขยะทั้งสิ้น หากชุมชนใดมีการจัดการที่ดีและเหมาะสมก็จะลดความรุนแรงของปัญหา แต่ในทางตรงกันข้ามหากชุมชนใด ไม่สามารถจัดการขยะที่เกิดในชุมชน ก็จะทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมไม่น่าอยู่อาศัย

ปัญหาขยะมูลฝอยที่ทวีปริมาณมากขึ้น จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2545 มีปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศประมาณวันละ 39,225 ตันต่อวัน และในปี พ.ศ. 2549 มีปริมาณขยะมูลฝอยทั่วประเทศมากถึง 39,998 ตันต่อวัน ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าปี 2548 กว่าร้อยละ 20 (กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,2552 หน้า 42) ซึ่งจะเห็นได้ว่าปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และคาดว่าในอนาคตข้างหน้าสถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งคาดว่า ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2559 จะมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 47,000 ตันต่อวัน หรือมีอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 2 ต่อปี คิดเป็นปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นประมาณวันละ 700 – 900 ตัน (สุกรานต์ ไรจน์ไพรวงศ์,2542 หน้า 31)

ในส่วนของภาครัฐได้เพิ่มมาตรการจัดการ และแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ดังปรากฏอยู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์และความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,2552 หน้า 11) สำหรับภาคสังคมก็มีความคาดหวังต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้รับมอบหมายภารกิจให้ทำหน้าที่ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภายใต้กฎหมายหลัก 3 ฉบับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(พ.ศ.2550) ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มีอำนาจหน้าที่ที่จะส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้กำหนดหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ และเน้นให้อำนาจหน้าที่ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนและมอบหมายหน้าที่แก่งานท้องถิ่น ในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องที่เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม และแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ (โสภารัตน์ จารุสมบัติ,ม.ป.ป.) เพื่อเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง หรือจากกองทุนสิ่งแวดล้อม โดยการจัดทำโครงการ ตามแผนปฏิบัติการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ประกอบด้วย 4 กลุ่มโครงการ คือ 1.สร้างจิตสำนึกและความตระหนัก 2.เฝ้าระวังและป้องกัน 3.บำบัดและฟื้นฟู 4.ศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งการจัดกลุ่มโครงการ จะช่วยให้โครงการมีการประสานและเชื่อมโยง สอดคล้องซึ่งกันและกัน อันจะทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของจังหวัด เป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพสูงสุด (คู่มือการจัดการทำแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด,2536หน้า 22)

จะเห็นได้ว่า จากสถานการณ์ ปัญหา และมาตรการต่างๆดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญและมองเห็นปัญหาขยะที่ทวีความรุนแรงขึ้นในขณะนี้คือ มลพิษจากขยะที่ส่งกลิ่นรบกวน กระจายและสะสมอยู่ตามส่วนต่างๆ ของเมืองหรือชุมชน รวมทั้งประสบปัญหาการหาสถานที่กำจัดขยะ เนื่องจากการต่อต้านจากประชาชนอยู่ตลอดเวลา ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งเมืองขนาดใหญ่และขนาดเล็ก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะปริมาณ ขยะที่มนุษย์ผลิตขึ้นมานั้น ไม่สามารถทำลายได้หมดหรือไม่สามารถทำลายได้ทันต่อเวลา อันเนื่องมาจากการขาดการจัดการขยะที่ดีพอจึงทำให้เกิดปัญหา เช่น การนำขยะไปทิ้งยังสถานที่ห่างไกลชุมชนออกไป การเผาในที่แจ้งจนเกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำขยะในครัวเรือนไปทิ้งในที่อื่น หากพิจารณาจากกรอบของกฎหมาย ที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลหนองผึ้งในข้างต้น จะพบว่า เทศบาลตำบลหนองผึ้ง สามารถดำเนินการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามขอบเขตการปกครอง (Administrative boundary) ได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม

เนื่องจากสภาพโดยธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อม ไม่ได้เกิดและมีผลกระทบเฉพาะในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งตามเขตการปกครองเท่านั้น หากแต่มีปัญหา ขยะที่มีลักษณะข้ามเขตแดน (Transboundary) โดยเฉพาะ ปัญหาขยะ ซึ่งรวมถึง ของเสีย สิ่งปฏิกูล อุจจาระ ปัญหาเหล่านี้ อาจเกิดจากพื้นที่หนึ่งจากการประกอบการหรือจากครัวเรือน และส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นที่เป็นเขตติดต่อระหว่างพื้นที่ ที่อยู่ภายในเขตปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีการส่งผลกระทบทางด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ไปยังพื้นที่อื่นนอกเหนือจากบริเวณแหล่งกำเนิด บางครั้งพื้นที่แหล่งกำเนิดไม่ได้รับผลกระทบเลย เป็นต้น (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2548) จากสถิติรับเรื่องร้องเรียนของประชา ชนด้านสิ่งแวดล้อม ของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ในปี 2553 ที่ผ่านมาร้อยละ 45 ของเรื่องร้องเรียน มาจากการนำขยะ ของเสีย สิ่งปฏิกูล อุจจาระ มาทิ้งในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และทางเทศบาลสามารถจับได้ดำเนินการเปรียบเทียบปรับ เพียงร้อยละ 27 เท่านั้น ซึ่งได้สร้างความเดือดร้อนจากเหตุรำคาญ และแหล่งเพาะเชื้อ และการแพร่ระบาดของโรค อันมาจากขยะข้ามแดน ทั้งรูปแบบประชาชนพื้นที่ใกล้เคียงนำขยะ และผู้ประกอบการรับจ้างกำจัดปฏิกูล และอุจจาระ มาทิ้ง ในเขตพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง

จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยรวมดังกล่าว หากทางเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ไม่ดำเนินการจัดการให้เป็นระบบ และแสวงหาทางออกที่เหมาะสม อนาคตก็จะเป็น ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น ยากที่จะแก้ไขตามมาอย่างแน่นอน ถึงแม้ว่าทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งได้ออกเทศบัญญัติในการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูลแล้วก็ตาม แต่การใช้กฎหมายไม่ใช่วิธีแรกในการนำมาปฏิบัติ เพราะยังมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบดูแลบางพื้นที่ ของเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพราะ พื้นที่ของตำบลหนองผึ้งมีเส้นทางคมนาคมที่มีการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ ตำบล อำเภอ หลายเส้นทาง เขตติดต่ออำเภอสาร์ภี ได้แก่ ตำบลท่าวังตาล ตำบลไชยสถาน ตำบลยางเนิ้ง ตำบลหนองแฝก ตำบลดอนแก้ว เขตติดต่ออำเภอเมือง เชียงใหม่ ได้แก่ ตำบลหนองหอย ถนนบางเส้นทางอยู่ในความดูแลของแขวงทางที่ 2 บางเส้นทางอยู่ในความดูแลของกรมทางหลวงชนบท และบางเส้นทางอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อม จากปัญหาขยะข้ามแดนมากขึ้นเป็นเงาตาม

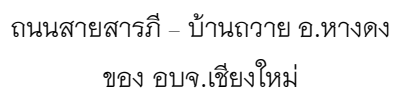
ตัวเช่นกัน ในพื้นที่ โดยเฉพาะสายเส้นเรียบทางรถไฟ จะมีขยะข้ามแดนจากพื้นที่ใกล้เคียงเอามาทิ้งตลอดเส้นทาง บางช่วงอาจขยะมาทิ้งรวมจนเป็นกองขนาดใหญ่ ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรค เช่น หนู ซึ่งทำให้พื้นที่บริเวณนั้นเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ เลปโตสไปโลซิส หรือ โรคฉี่หนู กับประชาชนที่มีอาชีพ เกษตรกรรม หรือ หาปลาตามคูน้ำ ประกอบกับพฤติกรรม การกำจัดขยะ และการจัดการของเสียในครอบครัวของประชาชนในพื้นที่ อันเป็นผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บแก่ตนเอง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชน และมีการร้องเรียนจากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประจำ ซึ่งการจัดการปัญหา ด้านขยะข้ามแดนทุกครั้งที่ผ่านมา ไม่สามารถหาทางเลือกทางออก ที่เหมาะสม ซึ่งหากยังไม่มี การปรับปรุงกลยุทธ์ โดยเฉพาะมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น กระแสของการคัดค้านและร้องเรียนด้านขยะข้ามแดนคงจะทวีความรุนแรงมากขึ้น จนอาจกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาระดับท้องถิ่นต่อไปได้ เทศบาลตำบลหนองผึ้งตระหนักดีว่าการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมข้ามแดนนี้ เป็น เรื่องใหม่และมีความซับซ้อนในเชิงเทคนิคและการบริหารจัดการ และไม่สามารถจัดการได้โดยลำพังได้ ภายใต้ข้อจำกัดของการบริหารจัดการ จึงจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและศักยภาพต่างๆ ให้แก่พลังประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานหรือบุคลากรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง เข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการเชิงพื้นที่มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปัญหาการจัดการ ปัญหา ด้านขยะข้ามแดน ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าความสามารถของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ในการบริหารจัดการ ขยะข้ามแดน จึงมิได้มีขอบเขตเฉพาะความสามารถตามกรอบกฎหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึง ความสามารถในการบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามแดน อย่างบูรณาการเชิงพื้นที่ ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาความรู้ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในมุมกว้างขึ้น ที่ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางความคิดของประชาชนในพื้นที่ ตำบลหนองผึ้ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่ในใกล้เคียง ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่ หน่วยงานการส่วนภูมิภาคในพื้นที่ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ในการช่วยกันดำเนินการแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดน ของตำบลหนองผึ้ง สำหรับพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง ส่งเสริมให้ เกิด การจัดการปัญหา สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และทุกมิติทั้งทางด้านกฎระเบียบ กฎหมาย และการมีส่วนร่วม

ร่วมของภาคประชาสังคม โดยการแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องให้ ฝ่ายเทศบาลตำบล
หนองผึ้ง และประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ และการกำกับ
ดูแลด้านการจัดการขยะให้มากขึ้น ในลักษณะการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม
และพัฒนา คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชน ผู้ที่
เกี่ยวข้องมีจิตสำนึกและความตระหนักถึงความจำเป็น ที่จะต้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าว จะมีประสิทธิภาพ ในการจัดการกับ สภาพปัญหา
และเป็นการชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการ ขยะข้ามแดน จะไม่สามารถจำกัดอยู่ในแต่ละ
เขตพื้นที่ปกครองอีกต่อไป จะต้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการในพื้นที่อย่าง
แท้จริง ทีมวิจัยท้องถิ่นเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เล็งเห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องนำกลไก
และเครื่องมืออื่นมาช่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของ หน่วยงาน หรือองค์กร
ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง และประชาชน จึงได้
ดำเนิน การศึกษาวิจัย ท้องถิ่น เพื่อทำการศึกษาวิจัย ในการแก้ไขปัญห ขยะข้ามแดน
โดยกำหนดกระบวนการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต
เทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการ
บริหารจัดการด้านขยะข้ามแดน อันจะส่งผลให้มีการแก้ไขปัญหามลพิษอย่างยั่งยืน
ตลอดจนดำรงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ในขณะเดียวกันเพื่อรองรับการมีส่วนร่วม
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ใกล้เคียง ในการตรวจสอบการป้องกันและ
แก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม การกำหนดแผนแม่บทสำหรับการแก้ไขปัญห ขยะข้ามแดน
ตลอดถึงการ กำหนดนโยบายสาธารณะ ร่วมที่จะรองรับการแก้ไขปัญห ทั้งระยะสั้น
ระยะยาว และ ทำการปรับปรุงระเบียบ เทศบัญญัติ เกี่ยวกับการตรวจสอบและกำกับ
ดูแลการจัดการให้มีความชัดเจน และเป็นระบบยิ่งขึ้นในอนาคตต่อไป

ถนนสาย ชม. – ลพ.
ของ อบจ.เชียงใหม่

วงแหวนรอบกลาง
ของแขวงทางที่ ๒

แผนภาพที่ 2 ภาพตัวอย่างลักษณะขยะข้ามแดน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่ สถานการณ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ฯลฯ ของตำบลหนองผึ่ง
- 2) เพื่อศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการ กำหนดเป็น นโยบายสาธารณะ
- 3) เพื่อศึกษาผลการ ดำเนินการ จัดการปัญหา ขยะข้ามแดน แบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยดูการเปลี่ยนแปลงหลังจากทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน

ประเด็น/โจทย์การวิจัย

1. ข้อมูลที่สำคัญที่เทศบาลตำบลหนองผึ่ง และ อบต.ใกล้เคียง จำเป็นต้องมี เพื่อจัดการความร่วมมือด้านการจำกัดขยะระหว่างกันมีอะไรบ้าง
2. รูปแบบการทำงานร่วมกันเชิงพื้นที่ด้านการจำกัดขยะ ที่ประสบความสำเร็จ ต้องมีภาคีความร่วมมือเป็นใครบ้าง และมีกลไกการทำงานร่วมกันอย่างไร
3. กระบวนการจัดการความรู้ด้านการจัดการขยะข้ามแดน ที่เหมาะสมควรมีรูปแบบอย่างไร
4. แผนการทำงานในรูปแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนซึ่งรวมถึง ของเสีย สิ่งปฏิกูล อุจจาระ ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ / แนวทางการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เกิดนวัตกรรมจัดการและมีรูปแบบการจัดการขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่ในระดับท้องถิ่น บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีความร่วมมือ
2. สร้างการเรียนรู้และปรับกระบวนการทัศนสุขภาวะองค์กรวม และปรับบทบาททำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นสนับสนุนและประสานภาคีพันธมิตรจัดการขยะข้ามแดน

3. เกิดเครือข่ายและกลไกการทำงานร่วมกัน ในการจัดการขยะข้ามแดนระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบล ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ ได้อย่างเหมาะสมตามปัจจัยเงื่อนไขแต่ละพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวย

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน ให้ความสำคัญกับการจัด รวบรวมข้อมูลระดับตำบล ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อสนับสนุนการจัดการ ตนเองของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น

นิยามศัพท์

1. **เทศบาลตำบลหนองผึ้ง** หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตั้งขึ้นเป็น เทศบาลตำบล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยมีพื้นที่ในความรับผิดชอบ 12.62 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 8 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน 5,514 ครัวเรือน จำนวนประชากร 11,928 คน

2. **ขยะข้ามแดน** หมายถึง ขยะที่มีลักษณะข้ามเขตแดน (Transboundary) ซึ่ง รวมถึง ของเสีย สิ่งปฏิกูล อูจจาระ ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นที่อื่นแล้วเอามาทิ้งและส่งผล กระทบต่อพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง หรือเกิดขึ้นจากพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง แล้วเอามาทิ้งในเขตปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นและส่งผลกระทบต่อพื้นที่นั้น

3. **การจัดการปัญหาขยะข้ามแดน** หมายถึง กระบวนการต่างๆที่สามารถ แก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ เพื่อให้แต่ละพื้นที่สามารถลดปริมาณขยะอย่างมี ประสิทธิภาพ และกำจัดขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล จนไม่มีการนำขยะไปที่ ึ่งในเขต พื้นที่อื่น

4. **รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน** หมายถึง กระบวนการที่ผู้วิจัย ได้ประมวลจากแนวคิดและบทเรียนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการจัดการ ขยะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน 2) ประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน ในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้งและจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น 3) พัฒนาโครงสร้างการ ขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดนทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น 4)

การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน และ 5) การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม

5. การบูรณาการเชิงพื้นที่ หมายถึง การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่เชื่อมต่อของเขตการปกครอง ขององค์ กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบล หนองผึ่ง เทศบาลตำบลไชยสถาน เทศบาลตำบลยางเนิ้ง เทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบลท่าวังตาล เทศบาลตำบลดอนแก้ว และเทศบาลตำบลหนองหอย โดยมีการพิจารณาถึงการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนที่เหมาะสม กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและพื้นฐานทาง วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัด ของทรัพยากร สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ตอบสนองปัญหาและความ ต้องการ สามารถปฏิบัติเหมาะสมแก่เวลาและโอกาสที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็นไปพร้อม กัน เพื่อให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จในการยกระดับการแก้ไขปัญหา ตามที่ประชาชน ในแต่ละพื้นที่ต้องการ

6. นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจที่มีจุดยืนของภาคีความร่วมมือ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนร่วมกัน จากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดสะท้อนปัญหา เสนอแนวทางแก้ไขปัญห ซึ่งภาคีความร่วมมือขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จะต้องมีการการตัดสินใจเกี่ยวกับ กิจกรรมที่มีพันธะผูกพันในการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนอย่างต่อเนื่อง

7. การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ จัดการขยะข้ามแดน เทศบาลตำบลหนองผึ่ง ได้แก่ ผู้บริหารของ องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น แกนนำชุมชน ในพื้นที่ใกล้เคียง ผู้นำชุมชน และประชาชน ตำบลหนองผึ่ง โดยมี ส่วนร่วมในขั้นตอนของงานวิจัยคือ 1)การมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหาและการ ตัดสินใจ 2)การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3)การมีส่วนร่วมดำเนินการ 4)การมีส่วนร่วม รับผลประโยชน์ และ 5)การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยได้ดังนี้

ขอบเขตของเนื้อหา ประเด็นที่ศึกษา

1. บริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่ สถานการณ์ปัญหาขยะ ความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ฯลฯ ของตำบลหนองผึ่ง

2. ทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน บนฐานการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

2.1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของ เทศบาลตำบลหนองผึ่ง และของแต่ละ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน

2.2) ประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ่งและ จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น

2.3) พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อ จัดการปัญหาขยะข้ามแดนทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น

2.4) การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบาย สาธารณะในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน และ

2.5) การประเมินผลการดำเนินการศึกษาริ้วยแบบมีส่วนร่วม

3. ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต เทศบาลตำบลหนองผึ่ง

1. ปัจจัยนำเข้าต่างๆ เช่น ศักยภาพความพร้อม และการสนับสนุนจาก หน่วยงานอื่น

2. กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ

3. ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทูทางสังคมที่ใช้ ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญหาขยะข้ามแดน

ขอบเขตของพื้นที่

1. ศึกษาพื้นที่หลักได้แก่ เขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง อำเภอ สารภี จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ลักษณะชุมชนเมือง ในอำเภอสารภี

จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ปัญหาขย ะข้ามเขตติดต่อระหว่างองค์ปกครองส่วน
ท้องถิ่นใกล้เคียง (ข้ามแดน) เป็นพื้นที่ที่มีเส้นทางคมนาคมจากพื้นที่อื่นหลายเส้นทาง
ได้แก่

- ถนนสายเชียงใหม่ – ลำพูน (สายต้นยางนา) เชื่อมติดต่อ ตำบลหนองหอย
อำเภอเมืองเชียงใหม่ กับ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี

- ถนนสายวงแหวนร อบกลาง เชื่อมติดต่อ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี กับ
ตำบลหนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่

- ถนนสายวงแหวนรอบนอก เชื่อมติดต่อ ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี กับ
ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี

- ถนนสายเลียบทางรถไฟ เชื่อมติดต่อ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี กับ ตำบล
หนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่

- ถนนสายยางเนิ้ง – หางดง เชื่อมติดต่อ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี กับ
ตำบลหนองแฝก ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี

2. พื้นที่รองได้แก่ พื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้าม
แดน ได้แก่ ตำบลท่าวังตาล ตำบลไชยสถาน ตำบลยางเนิ้ง ตำบลหนองแฝก ตำบลดอน
แก้ว ของอำเภอสารภี และ ตำบลหนองหอย ของอำเภอเมือง เชียงใหม่

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา ทดลองใช้และพัฒนา รูปแบบการจัดการปัญหา ชะงักข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการ ดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ตลอดจนเงื่อนไขและข้อจำกัดที่ชุมชน และ ภาควิชาการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง ให้เกิดการวางแผน การจัดการปัญหาชะงักข้ามแดน ในชุมชนและพื้นที่เชื่อมระหว่างองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ร่วมกัน กลไกของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถมี บทบาทเกี่ยวข้อง ในการวางแผนการจัดการปัญหาชะงักข้ามแดน เพื่อรองรับภารกิจของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และการ ให้บริการแก่ประชาชนอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน ผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการชะงักในชุมชน บทบาทขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นด้านการจัดการชะงักมูลฝอย แนวคิดการมีส่วนร่วม ของประชาชน แนวคิดวิธีการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการวางแผนพัฒนาพื้นที่ แนวคิดนโยบาย สาธารณะ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ทดลองใช้และพัฒนา รูปแบบการจัดการปัญหาชะงักแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต เทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการชะงักในชุมชน

ปัจจุบันปัญหาของชะงักมูลฝอย เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกิดปัญหา สิ่งแวดล้อมและมีผลต่อสุขภาพอนามัย มูลฝอยหรือของเสียกำลังมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ทุกปี เพราะสาเหตุจากการเพิ่มของประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจและทาง อุตสาหกรรม นับเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชนซึ่งต้องจัดการและแก้ไข ปริมาณกาก ของเสียและสารอันตราย ได้แก่ ชะงักมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและสารพิษที่ปนเปื้อนอยู่ในแหล่ง น้ำ ดิน และอากาศ ตลอดจนบางส่วนตกค้างอยู่ในอาหาร ทำให้ประชาชนทั่วไปเสี่ยงต่อ อันตรายจากการเป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคมะเร็ง และ โรคผิดปกติทางพันธุกรรม เป็นต้น สถานที่บางแห่งก็มีคนทิ้งขยะ กันตามสะดวก โดยนำไปเทกองรวมกันไว้ริมทางเดินข้าง

โคนต้นไม้บ้าง ทำให้มีการหมักหมม เน่าเปื่อยสิ่งกลิ่นเหม็นคั่ง สร้างเหตุรำคาญในชุมชน นอกจากนั้นกองขยะยังเป็นแหล่งชุมนุมของสัตว์นำโรคสารพัดชนิด เช่น ยุง แมลงวัน หนู แมลงสาบ ฯลฯ ยามที่ฝนตกลงมาน้ำฝนก็ชะเอาสิ่งสกปรกเน่าเหม็นในกองขยะไหลไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และอาจจะไหลลงท่อระบายน้ำ และแม่น้ำลำคลองใกล้เคียงอีกด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการจัดการขยะในชุมชนนั้นอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะ เพื่อให้เกิดการวางกรอบการดำเนินการจัดการขยะได้อย่างถูกต้องตามสภาพปัญหาของชุมชน และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ

ความหมายของขยะมูลฝอย

ขยะ หรือ มูลฝอย ล้วนแต่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับผู้ใช้ว่าจะใช้คำไหน อย่างไรก็ตามพอสรุปความหมายของคำว่า ขยะ หรือมูลฝอย ได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ขยะ” หมายถึง เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว หยากเยื่อ และคำว่า “ขยะ” หมายถึง หยากเยื่อมูลฝอย จะเห็นว่าคำทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน ใช้แทนกันได้ และบางที่จึงเห็นใช้ควบกันเป็นขยะมูลฝอยพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2484 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ.2497 ได้ให้คำจำกัดความและความหมายของคำว่า “มูลฝอย” หมายถึง เศษ กระดาษ เศษผ้า เศษอาหารเศษสินค้า ถังมูลสัตว์ และซากสัตว์ รวมถึงวัตถุอื่นใด ซึ่งเก็บกวาดจากถนน ตลาดที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่นๆ

ความหมายตาม พ.ร.บ. สาธารณสุข 2535 ได้ให้ความหมายของขยะ ว่า หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถังพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร ถัง มูลสัตว์ หรือ ซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใด ที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่นๆ

ความหมายของขยะมูลฝอยในเชิงวิชาการ ขยะหรือขยะมูลฝอย (Refuse or Solid Waste) หมายถึง ของเสียที่อยู่ในรูปของแข็ง ซึ่งอาจจะมีความชื้นปะปนมาด้วยจำนวนหนึ่ง ขยะที่เกิดขึ้นจากอาคารที่พักอาศัย สถานที่ทำการโรงงานอุตสาหกรรมหรือตลาดสดก็ตามจะมีปริมาณและลักษณะแตกต่างกันออกไป โดยปกติแล้ววัตถุต่างๆ ที่ถูกทิ้งมาในรูปของขยะนั้น จะมีทั้งอินทรีย์สาร และอนินทรีย์สาร สารวัตถุต่างๆเหล่านี้

บางชนิดก็สามารถย่อยสลายได้ด้วยจุลินทรีย์ในเวลาอันรวดเร็ว โดยเฉพาะพวกเศษอาหารเศษพืชผัก แต่บางชนิดก็ไม่อาจจะย่อยสลายได้เลย เช่น พลาสติก เศษแก้ว เป็นต้น

ใน พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของขยะว่า “ของเสีย หมายถึง มูลฝอย สิ่งปฏิกูล น้ำเสีย อากาศเสีย มลสาร หรือวัตถุอันตรายอื่นใด ซึ่งถูกปล่อยทิ้ง หรือมีที่มาจากแหล่งกำเนิดมลพิษ รวมทั้งกาก ตะกอน หรือสิ่งตกค้างจากสิ่งเหล่านั้น ที่อยู่ในสภาพของแข็ง ของเหลว หรือก๊าซ

ไพศาล ผดุงศิริกุล (2537) ได้ให้ความหมายของ มูลฝอย ที่นำมาจาก Cointreau (1986) ว่า มูลฝอย คือ สิ่งของที่ถูกทิ้งหรือ สิ่งที่ไม่ต้องการแล้ว อาจอยู่ในรูปของ ของแข็ง(Solid) ของเหลว (Liquid) หรือ กึ่งของแข็ง (Semi solid) การแปรสภาพจากสิ่งของเป็นมูลฝอยนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับมูลค่าของสิ่งของเหล่านั้น เนื่องจากผู้บริโภคได้ทิ้งสิ่งของนั้นหรือเป็นสิ่งที่ไม่มี คุณค่าที่ต้องการอีกแล้วสำหรับใครคนใดคนหนึ่ง

พัชรี หอวิจิตร (2536) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ขยะมูลฝอย” (Solid Wastes) ว่าเป็นคำทั่วๆ ไป ที่รวมถึงมูลฝอยทุกประเภทที่มาจากทุกแหล่งมูลฝอยที่เกิดขึ้นจะเป็นสิ่งของที่ไร้ประโยชน์แล้วสำหรับผู้ทิ้ง แต่ในบางครั้งอาจเป็นประโยชน์ได้สำหรับผู้อื่นที่สามารถนำมาใช้ได้ในรูปแบบต่าง ๆ ในมูลฝอยประกอบด้วยมูลฝอยชนิดต่าง ๆ หลายชนิดด้วยกัน

กรมควบคุมมลพิษ ให้ความหมายของขยะมูลฝอยชุมชน ว่าหมายถึง ขยะมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆในชุมชนเช่น บ้านพักอาศัย ธุรกิจร้านค้า สถานประกอบการ สถานบริการ ตลาดสด สถาบันต่างๆ รวมทั้งเศษวัสดุในการก่อสร้าง ทั้งนี้ ไม่รวมขยะของเสียอันตรายและมูลฝอยติดเชื้อ

จากความหมายของ “ขยะ” ที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า “ขยะ หมายถึง สิ่งของหรือ เศษสิ่งของที่ถูกทิ้ง หรือไม่มีคุณค่าหรือไม่เป็นที่ต้องการของใครคนใดคนหนึ่งแล้ว โดยอาจอยู่ในรูปของของแข็ง ของเหลว หรือ กึ่งของแข็ง”

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยจากกิจกรรมต่างๆ ขยะเป็นสิ่งที่เหลือใช้ หรือสิ่งที่ไม่ต้องการอีกต่อไป สามารถแบ่งแหล่งกำเนิดของมูลฝอย ได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ ซึ่งพอสรุปการแบ่งแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอย ได้ดังนี้

1. การแบ่งตามลักษณะเขตการปกครอง แบ่งเป็น ขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล และขยะมูลฝอยนอกเขตเทศบาล

2. การแบ่งตามการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ได้แก่ ขยะมูลฝอยชุมชน (Community Wastes) ขยะมูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Wastes) ขยะมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes) และขยะมูลฝอยจากสถานพยาบาล (Hospital Wastes) รายละเอียดมีดังนี้

2.1) ขยะมูลฝอยจากบ้านพักอาศัย (Residential Waste) เป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีพของคนที่พักอาศัยในบ้านพักอาศัย หรืออาคารชุดหรืออพาร์ทเมนต์ ได้แก่ เศษอาหารจากการเตรียมอาหารหรือจากกากเหลือใช้ เศษกระดาษ เศษพืชผัก ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ใบไม้ใบหญ้า ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพ เศษแก้ว ฯลฯ

2.2) ขยะมูลฝอยจากธุรกิจการค้า (Commercial Waste) หมายถึง มูลฝอยที่เกิดจากสถานที่ที่มีการประกอบกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือบริการทางการค้าต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นสินค้าประเภทใด ได้แก่ อาคารสำนักงาน ตลาด ร้านขายอาหาร ร้านขายของชำ โรงแรม โกดังเก็บสินค้าซึ่งมักจะมีภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นของตนเอง มูลฝอยที่เกิดขึ้นอาจมีเศษอาหาร เศษแก้ว พลาสติก เศษวัสดุก่อสร้างต่างๆหรืออาจมีของเสียอันตรายปนอยู่ด้วย

2.3) ขยะของเสียจากอุตสาหกรรม ของเสียอันตรายทั่วประเทศไทย 73 % มาจากระบบอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ยังไม่มีจัดการที่เหมาะสมโดยทิ้งกระจายอยู่ตามสิ่งแวดล้อมและทิ้งร่วมกับมูลฝอย รัฐบาลได้ ก่อตั้งศูนย์กำจัดกากอุตสาหกรรมขึ้นแห่งแรกที่แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน เริ่มเปิดบริการตั้งแต่ 2531 ซึ่งก็เพียงสามารถกำจัดของเสียได้บางส่วน

2.4) ขยะมูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Waste) แหล่งมูลฝอยที่สำคัญมักมาจากกิจกรรมการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มักประกอบด้วย มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผักภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ในอดีตของเสียเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ยกเว้นภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช) มักถูกนำมาไถกลบลงบนพื้นที่ที่จะทำการเพาะปลูก ซึ่งถือเป็นการหมุนเวียนเอาของเสียที่เกิดขึ้นนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการเร่งผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้นตามจำนวนของ

ประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีมาใช้แทนทำให้ปริมาณของมูลฝอยจากการเกษตรเพิ่มปริมาณมากขึ้น

2.5) ขยะมูลฝอยจากการพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Waste) มูลฝอยจากสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ชายหาดต่างๆ เขื่อน อ่างเก็บน้ำทะเลสาบ สระว่ายน้ำ เป็นต้น หรืออาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งศิลปกรรม ได้แก่ โบราณสถานต่างๆ วัดวาอาราม ฯลฯ กิจกรรมในการพักผ่อนมักต้องมีการรับประทานอาหาร เครื่องดื่ม อาหารว่างต่างๆทำให้เกิดมูลฝอย ในอเมริกา พบว่า มูลฝอยที่เกิดจากการตั้งแคมป์จะเกิดประมาณ 1 ปอนด์ต่อคนต่อวัน และชนิดของมูลฝอยนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้ที่ไปพักผ่อนหย่อนใจ ส่วนใหญ่มูลฝอยที่เกิดจากการพักผ่อนหย่อนใจจะเป็นเศษอาหาร เศษวัสดุบรรจุภัณฑ์ทั้งหลาย เช่น กล่องกระดาษหรือพลาสติก ถุง กระดาษหรือพลาสติก กระป๋องโลหะต่างๆ เป็นต้น

6) ขยะมูลฝอยจากโรงพยาบาล (Hospital Waste) มักถูกจัดไว้ในกลุ่มของมูลฝอยอันตราย (Hazardous waste) เพราะอาจมีมูลฝอยติดเชื้อ (Infection waste) ทำให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมได้หลายประการ เช่น อาจเป็นการแพร่กระจายเชื้อโรค ฯลฯ จึงนับว่าเป็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่น่าจะพิจารณาจัดการแยกออกต่างหากจากมูลฝอยที่มาจากแหล่งอื่นๆ

7) ขยะของเสียจากสถานประกอบการในเมือง เช่น ภัตตาคาร ตลาดสด วัด สถานเริงรมย์

ประเภทของขยะมูลฝอย

1. จำแนกตามพิษภัยที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มี 2 ประเภท คือ

1.1) ขยะทั่วไป (General waste) หมายถึง ขยะมูลฝอยที่มีอันตรายน้อย ได้แก่ พวกเศษอาหาร เศษกระดาษ เศษผ้า พลาสติก เศษหญ้า และใบไม้ ฯลฯ

1.2) ขยะอันตราย (Hazardous waste) เป็นขยะที่มีภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม อาจมีสารพิษ ติดไฟหรือระเบิดง่าย ปนเปื้อนเชื้อโรค เช่น ไฟแช็กแก๊ส กระป๋องสเปรย์ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ หรืออาจเป็นพวกสำลีและผ้าพันแผลจากสถานพยาบาลที่มีเชื้อโรค

2. จำแนกตามลักษณะของขยะ มี 2 ประเภท คือ

2.1) ขยะเปียกหรือขยะสด (Garbage) มีความชื้นปนอยู่มากกว่าร้อยละ 50 จึงติดไฟได้ยากส่วนใหญ่ได้แก่ เศษอาหาร เศษเนื้อ เศษผัก และผักผลไม้จากบ้านเรือน ร้านจำหน่ายอาหารและตลาดสด รวมทั้งซากพืชและสัตว์ที่ยังไม่เน่าเปื่อย ขยะประเภทนี้จะทำให้เกิดกลิ่นเน่าเหม็นเนื่องจากแบคทีเรียย่อยสลายอินทรียสาร นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคโดยติดไปกับแมลง หนู และสัตว์อื่นที่มากินหรือกินเป็นอาหาร

2.2) ขยะแห้ง (Rubbish) คือ สิ่งเหลือใช้ที่มีความชื้นอยู่น้อยจึงไม่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น จำแนกได้ 2 ชนิด คือ

- ขยะที่เป็นเชื้อเพลิง เป็นพวกที่ติดไฟได้ เช่น เศษผ้า เศษกระดาษ หลุม ใบบัว กิ่งไม้แห้ง
- ขยะที่ไม่เป็นเชื้อเพลิง ได้แก่ เศษโลหะ เศษแก้ว และเศษก้อนอิฐ

ปัญหา ผลกระทบของขยะมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

1. ทำให้เกิดทัศนยะจาด (Visual Pollution) ปัญหามูลฝอยจากการทิ้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดสกปรก ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งผู้พบเห็น ซึ่งปัญหาดังกล่าว อาจเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกที่ดีในการทิ้งมูลฝอยของประชาชน หรือความไม่เพียงพอของภาชนะรองรับมูลฝอยก็ได้

2. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค โดยเฉพาะมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาล ซึ่งมักมีการทิ้งปะปนมากับมูลฝอยทั่วไปของชุมชนอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนที่ไปคุ้ยเขี่ยมูลฝอย (Scavenger) มีการสัมผัสกับเชื้อโรคต่างๆ ที่ปะปนมากับมูลฝอยได้ นอกจากนี้มูลฝอยเปียกที่มีแบคทีเรียทำหน้าที่ย่อยสลาย มักจะมีเชื้อโรคจากกองมูลฝอยจะแพร่กระจายไปกับน้ำ แมลงวัน แมลงสาบ หนู และสุนัขที่มากินหรือคุ้ยเขี่ย กองมูลฝอยซึ่งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์เหล่านั้นได้ เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคอหิวาต์ ไทฟอยด์และโรคบิด เป็นต้น

3. ทำให้ดินเสื่อมและเกิดมลพิษมูลฝอยที่เทกองทิ้งไว้ จะทำให้พื้นดินสกปรกดินมีสภาพเป็นเกลือ ด่าง หรือกรด หรือมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในดิน ตลอดจนทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป เช่น โซเดียมทำให้เนื้อดินแตกร่วน นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีพวกโลหะหนัก ที่ปะปนมากับมูลฝอย เช่น

ปรอท แคดเมียม ตะกั่ว เป็นต้น หากมีการปนเปื้อนลงสู่ดินแล้วอาจมีการปนเปื้อนมาสู่คน ทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

4. ทำลายแหล่งน้ำ

4.1) มูลฝอยที่ตกในแหล่งน้ำลำคลองและท่อระบายน้ำ จะทำให้แหล่งน้ำตื่นขึ้น การไหลของน้ำไม่สะดวกจึงเกิดสภาวะน้ำท่วมได้ง่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการกำจัดมูลฝอยในคูคลองหรือท่อระบายน้ำอยู่เสมอ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

4.2) ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำในลักษณะต่างๆ เช่น ทำให้น้ำเน่า น้ำเป็นพิษ น้ำมีเชื้อโรคปนเปื้อนและน้ำที่มีคราบน้ำมัน ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้อุปโภคบริโภค สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชและสัตว์น้ำ น้ำเสียที่เกิดจากกองขยะที่กองทิ้งไว้ เป็นน้ำเสียที่มีความสกปรกสูงมาก ซึ่งมีทั้งสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ เชื้อโรค และสารพิษต่าง ๆ เจือปนอยู่ เมื่อน้ำเสียจากกองขยะไหลไปตามพื้นดินบริเวณใด ก็จะทำให้บริเวณนั้นเกิดความสกปรกและความเสื่อมโทรมของพื้นดินและอาจเปลี่ยนสภาพ ทำให้ดินมีคุณสมบัติเป็นดินต่างหรือดินกรดได้ ในกรณีที่น้ำเสียจากกองขยะไหลลงสู่แหล่งน้ำก็จะทำให้คุณภาพน้ำเสียไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำผิวดินหรือแหล่งน้ำใต้ดินก็ตาม ล้วนเป็นอันตรายต่อผู้ใช้น้ำและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยในแหล่งน้ำ น้ำที่สกปรกมากหรือมีสารพิษเจือปนอยู่มากก็อาจทำให้พืชและสัตว์น้ำตายในเวลาอันรวดเร็วได้สิ่งสกปรกต่าง ๆ ที่เจือปนในน้ำ ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของน้ำทำให้สัตว์น้ำที่มีค่าบางชนิดสูญพันธุ์ไป นอกจากนี้ น้ำที่มีสิ่งสกปรกเจือปนย่อมไม่เหมาะแก่การอุปโภคบริโภค แม้จะนำไปปรับปรุงคุณภาพแล้วก็ตาม เช่น การทำระบบน้ำประปา ซึ่งก็ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำมากขึ้น

5. ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ เพราะการเผาขยะทำให้เกิดควันและเขม่า การหมักหมมและเน่าสลายของขยะ จะก่อให้เกิดก๊าซพิษและกลิ่นเหม็นขยะทำให้เกิดมลพิษแก่อากาศ ขยะที่กองทิ้งไว้ในเขตชุมชน หรือที่กองทิ้งไว้ในแหล่งกำจัดซึ่งไม่มีการฝังกลบหรือขณะที่ทำการเก็บขนโดยพาหนะที่ไม่มีการปกปิดอย่างมิดชิด ขยะเหล่านั้นส่งกลิ่นเหม็นฉุนรบกวนเสียใจออกมา เศษชิ้นส่วนของขยะและสามารถปลิวไปในอากาศ ทำให้เกิดความสกปรกแก่บรรยากาศ ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของมนุษย์และทำความสกปรกให้กับบริเวณข้างเคียง นอกจากนี้ขยะที่กองทิ้งไว้นาน ๆ จะมีก๊าซที่เกิดจากการหมักขึ้นได้แก่

ก๊าซชีวภาพซึ่งติดไฟหรือเกิดระเบิดขึ้นได้ และก๊าซไข่เน่า (ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์) ซึ่งมีกลิ่นเหม็น

6. เกิดเหตุรำคาญ (Nuisance) และบั่นทอนสุขภาพของมนุษย์ เหตุรำคาญที่มาจากกองมูลฝอย เป็นผลจากการเกิดทัศนยะจาด ก๊าซพิษ กลิ่นเหม็น เพราะมูลฝอยที่กองทิ้งไว้มักมีปัญหา จะมีมูลฝอยเปียก เศษอาหารเป็นองค์ประกอบอยู่ ทำให้เกิดการเน่าเสียหรือการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน ทำให้เกิดก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) ได้ นอกจากนี้บางครั้งพบว่า เมื่อมีการกำจัดมูลฝอยโดยการเผาเป็นครั้งคราว (Open Dumping on land and Burning) มักจะมีเหตุรำคาญจากควันหรืออันตรายจากสารพิษที่มีการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ได้

7. ทำให้เกิดอัตรคิภัย เนื่องจากขยะหลายชนิดติดไฟได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อแห้ง นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีการย่อยสลายจนเกิดก๊าซมีเทน (CH₄) ซึ่งเป็นก๊าซที่ติดไฟได้ ดังนั้นเมื่อมีคนไปคุ้ยเขี่ยกองมูลฝอยหรือพนักงานขับรถ ที่กั้นบุหรือลงไปกองมูลฝอย หรือการเผาเพื่อกำจัดมูลฝอยจึงมีปัญหาเกิดไฟไหม้ในกองมูลฝอยที่ทิ้งไว้นานๆ อยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นสาเหตุเกิดอัตรคิภัยในพื้นที่ใกล้เคียงกับกองมูลฝอยได้

ปริมาณขยะมูลฝอย

ปริมาณมูลฝอยที่เกิดจากการดำรงชีพหรือมูลฝอยชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายปัจจัย ได้แก่ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์, ฤดูกาล, รายได้, โครงสร้างของครอบครัว, อุปนิสัยในการซื้อสินค้า, พฤติกรรมในการบริโภคอาหาร, รูปแบบของการดำรงชีวิต, ทัศนคติในการดำรงชีวิต, กฎหมายข้อบังคับ

สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย

1.ความมั่งง่ายและขาดความสำนึกถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้น เป็นสาเหตุที่พบบ่อยมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการทิ้งขยะลงตามพื้น หรือแหล่งน้ำ โดยไม่ทิ้งลงในถังรองรับที่จัดไว้ให้ และโรงงานอุตสาหกรรม บางแห่งลักลอบนำสิ่งปฏิกูลไปทิ้งตามที่ว่างเปล่า

2.การผลิตหรือใช้สิ่งของมากเกินไปจนจำเป็น เช่น การผลิตสินค้าที่มีกระดาษหรือพลาสติกหุ้มหลายชั้น และการซื้อสินค้าโดยห่อแยกหรือใส่ถุงพลาสติกหลายถุง ทำให้มีขยะปริมาณมาก

3. การเก็บและทำลายหรือนำขยะไปใช้ประโยชน์ไม่มีประสิทธิภาพ จึงมีขยะตกค้าง กองหมักหมมและส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณ จนก่อปัญหามลพิษให้กับสิ่งแวดล้อม

ขณะที่กรมควบคุมมลพิษ ได้สรุปสาเหตุปัญหาขยะมูลฝอย จากมุมมองผู้เกี่ยวข้อง (กรมควบคุมมลพิษ, 2552) ไว้ดังนี้

1. ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น และการนำมารีไซเคิลยังมีอยู่อย่างจำกัด
2. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอย
3. หน่วยงานส่วนกลางขาดขบวนการ กับให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ
4. ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังให้ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วม
5. ขาดการส่งเสริมอย่างจริงจังให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการ

การจัดการขยะมูลฝอยของนานาชาติ

การจัดการขยะมูลฝอย (Waste Management) องค์การสหประชาชาติ ได้จัดการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (human environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ในปีพ.ศ.2515 นับเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลก ผลจากการประชุมทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง ปี 2535 ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในแผนแม่บทโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือแผนปฏิบัติการ 21 (agenda 21) ในการประชุมสุดยอดของโลกด้านสิ่งแวดล้อม (earth summit) ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งประเทศสมาชิกต้องตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก ในการปฏิรูปราชการเพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่างๆโดยสาระสำคัญในด้านการพัฒนาเมืองมี 4 ประเด็นหลักหนึ่งในนั้นคือรัฐมีหน้าที่ต้องจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งถือเป็น การให้บริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน(กระทรวงการต่างประเทศ,2537 หน้า 9)

ประเทศ จากเอเชียมีการประชุม เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองที่ยั่งยืน (ENVIRONMENTALLY SUSTAINABLE CITIES PROGRAMME) ปี 2547 ณ Sherraton Tower ประเทศสิงคโปร์ ได้จัดตั้งคณะทำงานของภูมิภาคเอเชีย เพื่อทำงาน

เกี่ยวกับเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (ASEAN Working Group on Environmentally Sustainable Cities, (AWGESC) โดยมีประเทศสิงคโปร์เป็นประธานกลุ่มในการขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และธรรมาภิบาลของเมืองแถบอาเซียน โดยจัดลำดับความสำคัญจาก เรื่อง Brown issues (เกี่ยวกับน้ำเสียและขยะ) จากนั้นเป็นเรื่อง Green issue (เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ, พันธ์ไม้, พันธ์สัตว์) และเรื่อง Blue issue (เกี่ยวกับสัตว์ทะเลและระบบนิเวศชายฝั่ง) โดยกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ตามโครงการ Clean Land มีเป้าหมาย ให้มีการจัดการขยะที่ดี ตั้งแต่การเก็บรวบรวม และกำจัดขยะทั่วไปและขยะอันตราย มีการลดปริมาณขยะและการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ 6 ประการคือ

1. มีการจัดการขยะอย่างถูกสุขลักษณะ
2. มีการจัดการขยะอันตรายอย่างถูกสุขลักษณะ
3. ลดการผลิตขยะและการกำจัดขยะ
4. เพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง
5. สร้างความรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของต่อสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน
6. มีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การจัดการมูลฝอยของอารยประเทศ

1. แนวคิดขยะเหลือศูนย์ (zero waste management) เป็นแนวคิดที่ยึดหลักการที่ว่า “ขยะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้” มีเป้าประสงค์คือ “การทำให้ขยะเหลือน้อยที่สุดและกำจัดที่เหลือด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ” พบว่าแนวคิดการจัดการขยะดังกล่าว ได้นำไปเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินการในหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา อินเดีย เกาหลีฟิลิปปินส์ ฮอลแลนด์ สวีเดน เยอรมันนี ออสเตรีย อังกฤษ ไอร์แลนด์ สกอตแลนด์ นอร์เวย์ สวิตเซอร์แลนด์ บราซิล และบางรัฐในสหรัฐอเมริกาได้แก่ รัฐเวอร์จิเนีย ซี นอร์ทแคโรไลนา โอริกอน แคลิฟอร์เนีย จอร์เจียฯ (<http://www.grn.org>) แนวคิดขยะเหลือศูนย์ (zero waste management) มีหลักการสำคัญ คือ การใช้วัสดุการผลิตที่สามารถนำกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ให้มากที่สุด ลดปริมาณของเสียที่จะทิ้งให้เหลือน้อย

ที่สุด บริโภคให้พอดีและบริโภคสินค้าที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ผสมผสานการนำวัสดุกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ได้ วรรณกรรมการใช้สินค้าที่ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ พัฒนาการนำขยะกลับมาแปรรูปใช้ใหม่ เก็บภาษีรวมในราคาสินค้าที่คิดจากต้นทุนทรัพยากรการผลิต ช่วยยกระดับเป้าหมายทางเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างงานใหม่ๆให้กับชุมชน

2. การลดบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เป็นแนวทางการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยของประเทศต่างๆ โดยการกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหา และลดปริมาณมูลฝอย โดยการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ ด้วยมาตรการต่างๆ ดังนี้

2.1 การจัดตั้งองค์การดำเนินการด้านการจัดการบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว โดยเรียกคืนบรรจุภัณฑ์ เพื่อรวบรวมและนำกลับมาใช้ซ้ำและรีไซเคิล เช่น เยอรมัน เบลเยียม ฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

2.2 การใช้ระบบมัดจำและคืนเงิน เช่น อเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย สวีเดน, เยอรมัน, เดนมาร์ก, เกาหลี และไต้หวัน

2.3 จัดเก็บค่าธรรมเนียมบรรจุภัณฑ์จากผู้ผลิต เช่น เยอรมัน เบลเยียม อังกฤษ, แคนาดา และญี่ปุ่น

2.4 การกำหนดภาษีบรรจุภัณฑ์ เช่น ญี่ปุ่นเก็บภาษีถุงพลาสติก (ถุงหิ้วราคา 5 เยนต่อใบ)

2.5 การลดภาษีให้กับผู้ประกอบการ เมื่อมีการเรียกคืนบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่น นอร์เวย์

2.6 การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้วิธีการลดและคัดแยกบรรจุภัณฑ์อย่างถูกต้อง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคในการลดบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว เช่น แคนาดา

2.7 กำหนดสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์เพื่อแสดงถึงการนำบรรจุภัณฑ์ไปรีไซเคิล และการสะสมแต้มให้ของรางวัลและการให้ส่วนลด สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศแคนาดา

กรณีศึกษาการจัดการขยะของต่างประเทศ

1. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน รัฐกำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จำหน่ายต้องเรียกคืนบรรจุภัณฑ์- รัฐกำหนดเครื่องหมายประทับบนสินค้า เพื่อแสดงว่าบรรจุภัณฑ์

จะถูกนำไปรีไซเคิล รวมทั้งกำหนดบรรจุภัณฑ์ 6 กลุ่ม เพื่อรีไซเคิล ได้แก่ แก้ว กระป๋อง โลหะ พลาสติก กระดาษ อลูมิเนียม บรรจุภัณฑ์เคลือบ กำหนดให้ประชาชนคัดแยก 3 กลุ่ม ได้แก่ กระดาษ แก้ว วัสดุน้ำหนักเบา (อลูมิเนียม, พลาสติก, โฟม) จัดระบบการคัดแยกจัดเก็บและรวบรวม

2. แคนาดา เน้นการลดขยะบรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น- ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยนำเสนอข้อมูลและกิจกรรมต่างๆให้กับผู้บริโภค ดังนี้ 1) ใช้บรรจุภัณฑ์รวมห่อใหญ่ (family pack) 2) ใช้สินค้าชนิดเติม (refilled products) 3) มีระบบนำภาชนะไปบรรจุสินค้าด้วยตัวเอง (reuse) 4) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สามารถรีไซเคิลให้มากที่สุด (recycle)

3. ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดนโยบายการลดปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด จากกิจกรรมการผลิต เช่น วางแผนการผลิตและเปลี่ยนแปลงวัตถุดิบในการผลิต ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ที่ก่อให้เกิดมลพิษน้อยที่สุด ซ่อมแซมได้และนำกลับมาใช้ใหม่ได้

4. มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประกาศเป้าหมาย “แคลิฟอร์เนียขยะเป็นศูนย์” โดยให้ทุกคนร่วมมือกันด้วยการปฏิบัติการ reduce, reuse และ recycle ในชีวิตประจำวัน

4.1) เน้นให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า

4.2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและศักยภาพในการนำกลับมาใช้ใหม่เสมอเพื่อเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปฝังกลบ

4.3) มีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาลาดการประมูลสินค้ารีไซเคิล

4.4) การเพิ่มช่องทางการซื้อขายในคลังสินค้ารีไซเคิล

5) ดำเนินการวิจัยเทคโนโลยีใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง

6) มีศูนย์เก็บรวบรวมขยะพิษหรือขยะอันตราย

7) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อเป็นศูนย์ประสานการใช้ขยะก่อสร้างไว้บริการ

ประชาชน

5. ประเทศสิงคโปร์ Waste Management Department สิงคโปร์มี กำหนดเป้าหมายไว้ว่าอีก 10 ปี ในอนาคตสิงคโปร์จะต้องเป็นเมืองที่ปราศจากขยะ โดยดำเนินการดังนี้

- ขอความร่วมมือจากภาคประชาชนในการจัดเก็บและคัดแยกขยะ
- รณรงค์ให้ใช้วัสดุรีไซเคิล
- ขอความร่วมมือจากภาคเอกชนผลิตวัสดุที่รีไซเคิลได้ทั้งหมด
- ประชาชนทุกคนก็ต้องทิ้งขยะให้เป็นเวลา เพราะจะมีการจัดเก็บขยะ 2 อาทิตย์ ต่อ 1 ครั้ง โดยต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเดือนละ 150 บาท สำหรับผู้อยู่แฟลต ส่วนผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเองจะต้องเสียเก็บ 400 บาทต่อเดือน ขณะที่บริษัท โรงงาน ต่างๆ จะต้องเสียเป็นรายวัน โดยคิดเป็นลิตร เป็นการปลูกฝังวินัยให้ทุกฝ่ายตระหนักในการทิ้งขยะได้เป็นอย่างดีและจะเป็นการลดปริมาณขยะอีกด้วย

(<http://www.manager.co.th/>,2548)

6. มหานครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

- ออกกฎหมายและข้อบังคับต่างๆเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย ต่อไปนี้
 - 1) กฎหมายส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการลดการนำกลับไปใช้ซ้ำและการนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่
 - 2) กฎหมายว่าด้วยการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
 - 3) กฎหมายว่าด้วยภาชนะบรรจุและหีบห่อบรรจุภัณฑ์
 - 4) กฎหมายว่าด้วยการนำอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือน ที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่
 - 5) กฎหมายการจัดการเศษอาหารที่เหลือกลับมาใช้
 - 6) กฎหมายเกี่ยวกับการนำวัสดุก่อสร้างมาใช้ใหม่
 - 7) กฎหมายว่าด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 8) กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมริเริ่มให้เป็นสังคม ที่มีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่
- จัดเก็บมูลฝอยแยกประเภท ตามเวลานัดหมาย คัดแยกวัสดุรีไซเคิลกลับมาใช้ประโยชน์ที่แหล่งกำเนิด

7. ประเทศเนเธอร์แลนด์ ออกระเบียบข้อบังคับจัดเก็บค่าธรรมเนียมการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยจากครัวเรือนที่ไม่คัดแยกประเภทขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง เพื่อให้ชุมชนปฏิบัติการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย หากไม่ต้องการจ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว (สูนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ, 2543)

8. ประเทศฝรั่งเศส ออกกฎหมายขยะมูลฝอย “waste law 1975” เป็นกฎหมายหลักในการจัดการบรรจุภัณฑ์ เกี่ยวกับการกำจัดและการใช้ซ้ำบรรจุภัณฑ์ ในปี ค.ศ. 1992 กำหนดให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้าสินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์ที่นำมาจำหน่ายในประเทศ ต้องรับผิดชอบในการรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยบรรจุภัณฑ์ และปี ค.ศ. 1993 กำหนดให้ผู้ผลิตและผู้นำเข้าสินค้า จะต้องรับผิดชอบรวบรวมขยะมูลฝอยบรรจุภัณฑ์เพื่อนำไปใช้ซ้ำ (สูนีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ, 2543)

9. ประเทศไต้หวัน

- ออกกฎหมายสนับสนุนการใช้ไซเคิล โดยให้ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบ เสียภาษีให้รัฐ เพราะถือว่าเป็นภาระของสังคม และผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ
- เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคให้เน้นการนำมูลฝอยที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (สูนีย์ มัลลิกะมาลย์และคณะ, 2543)

10. ประเทศบราซิล

- ตั้งจุด drop-off ในห้างสรรพสินค้า เพื่อรองรับวัสดุรีไซเคิล ที่ประชาชนนำมาบริจาค
- ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับประเภทของวัสดุรีไซเคิลในสถาบันการศึกษา
- สหกรณ์ อาจมาจากชาเล้ง ประชาชน เป็นต้น โดยจะรับวัสดุรีไซเคิลจากโรงเรียน บริษัทเอกชนและบ้านเรือน
- จัดตั้งองค์กรเอกชน ที่ไม่แสวงหาผลกำไร สนับสนุนระบบการจัดการขยะแบบผสมผสาน
- ยกกระดับการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการขยะ

11. ประเทศออสเตรเลีย ซิดนีย์ (City of Sydney) ได้ประกาศใช้ แผนการ พัฒนาซิดนีย์อย่างยั่งยืน 2030: อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม / ร่วมมือ / เชื่อมต่อ (Sustainable Sydney 2030 : Green / Global / Connected) เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2551 กิจกรรม / โครงการต่างๆ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้ผลการพัฒนาเป็นไปตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ กำหนดไว้ในปี 2030 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะได้แก่ การให้ความรู้เรื่องขยะ และ การบังคับใช้กฎหมาย กลยุทธ์ในการจัดการขยะ โครงการลดปริมาณขยะและนำ กลับมาใช้ประโยชน์ เป็นปัจจัยย่อยที่ ช่วยเสริมความยั่งยืนของซิดนีย์ในปี 2030 ให้เป็น จริง

การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย

วิธีการคัดแยกขยะ

วิธีการคัดแยกขยะ 5 ประเภท

1. ขยะประเภทที่ 1 ได้แก่ เศษอาหาร, เศษผัก สามารถนำไปเลี้ยงสัตว์ได้
 2. ขยะประเภทที่ 2 ได้แก่ เปลือกผลไม้, เศษพืช และ อาหารเน่าบูด
 3. ขยะประเภทที่ 3 ได้แก่ เศษกิ่งไม้, เศษใบไม้ วัชพืชจากการลอกคูคลอง จำเป็นต้องใช้เครื่องย่อยกิ่งไม้
 4. ขยะประเภทที่ 4 ได้แก่ วัสดุสามารถ Recycle ได้
 5. ขยะประเภทที่ 5 ได้แก่ สิ่งที่เหลือจากที่กล่าวข้างต้น เช่น ซากสัตว์ที่ตาย
- นอกจากวิธีการคัดแยกประเภทขยะแล้ว ยังสามารถคัดแยกตามลักษณะของ ขยะ และยังกำหนดภาชนะในการรองรับขยะเป็นสีต่างๆดังนี้
- 1.ขยะประเภทกระดาษ (ถังสีน้ำเงิน) เช่น กระดาษถ่ายเอกสาร, กระดาษพิมพ์
 - 2.ขวดพลาสติกใส (ถังสีส้ม) เช่น ขวดน้ำดื่มต่างๆ
 - 3.ขยะประเภท กิ่ง ใบไม้ (ถังสีเขียว) เช่น ขยะจากสวนภายในบริเวณบ้าน, ดอกไม้, รากไม้, ใบไม้, หญ้า, เศษกิ่งไม้ ใบไม้ต่างๆ, ต้นวัชพืช, เศษไม้, เปลือกผลไม้, เศษผลไม้ ผักสด, เศษพืชต่างๆ
 - 4.ถ้วยพลาสติก (ถังสีแดง) เช่น ถ้วยเครื่องดื่มต่างๆ
 - 5.ขยะทั่วไป (ถังสีเหลือง) เช่น กระดาษชำระ, กระดาษชำระในห้องน้ำ, เศษขยะจากพื้น, แก้ว ฟันผง, แผ่นดิสเก็ต, เศษของเล่น, กระดาษอาบมัน, วัสดุผสม

นอกจากนี้ยังสามารถแยกชนิดของขยะได้เป็น 3 ชนิดใหญ่ๆ ด้วยกันคือ ขยะสด ขยะแห้งและขยะอื่นๆ เช่น แก้ว ขยะดังกล่าวแต่ละชนิดจะแยกกันเก็บรวบรวมไว้ในถังขยะแต่ละถัง วิธีดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ในการเก็บรวบรวมเพื่อนำไปกำจัดทั้งยังจะเลือกวิธีการกำจัดได้อย่างเหมาะสมอีกด้วย เช่น ขยะสดนำไปกำจัดด้วยวิธีหมักทำเป็นปุ๋ย ขยะแห้งนำไปกำจัดโดยวิธีเผาด้วยเตาเผาขยะ และพวกแก้วก็นำไปใช้ถมที่ลุ่มเป็นต้น โดยในกรุงเทพฯ จะติดตั้งถังขยะไว้ตามจุดต่างๆ เช่น บ้ายรถเมล์ ตลาดสด สวนสาธารณะ ฯลฯ โดยแยกขยะตามสีของถังขยะคือ สีเขียว สำหรับขยะแห้ง สีเหลืองสำหรับขยะเปียก สีแดงสำหรับขยะอันตราย

การกำจัดขยะมูลฝอยตามแผนหรือแนวคิด 5R. และการนำกลับมาใช้ใหม่

การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คือ การลดปริมาณขยะ ซึ่งมีแผนหรือแนวคิด 5R.

R. 1 (Reduce) เป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้ตะกร้าใส่ของแทนถุงพลาสติก การลดปริมาณวัสดุ (Reduce material volume) เป็นการพยายามเลือกใช้สินค้าที่บรรจุในบรรจุภัณฑ์ขนาดใหญ่แทนบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดเล็ก เพื่อลดปริมาณของบรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะมูลฝอย การลดความเป็นพิษ (Reduced toxicity) เป็นการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

R. 2 (Reuse) นำขยะมูลฝอยเศษวัสดุมาใช้ใหม่อีกหรือเป็นการใช้ซ้ำ ใช้แล้วใช้อีก ๆ เช่น ขวดน้ำหวาน นำมาบรรจุน้ำดื่ม ขวดกาแฟที่หมดแล้ว นำมาใส่น้ำตาล การนำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่ (Product reuse) เป็นการพยายามใช้สิ่งของต่าง ๆ หลาย ๆ ครั้งก่อนที่จะทิ้งหรือเลือกใช้ของใหม่

R. 3 (Repair) การนำมาแก้ไข นำวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ซึ่งจะทิ้งเป็นมูลฝอยมาซ่อมแซมใช้ใหม่ เช่น แก้ว

R. 4 (Recycle) การหมุนเวียนกลับมาใช้ นำขยะมาแปรรูป ตามกระบวนการของแต่ละประเภท เพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงสภาพจากเดิมแล้วนำมาใช้ใหม่ เช่น พลาสติก กระดาษ ขวด โลหะต่าง ๆ ฯลฯ นำมาหลอมใหม่ นำยางรถยนต์ที่ใช้ไม่ได้แล้วมาทำรองเท้า นำแก้วแตกมาหลอมผลิตเป็นแก้วหรือกระจกใหม่

การนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ (Material recycling) เป็นการนำวัสดุผ่านกระบวนการเพื่อผลิตเป็นสินค้าใหม่

R. 5 (Reject) การหลีกเลี่ยงการใช้วัสดุที่ทำลายยาก หรือวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เช่น โฟม ปฏิเสธการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ย่อยสลายยาก หลีกเลี่ยงการใช้ที่ผิดวัตถุประสงค์

การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่

การใช้ ประโยชน์จากขยะ หรือมูลฝอย จะช่วยลดปริมาณขยะ หรือมูลฝอยที่ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การคัดแยกของเสียจากแหล่งกำเนิดมาหมุนเวียนใช้ใหม่ การคัดแยกของเสียจากแหล่งกำเนิด คือ ของเสียจากอาคารบ้านเรือนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ขวด กระดาษ พลาสติก ยาง โลหะ ฯลฯ ซึ่งจะนำของเสียดังกล่าวไปขายต่อ ๆ ไปจนถึงโรงงานเพื่อผลิตเป็นสินค้าได้

2. การนำมูลฝอยหรือของเสียมาใช้ประโยชน์ด้านพลังงานของเสียมีสารประกอบจำนวนมาก ที่สามารถเปลี่ยนเป็นผลผลิตทางพลังงาน โดยขบวนการเผาไหม้จากมูลฝอยสามารถใช้ประโยชน์ในด้าน พลังงาน และอุตสาหกรรมทั้งสามารถเก็บเป็นพลังงานได้อีก

3. การนำกากของเสียไปเป็นอาหารสัตว์ และใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกากของเสียชนิดมูลฝอยสดมีคุณค่าทางอาหารสัตว์ และพืช จากผลการศึกษาพบว่ามูลฝอยสดประเภทอาหารจำนวน 2.5 – 3 กิโลกรัม มีคุณค่าเทียบเท่าข้าวบาเลย์คุณภาพดีจำนวน 1 กิโลกรัม สามารถนำไปเลี้ยงสัตว์ได้ และขยะหรือของเสียยังผลิตเป็นโปรตีนโดยเทคโนโลยีใหม่ เรียกว่า ไบโอบีโอสเทค (Biowastech) หมายถึง การแปรรูปขยะโดยชีววิธี สามารถเปลี่ยนขยะหรือกากของเสียทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรม และจากบ้านเรือนให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ นอกจากนี้สามารถใช้มูลฝอยสดเป็นประโยชน์ทางการเกษตร คือ ใช้เป็นอาหารของพืชได้ เพราะมูลฝอยสดมีคาร์บอนและไนโตรเจนสูง มูลฝอยสดยังมีคุณสมบัติปรับดินให้ร่วนซุยด้วย ทั้งนี้การนำกากของเสียไปเป็นอาหารสัตว์ และพืชจะต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของเสีย บดอัด และฆ่าเชื้อโรคในกากของเสียก่อน เพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสัตว์และพืช และให้ได้ประโยชน์จากอาหารในกากของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การนำมูลฝอยมาหมักทำปุ๋ย การหมักทำปุ๋ยเป็นขบวนการทางชีวเคมีที่เปลี่ยนแปลง หรือย่อยสลายสารอินทรีย์ในของเสีย เพื่อได้ปุ๋ยเป็นอาหารของพืช หรือใช้ดินกลบฝังมูลฝอยในขบวนการฝังกลบมูลฝอย กากของเสียหรือมูลฝอยที่ เหมาะสม สำหรับการหมักปุ๋ย ได้แก่ มูลฝอยสด พืช ผัก ผลไม้ กระดาษ เป็นต้น

5. การนำขยะหรือมูลฝอยมาแปรรูปสภาพ ให้เป็นวัตถุก่อสร้างในประเทศญี่ปุ่นมีโรงงานอัดขยะหรือของเสียให้เป็นแท่ง แท่งขยะที่ได้นำไปชุบยางและแอสฟัลต์หรือเทคอนกรีต จากนั้นนำไปใช้ในการก่อสร้างแทนอิฐ หรือคอนกรีตบล็อก

6. การนำกากของเสียมาปรับปรุงพื้นที่ กากของเสียสามารถนำไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ โดยถมพื้นที่ที่เป็นหลุมเป็นบ่อพื้นที่ที่ต้องการยกระดับความสูง เมื่อถมกากของเสียในพื้นที่ดังกล่าวแล้ว สามารถนำพื้นที่นั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ เช่น ปลูกพืช สร้างอาคาร สร้างสวนสาธารณะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กรมควบคุมมลพิษ ได้สรุปแนวความคิดการจัดขยะมูลฝอยจากอดีตถึงปัจจุบัน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552) ไว้ดังนี้

1. ขยะ คือ สิ่งอันเป็นที่น่ารังเกียจ ไม่มีใครต้องการ
2. แนวทางการจัดการขยะ คือ การเก็บรวบรวม เก็บขน และการกำจัดให้มากที่สุด และเร็วที่สุด (ตัวชี้วัดการทำงาน คือไม่มีขยะตกค้าง และปริมาณขยะต่อหัวลดลง)
3. วิธีการจัดการขยะ คือ เน้นการลงทุนจำนวนมาก ซื้อรถเก็บขน จ้างคนเก็บขน หาพื้นที่กำจัด หาเทคโนโลยีกำจัด หาเงินอุดหนุนจากส่วนกลางให้มากที่สุด (ตัวชี้วัดการทำงานคือ มีพื้นที่กำจัดขยะ)
4. ผู้รับผิดชอบการจัดการขยะ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่เพียงผู้เดียว
5. ไม่มีการวิเคราะห์ปัญหาเชิงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ตนเอง
6. ใช้ความรู้การจัดการไม่สอดคล้องกับพื้นที่ของตนเอง
7. ไม่ได้มองปัญหาขยะว่าเป็นปัญหาทางสังคม มองขยะว่าเป็นความสกปรกที่ต้องกำจัด (ตัวชี้วัดการทำงาน คือ การกำจัดขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล)
8. ไม่ได้มีการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านโดยเฉพาะความขัดแย้งของกลุ่มคนในพื้นที่กำจัดขยะ

9. เน้นการจัดการขยะที่ปลายทาง ไม่ได้พิจารณาต้นทางของการเกิด หรือ การป้องกันการเกิดขยะ

10. ขาดการเชื่อมโยงวิธีการทำงานกับภาคส่วนต่างๆ เช่น การสร้างประโยชน์ จากขยะ การเพิ่มมูลค่าขยะ การให้ชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน เป็นต้น

11. ขาดการพัฒนากลไกภาคสังคมที่จะเข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการขยะ

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะมูลฝอย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีภาระและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายการ รักษา ความสะอาดของท้องถิ่นหรือทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะและสิ่ง ปฏิกูล การดำเนินงานเพื่อจัดการขยะมูลฝอยที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่สามารถให้บริการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยได้มากขึ้น ทำให้ปัญหาขยะตกค้าง น้อยลง แต่ยังมีปัญหาในการกำจัดขยะให้ ถูกต้อง แม้จะมีการจัดสรรงบประมาณการ ก่อสร้างระบบกำจัดที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น แต่ยังพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางแห่งยังไม่สามารถใช้ระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่ได้ออกแบบไว้ นอกจากนี้ บางแห่งยังได้รับการต่อต้านคัดค้านจากประชาชนจนไม่สามารถเข้าใช้พื้นที่ได้ วิธีการ จัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ส่วนใหญ่ในระดับเทศบาล นคร และเทศบาลเมือง มีการจัดสร้างสถานที่กำจัดขยะแบบถูกหลักสุขาภิบาล แต่บาง แห่งยังขาดความพร้อมในการดำเนินการ อาทิ งบประมาณ บุคลากร ส่วนในระดับ เทศบาลตำบลและระดับองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ส่วนใหญ่เป็นการจัดการขยะ ด้วยวิธีที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เช่น วิธีการกองบนพื้น กองบนพื้นแล้วเผา หรือการฝังใน หลุม เนื่องจากขาดความพร้อมทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และประสิทธิภาพของผู้นำในท้องถิ่น

ดังนั้นการจัดการขยะในบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการ กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งมีกลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมมีกฎหมายให้ อำนาจไว้หลายฉบับ ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ .ศ.2496 กำหนดให้เทศบาลจัดบริการ สาธารณะขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาลเป็นหลัก ได้แก่ หน้าที่ในการรักษา

ความสะอาด สงบ เรียบร้อยของประชาชน จัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ รักษาความสะอาดของถนน ทางเดินและที่สาธารณะ รวบรวมการกำจัด มูลฝอยและ สิ่งแวดล้อม ป้องกันและระงับโรคติดต่อ จัดให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง จัดการศึกษาอบรม ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน และผู้พิการ และบำรุงศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น แต่หากเทศบาลมีความ พร้อม กฎหมายเปิดช่องให้ จัดทำบริการสาธารณะอื่น เช่นระบบประปา ไฟฟ้า แสงสว่าง และ ตลาดเทศบาลนิยซ์ เป็นต้น

สำหรับอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ .ศ.2496 ใน ส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยนั้น ได้บังคับให้เทศบาลทุกแห่งต้องดำเนินการ โดยมีมาตรา 50 (3) แห่ง พระราชบัญญัติเทศ บาลฯ จึงกล่าวได้ว่า อำนาจหน้าที่ของ เทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาลนั้น เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านขยะมูลฝอย ดังนั้นจึง เป็นหน้าที่ของเทศบาลต้องจัดงบประมาณและแผนงานเพื่อการนี้

ส่วนหน้าที่ตามกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นหน้าที่ของเทศบาลในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่

1. พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ .ศ.2535 หมวดที่ 3 มาตรา 10 ได้กำหนดไว้ ว่าการกำจัดสิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของราชการท้องถิ่นนั้น และมาตรา 20 (4) กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมให้บริการของ ราชการส่วนท้องถิ่นในการเก็บ และข นสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยไม่เกินอัตราที่กำหนดใน กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2536)

2. พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ของ บ้านเมือง พ.ศ.2535 พระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มี อำนาจในการดูแลรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนในเขต พื้นที่ของตน กฎหมายได้ให้อำนาจองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุม พฤติกรรม ส่วนบุคคลในการส่งเสริมให้มีการดูแลสถานที่สาธารณะ ไม่ให้สกปรกรกรุงรัง และการ ดูแลรักษาต้นไม้ไม้ให้เป็นอันตราย โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดูแลมิให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองอาคารหรือที่ดินปล่อยปละละเลยให้ต้นไม้ หรือรั้วพืชรากที่ปลูกในอาคาร หรือที่ดินเหี่ยวแห้งหรือรกรุงรัง ต้องดูแลมิให้ผู้ใดมาขุดขีตหรือฟันต้นไม้ที่ติดกับถนน หรือที่อยู่ในสาธารณะ รวมทั้งต้องดูแลมิให้ผู้ใดทิ้ง ขยะมูลฝอย น้ำเสีย สิ่งปฏิกูลลงในที่

สาธารณะหรือ สวนสาธารณะ หากมีที่ใดเกิดความสกปรกรกรุงรัง แต่ไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นทุกคนมีหน้าที่ร่วมกันขจัดหรือแก้ไขสภาพนั้นให้หมดไป แต่ถ้าจับตัวผู้กระทำความผิดได้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้ผู้กระทำความผิดจัดการลบ ล้าง กวาด เก็บ ตกแต่ง ปรับปรุงสิ่งที่เป็นความผิดมิให้ปรากฏอีกต่อไป ถ้าผู้กระทำความผิดยินยอมคดีเป็นอันต้องเลิกกัน แต่ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ยินยอม ดำเนินการดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจจัดทำหรือมอบหมายให้ผู้อื่นจัดทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่า ใช้จ่ายในการจัดทำความสะอาด หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามที่จ่ายไปจริงแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ จึงเป็นได้ว่ามาตรการตามกฎหมายนี้เอื้อต่อการจัดการขยะมูลฝอยโดยตรง

3. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนและองค์กรเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จัดระบบงานบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปตามหลักการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมกำหนด อำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และราชการส่วนท้องถิ่นให้เกิดการประสานงาน และมีหน้าที่ร่วมกันในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติในส่วนที่ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบโดยตรง กำหนดมาตรการควบคุมมลพิษโดยการจัดให้ระบบบำบัดอากาศเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียและเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เพื่อแก้ไขเกี่ยวกับมลพิษ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องกับการก่อให้เกิดมลพิษให้เกิดความชัดเจน และกำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมด้านการลงทุนและความช่วยเหลือด้านต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (องอาจบุญมา,2550)

4. นโยบายที่เกี่ยวข้อง

4.1 นโยบายและแผนการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2550 - 2559 ได้กำหนดเป้าหมายและแนวนโยบายการป้องกันและแก้ไขขยะมูลฝอยดังนี้

- ลดและควบคุมการผลิตขยะมูลฝอยโดยรวมไม่เกิน 1 กิโลกรัม/ คน/ วัน
- ให้มีการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของปริมาณที่เกิดขึ้น

- ปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างจากบริการเก็บขน ไม่เกินร้อยละ 10 ของปริมาณที่เกิดขึ้น

- ให้ทุกจังหวัดมีแผนหลักและแผนการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกลักษณะ
- ให้มีการจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกหลักสุขาภิบาล
- ควบคุมการเกิดขยะมูลฝอยและส่งเสริมให้มีการนำกลับไปใช้ประโยชน์

4.2 แนวนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย

แนวนโยบายการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ตามแนวคิดของกรมควบคุมมลพิษ มีดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552)

1) ลดการเกิดของเสีย ใช้หลัก 5 Rs ส่งเสริม green product

2) บริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานที่เน้นการแปรรูปเป็นพลังงาน

3) รวมกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยมีเอกชนร่วมดำเนินการ

4.3 มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

กรมควบคุมมลพิษ ได้กำหนดมาตรการและแนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552)

1. ลดการเกิดของเสีย ใช้หลัก 5 Rs ส่งเสริม green product

มาตรการ

1) กรอบนโยบาย

- ลดการเกิดของเสีย
- ใช้หลัก 5 Rs
- ส่งเสริม green product

2) เป้าหมาย คือ มีการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30

แนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย

1) สร้างจิตสำนึกให้ประชาชน ลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน และหันมานิยมใช้สินค้าที่สามารถใช้ซ้ำ / นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และ green product

- 2) สนับสนุน อปท. จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ
- 3) ส่งเสริมให้ผู้ผลิต/ ผู้จำหน่ายสินค้า ลดการใช้บรรจุภัณฑ์ และจัดให้มีระบบรับคืนซากบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งจำหน่ายสินค้า / บรรจุภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบจากวัสดุรีไซเคิล และวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- 4) ส่งเสริมให้มีการจัดระบบซาเล้ง และร้านรับซื้อของเก่า

2. บริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานที่เน้นการแปรรูปเป็นพลังงาน

มาตรการ

- 1) กรอบนโยบาย คือ การจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน
- 2) เป้าหมายคือ ขยะมูลฝอยได้รับการจัดการอย่างถูกหลักวิชาการไม่น้อยกว่า ร้อยละ 40

แนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย

- 1) พัฒนาระบบเก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับการคัดแยกขยะมูลฝอยจากอาคารบ้านเรือน/ สถานประกอบการ
- 2) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมกลุ่มกันเพื่อบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน ที่มีการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานทดแทน โดยจัดตั้งบริษัท หรือมอบหมายเอกชนดำเนินการแทน
- 3) การไฟฟ้าฯ รับซื้อไฟฟ้า
- 4) ปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อมและ / หรือพัฒนากฎหมายเฉพาะด้านการจัดการขยะมูลฝอย

3. รวมกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริหารจัดการขยะมูลฝอย โดยมีเอกชนร่วมดำเนินการ

มาตรการ

- 1) กรอบนโยบาย คือ ระบบบริหารจัดการ & ศูนย์ HW
- 2) เป้าหมาย คือ ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกหลักวิชาการไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30

แนวทางปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย

- 1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากความเป็นอันตรายในผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว หรือของเสียอันตรายชุมชนแก่ประชาชน
- 2) สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์จัดการของเสียอันตรายจากชุมชนและมูลฝอยติดเชื้อ โดยภาคเอกชนร่วมดำเนินการ
- 3) สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการพัฒนาระบบ / กลไกการรับคืนของเสียอันตรายชุมชน
- 4) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการจัดการของเสียอันตราย/ ชาก WEEE
- 5) ผลักดันกฎหมายส่งเสริมการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ใช้แล้วไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4. การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับวาระแห่งชาติ

กรมควบคุมมลพิษ ได้กล่าวถึงการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกับวาระแห่งชาติ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2552) ไว้ดังนี้

- 1) การลดการเกิดของเสียให้น้อยที่สุด (zero waste)
- 2) การคัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย (5 Rs)
- 3) การจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสาน ที่มีการรวมกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) (clustering)
- 4) ระบบบริหารจัดการ และศูนย์กำจัดของเสียอันตรายจากชุมชน
- 5) ส่งเสริมการผลิตพลังงานจากขยะมูลฝอย (waste to energy)
- 6) การส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนร่วมลงทุน และดำเนินการในระบบจัดการขยะมูลฝอย

สรุปบทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดขึ้นโดยกฎหมายหลายฉบับ และว่าด้วยนโยบายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมุ่งกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดูแลจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งได้มีความพยายามดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่กฎหมายและนโยบายกำหนดไว้ แต่การดำเนินการส่วนใหญ่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างถูกสุขลักษณะ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่มี ความเข้าใจและยังไม่มี ความพร้อมทั้งเรื่ององค์ความรู้ บุคลากรในท้องถิ่น และไม่ มีงบประมาณ ทำให้การ

จัดการขยะมูลฝอยโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หลายแห่งยังไม่มีประสิทธิภาพ และอาจก่อปัญหามลพิษต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมขึ้นในอนาคต

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือชุมชน เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชน และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนที่ดีที่สุด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจอรัฐในทุก ระดับ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นนิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่จะต้อง สร้างการเรียนรู้ ซึ่งในความหมาย “การมีส่วนร่วมของประชาชน” มีนักวิชาการ นักพัฒนา ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

อนงค์ อนันตริยเวช (2539 หน้า 5) สรุปว่า โดยหลักการของการมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์สำคัญคือ 1) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตวิทยา (psychological needs) 2) เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรู้ว่ามีความสำคัญ (sense of importance) และ 3) เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (sense of belonging) ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนขวัญและกำลังใจในการทำงานส่งผลให้การปฏิบัติงานโดยรวมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2543 หน้า 138) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ วิธีการที่ได้เปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ตลอดจนการให้โอกาสและมีอิสระ กับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมายไว้ให้อย่างกว้าง ๆ

ชาญชัย อาจิณสมมาตร (2539 หน้า 121-122) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าเกี่ยวของทางสมองและอารมณ์ของบุคคลในสถานที่สนับสนุนเขาให้ทำประโยชน์กับเป้าหมายของกลุ่มและมีส่วนในหน้าที่รับผิดชอบ

Keith (1972 :136) ; Erwin (1976 :138) และ Reeder (1974 :39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งทางจิตใจ และอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม(Group situation) ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่มดำเนินงานพัฒนาร่วมความคิดร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตัวเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Brown และ Moberg (1980 pp. 483) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการซึ่งบุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีอิทธิพลซึ่งกัน และกันในการตัดสินใจที่จะส่งผลกระทบต่อนักเขาในอนาคตซึ่งอาจจะถูกกำหนดขึ้นมาอย่างเป็นทางการ หรือได้รับการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการได้

Chell (1985) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมเป็นลักษณะของการเข้าไปสัมพันธ์กับกิจกรรมโดยตรงของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยที่พวกเขาเข้าไปแบ่งปันการควบคุม ผลลัพธ์ขององค์การตลอดจนมีความเท่าเทียมในสิทธิ นอกจากนี้การปฏิสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงองค์การ และโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมอีกด้วย

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531, หน้า 24-25) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและการปฏิบัติงาน เพื่อสนองความต้องการหรือ แก้ปัญหาประชาชนในชุมชน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 139) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมการปฏิบัติและการร่วมมือรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันมีผลกระทบ มาถึงตัวประชาชนเอง

สมพร เทพสิทธิ์า (2539) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชน รวมทั้งองค์กรเอกชน องค์กรของประชาชน และภาคเอกชน สามารถมี บทบาท และมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในขบวนการตัดสินใจวางแผนและจัดทำ โครงการ

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2539) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน และ /หรือกลุ่มของประชาชน กับ หน่วยงานของรัฐด้วยเป้าหมายที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และ/ หรือมีบทบาทมาร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินการของรัฐ

สุจินต์ ดาวิระกุล (2527, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการมี ส่วนร่วมไว้ว่า กระบวนการกระทำที่ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดการ เปลี่ยนแปลงเพื่อตัวประชาชนเองโดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง และมีส่วนในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว ประารถนาหรือที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ต้องมิใช่การกำหนดกรอบความคิดผิดจากบุคคลภายนอก

สุเมธ ทรายแก้ว (2536, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่าการที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือ และรับผิดชอบในกิจกรรม การพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมี กลุ่มหรือองค์กรรองรับ ประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญา และการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นการที่บุคคล หรือ คณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพ ขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังทาง ความคิด สติปัญญา และการ กระทำนั้นคือการให้มีส่วนร่วม

อัจฉรา โพธิยานนท์ (2539) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนได้มีโอกาสเป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนาหรือการที่ประชาชนได้เพิ่มศักยภาพในการควบคุมทรัพยากร และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมตลอดถึงการใช้การจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่ในสังคมด้วยตนเอง

อดิน รพีพัฒน์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า "เป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างซึ่งไม่ใช้การกำหนดภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากแต่ทุกอย่างจะต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา"

อุทัย ดุลยเกษม (2544) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการพัฒนาชนบทโดยชาวชนบท ก็คือ กระบวนการ พัฒนาชนบทที่ประชาชนชาวชนบท สามารถรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรของตนเอง มีจุดประสงค์ที่จะแก้ปัญหาของชนบท ตั้งแต่ขั้นการศึกษาปัญหา การกำหนดโครงการ การลงมือปฏิบัติ การประเมินผลและการสรุปบทเรียนด้วยตนเองของเขาเอง

WHO / UNICEF (1978) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยกลุ่ม

United Nations (1983) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงว่า คือ กิจกรรมที่ประชาชนเขามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นวางแผนซึ่งประชาชนจะต้องระบุปัญหาและความต้องการ ขั้นปฏิบัติการ ขั้นประเมินผลตลอดจนขั้นบำรุงรักษา

Pears & Stiefel (1979, pp. 4-8) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอก ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่างๆตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

Soetijipto Wisarajono (1983) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการที่ให้ประชาชนหลุดพ้นจากการเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนามาเป็นผู้นำของการพัฒนา และ

หมายถึงการเปลี่ยนแปลงซึ่งประชาชนจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา คือ

1. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา
2. การจัดลำดับความสำคัญ
3. การวางแผน
4. การปฏิบัติตามแผน
5. การให้ได้มาซึ่งความรู้ที่จะไปสู่พลังแห่งการพัฒนา

ยุพาพร รูปงาม (2545) อธิบายถึงการมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความกดดัน ความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันใดควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติ การทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

Erwin (อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม 2545, หน้า 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ บุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตาม การ ปฏิบัติงานขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ , สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2546, หน้า 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะคือ

1.การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผลรวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2.การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วม การตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532, หน้า 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนา ชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วม หรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องใน การดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, หน้า 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมี ส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุด นั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก

ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

อาจสรุปว่าความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยน ข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับ โครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมใน กระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่ อให้เกิดความเข้าใจ และการรับรู้เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

จากนิยามดังกล่าวแสดงองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการ สื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช้การทำครั้งเดียวจบ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการเพื่อทำให้ การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

การมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลได้เข้ามาร่วมในการแสดงควา มคิดเห็น ร่วม ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลาแรงงานวัสดุ อุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่ง เป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้นการมีส่วนร่วมควรทำ ด้วยความสมัคร ใจ และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาคซึ่งการให้สมาชิก เข้ามามีส่วนในการปฏิบัติ อย่างแท้จริงจะทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุน มีความผูกพันและ อุทิศพลังทุกอย่างเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร Inform ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น Consult เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์

3. การเกี่ยวข้อง Involve เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย

4. ความร่วมมือ Collaboration เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน Empower เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับ และหลายวิธี ซึ่ง

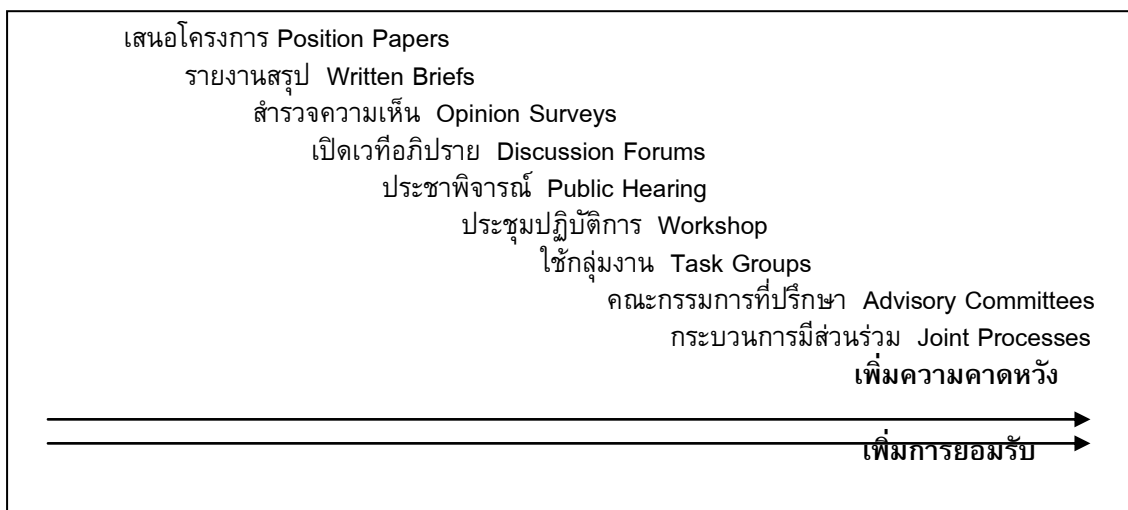
บางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นดังกล่าวทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการ ที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า "การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม"

วันชัย วัฒนศัพท์(2546) ได้อธิบายถึงหลักการมีส่วนร่วม (participation) ไว้ว่า การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กร เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อน เครือข่ายที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการ หรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายเป็นไปอย่างถี่ถ้วน รอบคอบ เพราะเป็นการระดมแนวคิด จากบุคคลที่มีความหลากหลาย ทั้งความรู้ และประสบการณ์ ทำให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน โดยมีให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง มีอำนาจมากเกินไป ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอันเกิดผลเสียหายได้ ยังเป็นการขจัดปัญหา มิให้การดำเนินนโยบายใด ๆ มีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเกินไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินการต่อทุกฝ่ายได้ ก่อให้เกิดการประสานงานที่ดี ทำให้การบริหารเครือข่ายเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ขอความร่วมมือง่าย การรวมตัวกันของบุคคลเป็น เครือข่ายจะ ก่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และตรงเป้าหมาย โดย ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ

ดังนั้น หลักการมีส่วนร่วม ในความหมายของการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือการมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (meaningful

participations) ไม่วางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น ถ้าการตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผลและชอบธรรมก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของการมีส่วนร่วม ก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้

หากจะดูแผนภูมิของการมีส่วนร่วม จะเห็นว่ามิตั้งแต่น้อยที่สุดของการมีส่วนร่วม คือ “แจ้งเพื่อทราบ ” นั่นคือ ได้ตัดสินใจไปแล้วจึงมาแจ้งให้ทราบ ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อยอาจไม่สร้างปัญหา

แผนภูมิที่ 1 แสดงหลักการมีส่วนร่วม : Participation continuum

กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ถ้าเห็นว่าการตัดสินใจนั้นอาจมีผลกระทบ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก็ควรจะต้องมี “การปรึกษาหารือ” ก็ถือว่ามีส่วนร่วมในระดับที่สูง ขึ้นมาอีกเล็กน้อย คือได้รับฟังความคิดเห็นก่อนตัดสินใจ วิธีการที่มักจะหยิบขึ้น มาทำ กันบ่อยๆในระดับนี้คือ “การทำประชาพิจารณ์ ” หรือ “การรับฟังความคิดเห็นของ ประชาชน” ต้องเน้นย้ำว่ากระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะต้อง ทำตั้งแต่เริ่มคิดและตระหนักถึงปัญหา (ไม่ใช่ทำเมื่อได้ตัดสินใจไปแล้วและได้รับการ ประทับ) เช่น ตระหนักว่ามีปัญหาเรื่องจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องหาที่ ทิ้งขยะ จึงจัดการให้คนมามีส่วนร่วมเพื่อคิดหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน กระบวนการมีตั้งแต่ จัดเวทีคุยกันในกลุ่มเล็ก เคาะประตูบ้าน ใช้แบบสอบถาม แล้วประมวลข้อมูล เพื่อ

นำเสนอต่อผู้มีอำนาจเพื่อตัดสินใจ การตัดสินใจก็ต้องฟังประเด็นต่างๆ พิจารณาทุกประเด็น และตอบคำถามให้ได้ทุกประเด็น การตัดสินใจก็ต้องมีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับได้ หากไม่ทำกระบวนการมีส่วนร่วมเหล่านี้ แต่มาทำเพียงวิธีการรับฟังความคิดเห็นอย่างเป็นทางการครั้งเดียวหรือสองครั้ง ก็จะเป็นปัญหา เพราะกลายเป็นเวทีที่แต่ละฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายค้านมาแสดงจุดยืน ตอกย้ำความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มายืนยันว่าฉันถูก เธอผิด เวทีนี้จึงมักจะไม่เหมาะที่จะเป็นเวทีแห่งการมาพูดคุยกัน หากมีข้อขัดแย้งกันมาก การปรึกษาหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นเฉยๆจะไม่เหมาะสม จำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่ระดับสูงกว่า คือการร่วมเจรจาหาข้อยุติ (negotiation) หรือ เจรจาโดยมีคนกลางกำกับกระบวนการ (mediation) คนกลางที่มากำกับกระบวนการจะต้องไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจ ผู้ที่จะทำหน้าที่ตัดสินใจคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลายหรือคู่เจรจา หากทางออกที่ดีที่สุดโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจนทุกฝ่ายพอใจ ส่วนกระบวนการมีส่วนร่วมระดับสูงสุดคือการลงประชามตินั้น แม้จะดูดีที่แต่ละคนสามารถลงมติ แต่แต่ละคนที่ลงคนได้ แต่การลงมติดังได้เพียง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” หรือ “เอา” หรือ “ไม่เอา” อาจจะยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งความแตกแยกขึ้นอีก ถ้าสังคมยังไม่เข้าใจกระบวนการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

“กระบวนการมีส่วนร่วม” เป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิมมักจะใช้อำนาจเหนือ (power over หรือ power against) ตามทฤษฎีผู้มีอำนาจจะชอบที่จะใช้อำนาจเหนือ ก็มักจะใช้อำนาจเหนือ กว่า ถ้าถามว่า ผู้เข้าร่วม จะยังเชื่อและปฏิบัติตามไหม ตามทฤษฎีแล้ว หากผู้มีอำนาจยังใช้อิทธิพลเหนือไปเรื่อยๆ อำนาจนั้นๆ ก็จะใช้ไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีหรือไม่มีนั้น ไม่ใช่เรา “มี” หรือ “ไม่มี” “อำนาจ” อย่างเดียว แต่อยู่ที่คนอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้างหรือที่เราใช้อำนาจเหนือเขานั้น เขามองว่าเราเหมาะสมที่จะมีอำนาจเหนือหรือไม่ ซึ่งบางครั้งสำคัญกว่าด้วยซ้ำไป ฉะนั้น หากจะเปลี่ยนจากการใช้อำนาจเหนือ หันมาใช้อำนาจร่วมกับ (power with) ลงมาพูดคุยหาทางออกที่ดีกว่าแทนการสั่งอย่างเดียว ผู้เข้าร่วมก็จะยินดีปฏิบัติและเชื่อฟังต่อไป

การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้น ยินยอมปฏิบัติตาม (compliance) และ

รวมถึงตกลงยอมรับ (commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากพยายามด้วยวิธีการใช้ไม้เรียว ใช้กฎกติกาที่ครูอาจารย์ออกกฎ หรือวางระเบียบให้นักเรียนปฏิบัติ แต่การยอมรับก็ยังไม่ได้ ผลดีนัก ครูประจำชั้นได้ชวนนักเรียนในห้องให้ร่วมกัน “ตระหนักรู้” ถึงปัญหาในห้องเรียน เช่น ความสกปรก การแต่งกายนักเรียน การไม่เรียบร้อยในห้องเรียน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมที่จะวางกติกากันเอง จนในที่สุดได้ระเบียบปฏิบัติประจำห้องที่ครูรับ เอามาจัดพิมพ์ติดไว้ในห้อง ปรากฏว่าได้รับการยอมรับและการปฏิบัติตามอย่างดีกว่ากฎกติกาที่ครูกำหนดกติกานั้น ตัวอย่างเช่นนี้เป็นตัวอย่างที่สามารถจะนำไปใช้ในองค์การหรือรัฐวิสาหกิจที่จะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่จะเป็นเครื่องมือของการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพต่อไป

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อปี ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น คำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมีลักษณะจำกัด เฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็น ดังนี้ (กรมอนามัย, 2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่ และมีอิทธิพลต่อกระบวนการ พัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้อง ช้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีนี้คือ การเอื้อให้เกิดการพัฒนาพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อม มโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากร เพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของ ประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

นอกจากนี้ ในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของตนเอง การตัดสินใจใช้ทรัพยากร โดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิทธิของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ประชาชนต้องเข้าร่วมในการวางแผน เพื่อการกินดีอยู่ดี และสามารถตอบสนองต่อสิ่งที่เข้าถึง ซึ่งการพัฒนาให้ คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิต การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย และการมีส่วนร่วมคือการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ ทางการจัดการบริการทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการของชุมชนของตน การมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดลำดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยเน้นการให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท และเป็นกระบวนการกระทำที่ประชาชนมีความสมัครใจเข้ามามีส่วนในการกำหนดการเปลี่ยนแปลง เพื่อประชาชนเอง โดยให้ประชาชนได้มีส่วนในการตัดสินใจเพื่อตนเอง ทั้งนี้ โดยมีใช้การกำหนดกรอบความคิดจากบุคคลภายนอก

ตามนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะเป็นบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน โดยภาครัฐจะต้องคืน

อำนาจในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะ
ผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้มีโอกาสในการแสดงความต้องการ แสวงหาทางเลือก หรือ
เสนอข้อเรียกร้อง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม และเป็นผู้มีบทบาทหลักใน
การดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน คือเป็นผู้กำหนดความจำเป็นพื้นฐานของชุมชนและ
เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐานและบรรลุวัตถุประสงค์
บางประการทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง

ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

อุทัย บุญประเสริฐ(2545 หน้า 113 – 114) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมใน
การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะ
กรณีโครงการสาธิต ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของ
กรรณิกา ชมดี ซึ่งได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 10 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ร่วมงาน
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

โกวิท พวงงาม (2545, หน้า 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของ
ประชาชน ในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น
กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา
ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม
ไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ
ดำเนินงานเหล่านั้น

2.การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

3.การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4.การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงาน และ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วม แล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างใด การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษ , กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, หน้า 116) ยังได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1.ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

2.ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนด วิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3.ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือ เหลือจากภายนอก

4.ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับ จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วม ประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

รศ.ดร.ชญญา อภิบาลกุล (2548) ได้อธิบายถึง ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน จากน้อยไปหามาก

ระดับที่ 1 ถูกบังคับให้ร่วม ประชาชนที่เข้ามาร่วมโครงการและถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเสี่ยง เช่น ผู้เช่านาทำกินถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ต้องปลูกป่าพื้นที่ตามโครงการแม่บทพลังงานทดแทน มิฉะนั้นเจ้าของที่ดินจะยึดที่ดินให้ผู้อื่นเช่าแทน ผู้เช่าจึงกลายเป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้

ระดับที่ 2 ถูกหลอกล่อให้ร่วม ประชาชนที่เข้าร่วมจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปของค่าแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง

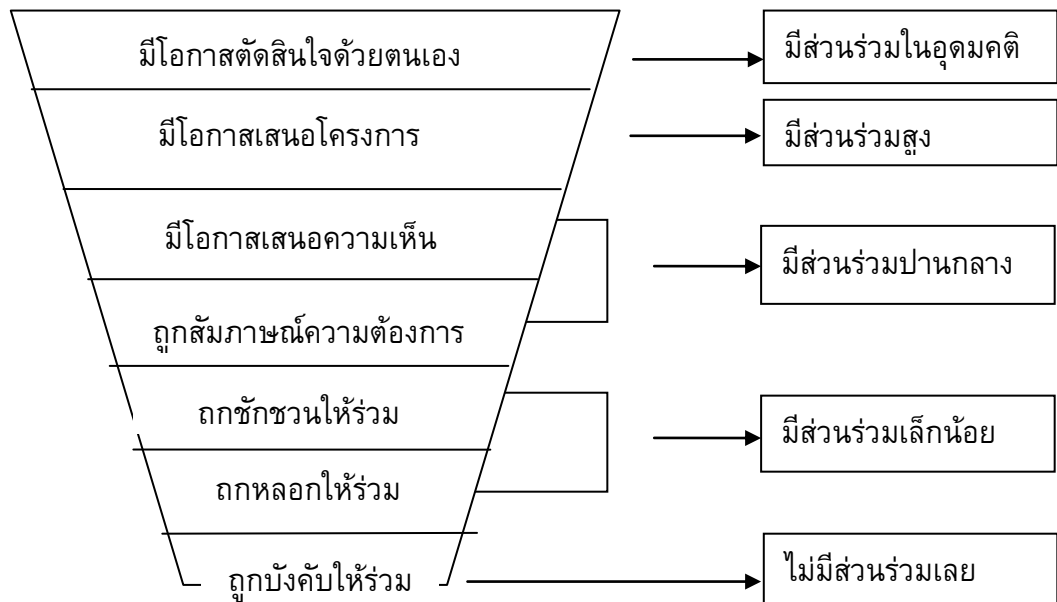
ระดับที่ 3 ถูกชักชวนให้ร่วม ประชาชนที่เข้าร่วมกับโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้ว แล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือทุกรูปแบบ โดยอาศัยกระบวนการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่าง

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ประชาชนที่เข้าร่วมเห็นว่าปัญหา ความต้องการและเสียงร้องขอของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง แต่การตัดสินใจในการแก้ไขปัญหายังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการและดำเนินการตามโครงการ

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ ประชาชนมีการปรึกษาหารือกับทางราชการอย่างใกล้ชิด ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจ ว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุด กระทั่งมีสิทธิ์เสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติ

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ ประชาชนเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจทุกเรื่อง ตั้งแต่วางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลโครงการ

แผนภูมิที่ 2 ลักษณะและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546, หน้า 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้ (ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร, 2532, หน้า 362)

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
2. หลักการจัดความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว
3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน
4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรม โดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา
5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำ มาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้
6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงานและทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

กรรมวิธีในการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรรมวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2545, หน้า 11)

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมถกปัญหาหรือเนื้อหาสาระของ แผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน
2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดี ผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา

3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการเพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลย เข้ามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย

4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร

6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง

7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อหาข้อมูลด้านความคิดเห็น และความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น

8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยรวม

9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม

10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผล การตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

แนวคิดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยแบบใหม่ ที่ประยุกต์และเป็นการรวมเอาแนวความคิด ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) กับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน โดยเป็นการวิจัยที่เกิดขึ้นจากความคิดที่ว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมทางสังคมที่จะต้องใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม และเป็นการกระทำที่มุ่งหมายจะให้

ประโยชน์หรือเป็นการรับใช้สังคม ด้วยเหตุนี้การวิจัยจึงควรคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุด และการวิจัยที่จะให้ผลประโยชน์สูงสุดนั้น ย่อมเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research for Development) หรือการวิจัยพัฒนา (Research and Development) โดยที่การพัฒนา และการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกัน ดังนั้น ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน อย่างมีเสรีและเป็นประชาธิปไตย โดยจุดที่แตกต่างกัน ของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กับงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมก็คือ การวิจัยแบบ มีส่วนร่วมนั้น เป็นการวิจัยที่เน้นในมิติของการเก็บข้อมูล แต่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วมเป็นการประยุกต์หาวิธีการแก้ไขปัญหามาไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวได้ว่าการ แสวงหาแนวความคิดและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและทรัพยากรที่ผู้ถูก วิจัยมีอยู่เพื่อ ช่วยในการแก้ไขปัญหา

นักวิชาการบางกลุ่มมีความเชื่อว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบปลดปล่อยให้เป็นอิสระ (Emancipatory Action Research : EAR) ซึ่งในวงวิชาการแล้วจัดว่าเป็นรูปแบบเดียวของการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่บริสุทธิ์ เนื่องจากการเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึง มักใช้สถิติเชิงพรรณนาอย่างง่าย (Simple Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์เชิง พรรณนาหรือการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ในการอธิบายข้อมูล และ ใช้เทคนิคการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยพบว่า นักวิจัยจำนวน ไม่น้อยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยตามแนวคิดของ เคมมิสและแมคแทคการ์ท (Kemmis and McTaggart) ในผลงานเรื่อง **“The Action Research Planner (1988)”** เป็นวิธีหลัก ของการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research: AR) มีลักษณะสำคัญเป็นการวิจัยเชิง ทดลองที่ไม่มีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อน โดยมุ่งนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา หรือนำผลการวิจัยมาพัฒนา หรือปรับเปลี่ยนการดำเนินงานขององค์กร หน่วยงาน นหรือ ชุมชน ซึ่งอาจกระทำโดยผู้วิจัยฝ่ายเดียวหรือบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมหรือไม่ก็ได้ การ วิจัยแบบนี้ หลายมหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างได้แก่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ได้กำหนดให้เป็นรูปแบบหลักรูปแบบหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ (Thesis) และการค้นคว้าอิสระ (Independent Study: IS) ของนักศึกษา เพื่อให้ผลของงานวิจัย ตอบสนองให้เกิดการพัฒนาในหน้าที่การงานของผู้ทำวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน

ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีการแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มาจากคำว่า "การปฏิบัติ" (Action) และ"การวิจัย" (Research) ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการทำงานร่วมกัน การตกลงใจร่วมกัน การพัฒนาปรับปรุงร่วมกันของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในงานนั้นๆ มากกว่าการอาศัยผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก และโดยอาศัยคุณสมบัติของนักวิจัยที่แตกต่างกับการวิจัยแบบอื่นที่มักอาศัยเครื่องมือการวิจัยและความเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป็นสิ่งสำคัญ

Action Research เน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เพียงเก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นกับกลุ่มตัวอย่างแต่อย่างเดียว มีการเก็บข้อมูลหลายวิธี เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การอภิปรายกลุ่ม (เล็กและใหญ่) การศึกษาค้นคว้าด้วยการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่ม (Focus group)

กมล สุตประเสริฐ (2540 หน้า 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นคว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของการวิจัย” ซึ่งสอดคล้อง

สุภาวศ์ จันทวานิช (2547 หน้า 67) กล่าวว่าการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม (<http://www.ru.ac.th/>) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือการปฏิบัติการ(Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึงวิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม

วิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและ ละครช่วย วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งในการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนชาวบ้านเป็นผู้ร่วม กำหนดปัญหาของชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญห กระบวนการวิจัยจึงดำเนิน ไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อสรุป เป็นขั้น ๆ ส่วนกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปในเชิงการวิภาษ (Dialectic) ซึ่ง ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง และด้วยวิธีการวิจัยเช่นนี้ ข้อมูลที่ได้จึงมีความ ชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านตลอดจนนิสัยใจคอของชาวบ้าน สะท้อนความต้องการและ แบบแผนในการดำเนินชีวิตของเขา การวิจัยแบบนี้จึงเป็นวิธีการที่สนับสนุนให้ชาวบ้าน หรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษา เรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหที่กำลังประ สบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้ง การปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหได้ถูกต้องตรงตามความ ต้องการ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาและทุนที่มีอยู่ในชุมชน การเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ นอกจาก จะส่งผลดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ยังช่วยให้เกิดการพัฒนาของผลงานวิจัย และ กระบวนการวิจัยในตัวของมันเองอีกด้วย และอีกทางหนึ่งการวิจัยยังเป็นส่วนสำคัญใน การสร้างองค์ความรู้ ให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย ซึ่งสามารถเป็น นวัตกรรม ของการพัฒนาไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ขนิษฐา กาญจนสินนท์ (2536) ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การวิจัยที่พยายามศึกษาชุมชน โดยเน้นการวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญห วางแผนและดำเนิน การตามแผนในการแก้ไข ปัญห รวมทั้งการดำเนินการประเมินผลโดยที่ทุกขั้นตอนดังกล่าวสมาชิกชุมชนเข้า ร่วมด้วย อันเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาตนเอง ในการทำงาน พัฒนา

อุทัย ดุลยเกษม (2535 อ้างถึงใน ขนิษฐา กาญจนสินนท์ .2536) กล่าวว่าไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนซึ่งเคยเป็น

ประชากรของการวิจัย กลับบทบาทมาเป็นผู้ร่วมในการทำวิจัย โดยเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมตลอดกระบวนการวิจัย

กมล สดประเสริฐ (2537 หน้า 7) จึงให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการวิจัยที่จัดกระทำโดยผู้ปฏิบัติการเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยทันที และต้องกระทำเป็นหมู่คณะร่วมกัน ขยายความอีกได้ว่า เป็นการวิจัยที่ต้องอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกันที่จะต้องสืบสวนสอบสวนหาปัญหาและข้อโต้แย้งร่วมกันเป็นกลุ่ม วิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา โดยเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างจะลำเอียงไปในทางทางกระบวนการประชาธิปไตย

นิตยา เงินประเสริฐศรี (2544) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกลยุทธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางไปสู่ การพัฒนา (Journey of Development) โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่เป็นอยู่ไปสู่สิ่งที่สามารถเป็นไปได้ ทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม โดยหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงอยู่ที่กระบวนการวิจัย ซึ่งใช้แนวทางความร่วมมือ (Collaborative Approach) ระหว่างนักวิจัยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งนี้กระบวนการวิจัยจะต้องเป็นประชาธิปไตย ยุติธรรม มีอิสระ และส่งเสริมคุณค่าของชีวิต และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเข้าร่วมสังเกต ตรวจสอบสถานการณ์ต่าง ๆ สะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของตน ทรัพยากรที่มีอยู่อุปสรรคและปัญหาที่ปรากฏอยู่ ตรวจสอบทางเลือกที่เป็นไปได้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตสำนึกไปสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายความว่า การร่วมกันดำเนินกระบวนการวิจัยโดยผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งที่เป็นชาวบ้านและนักพัฒนา กับผู้วิจัยภายนอก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพความจริงของสังคมนั้น และเพื่อให้เห็นภาพแห่งคุณลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เด่นชัด

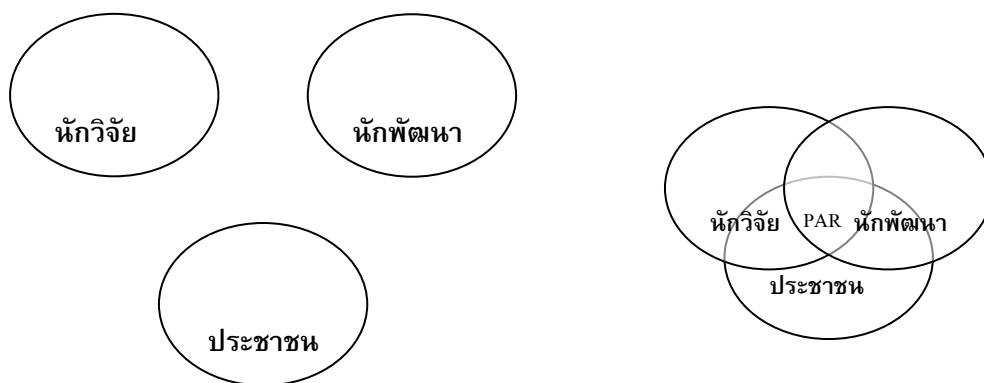
คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

คุณลักษณะสำคัญของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าวเมื่อเทียบกับ งานวิจัยแบบดั้งเดิม สามารถสรุปได้จากผลงานความคิดของพันธุ์ทิพย์ รามสูตร (2540 หน้า 63) ได้ดังนี้

ประเด็น เปรียบเทียบ	การวิจัยแบบดั้งเดิม	การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
รูปแบบ	เป็นพิมพ์เขียวที่กำหนดให้	เน้นกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
อุดมการณ์	เน้นกลุ่มคนชั้นสูง	เน้นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคม
จุดมุ่งหมาย	ไม่ผูกพัน ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย	มีพันธกรณีระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านที่จะร่วมกันเพื่อสิทธิของมนุษย์
กรอบการวิจัย	กำหนดโดยนักวิจัยองค์กร	กำหนดโดยประชาชนในพื้นที่
จุดเน้น	วัตถุ เน้นการสร้างสิ่งของ	คนเริ่มที่คนเป็นหลัก ทำให้คนมีคุณค่า สร้างความภาคภูมิใจและกำลังใจ
เป้าหมาย	กำหนดไว้ล่วงหน้า	ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของท้องถิ่นตามเงื่อนไขความเหมาะสม
ยุทธวิธี	เน้นการวางแผนที่อ้างว่าชาวบ้านไม่สามารถวางแผนเองได้	เน้นการมีส่วนร่วม เชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ของคน
วิธีการ	เข้มงวดรัดกุม เน้นหลักการวิจัยเชิงปริมาณ มองมิติชุมชนที่ศึกษา และใช้เทคโนโลยีหรือระเบียบวิธีการชั้นสูง	เรียบง่าย ใช้วิธีการที่ชาวบ้านรู้จักและถนัด มองชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และใช้เทคโนโลยีชาวบ้าน
การวิเคราะห์ สถานการณ์	เน้นการย่อส่วน (Reductionism)	การมององค์รวม (Holistic Approach)
รูปแบบการ พัฒนา	ควบคุม ชี้นำและให้แรงจูงใจเป็นวัตถุ เน้นการทำงานตามแผน และส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพา	ปลดปล่อย สร้างกำลังใจอำนาจในการคิด และต่อรองให้สำเร็จในสิ่งที่ได้กระทำ โดยมีแรงจูงใจคือความภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน และเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการพึ่งพาตนเอง
มองชาวบ้าน	เป็นผู้รับประโยชน์จากความสำเร็จของโครงการวิจัย	เป็นผู้ทำประโยชน์ เป็นผู้ลงมือกระทำ โครงการสำเร็จ และมีส่วนร่วม
ผลลัพธ์ (Output)	เน้นวัตถุที่เป็นผลผลิตของโครงการ เช่น รั้ว ถนน อาคาร เป็นต้น	ไม่เน้นวัตถุแต่เน้นความสามารถของชุมชนเน้นการเรียนรู้ ความพอใจ ความหลากหลายกำลังใจและแรงใจของประชาชน

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอน เป็นสิ่งที่ชุมชนหรือประชาชนร่วมรับรู้ และใช้ประโยชน์ด้วย ประชาชนเป็นผู้กำหนดปัญหาของชุมชนและรู้ทางแก้ไขปัญห ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ และยืนยันเจตนารมณ์ที่แก้ไขปัญหเหล่านั้น กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการเปลี่ยนแปลงความเห็นระหว่างประชาชนกับผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นขั้น ๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุปมีลักษณะเชิงวิภาษวิธี (Dialectic) ซึ่งประชาชนจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหของชุมชนประชาชนจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตนเองด้วยวิธี การวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ ความต้องการและแบบแผนการดำเนินชีวิตของเขา อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเหล่านี้อาจไม่นำไปสู่การปฏิบัติโดยตรงก็ได้

สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยถือว่าประชาชนเป็นผู้ที่รู้ดีเท่า ๆ กับนักวิจัย หรือนักพัฒนา ในการกำหนดปัญหา และการเลือกปฏิบัติการใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ปัญหาของการวิจัยจึงเริ่มจากประชาชนด้วย ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัย หรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว จะเห็นว่าทั้งสามฝ่ายคือ ประชาชน นักวิจัย และนักพัฒนา ต่างก็มีบทบาทเท่ากันในการร่วมกำหนดปัญหา และเลือกแนวทางปฏิบัติการ การวิจัยนี้จะเน้นการผสมผสานระหว่างความรู้ ทฤษฎี และระเบียบของนักวิจัย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของนักพัฒนา และความ ต้องการกับความรอบรู้ของชาวบ้าน ดังภาพที่ปรากฏต่อไปนี้

ก่อน PAR

หลัง PAR

แผนภูมิที่ 3 บทบาทประชาชน นักพัฒนา นักวิจัยในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากภาพดังกล่าว วงกลมแต่ละวง คือวิธีมองปัญหา หรือโลกทัศน์ของคนแต่ละกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย วิธีมองปัญหาของแต่ละฝ่ายต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่ตนยึดถือ หลังจากที่ได้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้ว คนทั้งสามกลุ่มจะมี “โลกทัศน์ร่วม” และความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการพัฒนา (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2531, หน้า 67) สิ่งนี้เป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการวิจัยจะเป็นจุดเริ่มต้น ของการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 3 ฝ่าย คือ ประชาชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชน นักวิจัยเป็นตัวแทนของนักวิชาการที่สนใจเรื่องการพัฒนา และนักพัฒนาจะเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาล หรือองค์กรพัฒนาเอกชน สองฝ่ายหลังนี้นับรวม ๆ กัน เป็นฝ่ายคนนอก ส่วนประชาชนเป็นคนใน แต่อย่างไรทั้งสามฝ่ายนี้จึงจะนำคุณสมบัติของตนมาเอื้อแก่กันได้ โดยปกตินักวิจัยและนักพัฒนาซึ่งเป็นผู้ที่มีข้อมูลทางวิชาการ มักไม่ใช่ผู้ที่จะมาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอยู่ได้ตลอดปี และการถ่ายทอดข้อมูลนั้นก็อาจถูกครอบงำด้วยความเชื่อมั่นในเชิงวิชาการ หรืออุดมการณ์ จนทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงจำเป็นจะต้องมีตัวเชื่อมหรือสื่อกลางระหว่างคนนอกกับคนใน คนกลางนี้จะช่วยสื่อสารความเข้าใจระหว่าง 2 ฝ่าย สื่อกลางที่ดีควรจะเป็นนักพัฒนาชุมชน สื่อกลางนี้จะเป็นผู้เข้าร่วมการวิจัยด้วยจะต้องเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อจะได้ปฏิบัติการต่าง ๆ ได้จะต้องเป็นผู้ที่รู้ความต้องการ ความชอบ/ไม่ชอบ ศักยภาพของประชาชน รู้จุดอ่อน จุดแข็ง ของการจัดองค์กรในชุมชน รู้เรื่องแตกแยกในชุมชน

จะเห็นได้ว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่มุ่งนำหลักของวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้เพื่อแก้ปัญหาในสภาพการณ์เฉพาะ ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อนำผลไปใช้กับสภาพการณ์อื่น ๆ โดยทั่วไปที่นอกเหนือไปจากสภาพการณ์ที่ศึกษา เป็นการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้ร่วมวิจัย และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการทำงานจริง ๆ นักวิจัยเพื่อการพัฒนาหรือนักพัฒนาจะอาศัยการวิจัยนี้เข้าไปช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเริ่มพิจารณาปัญหาชุมชนไปพร้อม ๆ กับนักวิจัยจากภายนอก และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ช่วยตรวจสอบปัญหาการมองซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการวิจัยต่อเนื่อง ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงใน

ชุมชนตลอดเวลา ในกระบวนการวิจัยแล้วจะนำประชาชนไปสู่การคิดเอง ทำเองและ
แก้ปัญหาเองได้ในที่สุด นอกจากนี้ ชวานด์ (Schwandt, 1977, p. 112 อ้างถึงใน
สุรางค์ จันทวานิช, 2539 หน้า 67) ได้กล่าวถึงลักษณะของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
เพิ่มเติมว่า ลักษณะวิธีการวิจัยดังกล่าวเน้นให้ทุกคนมีพลังอำนาจที่จะแสดงความ
คิดเห็น โดยการยอมรับความรู้ความสามารถและพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้อง
กับแนวคิดของ บาลาสูบราร์ มาเนียม (Balasubramaniam, 1987, p.1) ที่กล่าวว่า ลักษณะ
วิธีการวิจัยดังกล่าวเป็นวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่มีใช้เพียงเพื่อศึกษาถึงวัฒนธรรม
ชุมชนเท่านั้น แต่รวมถึงการปฏิบัติเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้ และพัฒนาตนเองใน
การนำวิธีการดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันในทุกด้านอย่างมีความสุข ดังนั้นเพื่อให้
บรรลุ วัตถุประสงค์ของการวิจัยในการทำวิจัยชนิดนี้ นักวิจัยจะต้องประเมิน
ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา และทบทวนวัตถุประสงค์ของการ
วิจัยเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การมีส่วน
ร่วมอย่างแท้จริง และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน (สุรางค์ จันทวานิช, 2539 หน้า 69)

แนวคิดการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่

การวางแผนเป็นเรื่องสำคัญเพราะเป็นความของมนุษย์ ที่จะเอาชนะด้วยการ
ประยุกต์ใช้เทคนิควิชาการ เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมและแนวทาง
เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระบบสังคมตามจุดหมายที่ต้องการ การวางแผนยัง
เป็นเครื่องชี้ถึงความสามารถของมนุษย์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ และเร่งรัด
การพัฒนาเพื่อบรรลุจุดหมายที่สังคมต้องการ ซึ่งได้มีนักคิด ทฤษฎี เกิดขึ้นมากมาย
หลายสำนัก และได้นำเสนอแนวคิดการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งบางทฤษฎี บาง
แนวคิดมีอิทธิพลและความสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดนโยบาย และการวางแผน
ชุมชน ท้องถิ่น และการพัฒนาประเทศอยู่ไม่น้อย จากการศึกษาถึงแนวคิดการวางแผน
พัฒนาทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ทราบถึงความเป็นมาหลัก คิดการวางแผนพัฒนา
พื้นที่ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น เมืองและภาค มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานานพร้อมกับ
วิวัฒนาการด้านการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ทั้งการกำหนดที่ตั้งชุมชนและองค์ประกอบ
ด้านกายภาพใน ชุมชน รวมทั้งการสร้างโครงข่ายการเดินทางของอาณาจักรโบราณ
หลายแห่งทั่วโลก ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการวางแผนพัฒนาพื้นที่
ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การวางแผนเชิงพื้นที่ในสังคมโบราณมีความแตกต่างจากการ

วางแผนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในช่วงกระบวนการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ (Modernization) ที่เริ่มต้นขึ้นในกลุ่มประเทศยุโรปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์โลก เมื่อสังคมนเกษตรกรรมดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ไปพร้อมกับการเปลี่ยนรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์จากในพื้นที่ชนบทเป็นพื้นที่เมือง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านระบบเศรษฐกิจและการปกครองที่มีความแตกต่าง จากสังคมยุคก่อนหน้านั้นอย่างเห็นได้ชัด แนวความคิดการวางแผนสมัยใหม่ในประเทศตะวันตกได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมา และในช่วงเวลาประมาณหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดและแนวทางการวางแผนพื้นที่ในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

ในช่วงกระบวนการเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ การวางแผนพัฒนาพื้นที่ถือเป็นหัวใจของความพยายามแก้ไขปัญหาความแออัด และปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชน นับแต่นั้นมาแนวคิดทฤษฎีของ การวางแผนก็ได้ปรับเปลี่ยนและขยายขอบเขตมากขึ้น ทั้งนี้อาจนิยามคำว่าวางแผนเชิงพื้นที่ในปัจจุบันโดยกว้างได้ว่า เป็นการดำเนินนโยบายและการกำหนดแนวทางและรูปแบบการจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่ออกมาในรูปแบบเชิงกายภาพหรือภูมิศาสตร์ ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น เมือง ภูมิภาคและประเทศ การวางแผนเชิงพื้นที่จึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับที่ตั้ง และขนาดพื้นที่ ของการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ การวางแผนเชิงพื้นที่จึงเป็นกิจกรรมสำคัญที่ขาดไม่ได้ ในการดำเนินนโยบายและวางแผนการพัฒนา ทั้งนี้ กิจกรรมของมนุษย์หลายอย่างอาจเกิดขึ้นได้ในพื้นที่เชิงเสมือน (Virtual Space) เช่นพื้นที่ไซเบอร์ (Cyberspace) หรือพื้นที่เชิงจินตนาการ (Imaginative Space) เช่นพื้นที่เชิงเศรษฐกิจ (Economic Space) แต่ท้ายที่สุด กิจกรรมเหล่านี้ก็ต้องยึดอยู่กับพื้นที่เชิงกายภาพ (Physical Space) เพราะมนุษย์ยังคงต้องอยู่บนพื้นที่กายภาพ ดังนั้น นโยบายและกิจกรรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ แม้ไม่มีการระบุอย่างแน่ชัดว่า ควรเกิดขึ้นที่ใดในพื้นที่เชิงกายภาพ แต่ในความเป็นจริงก็ย่อมมีความจำเป็นในการสร้างความ เป็นรูปธรรมด้วยการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่

นอกจากนี้ การพัฒนาเชิงพื้นที่ยังใช้เป็นกรอบแนวคิด และแนวทางในการบูรณาการระหว่างนโยบายและกิจกรรมการพัฒนาในสาขาต่างๆ ทั้งนี้ การดำรงคงอยู่

ของมนุษย์มิได้มีเพื่อวัตถุประสงค์เพียงประการใดประการหนึ่ง การพัฒนาของมนุษย์จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพื่อการเจริญเพียงด้านใดด้านหนึ่งเช่นกัน การจัดการกับสภาพแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ในรูปแบบของการวางแผนเพื่ออรรถประโยชน์ในอนาคตของมนุษย์ ย่อมมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์หลากหลายไปพร้อมกัน ซึ่งอาจสอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันก็ได้ บทบาทหลักประการหนึ่งของการวางแผน จึงอยู่ที่การสร้างคามประนีประนอมและบูรณาการระหว่างเป้าหมายและวัตถุประสงค์เหล่านี้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายโดยมากมักเน้นไปที่เนื้อหาเฉพาะสาขา ซึ่งมักไม่คำนึงถึงสาขาอื่นที่มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน อีกทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ต้องการ ความพึงพอใจและการตัดสินใจของประชาชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับเนื้อหา นโยบาย และการดำเนินงานในสาขาใดสาขาหนึ่ง ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่แต่ละแห่งก็ไม่ได้มีความต้องการและความพึงพอใจที่เหมือนกัน การกำหนดขอบเขตเชิงกายภาพจึงเป็นกรอบแนวทางและแนวคิด ที่ใช้ได้ในการบูรณาการนโยบายเหล่านี้เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ เหตุผลที่นโยบายการพัฒนาจำเป็นต้องมีมิติเชิงพื้นที่ ยังเกี่ยวเนื่องกับข้อเท็จจริงที่ว่า กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองในปัจจุบันผูกติดกับพื้นที่ขอบเขตทางการเมือง การวางแผนพัฒนาย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงมิติเชิงพื้นที่

ในช่วงเวลาประมาณหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา กระบวนทัศน์ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ได้เปลี่ยนแปลงที่สำคัญสามครั้ง การเปลี่ยนแปลงทั้งสามครั้งล้วนแต่มีผลสืบเนื่องต่อแนวคิด และแนวทางการวางแผนพื้นที่ในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลด้านความคิดในการวางแผนเชิงพื้นที่ มาพร้อมกับแนวคิดการวางแผนพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงครั้งแรกเกิดขึ้นในช่วงประมาณปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1950 และต้นคริสต์ทศวรรษที่ 1960 ก่อนหน้านั้น การวางแผนพื้นที่ในระดับชุมชนและเมืองได้เน้นแนวคิดการวางแผน ที่เน้นการออกแบบและวางผังกายภาพ วงการวางแผนเชิงพื้นที่เป็นวงการของสถาปนิกและนักออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งมีบทบาท หลักในการกำหนดรูปแบบการพัฒนาโครงสร้าง และรายละเอียดด้านกายภาพของเมือง การออกแบบเมืองจึงเสมือนเป็นขยายขอบเขตของการออกแบบอาคาร ด้วยความเชื่อที่ว่า การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นแนวทางหลักใน

การปรับปรุงแก้ไขปัญหาเมือง และพัฒนาความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้ แนวความคิดนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าไม่ครอบคลุมและไม่สมเหตุผล เนื่องจากขึ้นอยู่กับความคิดความเชื่อของนักออกแบบเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดแนวคิดที่ว่า การวางแผนควรต้องเน้นที่กระบวนการวิเคราะห์ และตัดสินใจแบบยึดหลักเหตุผลที่ครอบคลุมด้านต่างๆ มากขึ้น วงการวางแผนจึงกลายเป็นวงการของนักวิเคราะห์ และนักวางแผนที่ใช้เครื่องมือเชิงระบบตามวิธีการวิทยาศาสตร์โดยที่กระบวนการวางแผน เริ่มมีรูปแบบขั้นตอนที่เป็นระบบมีความเป็นศาสตร์มากกว่าศิลป์ และใช้เครื่องมือเชิงสถิติและแบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงครั้งที่สองเริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1960 และเห็นได้ชัดเจนขึ้นในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1970 เมื่อแนวคิดการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น วงการวางแผน จึงได้เริ่มเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เป็นแบบเน้นการสื่อสารระหว่างนักวางแผนกับผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ ในการวางแผน กระบวนการวางแผนได้เริ่มเปลี่ยนจากการเน้นขั้นตอนและเครื่องมือเชิงเทคนิค เป็นกระบวนการต่อรองทางสังคมและการเมือง ทั้งยังได้ขยายขอบเขตของผู้มีส่วนร่วมหลักในการวางแผน ให้ครอบคลุมหลายกลุ่มในสังคมมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงครั้งที่สามเกิดขึ้นหลังจากนั้นไม่นานนัก โดยเกิดขึ้นพร้อมกับแนวโน้มการปฏิเสธแนวคิดสมัยใหม่ หรือที่เรียกว่า แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) แต่เนื่องจากแนวคิดการวางแผนที่ยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม เป็นที่นิยมและเชื่อถือในหมู่นักวางแผน แนวคิดการวางแผนแบบหลังสมัยใหม่จึงไม่ได้รับความนิยมมากนักในช่วงแรก แต่เป็นที่ยอมรับมากขึ้นในช่วงเวลาประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดการวางแผนที่เน้นการออกแบบ เป็นแนวคิดเชิงเหตุผลไม่ได้หมายความว่า การออกแบบเมือง จะถูกละทิ้งไปอย่างสิ้นเชิง เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนการทัศน์ทั้งสามครั้ง มาจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์จากความสำเร็จและความผิดพลาดจากแนวคิดและแนวทางเดิม การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จึงเกิดขึ้นในลักษณะของการปรับปรุง และพัฒนาแนวคิดให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

โดยทั่วไปแล้ว ทฤษฎีและแนวความคิดการวางแผนพัฒนาเชิง พื้นที่แบ่งออกได้สามกลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ ทฤษฎีเชิงสาระ (Substantive Theory) ทฤษฎีเชิงกระบวนการ (Procedural Theory) และทฤษฎีเกี่ยวกับเครื่องมือการวิเคราะห์เพื่อการวางแผน

(Theory for Planning Methods) (Faludi, 1973) ทฤษฎีสาระการวางแผนอธิบายถึง ประเด็นและรูปแบบการพัฒนาพื้นที่เมืองและภาค รวมถึงกลุ่มเป้าหมายของการ วางแผนพัฒนาพื้นที่ ทฤษฎีในกลุ่มนี้ถือเป็นความรู้เชิงสาระที่นักวางแผนควรรู้ในการ วางแผน ในขณะที่ทฤษฎีกระบวนการวางแผนถือว่าการวาง แผนเป็นกระบวนการทาง สังคม และมุ่งเน้นไปที่หลักการ ขั้นตอนวิธีการ และผลลัพธ์ของการวางแผน รวมไปถึง บทบาทหน้าที่ของการวางแผนในสังคม แม้ว่าในความเป็นจริง อาจเป็นเรื่องยากที่จะ แยกทฤษฎีทั้งสองแบบออกจากกัน เนื่องจากประเภทกระบวนการวางแผนอาจขึ้นอยู่กับ กับแนวทางและประ เติ้นการพัฒนา และประเด็นการพัฒนาอาจเป็นตัวกำหนด กระบวนการวางแผน อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับ วิวัฒนาการของทฤษฎีและแนวคิดในการวางแผนในที่นี้ จึงจะแยกทฤษฎีการวางแผนทั้ง สองออกจากกัน ในส่วนของ ทฤษฎีการวางแผนกลุ่มที่สามนั้น เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ ใช้ในการวางแผน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือวิเคราะห์เชิงสถิติหรือต้นแบบเชิงคณิตศาสตร์ หรือเครื่องมือการวิเคราะห์นโยบาย องค์การและสถาบัน หรือการวิเคราะห์สังคม ทฤษฎี และแนวคิดเชิงสาระของการพัฒนาพื้นที่ได้มีวิวัฒนาการมามาก ในประวัติศาสตร์การ วางแผนสมัยใหม่ในช่วงเวลาประมาณสองศตวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการและนักปฏิบัติ ด้านการวางแผนได้คิดค้นและนำเสนอทฤษฎี แนวคิดและแนวทางปฏิบัติด้านการ วางแผนไว้มากมาย อย่างไรก็ตาม การทบทวนในบทนี้จะมุ่งเน้นไปที่ทฤษฎีและ แนวความคิดที่ได้มีอิทธิพลอย่างเห็นได้ชัดชัดเจน ต่อการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ใน ประเทศไทย โดยจะเน้นที่สามทฤษฎีและแนวความคิดหลักได้แก่

- 1) ทฤษฎีขั้วการเติบโต (Growth Pole) ซึ่งรวมถึงแนวคิดการพัฒนา เมืองหลัก
- 2) แนวคิดระบบเมือง (Urban System) และ
- 3) การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจหรือ Cluster ในส่วนวิวัฒนาการทฤษฎีและ แนวคิดเชิงกระบวนการ ในที่นี้จะเน้นไปที่ห้าทฤษฎีสำคัญ ซึ่งได้แก่
 - 3.1) ทฤษฎีการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม (Comprehensive-rational Model)
 - 3.2) ทฤษฎีการวางแผนแบบเพิ่มทีละส่วน (Incrementalist Model)

3.3) ทฤษฎีการวางแผนแบบผสม (Mixed-Scanning Model)

3.4) ทฤษฎีการวางแผนแบบสนับสนุนผลักดัน (Advocacy Model)

3.5) ทฤษฎีการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning Model)

ทฤษฎีเชิงสาระ

การวางแผนพัฒนาพื้นที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยด้านความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทั้งในด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม และในด้านการแพทย์สาธารณสุข ซึ่งมีผลเป็นอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและความเป็นเมืองในหลายประเทศทั่วโลก จุดเปลี่ยนที่สำคัญของประวัติศาสตร์การวางแผนพื้นที่ ได้แก่การปรับเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมในกลุ่มประเทศตะวันตก ในช่วงประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และการปรับเปลี่ยนด้านระบบเศรษฐกิจ และรูปแบบการผลิตอีกครั้งหนึ่งในช่วงประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 สำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนานั้น การเปลี่ยนแปลงเริ่มแสดงให้เห็นได้ชัดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กิจกรรมการวางแผนสมัยใหม่ ทั้งที่มีและไม่มีมิติเชิงพื้นที่ ในรูปแบบของการใช้ความรู้เชิงเทคนิคและเชิงวิทยาศาสตร์ ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยตั้งอยู่บนข้อสมมุติที่ว่ามนุษย์สามารถจัดการกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไปในทิศทางที่ต้องการได้ แนวคิดดังกล่าวมีมานานแล้วในกลุ่มประเทศตะวันตกในช่วงการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความทันสมัยประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 การวางแผนได้กลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกลุ่มประเทศยุโรปในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวคิดและแนวทางปฏิบัติหลักสามประการ คือ แนวคิดการวางผังเมือง (Town Planning) เพื่อแก้ไขปัญหาความแออัดในเมืองอุตสาหกรรม แนวคิดการวางแผนสังคม (Social Planning) โดยนักวางแผนและภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างสวัสดิการในสังคม และแนวคิดระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ (Modern Economic System) ซึ่งเน้นระบบตลาดที่มีความเป็นสถาบันมากขึ้น (Institutionalized) การวางแผนนับเป็นเครื่องมือที่ใช้จัดการชีวิตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักเหตุผล

(Rationality) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) รวมทั้งกรอบศีลธรรม (Morality) ที่เป็นไปตามวิวัฒนาการและความต้องการในการพัฒนาสังคมอุตสาหกรรม และระบบทุนนิยมแนวคิดการวางแผนได้เริ่มแพร่หลายไปทั่วทวีปยุโรป และอเมริกาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และแพร่หลายไปยังประเทศอื่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเป็นผลมาจากการสั่งสมความคิดจากหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งแนวคิดการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) เพื่อเพิ่มการผลิต โดยเฉพาะด้านการทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสอง

แนวคิดการวางแผนได้เริ่มแพร่หลายไปยังประเทศอื่น ที่นักวางแผนในประเทศทุนนิยมโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเรียกโดยรวมว่า ประเทศด้อยพัฒนา (Underdeveloped Countries) หรือประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) ความคิดด้านการพัฒนาที่เป็นกระแสหลักในช่วงเวลาดังกล่าวคือ ประเทศกำลังพัฒนาขาดความเจริญและไม่ทันสมัย โดยมีปัญหาความยากจนและความล้าหลังในด้านต่างๆ รวมถึงด้านสังคมและการเมือง ดังนั้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการพัฒนา และการเข้าสู่สังคมทันสมัยได้ ทั้งนี้ธนาคารโลกได้นำแนวความคิดนี้ไปปฏิบัติต่อ โดยได้ส่งคณะสำรวจกลุ่มแรกไปยังประเทศโคลอมเบีย เพื่อให้ความช่วยเหลือในการกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างครอบคลุม ในปี พ.ศ.2492 และประเทศอื่นๆ รวมทั้งประเทศไทยในช่วงเวลาต่อมา

งานวิจัยหลายชิ้นในช่วงทศวรรษนี้ ได้แสดงถึงผลกระทบจากการเพิ่มประชากรและการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบทเข้าเมือง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาความยากจนในชนบทและปัญหาสลัมในเมือง สหประชาชาติถึงกับประกาศให้เป็น ทศวรรษแห่งการพัฒนา (Development Decade) โดยได้เสนอให้มีการแก้ไขปัญา โดยแนวทางการวางแผนการพัฒนาแบบครอบคลุม (Comprehensive Development Planning) เพื่อให้ได้มาซึ่งทางออกที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุผล ในช่วงเวลาเดียวกันองค์การให้ความช่วยเหลือต่างๆ ได้เพิ่มเงินช่วยเหลือในการดำเนินโครงการพัฒนาในประเทศกำลังพัฒนา นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป ยังคงเน้นไปที่การสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ทั้งการสร้างถนน ระบบชลประทาน

ในช่วงนี้เองที่รัฐบาลหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ได้ตั้งหน่วยงานและองค์การวางแผนระดับประเทศ เพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจระดับชาติ และจัดตั้งหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานแก่ประชาชน การวางแผนในลักษณะดังกล่าวถือเป็นการวางแผนแบบชี้้นำจากบนลงล่าง (Top-down Planning) โดยภาครัฐถือบทบาทสำคัญในการจัดทำแผนและนำไปปฏิบัติ กิจกรรมในกระบวนการวางแผนโดยมากยังเป็นหน้าที่ของภาครัฐในระดับส่วนกลาง โดยให้หน่วยงานและสำนักงานของแต่ละกระทรวง รวมทั้งหน่วยงานรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินโครงการตามแผน อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการโดยภาครัฐจำนวนมากในหลายประเทศ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงที ปัญหาต่างๆ จึงยังคงปรากฏอยู่ในเมืองใหญ่หลายแห่งในประเทศกำลังพัฒนา โดยที่แผนพัฒนาโดยมากไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัตินอกจากนี้ หน่วยงานการวางแผนในประเทศกำลังพัฒนาโดยมากได้รับอิทธิพลด้านแนวคิดมาจากประเทศตะวันตก โดยผ่านทางองค์กรต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและด้านเทคนิค ประเด็นการพัฒนาที่ปรากฏอยู่ในแผนชาติจึงมักตั้งอยู่บนมา ตรฐานและแนวทางแบบตะวันตก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการนำไปปฏิบัติใช้ นักวิจัยและวางแผนในยุคนี้จึงเริ่มตั้งข้อสงสัยในข้อสมมติที่มีแต่เดิมที่ว่า ประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถพัฒนาด้านต่างๆ ด้วยการดำเนินตามความคิด และแนวทางที่ได้ประสบผลสำเร็จมาก่อนในประเทศตะวันตก ในช่วงเวลาเดียวกัน ปัญหาชุมชนแออัดและความต้องการพื้นฐานของคนยากจนกลายเป็นเป้าประเด็นหลักของการให้ความช่วยเหลือขององค์การให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ซึ่งได้เพิ่มเงินช่วยเหลือสำหรับโครงการที่อยู่อาศัยและพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ในเมือง

ทฤษฎีเชิงกระบวนการ

นอกเหนือไปจากทฤษฎีการวางแผนเชิงสาระแล้ว ทฤษฎีและแนวความคิดการวางแผนที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวางแผน ในช่วงประมาณกว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา มีอยู่หลายทฤษฎีและแนวคิดด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่ แนวทางยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม (Rational-comprehensive) แนวทางเพิ่มทีละส่วน (Incrementalism) แนวทางการพิจารณาสองระดับ (Mixed Scanning) แนวทางแบบการสนับสนุนและผลักดัน (Advocacy Planning) แนวทางเน้นการสื่อสาร (Communicative

Planning) และการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) แนวคิดและแนวทางในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในระดับชุมชนและเมืองเหล่านี้ เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และหลังจากที่กระบวนการหลักของการวางแผนได้ปรับเปลี่ยนจากแนวคิดการวางแผนพัฒนาที่เน้นการวางแผนกายภาพ เป็นการวางแผนพัฒนาเชิงเหตุผลและครอบคลุมปัจจัยหลายประการ มีผลต่อการนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้จริงในกระบวนการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจัยด้านโครงสร้างการเมืองและการปกครองของประเทศในแต่ละยุคสมัย ในส่วนนี้ จะทบทวนทฤษฎีและแนวคิดที่ได้มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อกระบวนการวางแผนในประเทศไทยในช่วงเวลาประมาณหกสิบปีที่ผ่านมา

แบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม (Rational-Comprehensive Model)

ทฤษฎีการวางแผนเชิงกระบวนการ ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการวางแผน ทั้งที่มีและไม่มีมิติเชิงพื้นที่ คือทฤษฎีการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม ที่มักปรากฏให้เห็นในรูปแบบของแผนแม่บท (Master Plan) ในการทำความเข้าใจกับ แนวทางการวางแผนแบบสมเหตุผลและครอบคลุมนี้ นักวางแผนจำเป็นต้องทำความเข้าใจว่าหลักเหตุผลคืออะไร และมีผลอย่างไรต่อกระบวนการความคิดในการวางแผน การวางแผนเชิงพื้นที่ในแนวทางยึดหลักเหตุผลมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยตั้งอยู่บนรากฐานของความคิด ซึ่งปรัชญาตะวันตกในลัทธิเหตุผลนิยม (Rationalism) และประจักษ์นิยม (Empiricism) ซึ่งถือว่าปรากฏการณ์ในโลกนี้สามารถรับรู้ได้ด้วยเครื่องมือเชิงประจักษ์ ความรู้ได้มาจากการแนวทางเชิงวิทยาศาสตร์ จึงเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในการจัดการกับสภาพธรรมชาติ ประวัติศาสตร์การวางแผนสมัยใหม่เริ่มต้นมาจากความพยายามในการจัดการกับเมืองที่ไม่มีประสิทธิภาพและมีปัญหามากมาย อันเนื่องมาจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและลัทธิทุนนิยมการวางแผนสมัยใหม่ จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ปัจเจกบุคคลนำมาใช้ในการจัดการกับเงื่อนไขทางธรรมชาติ เพื่อเพิ่มอัตราประโยชน์ส่วนบุคคล การวางแผนสมัยใหม่ (Modern Planning) เป็นวิธีการปฏิบัติตามแนวความคิดที่ผสมผสานแนวความคิดเชิงเหตุผลดั้งเดิมสองประเภทด้วยกันคือ ความสมเหตุผลเชิงตลาด (Market Rationality) ที่ตั้งอยู่บนความคิดปัจเจกนิยมที่ว่าปัจเจกชนมีขึ้นก่อนสังคม และสังคมเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตราประโยชน์ส่วนบุคคล ในขณะที่แนวคิดความสมเหตุผลเชิงสังคม (Social Rationality) ถือว่าปัจเจกชนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนได้ต่อเมื่อ เป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม เหตุผลจึงเป็นเครื่องมือ

ในการสร้างอรรถประโยชน์ร่วมกันของสังคม การวางแผนสมัยใหม่มีแนวคิดผสมผสานในการสร้างความสมดุล ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงตลาด กับเชิงสังคม โดยให้มีการควบคุมกิจกรรมด้านตลาดเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการผลิตและแจกจ่ายสินค้าสาธารณะ (Public Goods) การวางแผนสมัยใหม่ตั้งอยู่ข้อสมมติที่ว่า มนุษย์สามารถควบคุมความเป็นจริงได้ โดยเริ่มต้นจากการค้นหาข้อเท็จจริง และตรรกะของปรากฏการณ์แล้วจัดการกับปัญหาที่ต้นตอของปัญหานั้น กล่าวได้ว่าแนวทางการวางแผนแบบสมเหตุผลและครอบคลุมถือเป็นแนวทางที่มีอิทธิพลมากที่สุด ต่อการวางแผนทั้งในเชิงนโยบายโดยรวมและเชิงพื้นที่ แนวทางการวางแผนนี้ยึดวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์เป็นแกนหลักในการสร้างเหตุผล เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับนักวางแผนในการจัดการเชิงพื้นที่ในทุกระดับ ทั้งชุมชน เมืองและภาค ในขณะที่เดียวกัน ก็เป็นการสร้างบทบาทให้กับรัฐในการเข้าไปควบคุม และแทรกแซงความเป็นไปในตลาด ความสมเหตุผลในเชิงเทคนิค ได้รับการยอมรับว่าเป็นพื้นฐานหลักของการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสังคม และข้อมูลความรู้ที่ได้มาจากการรวบรวมและวิเคราะห์ในเชิงวิทยาศาสตร์ถือว่าเป็นสิ่งที่เชื่อถือและมั่นใจได้ว่าถูกต้อง

แนวความคิดดังกล่าว เป็นพื้นฐานของกระบวนการวางแผนที่เรียกว่า กระบวนการแก้ไขปัญหแบบยึดหลักเหตุผลดั้งเดิม (Classical Rational Problem Solving Process) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าวิธีการแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม (Rational Comprehensive Method) แนวความคิดนี้มีอิทธิพลต่อการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ในประเทศตะวันตกมาเป็นเวลานาน รวมถึงการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ในช่วงเวลาห้าสิบปีที่ผ่านมา แนวทางการวางแผนนี้แม้มีชื่อเรียกหลายชื่อ แต่แนวทางหลักในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา คือ การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับผลดีผลเสีย ของทางเลือกในการปฏิบัติเพื่อเข้าไปสู่ เป้าหมายที่พึงประสงค์ ข้อสมมุติสำคัญของแนวทางการวางแผนนี้คือ เมื่อได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแล้ว จะมีทางเลือกในการพัฒนาที่ต้องเลือกเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ต้องการ ขั้นตอนหลักในกระบวนการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม มีอยู่หกขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่

(1) ระบุประเด็นปัญหา กำหนดขอบเขตและรายละเอียดของปัญหา และเป้าหมายการพัฒนา

- (2) กำหนดเกณฑ์การประเมินทางเลือก
- (3) ระบุทางเลือกการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- (4) ประเมินทางเลือก
- (5) นำแนวทางพัฒนาที่ได้เลือกไปปฏิบัติ
- (6) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติ

เหตุผลที่ทำให้แนวคิดและแนวทางการวางแผนแนวนี้นี้ ได้รับความนิยมแพร่หลายในหมู่นักวางแผนมาเป็นเวลานานคือ ความเชื่อที่ว่า กระบวนการความคิดเชิงเหตุผลเป็นหนทางหลักของการหาความรู้ความเป็นจริงที่มีความเป็นกลาง และไม่ขึ้นกับความโน้มเอียงทางความคิดของผู้วางแผนความรู้ความเข้าใจนี้ ยังเป็นพื้นฐานของเครื่องมือเทคนิคในการวางแผน ที่ทำให้นักวางแผนสามารถแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นต่อไปได้ นักวางแผนที่ผ่านมามากมายยุคสมัยได้เชื่อว่า เครื่องมือการวิเคราะห์และการพัฒนาที่เป็นกลางเป็นข้อดีและจุดแข็งของแนวคิด การพัฒนาแบบยึดหลักเหตุผล และครอบคลุมกระบวนการวางแผนนี้แม้อาจดูสมเหตุสมผล แต่ก็ตั้งอยู่บนข้อสมมุติหลายประการที่กลายเป็นจุดอ่อนของแนวคิดดังกล่าว ได้แก่

- (1) ประเด็นปัญหาสามารถระบุได้อย่างชัดเจน
- (2) มีทางเลือกในการพัฒนาหลายทาง
- (3) มีข้อมูลที่พร้อมมูลสำหรับการวิเคราะห์
- (4) มีข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ของแต่ละทางเลือก
- (5) มีข้อมูลที่สมบูรณ์เกี่ยวกับคุณค่า ค่านิยมและความพึงพอใจของประชาชน
- (6) มีทรัพยากรมากพอ ทั้งงบประมาณ บุคลากรที่มีความสามารถ และเวลา

แบบเพิ่มทีละส่วน (Incrementalist Model)

นักวางแผนและนักวิชาการต่างประเทศโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1960 ได้เริ่มเห็นข้อจำกัดของแนวทางการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผล และครอบคลุม งานวิจัยของมาร์ติน เมเยอร์สัน (Martin Meyerson) กับ เอ็ดเวิร์ด แบนฟิลด์ (Edward Banfield) ที่ได้พบว่าการปฏิบัติจริงในการวางแผนแตกต่างจากทฤษฎีการวางแผน ทั้งนี้ การวางแผนไม่ใช่เป็นกระบวนการที่นักวางแผนได้ใช้ความรู้และเทคนิคเชิงวิทยาศาสตร์ แต่เป็นกระบวนการที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนเหตุและผล โดยถูกครอบงำ

โดยประเด็นและวาระทางการเมือง ปัญหามากมายได้เกิดขึ้นในการพัฒนาพื้นที่ในสหรัฐอเมริกา อันเป็นผลมาจากการวางแผนแบบยึดหลักเหตุผลและครอบคลุม เช่น ปัญหาการรื้อถอนสลัม ปัญหาชนเมืองที่ไร้ชีวิตชีวา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น วงการการวางแผนทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติจึงได้เริ่มพยายามหาแนวคิดและแนวทางใหม่ โดยเริ่มมองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปพร้อมกับการวางแผนพัฒนาพื้นที่หนึ่ง ในแนวคิดใหม่ในช่วงเวลาดังกล่าวคือแนวคิดการวางแผนแบบเพิ่มทีละส่วนของชาลส์ ลินด์บโลม (Charles Lindblom) ซึ่งเสนอว่านโยบายสาธารณะเกิดขึ้นได้โดยการต่อรองในตลาดเสรี และระบบเศรษฐกิจการเมืองแบบประชาธิปไตย ข้อสมมุติที่สำคัญของแนวคิดนี้คือ สังคมที่มีความเป็นพหุลักษณะ (Pluralistic Society) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนขนาดเล็มากมายที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่างกันกลุ่มคนเหล่านี้พยายามรณรงค์รัฐบาล ให้กำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์กับตนเองตามแนวคิดนี้ แผนการพัฒนาไม่ได้เกิดมาจากการระบวนการตายตัว แต่เกิดจากการปรึกษาและต่อรองอย่างต่อเนื่อง โดยปรับเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ของคนในสังคม การตัดสินใจที่มีความสำคัญมากถูกแบ่งออกเป็นการตัดสินใจย่อยๆ โดยแต่ละกลุ่มคนที่ตัดสินใจด้วยตนเองตามผลได้ผลเสียของแต่ละกลุ่ม และอาจรวมกลุ่มกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน ในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่การวางแผนภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แต่ละกลุ่มยอมรับได้ การวางแผนจึงไม่ได้เป็นการสร้างทางเลือกและวิเคราะห์ผลของแต่ละทางเลือกโดยละเอียด แต่เป็นการเปรียบเทียบปัจจัยและเงื่อนไขที่แตกต่างเพียงเล็กน้อยจากนโยบายที่มีอยู่ และผลลัพธ์จากทางเลือกที่แตกต่างจากสถานะที่เป็นอยู่ ความแตกต่างเพียงเล็กน้อยจะเป็นที่ยอมรับของแต่ละกลุ่มคนและนักการเมืองมากกว่า และเป็นไปได้สูงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้น สารสำคัญของทฤษฎีการวางแผนแบบเพิ่มทีละส่วนคือ การพิจารณาเฉพาะนโยบายที่เพิ่มขึ้น โดยเน้นเฉพาะประเด็นที่เห็นว่ามีสำคัญหรือเป็นประโยชน์ และเฉพาะแนวทางเลือกที่มีความเป็นไปได้สูงในเชิงปฏิบัติ เพื่อประหยัดเวลาและทรัพยากรในการดำเนินการ แม้ว่าแนวคิดและแนวทางการวางแผนแบบเพิ่มทีละส่วนมีข้อดีหลายประการ โดยเฉพาะการประหยัดด้านทรัพยากรที่ใช้ในการวางแผนและความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ แต่ก็มีข้อด้อยหลายประการด้วยกัน เช่น ข้อสมมุติที่ว่าสังคมประกอบด้วยกลุ่มคนขนาดเล็ก ไม่สามารถใช้ได้กับสังคมที่กลุ่มคนบางกลุ่มกุมอำนาจ

ในการตัดสินใจ ซึ่งนโยบายและแผนที่ผ่านกระบวนการแบบเพิ่มทีละส่วน จะสะท้อนความต้องการของกลุ่มคนเหล่านี้มากกว่าความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ การวางแผนแบบเพิ่มทีละส่วนยังจำกัดแนวทางเลือกเพียงไม่กี่แนวทาง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจครั้งใหญ่ที่อาจนำไปสู่แนวคิดใหม่ด้านนโยบาย รวมทั้งยังไม่มีแนวทางชี้แนะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญครั้งใหญ่ในอนาคต นอกจากนี้แล้ว การแก้ไขเพียงเล็กน้อยอาจไม่เหมาะสมกับการได้มาซึ่งผลที่ต้องการ เพราะว่าเงื่อนไขของการตัดสินใจในอดีตอาจเปลี่ยนแปลงไป

แบบการพิจารณาสองระดับ (Mixed-Scanning Approach)

นักวิชาการหลายคนในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ 1960 ได้เสนอแนวคิดการวางแผนที่ผสมผสานทั้งแนวทางแบบยึดเหตุผล และครอบคลุมกับแนวทางแบบเพิ่มทีละส่วน ในกลุ่มนี้ อมิต ไท เอทซิโอนี (Amitai Etzioni) ได้เสนอแนวคิดแบบพิจารณาสองระดับ ที่มีกระบวนการวางแผนคล้ายกับแบบยึดหลักเหตุผล แต่เน้นที่การดำเนินขั้นตอนการวางแผนอย่างรวดเร็วจากภาพรวมไปยังประเด็นเฉพาะ ในขั้นแรก จะเป็นการวิเคราะห์ทางเลือกในการตัดสินใจทั้งหมดแต่ไม่ลงไปในรายละเอียดมาก เพื่อกำหนดทิศทางโดยรวมของนโยบาย แล้วจึงเป็นการวิเคราะห์ในขั้นที่สองที่มุ่งไปที่ประเด็น และแนวทางเฉพาะที่การวิเคราะห์ในขั้นตอนแรก ได้ระบุว่าต้องมีการวิเคราะห์ต่อไปอย่างละเอียด บทบาทของนักวางแผนตามแนวทางนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเป็นนักวิเคราะห์ในเชิงเทคนิค แต่รวมไปถึงบทบาทด้านการเมือง แต่อาจน้อยกว่าบทบาทของนักวางแผนตามแนวทางเพิ่มทีละส่วน

แบบสนับสนุนและผลักดัน (Advocacy Planning)

อีกแนวคิดหนึ่งที่เป็นทางเลือกการวางแผน ที่ได้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1960 คือแนวคิดการวางแผนแบบสนับสนุนและผลักดันเพื่อกลุ่มคนชายขอบ (Marginalized Groups) ของพอล ดาวิดอฟ (Paul Davidoff) แนวคิดนี้เน้นการเปลี่ยนบทบาทของนักวางแผนจากที่แต่เดิมเป็นนักวิเคราะห์เชิงเทคนิค และวางแผนตามแนวคิดเหตุผลนิยม มาเป็นนักวางแผนที่สนับสนุนและผลักดันประเด็นสำคัญ ที่เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มักถูกมองข้ามโดยนักวางแผนแบบ ดั้งเดิม และไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน นักวางแผนตามแนวคิดนี้มีบทบาทเป็นผู้แทนชุมชนที่มีหน้าที่ต่อรองส่วนได้ส่วนเสีย อัน

เนื่องมาจากการวางแผนในระดับเมืองหรือระดับที่ใหญ่กว่าชุมชน แนวคิดนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระแสแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนทุกระดับ แต่เน้นไปที่การวางแผนในระดับชุมชน การวางแผนแบบสนับสนุนและผลักดันนี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ในวงการวางแผนในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษที่ 1960 และ ต้นทศวรรษ 1970 ความคิดนี้มุ่งเน้นบทบาทของนักวางแผนที่แตกต่างจากแบบดั้งเดิมที่เน้นหลักเหตุผลและความเป็นกลาง โดยเชื่อว่าวัตถุประสงค์ในการวางแผนไม่สามารถเป็นกลางได้ เพราะยังคงมีความคิดและค่านิยมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ นักวางแผนจึงต้องทำหน้าที่ในการระบุค่านิยมนั้น และผลักดันให้เกิดขึ้นจริง ด้วยเหตุนี้ นักวางแผนจึงไม่สามารถยึดหลักความเป็นกลางได้ จึงต้องยึดจุดยืนที่ชัดเจนและผลักดันการพัฒนาที่สนับสนุนจุดยืนนั้น ด้วยเหตุนี้ การวางแผนจึงต้องเป็นกระบวนการทางการเมือง ที่นักวางแผนเป็นผู้ผลักดันให้เป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ

การวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning)

แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ในการวางแผนเชิงพื้นที่ ได้รับอิทธิพลมาจากหลายแหล่งทั้งจากแนวคิดแบบเพิ่มทีละส่วนของลินด์โบล์ม และแนวคิดการวางแผนกลยุทธ์การบริหารธุรกิจการวางแผนยุทธศาสตร์มีความหมายกว้าง แต่มีองค์ประกอบหลักคือการกำหนดเป้าหมายและการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับใช้ในการวางแผนกลยุทธ์เชิงธุรกิจ เช่น การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) การวางแผนพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์มักเน้นภาพรวมเพื่อเป้าหมายระยะยาวและผลลัพธ์ที่มีความสำคัญ การวางแผนในลักษณะนี้มักเน้นที่พันธกิจหน้าที่ขององค์กรเป็นหลักคำว่ายุทธศาสตร์นั้น มีรากฐานความคิดมาจากศาสตร์ของการทำสงครามในอดีต ซึ่งแต่ละฝ่ายในการรบใช้ในการเอาชนะศัตรู เงื่อนไขสองประการในแนวคิดยุทธศาสตร์ในความหมายของการสู้รบที่เป็นพื้นฐาน ความคิดของการวางแผนยุทธศาสตร์ในปัจจุบันคือ การมีวิสัยทัศน์ระยะยาวที่ความเป็นไปได้สูงในอนาคต และการแข่งขันระหว่างแต่ละฝ่ายที่มีแนวทางเลือกที่ตั้งอยู่บนหลักการเหตุผล ที่แตกต่างกันและอาจขัดแย้งกัน แนวคิดยุทธศาสตร์และการวางแผนยุทธศาสตร์ปรากฏในวงการวางแผนเชิงพื้นที่ ในช่วงประมาณคริสต์ทศวรรษที่ 1960 ในช่วงที่มีการถกเถียงกันเกี่ยวกับการวางแผนเชิงโครงสร้าง (Structural Planning) ในรูปแบบของการวางแผนที่ยึดหลักเหตุผลและ

ครอบคลุมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในบริบทดังกล่าวกลยุทธ์เป็นมากกว่าการกำหนดและ
พัฒนาวิสัยทัศน์ในระยะยาว แต่รวมไปถึงกระบวนการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร
และสถาบัน

ในช่วงกลางคริสต์ทศวรรษที่ 1970 ไปจนถึง 1980 สภาวะเศรษฐกิจได้ซบเซาใน
กลุ่มประเทศตะวันตกหลายแห่ง พร้อมไปกับความนิยมที่เพิ่มขึ้น ในแนวคิด
เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่เน้นประสิทธิภาพของกลไกตลาด ภายใต้บริบทดังกล่าว
แนวคิดยุทธศาสตร์ในการวางแผนพื้นที่ได้เริ่มให้ความสำคัญกับเครื่องมือที่ใช้แพร่หลาย
ในองค์กรเอกชน และแนวคิดการแข่งขันระหว่างพื้นที่ ทั้งระหว่างเมืองและระหว่างภาค
นักพัฒนาที่ดินและผู้ประกอบการภาคเอกชนเริ่มแสดงบทบาทมากขึ้น ในวงการ
วางแผนพื้นที่ที่แต่เดิมเป็น บทบาทของภาครัฐเพียงผู้เดียว บริบทของการวางแผน
ยุทธศาสตร์ได้ปรับเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่งในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1990 โครงสร้างอำนาจใน
สังคมหลายกลุ่มได้ถูกท้าทายจากกลุ่มอื่นๆ ที่แต่เดิมถูกมองข้ามและละเลย
ความสำคัญของภาคประชาสังคมได้ทำให้แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ เริ่ม
ครอบคลุมภาคีที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนมากขึ้น

แนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ทั้งหมด ยังปรากฏอยู่ในการวางแผนในปัจจุบัน
ด้วยเหตุนี้ คำว่าการวางแผนยุทธศาสตร์จึงครอบคลุมความหมายที่กว้างและขึ้นอยู่กับผู้
ใช้ ซึ่งเป็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยของแนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตาม
ประเด็นที่ยังคงอยู่ในแนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ได้แก่

- การวางแผนระยะยาว
- ความครอบคลุมในการวางแผน
- ภาคิจำนวนมากและหลากหลาย
- ความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผน
- เน้นกระบวนการในการวางแผน

องค์ประกอบหลักของการวางแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว มีความแตกต่างอย่าง
ชัดเจนจากการวางแผนโครงการ ซึ่งเคยเป็นแนวคิดและแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ใน
หลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ความแตกต่างระหว่างทั้งสองแนวคิด จะเห็นได้จาก
การที่แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบของการปฏิบัติงาน ซึ่งระดับผลสำเร็จในแต่ละขั้นตอน

ก่อนที่จะมีการตัดสินใจในขั้นต่อไป ในขณะที่แผนโครงการเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนตั้งแต่ต้นจนจบ

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีและแนวความคิดในการวางแผนมีอยู่มากมายและมีวิวัฒนาการเรื่อยมา อีกทั้งแนวความคิดที่ได้นำเสนอไปเป็นแนวความคิดที่ได้รับความสนใจและความนิยมเป็นอย่างมากในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ยังมีแนวคิดและทฤษฎีอื่นๆ อีกมากมายในประเทศต่างๆ ทั้งนี้ แต่ละประเทศก็ได้มีการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและระบบการเมืองเฉพาะของแต่ละแห่ง ดังนั้น ในการวางแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศไทย จึงควรมีการพิจารณาถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เหมาะสม กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่นเป็นหลักภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดของทรัพยากร สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ตอบสนองปัญหาและความต้องการ สามารถปฏิบัติเหมาะสมแก่เวลาและโอกาส ที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็นไปพร้อมกัน เพื่อให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จในการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ ตามที่ประชาชนในแต่ละพื้นที่ต้องการ

แนวคิดการกำหนดนโยบายสาธารณะ

กระบวนการนโยบายสาธารณะ (Policy Process) ตามแนวความคิดของ ดรอร์ (Yehezkel Dror) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ซึ่งขั้นตอนการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้นเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการนโยบาย ที่เกิดจากการหยิบยกประเด็นปัญหาสำคัญบางประการของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมเข้าสู่การพิจารณาตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งการนำเสนอและผลักดันปัญหานี้อาจปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การเรียกร้องของกลุ่มคนที่เดือดร้อนการเสนอปัญหาผ่านพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ นักวิชาการ และสื่อมวลชน เป็นต้น และเมื่อผ่านการก่อตัวของนโยบายแล้ว ก็จะนำไปสู่การเตรียมเสนอร่างนโยบาย เพื่อให้ผู้มีอำนาจอนุมัติและประกาศเป็นนโยบาย อันมีผลบังคับใช้ต่อไป

ความหมายของการกำหนดนโยบายสาธารณะ

การกำหนดนโยบายหรือการกำหนดนโยบายสาธารณะ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Public Policy Making” ซึ่งหนังสือบางเล่มใช้คำว่า การวางแผนนโยบาย” หรือ “การ

ตัดสินใจนโยบาย ”โดยมีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่าง เช่น ดรอร์ (Dror) ได้ให้ความหมายว่า การกำหนดนโยบายคือการตัดสินใจนโยบายของรัฐ ที่จะตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน นอกจากนั้นลินด์บลอม (Lindblom) ได้กล่าวว่า การกำหนดนโยบายหมายถึงกระบวนการทางการเมือง ที่เป็นการต่อสู้ของกลุ่มผู้มีความคิดขัดแย้งกัน ในขณะที่รีเพล และ แฟรงคลิน (Ripley & Franklin) มองว่าการกำหนดนโยบายหมายถึงการที่รัฐบาลตัดสินใจ และกล่าวว่าจะทำอะไรบ้าง (จุฬพล หนีพานิข. 2547 หน้า 63) หรือนักวิชาการบางท่านเสนอว่าการกำหนดนโยบายหมายถึงการเตรียมออกนโยบายของรัฐบาลเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหา นอกจากนั้น นักรัฐศาสตร์ยังได้ให้ความหมายว่า การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นกระบวนการทางการเมือง ซึ่งเป็นการต่อรองการประนีประนอมกันระหว่างกลุ่ม

Ira Sharkansky (1970 pp. 1) นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล

Thomas R. Dye (1984 pp. 1) นโยบายสาธารณะคือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่จะกระทำครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส

James E. Anderson (1994 pp. 5-6) นโยบายสาธารณะคือ แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือชุดของผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระหว่างทางเลือกทางเลือกที่ต้องเปรียบเทียบกับ (Competing Alternatives)

Kenneth Prewith and Sidney Verba (1983 pp. 652-653) นโยบายสาธารณะ คือ พันธะสัญญาระยะยาวในการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นแบบแผนของรัฐบาล โดยมุ่งถึงสิ่งที่รัฐบาลกระทำจริงมากกว่าสิ่งที่รัฐบาลพูด ดังนั้นเพื่อให้สามารถเข้าใจนโยบายสาธารณะของรัฐบาลได้อย่างชัดเจน ประชาชนต้องติดตามการบัญญัติกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติและการนำนโยบายไปปฏิบัติของฝ่ายรัฐบาลอย่างใกล้ชิด

Carl J. Friedrich (1963 pp. 70) นโยบายสาธารณะ คือ ชุดของข้อเสนอเกี่ยวกับการกระทำ ของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยปัญหา อุปสรรคและโอกาส นโยบายจะถูกนำเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยมุ่งที่จะกระทำให้บรรลุเป้าหมาย

David Easton (1953 pp. 129) นโยบายสาธารณะ หมายถึง อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวลและผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรร ก็คือ รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจาก “การจัดสรรค่านิยมของสังคม”

Heinz Eulau and Kennett Prewitt (1973 pp. 465) นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจที่มีจุดยืนของรัฐบาล ซึ่งจะต้องมีการกระทำที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีพันธะผูกพันในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

Hugh Heclo (1972 pp. 85) นโยบายสาธารณะ หมายถึง ชุดของการกระทำของรัฐบาล หรือสิ่งที่รัฐบาลไม่กระทำ หรือสิ่งที่รัฐบาลตกลงใจที่จะกระทำจริงๆ โดยประกอบไปด้วยชุดของการกระทำ ที่เป็นระบบที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา

Mark Considine (1994 pp. 3-6) นโยบายสาธารณะมีความหมายดังนี้
ประการแรก การกำหนดความชัดเจนของค่านิยมและความตั้งใจของสังคม
ประการที่สอง พันธะผูกพันในการจัดสรรงบประมาณและบริการแก่ประชาชน
ประการที่สาม ให้สิทธิและเอกสิทธิ์แก่ประชาชน

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

- 1) เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
- 2) เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม
- 3) ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการ และประมุขของประเทศ

- 4) กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบ และกระบวนการอย่างชัดเจนเป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง
- 5) กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือ จุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก
- 6) เป็นกิจกรรมที่ ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น
- 7) กิจกรรมที่เลือกกระทำต้องมีผลลัพธ์ในการ แก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้ง หรือความร่วมมือของประชาชน
- 8) เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของ ประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบมิใช่เป็นการตัดสินใจแบบเอกเทศ
- 9) เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำ โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ ทางเลือกที่ เหมาะสมที่สุดทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
- 10) เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง
- 11) เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- 12) กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคม
- 13) เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

1. รัฐบาลที่สามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชน และสามารถนํานโยบายไปปฏิบัติ จนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชน ส่งผลให้รัฐบาลดังกล่าวมีโอกาสในการดำรงอำนาจ ในการบริหารประเทศยาวนานขึ้น

2. นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทางการเมือง เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของ

พวกเขา ผ่านกลไกทางการเมืองต่างๆเช่น ระบบราชการ นักการเมือง ความต้องการดังกล่าวจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบายสาธารณะ เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ ก็จะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. ในฐานะที่เป็นเครื่องมือ ในการบริหารประเทศของรัฐบาลมั่นคง
4. นโยบายสาธารณะกับระบอบการเมือง ได้แก่ผู้ปกครองเป็นสำคัญ และอำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน
5. แนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย การศึกษานโยบายตามแนวทางรัฐศาสตร์และการศึกษานโยบายตามแนวทางรัฐประศาสนศาสตร์

กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ

กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ หรืออาจเรียกว่า ขั้นตอนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ นั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆที่สำคัญหลายประการ ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดเป็นนโยบาย ในที่นี้จะขอสรุปกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ในขั้นตอนนี้ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ การก่อตัวของนโยบาย การเตรียมเสนอร่างนโยบาย การอนุมัติและการประกาศนโยบาย ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

การก่อตัวของนโยบายสาธารณะ

“การก่อตัวของนโยบาย” อาจเรียกว่า “การก่อรูปนโยบาย” หรือ “การก่อตัวของปัญหา” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Policy Formation” หมายถึงการสร้างประเด็นปัญหาในเชิงนโยบายสาธารณะ หรือการทำให้ปัญหาสาธารณะถูกบรรจุเข้าสู่ วาระและได้รับความสนใจจากผู้กำหนดนโยบาย (Agenda Setting) (ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2539 หน้า 124) หรือการก่อตัวของนโยบายหมายถึงการนำประเด็นปัญหาสาธารณะบางประการ ที่ได้รับการยอมรับเข้าสู่ความสนใจของผู้กำหนดนโยบาย เพื่อนำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจในลำดับต่อไป (ธโรธร ตูทองคำ. 2546 หน้า 23) ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวจัดเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งเริ่มด้วยการระบุสภาพปัญหาสาธารณะ (Public Problem) ให้ชัดเจนเสียก่อนว่าปัญหานี้เป็นปัญหาของใคร ใครได้รับความเดือดร้อนบ้าง ถ้ารัฐบาลไม่เข้าไปแก้ไขก็จะเกิดผลกระทบอะไรตามมา ถ้ารัฐบาลเข้าไปแก้ไขใครจะได้ประโยชน์และใครจะเสียประโยชน์ และใครควร

จะเป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ การก่อตัวของนโยบาย จึงมีใช้เพียงแต่ระบุปัญหาสาธารณะเท่านั้น แต่จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการนำนโยบายไปปฏิบัติอีกด้วย ทั้งนี้เพราะว่าปัญหาสาธารณะจะได้รับการแก้ไขให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็น สำคัญ ในส่วนนี้จะได้นำเสนอเกี่ยวกับกิจกรรมย่อยที่สำคัญของขั้นตอนการก่อตัวของ นโยบายตามลำดับดังนี้

1.1 การระบุปัญหา

ขั้นระบุปัญหาเป็นกิจกรรมแรกของการก่อตัวของนโยบาย ซึ่งโดยทั่วไปนโยบาย สาธารณะมิได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่จะมีหรือเกิดขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อมีปัญหาหรือ ปัญหาสาธารณะก่อนเสมอ “ปัญหา” และ “ปัญหาสาธารณะ” นั้นมีลักษณะที่ แตกต่างกัน “ปัญหา” (Problem) หมายถึงความต้องการของมนุษย์ ความขาดแคลน หรือความไม่พึงพอใจที่กำหนดด้วยตนเองหรือกำหนดโดยบุคคลอื่นซึ่งต้องแสวงหาทาง บรรเทา (Jones. 1981: 17) ให้เบาบางลงไป หรือ “ปัญหา” คือสภาพการณ์ที่ส่งผล ก่อให้เกิดความต้องการหรือความไม่ พึงพอใจทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมแก่ปัจเจก บุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และบุคคลเหล่านั้นพยายามหาทางแก้ไขหรือบำบัดให้ ปัญหานั้นเบาบางหรือหมดสิ้นไป (ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2539 หน้า 125) หรือปัญหา หมายถึงสภาพที่ต้องการให้เป็นไปในอนาคตที่มีที่ท่าว่าจะไม่ตรงกับสภาพ ที่ต้องการให้ เป็นหรือมีขึ้น (วีระพล สุวรรณันต์. 2534 หน้า 1) หากพิจารณาจากความหมาย ดังกล่าว “ปัญหา” จึงเปรียบได้กับ “ทุกข์” ตามหลักพุทธศาสนา อันเป็นความคับข้อง ใจ ความขาดแคลน ความไม่พอดี ซึ่งลักษณะของปัญหาที่พบจะมีทั้งปัญหาระดับ ปัจเจกบุคคล (Individual) หรือปัญหาส่วนบุคคล และปัญหาสาธารณะ (Public Problem) หรือปัญหาส่วนรวม สำหรับปัญหาตามความหมายในเชิงนโยบายหมายถึง สภาพการณ์ที่ก่อให้เกิดความต้องการ (Need) ความขาดแคลน (Deprivation) หรือ ความไม่พอใจ (Dissatisfaction) ซึ่งส่งผลให้มีการแสวงหาแนวทางแก้ไขโดยการ แสวงหาแนวทางนี้ อาจจะทำโดยผู้ประสบปัญหาเอง หรืออาจมีการดำเนินการแทน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ ก็ได้ เช่น ปัญหาหนี้สินเกษตรกร ซึ่งเป็นปัญหาที่มักเกิด จากความขาดแคลน การถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มนายทุน ปัญหาการบุกรุกป่า สงวนแห่งชาติ ที่เป็นผลมาจากความต้องการพื้นฐานเกี่ยวกับที่ดินทำกิน เป็นต้น

“ปัญหาสาธารณะ” (Public Problem) หมายถึง สภาพการณ์ที่เกิดช่องว่างระหว่างความมุ่งหวังกับความเป็นจริงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่และการพัฒนาสังคม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบไม่เพียงแต่บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงบุคคลอื่นในสังคมด้วยและต้องการ การแก้ไขบรรเทาปัญหาในลักษณะที่เป็นระบบ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2539 หน้า 155) เพราะปัญหาสาธารณะนั้นไม่มีความเป็นเอกเทศ โดยที่เมื่อเกิดปัญหาหนึ่งขึ้น อาจก่อให้เกิดผลกระทบเชื่อมโยงไปยังปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายจนกลายเป็นลูกโซ่ของปัญหา (Chain Problem) ปัญหาสาธารณะจึงมักเป็นปัญหาที่มีผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนจำนวนมาก และคนเหล่านั้นไม่พึงปรารถนา นอกจากนั้น แอนเดอร์สัน (Anderson. 2000 pp. 88) ยังกล่าวว่า ปัญหาสาธารณะเป็นสภาวะการณ์ที่ทำให้เกิดความอดอยากยากจน ทำให้มนุษย์เกิดความต้องการ ทำให้เกิดความไม่พอใจ และทำให้มีการแสวงหาวิธีจะมาบรรเทาเงื่อนไขหรือสภาวะดังกล่าว ขณะเดียวกัน ดันน์ (Dunn. 1994 pp. 140-141) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาสาธารณะเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบซึ่งกันและกัน (Interdependence) ขาดความเป็นปรนัย (Subjective) มีภาพมายา (Artificiality) และมีความเป็นพลวัต (Dynamics) มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และมักผันแปรไปตามกาลเวลา ปัญหาสาธารณะตามความหมายในเชิงนโยบายก็ควรจะเป็นปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม (Public Problems) ไม่ใช่ปัญหาส่วนบุคคล (Private Problems) คือ ต้องเป็นปัญหาที่มีผลกระทบกับคนจำนวนมากทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและอ้อม โดยบุคคลเหล่านี้จะต้องมีความเห็นร่วมกันว่ารัฐบาลควรเข้ามาแก้ปัญหที่เกิดขึ้นดังนั้นการพิจารณาว่าปัญหาสาธารณะคืออะไร จึงไม่ใช่เรื่องง่ายแต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการวิเคราะห์อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาสาธารณะหรือปัญหานโยบาย (Policy Problem) นั้นเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนและเข้าใจยาก บางครั้งมองผิวเผินอาจไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าไปศึกษาและสำรวจข้อมูลแบบเจาะลึก อาจพบว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่รัฐบาลต้องเร่งแก้ไข ดังนั้นการระบุประเด็นปัญหาจึงต้องกระทำอย่างรอบคอบรัดกุม ต้องแยกให้ออกว่าอะไรเป็นปัญหาส่วนบุคคล อะไรเป็นปัญหาสาธารณะ ผู้ที่กำหนดปัญหาหรือระบุปัญหาจะต้องพิจารณาปัญหาสาธารณะ หรือ ปัญหานโยบายจากคุณลักษณะต่อไปนี้

1) ต้องเป็นปัญหาสาธารณะ ที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมากมิใช่ปัญหาส่วนบุคคลหรือปัญหาของคนกลุ่มเล็ก ๆ เพียงไม่กี่คน

2) ต้องเป็นสถานการณ์ที่คนส่วนใหญ่ไม่พึงประสงค์หรือไม่พึงพอใจหรือมีสภาพวิกฤต (Crisis) และเป็นปัญหาที่ประชาชนต้องการให้มีการแก้ไขโดยรัฐบาลหรือหลาย ๆ ฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจังโดยเร็ว ยกตัวอย่าง เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาความยากจน ปัญหาการว่างงานปัญหาอาชญากรรม ปัญหามลภาวะ ปัญหายาเสพติดให้โทษ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาอุบัติเหตุจากการไม่สวมหมวกนิรภัยของผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ ปัญหาโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรงหรือโรคหัดมรณะ (SARS) ปัญหาโรคไข้หวัดนก เป็นต้น

3) ต้องเป็นปัญหาที่มีการยอมรับร่วมกันระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะการยอมรับว่าเป็นปัญหาจริงจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบเชิงลบโดยตรงจากปัญหานั้น และปัญหาเหล่านั้นมีมากเพียงพอที่จะไปกระตุ้นให้ผู้ที่มิพบาทในการกำหนดนโยบายได้ตระหนักถึงความสำคัญ และพยายามแสวงหาวิธีการแก้ไขให้เบาบางลงไป หรือหมดสิ้นไป เช่น ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิด ปัญหาความการก่อการร้ายใน 3 จังหวัดภาคใต้ ปัญหาเด็กขาดสารอาหาร เป็นต้น

สาเหตุของการหยิบยกปัญหาขึ้นเป็นปัญหาเชิงนโยบาย ตามแนวคิดของแอนเดอร์สันและคณะ (Anderson & Others) จะพบว่าสาเหตุหลักของการหยิบยกปัญหาขึ้นมาเป็นปัญหาเชิงนโยบายจะประกอบด้วย

1. ปัญหานั้นเกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีความสำคัญ โดยกลุ่มที่จะถือว่ามีความสำคัญนั้น จะขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1.1 อำนาจของกลุ่ม เช่น กลุ่ม นักการเมือง กลุ่มทหาร หรือนายทุน เป็นต้น

1.2 สถานภาพทางสังคมของกลุ่ม เช่น กลุ่มเชื้อพระวงศ์ หรือข้าราชการระดับสูง เป็นต้น

1.3 จำนวนของบุคคลในกลุ่มคือ จำนวนของผู้เดือนร้อน ซึ่งถ้าเป็นจำนวนมากเท่าไรความสำคัญของกลุ่มจะเพิ่มมากขึ้น เช่น ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำหรือปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

2. ปัญหานั้นสอดคล้องกับนโยบายเน้นหนักของผู้นำทางการเมืองที่ใช้ในการหาเสียง ซึ่งปัญหาเหล่านี้มักจะเกิดจากการสำรวจความสนใจของประชาชน หรือเป็นประโยชน์ร่วมกันของชาติที่ผู้นำเห็นความสำคัญเช่น ปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ปัญหาการปฏิรูปการเมือง หรือปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น

3. ปัญหาที่เกิดจากเหตุการณ์เฉพาะหน้าไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์วิกฤต เช่น การเกิดภาวะสงคราม การก่อการจลาจล อุทกภัย หรืออุบัติเหตุรุนแรง ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดปัญหาเชิงนโยบายต้องหยิบยก ปัญหาขึ้นมาพิจารณาโดยทันทีรวมทั้งอาจเป็นเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่มีระดับความรุนแรงน้อยกว่าเหตุการณ์วิกฤต เช่น กรณีผลกระทบจากนโยบายหรือเหตุการณ์ในประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาค่าเงินบาทแข็งค่า เป็นต้น ซึ่งสิ่งที่จะเกิดขึ้นนี้จะมีผลโดยอ้อมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประเด็นเหล่านี้ขึ้นมาพิจารณาได้เช่นกัน สำหรับความสำคัญของปัญหาสาธารณะหรือปัญหานโยบายนั้น อาจจำแนกได้ หลายระดับ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. 2549 หน้า 322) ดังนี้

1) ความสำคัญระดับท้องถิ่น เป็นปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง และมีผลกระทบไม่กว้างขวางมากนัก แต่ถ้ารัฐบาลปล่อยทิ้งไว้ไม่แก้ไข ปัญหาก็อาจลุกลามขยายวงกว้างเป็นปัญหาระดับภูมิภาค หรือระดับชาติต่อไปได้

2) ความสำคัญระดับภูมิภาค เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาค ซึ่งมีผลกระทบกว้างขวางกว่าปัญหาระดับท้องถิ่น

3) ความสำคัญระดับชาติ เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศทุกภูมิภาค หรือเกิดอย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ

1.2 บุคคล หรือองค์การที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการก่อรูปนโยบายสาธารณะในการก่อรูปนโยบายสาธารณะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการร่วมเสนอปัญหาสาธารณะหรือริเริ่มในการก่อรูปนโยบายอาจเป็นประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้น ๆ โดยตรง หรือฝ่ายการเมือง ภาครัฐ ภาคเอกชน หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

1.3 การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา เมื่อระบุปัญหาได้แล้วว่า ปัญหาใดจัดว่าเป็นปัญหาสาธารณะ ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าจะต้องรวบรวมข้อมูล (Data) เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ ในประเด็นต่อไปนี้ ช่วงเวลาที่เกิดปัญหาโดยพิจารณาว่าปัญหานั้นเกิดขึ้น

บางฤดูกาลหรือตลอดทั้งปี สภาพของปัญหามีความรุนแรงเพียงใดลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ใครได้รับผลกระทบจากปัญหบ้าง เคยมีองค์การใดเข้าไปแก้ไขปัญหบ้าง ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นปัญหาหรือไม่ ซึ่งการรวบรวมจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) สิ่งที่ต้องตระหนักถึงในการรวบรวมข้อมูลปัญหาก็คือ การคำนึงถึงความแม่นยำ (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูล ความทันสมัยของข้อมูลและความเพียงพอของข้อมูล เพราะการรวบรวมข้อมูลได้มาก หากเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงประเด็น ข้อมูลล้าสมัย ก็อาจทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลผิดพลาดได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการตัดสินใจกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดได้เช่นเดียวกัน

1.4 การวิเคราะห์ปัญหาปัญหาสาธารณะต่าง ๆ มักไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยเอกเทศ แต่มีลักษณะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันซึ่งผู้ที่ศึกษาจะต้องทำการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อหาสาเหตุของปัญหาและผลกระทบของปัญหาลดลงจน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority) เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกปัญหาที่จะนำไปกำหนดเป็นนโยบายต่อไป

- 1) พิจารณาจากขนาดของกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ
- 2) พิจารณาจากขนาดความรุนแรงของปัญหา
- 3) พิจารณาความเร่งด่วนของปัญหา
- 4) พิจารณาจากขนาดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- 5) พิจารณาจากลักษณะของการยอมรับร่วมกันในสังคม

1.5 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา ในการวิเคราะห์ปัญหา สาธารณะว่าปัญหาใดมีความสำคัญมาก หรือน้อยนั้นโดยปกติจะมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์หลายประการ เช่น การระดมสมอง (Brainstorming) การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi) การใช้ตารางในการวิเคราะห์ปัญหา การใช้แผนภูมิแกงปลา เป็นต้น

1.6 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (Priority) นั้นนับว่าสำคัญมาก จะดำเนินการเมื่อนักวิเคราะห์นโยบายได้ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างถ่องแท้แล้วก็จะให้น้ำหนักคะแนน ความสัมพันธ์ของปัญหาแต่ละปัญหา ถ้าปัญหาใดมีค่าคะแนนสูงสุดก็จะจัดลำดับความสำคัญไว้อันดับแรก และเรียงลำดับคะแนนของปัญหาไปเรื่อยๆจนถึงลำดับสุดท้าย ปัญหาที่มีความสำคัญมาก

ก็มักจะได้รับการพิจารณาแก้ไขก่อน โดยผู้มีอำนาจตัดสินใจจะให้ความสำคัญและเร่งให้เตรียมเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ โดยเร็ว โดยการกำหนดเป็นนโยบายให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปปฏิบัติต่อไป

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีผู้ที่ได้ศึกษาไว้ ซึ่งปัญหาขยะในท้องถิ่นปัจจุบันนั้นวันจะมีแนวโน้ม ที่มากขึ้น จะเห็นจากการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน ได้ศึกษาประเด็นนี้ ผู้ ศึกษาจึงขอจำแนก งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ระดับท้องถิ่นที่ได้มีการศึกษาถึงการจัดการปัญหาขยะคือ ท้องถิ่นระดับเทศบาลตำบล ระดับเทศบาลเมือง เทศบาลนคร กรุงเทพมหานคร ระดับประเทศและการศึกษา ของต่างประเทศ ที่เชื่อมโยงและอธิบายถึงการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ดังนี้

การศึกษาในการจัดการขยะของท้องถิ่นในระดับเทศบาลตำบล ศเนติ พาจรทิศ (2545) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาล มีดังนี้ 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำคัญ ในการกำหนดนโยบายของเขตพื้นที่เทศบาล และพื้นที่ติดต่อดำเนินการในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับ ปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหา การวางแผนและตัดสินใจ การทำกิจกรรมหรือโครงการอยู่ในระดับ ปานกลาง สำหรับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลอยู่ในระดับ น้อย 2) ประชาชนทั่วไปที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับ น้อย โดยมีส่วนร่วมในการรับรู้สถานการณ์และสภาพปัญหาการวางแผนและตัดสินใจ ในระดับ น้อย สำหรับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือโครงการตรวจสอบและประเมินผลอยู่ในระดับ น้อยที่สุด ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยพบว่า 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เกี่ยวข้องสำคัญในการกำหนดนโยบาย ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย แต่ระยะเวลาที่อยู่ในตำแหน่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย 2) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้

ของครอบครัวต่อเดือนและอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย สำหรับปัญหา และอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย สรุปได้ว่าประชาชนส่วนมากไม่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายสำคัญ ไม่มีการจัดการขยะที่ก่อนกำจัด รวมทั้งหน่วยงานทางราชการยังขาดการประชาสัมพันธ์ การรณรงค์ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ลินดารัตน์ ลักษณะรุจิ (2550) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัดเชียงใหม่ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ใน ชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง มีส่วนร่วมในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร โดยมีวิธีการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันไป แต่สามารถนำไปสู่การเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เกิดการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยได้สำเร็จ โดยได้รับการส่งเสริม สนับสนุนจากผู้บริหารเทศบาล ในการดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง และประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนยังมีความผูกพันและรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ที่ผู้บริหารเทศบาลจัดตั้งขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน จึงทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับเทศบาล ในการสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรเป็นอย่างดี

สุรศักดิ์ โอสถิตพร (2551) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า แนวคิดและวิธีการจัดการขยะของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด พบว่า ประชาชนมีวิธีการจัดการขยะในครัวเรือนตามหลักการจัดการขยะ 5R ในระดับ มาก ซึ่งมีการทำมาโดยตลอด โดยวิธีการที่ใช้มากที่สุดคือ เวลาเลือกซื้อสิ่งของ ก็จะเลือกซื้อของที่มีคุณภาพและใช้ได้นานและสามารถซ่อมแซมใหม่ได้ นอกจากนั้นเทศบาลความ ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะที่ถูกต้อง อาทิ การจัดกิจกรรมรณรงค์ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอย ผู้บริหารเทศบาลได้ให้ความเห็นว่า วิธีการจัดเก็บควรหารถจัดเก็บขยะที่มีขีดความสามารถนี้ ซึ่งจะสามารถลดกลิ่นรบกวนชาวบ้านได้ และควรปรับปรุงที่รองรับถังขยะของครัวเรือนต่างๆ เพื่อป้องกันสุนัขมาคุ้ยเขี่ย ควรมี การรณรงค์ให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะก่อนนำมาทิ้ง การประสานความร่วมมือระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และประชาชนในการจัดการขยะ

ผู้บริหารเทศบาลให้ความเห็น ว่า ต้องมีการบูรณาการร่วมกัน เพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพราะ ชยะเป็นปัญหาที่ทุกฝ่ายควรมีการร่วมมือปรึกษา เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีปัญหาแตกต่างกันออกไป สำหรับประชาชนให้ความเห็น ว่า เทศบาลควรหาแนวทางประสานความร่วมมือ โดยมีการวางแผนงานในการจัดการขยะมูลฝอยทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาปัญหา การวางแผน แผนแก้ไขปัญห และการกำจัดขยะ การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล ทั้งนี้ต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลฯ

สำหรับการศึกษาในระดับชุมชนนั้น นิพันธ์ ชลวิทย์ (2545) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้นำชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับขยะและประเภทขยะเป็นอย่างดี ขณะที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะโดยวิธีที่ถูกต้องหรือการนำกลับไปใช้ใหม่ อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้การจัดการขยะของผู้นำชุมชน ยังดำเนินการไม่ เพียงพอที่จะให้ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมีเฉพาะที่จำเป็น และขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่มี การจัดอย่างถูกหลักสุขอนามัยและรวดเร็ว ทศนคติของผู้นำชุมชนมีความเชื่อมั่นว่า ตนเองมีความพร้อมที่จะดำเนินการจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆได้ และหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการกำจัดขยะได้สูงสุด ในส่วนการมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา หาสาเหตุการเกิดขยะ การวางแผนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และจัดทำโครงการที่เหมาะสม ในการแก้ปัญหาผู้นำชุมชนจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นผู้นำในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งในการทิ้ง การเก็บ การทำลายขยะมูลฝอย

ด้านการศึกษาในการจัดการปัญหาขยะในเชิงยุทธศาสตร์ และการกำหนดแผนงานในการแก้ไขปัญหขยะในระดับเทศบาลตำบล นาฎฤทัย นิยมไทย (2547) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน หมู่ที่ 14 เขตเทศบาล ตำบล สันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนในชุมชนให้ความคิดเห็นและความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนที่มีความรุนแรงตามลำดับดังนี้ คือ ปัญหาน้ำเสียรุนแรงมากที่สุด รองลงมาคือปัญหาขยะ ปัญหาอากาศเสีย ปัญหาการรุ กล้ำลำน้ำ และปัญหาพื้นที่ว่าง

เป็นอันดับสุดท้าย สถานการณ์ปัญหาที่มีความรุนแรงมากและควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ปัญหาน้ำเสีย และปัญหาขยะ ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุมาจากฟาร์มปศุสัตว์ ไคนม โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้แหล่งต้นน้ำ การจัดการปัญหาดังกล่าวทางชุมชนได้เสนอ ความคิดเห็น ทางเลือกในการจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ได้ตรงกับสาเหตุ และเป็นทางเลือกที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนปฏิบัติร่วมกัน อีกทั้งความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ เห็นพ้องต้องกันว่าการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเป็นหลักสำคัญ รวมทั้งต้องมีการรณรงค์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การสอดส่องดูแล การมีอาสาสมัครรับผิดชอบ รวมถึงการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการออกระเบียบที่รัดกุมและลงโทษผู้ กระทำ ความผิด ซึ่งชุมชนสามารถนำข้อมูลมาจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนที่สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นสนชุมชนได้

ในขณะที่ วรรณวิมล พ่วงประสิทธิ์ (2551) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดทำร่าง แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จาก การศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลแม่ใจในปัจจุบัน เป็นการให้บริการแก่ ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ ที่ระบุไว้ในกฎหมาย โดยให้บริการเก็บขยะจากบ้านเรือน สถานที่ราชการ สถานบริการต่างๆ ในเขตพื้นที่รับผิดชอบและนอกเขตพื้นที่บางส่วน แล้วเก็บขนขยะไปกำจัด โดยการทิ้งขยะทุกประเภทลงในหลุมดิน ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมี ประมาณวันละ 4 ตัน ในด้านความรู้ของประชาชน ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยจากเสียงตามสายในหมู่บ้าน การลดขยะที่ปฏิบัติในครัวเรือนส่วน ใหญ่ได้แก่ การแยกขยะรีไซเคิลไว้สำหรับขาย การทิ้งขยะส่วนใหญ่จะทิ้ง ขยะทุก ประเภทรวมกันในถังขยะเทศบาลที่จัดไว้ให้ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการ ขยะมูลฝอย พบว่ามีปัญหาขาดความร่วมมือจากประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งใน และนอกพื้นที่ งบประมาณที่ใช้จัดการขยะค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ตลอดจนปัญหาการบริหารจัดการในอง ค์กร ที่ภาระงานยังกระจุกตัวที่หน่วยงานเดียว และการจัดทำแผนงานโครงการยังคงเป็นกิจกรรมเดิมๆ หรือเป็นกิจกรรมที่จัดรณรงค์ เป็นครั้งคราว ขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่าง แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาล โดยใช้เทคนิค A-I-C ทำให้ชาวบ้านและผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบสถานการณ์ปัญหา มีการกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน มีการติดกิจกรรมและวิธีการจนกระทั่งได้ร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย ที่เป็นรูปธรรม และส่งมอบให้ทางเทศบาลนำไปจัดทำแผนปฏิบัติการต่อไป

มาริสสา สุรินทร์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า บริบทการจัดการขยะมูลฝอย ปัญหาด้านปริมาณ จำนวนขยะในพื้นที่เทศบาลตำบลต้นเปามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทั้งที่อาศัยในพื้นที่และเดินทางผ่านหรือมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ปัญหาด้านการจัดการ ยังไม่มีการนำวิธีการจัดการขยะรูปแบบใหม่มาใช้ ถึงเสียขยะที่เทศบาลจัดไว้ให้บริการประชาชนยังเป็นถังรวม ไม่ใช่ถังแยกขยะ และการดำเนินการคัดแยกขยะไม่ต่อเนื่อง สำหรับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน เทศบาลได้เริ่มนำแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยใหม่ๆ เข้ามาจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ เริ่มมีการจัดอบรมให้ความรู้ประชาชน ในเรื่องการคัดแยกขยะที่ใช้ได้กับใช้ไม่ได้ พร้อมทั้งมีการส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านเก็บขยะรีไซเคิลไว้จำหน่ายเป็นรายได้ของประชาชนเอง มีการนำถังขยะแบบถังเดียวไว้บริการประชาชน โดยนำไปกำจัดที่อำเภอสอด โดยวิธีการฝังกลบ ด้านข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปพัฒนาเป็นแนวทางแผนปฏิบัติการ เพื่อการจัดการขยะมูลฝอยแบบยั่งยืน สรุปได้ดังนี้ 1) ควรเริ่มจากการให้ประชาชนมีความรู้เรื่องประโยชน์และโทษของขยะมูลฝอย 2) ให้ความรู้ประชาชนถึงการจัดการเก็บขยะให้ถูกวิธีการนำขยะมูลฝอยประเภทต่างๆกลับมาใช้ใหม่ 3) เทศบาลควรจัดเตรียมถังขยะไว้บริการประชาชนระบบ 3 ถัง คือ มีถังขยะเปียก ถังขยะแห้ง ถังขยะมีพิษ 4) มีการจูงใจให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมมือกันในการรักษาความสะอาด เช่น มีการประกวดหมู่บ้านน่าอยู่ เป็นต้น

สำหรับการศึกษาการจัดการปัญหาขยะของท้องถิ่นระดับเครือข่าย ที่มีขนาดพื้นที่กว้างขึ้น กิ่งแก้ว กุดโง้ง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการและสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กร ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กร ทุกองค์กรยังใช้วิธีการจัดการขยะ โดยวิธีการไม่ถูกต้อง

ตามหลักวิชาการ เพราะขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือ สนับสนุนด้านงบประมาณ และการให้ความรู้ ความเข้าใจ อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยัง ไม่มีการนำขยะมาฟื้นฟูใช้ประโยชน์ใหม่ เพราะเห็นว่าเป็นวิธีที่ยุ่งยากและใช้ต้นทุนสูง อย่างไรก็ตามได้มีการคัดแยกขยะมูลฝอยเพื่อนำไปขาย และนำไปใช้ประโยชน์ใหม่โดย ทำการซ่อมแซม หรือล้างน้ำทำความสะอาดเพื่อนำไปใช้ซ้ำ โดยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจถึง การนำมาใช้ประโยชน์ให้สามารถกลับมาใช้ได้หลายวิธี การเก็บวัสดุเหลือใช้หรือขยะ มูลฝอยที่ขายได้ ให้ผู้รับซื้อของเก่าเพื่อเข้าโรงงานแปรรูปเป็นส่วนมาก สำหรับช่วย ความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กร พบว่า ทุกองค์กรยังไม่มี การวางแผนที่ดีอย่างเป็นระบบ ไม่มีความสัมพันธ์และร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอย แต่จะเป็น ลักษณะต่างคนต่างคิดวางแผนเป็นส่วนใหญ่ ขาดการประสานแผนที่ดี ความร่วมมือใน การวางแผนที่ดีมีบางองค์กรของภาครัฐและประชาชน แต่ขาดความต่อเนื่อง ดังนั้น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจึงควร ให้ความรู้ ความเข้าใจถึงวิธีการจัดการขยะมูลฝอย ให้ถูกต้องแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยการสนับสนุนการวางแผนและดำเนินงานไปพร้อม กัน ควรประสานการทำงานทุกองค์กรทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อสร้างความร่วมมือในการ จัดการขยะมูลฝอยร่วมกันด้วย

ในขณะที่ ณรงค์ ศรีสุวรรณ์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ผล การศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอยู่ในระดับ การแสดงความคิดเห็น การร่วมเวทีอภิปรายและร่วมทำประชาพิจารณ์ ประชาชนกลุ่มที่ 1 เห็นด้วยต่อการ จัดตั้งโครงการ แต่ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ คิดเป็น ร้อยละ 36.8 และส่วนใหญ่ยังคงไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการจัดตั้ง ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยในเขตโซนใต้ รวมไปถึงเทคโนโลยีในการกำจัด และการบริหารจัดการ ของผู้รับผิดชอบโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความตระหนักถึงผลกระทบทาง สังคมและสิ่งแวดล้อมที่จะตามมาในสังคม แต่ถ้าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ มากกว่านี้ในเรื่องเทคโนโลยี ก็จะเกิดประโยชน์ขึ้นกับชุมชน และให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนโครงการ ทุกขั้นตอนเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน รวมถึงถ้ามี ความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เห็นด้วยก็จะยินดี และยอมรับให้เกิด โครงการนี้ขึ้น โดยประชาชนกลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่คิดว่าโครงการศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย

โซนนี้นี้มีความสำคัญมาก คิดเป็นร้อยละ 48.4 แต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการฯ และ มีความยินดีถ้าจะให้มีการจัดตั้งโครงการนี้ขึ้น เพราะคิดว่าการจัดการขยะมูลฝอยเป็นเรื่องสำคัญมาก และน่าจะมีประโยชน์แก่ชุมชนส่วนรวมอีกด้วย ส่วนความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่และผู้บริหารของเทศบาลพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ดี และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมต่อไป โครงการ มีความพยายามจะผลักดันให้โครงการฯประสบความสำเร็จ จุดแข็งของแนวทางนโยบาย และมาตรการของเทศบาลนครเชียงใหม่ในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในโซนใต้ คือ มีนโยบายสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เทศบาลนครเชียงใหม่เป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ และมีงบประมาณสูงในการจัดการขยะมูลฝอย

การศึกษาการจัดการปัญหาขยะของท้องถิ่นระดับเทศบาลเมือง ลักษณะ ภูส่วง (2546) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยในเทศบาลเมืองลำพูน พบว่า ในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน เทศบาลเมืองลำพูนได้มีนโยบายให้ประชาชนมีส่วนร่วมการคัดแยกขยะ โดยให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการคัดแยกขยะ และยังให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงาน / โครงการของชุมชนในการส่งเสริมความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชน ด้าน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้มีการจัดตั้งรองรับขยะมูลฝอยอย่างชัดเจนและได้มาตรฐาน มีการจัดตั้งธนาคารขยะ สถานที่หรือจุดซื้อขายขยะมูลฝอยในชุมชน และประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยเปียก ขยะแห้ง ขยะขายได้ และขยะอันตราย ก่อนนำออกทิ้งหรือนำไปกำจัดต่อไป

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ พบว่าประชาชนเห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะมูลฝอยในการช่วยลดปัญหาด้านมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยในชุมชน ทำให้เทศบาลสามารถจัดเก็บและกำจัดขยะได้ง่าย และปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนและชุมชนลดลง ทำให้ชุมชนสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล การดำเนินการคัดแยกขยะในชุมชนในระดับปานกลาง โดยมีการรายงานผลการดำเนินงานการร่วมมือในการคัดแยกขยะมูลฝอยต่อชุมชน และเทศบาลแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานคัดแยกขยะในชุมชน มีการปรับปรุง

และพัฒนาการดำเนินงานให้สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยในชุมชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการศึกษา ในท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร ธานีพร ประสิทธิ์ธีรพันธุ์ (2543) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดการขยะชุมชน : กรณีบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนคร ลำปาง จากการศึกษาพบว่า การจัดการขยะของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิงมีรูปแบบ ดำเนินการจัดการด้วยตนเอง โดยดำเนินการจัดเก็บขยะ การจัดหาแรงงานเพื่อปฏิบัติงาน การจัดเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขยะ และการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมถึงการ กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อจัดการ ขยะมูลฝอยของชุมชนเอง ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากในการจัดการขยะมูลฝอย โดยในกระบวนการดำเนินงานของชุมชน นั้น ปัจจัยการรับรู้ข่าวสารผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนของสำนักงาน โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และเทศบาลนครลำปาง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการ จัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยเป็นการหนุนเสริมการดำเนินงานของชุมชนให้มี ศักยภาพในการจัดการขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น

ในการจัดการปัญหาขยะของการปกครองท้องถิ่นพิเศษ ญัฐรดี คงตัน (2546) ได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ในเขต มีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ การรับรู้ข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ใน ระดับดี
2. พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อ พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการลดการเกิดขยะอยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ด้านการนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับดี
3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวม ได้แก่ ระดับการศึกษาโดยพบว่า ประชาชนที่จบปริญญาตรี มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูล ฝอยโดยรวมดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะ มูลฝอยการจัดการขยะมูลฝอยด้านการลดการเกิดขยะ คือ ระดับการศึกษาและสมาชิก

ในครัวเรือน ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการคัดแยกประเภทขยะคือ ระดับการศึกษา รายได้ในครัวเรือนต่อเดือน และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนด้านการนำกลับมาใช้ใหม่พบว่า ไม่มีปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการนำกลับมาใช้ใหม่

4. ปัจจัยกระตุ้นที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนปัจจัยกระตุ้นอื่นๆ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมและด้านอื่นๆ

นอกจากนั้น จอมจันทร์ นทีวัฒนา(2542) ได้ศึกษาเรื่องนวัตกรรมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีการจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทยที่พัฒนา พบว่า นวัตกรรมที่ประเทศไทยควรรับเอามา ได้แก่ การฝังกลบ และการเผาขยะพลาสติกอย่างถูกวิธี การทำให้ขยะพลาสติกย่อยสลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น การแปรรูปขยะเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ การเผาพลาสติกเพื่อนำพลังงานมาใช้โดยตรง หรือนำมาเผาเพื่อให้ได้ไอน้ำมาใช้ในกระบวนการอื่นๆ และการแปรรูปพลาสติกเพื่อนำมาหลอมเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ แต่อาจต้องพัฒนาด้านคุณภาพ ความสวยงาม และประโยชน์ใช้สอย การจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทยต้องอาศัยกลยุทธ์การจัดการสร้างนโยบายนวัตกรรมทางเทคโนโลยี 4 วิธี คือ 1.กลยุทธ์ในการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางนวัตกรรม 2.กลยุทธ์ในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อม ที่เหมาะสมเกื้อหนุนต่อการเจริญเติบโตของนวัตกรรม 3.กลยุทธ์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถทางนวัตกรรม ในอุตสาหกรรมเฉพาะภาค และ 4.กลยุทธ์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถนวัตกรรมในบริษัทผู้ประกอบการ

ในขณะที่ A.Imam, et al.(2007) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะที่เมืองอาบูจา ประเทศไนจีเรีย และให้ข้อแนะนำว่า การจัดการขยะ มูลฝอย ควรต้องดำเนินการดังนี้ การบริการเก็บขนขยะมูลฝอย รถเก็บขนขยะต้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และพร้อมรับมือกับปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นมีการค้นหาแหล่งกำเนิดขยะให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลดปริมาณขยะที่ต้องกำจัดให้น้อยลงให้ความสำคัญกับความร่วมมือของคนในชุมชนทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ พนักงานเก็บขยะและเจ้าหน้าที่ต้องเพิ่มอัตราการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ให้มีการส่งเสริมตลาดรับซื้อวัสดุรีไซเคิล จัดระบบกำจัดขยะที่ถูกสุขลักษณะและพร้อมปฏิบัติงานได้จริง จัดการขยะที่ตกค้างตามที่ต่างๆ

เช่น ตามถนน ได้สะพาน ทางระบายน้ำให้สะอาด ส่งเสริมการหมักเศษพืชผักให้เป็นปุ๋ย ด้วยวิธีการง่ายๆและใช้พื้นที่น้อย เพื่อให้เกิดรายได้และบรรเทาความยากจน มีการบังคับใช้กฎหมายและกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง รวมทั้งกำหนดกรอบแผนงานที่ชัดเจน ควบคุมการใช้ที่ดินที่ไม่ถูกต้อง ข้อมูลประชากร เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมี เพื่อให้สามารถจัดทำ แผนงาน จัดบริการสาธารณสุขภาคที่เหมาะสม ต้องมีการเตรียมเงินทุนสำรองที่เพียงพอสำหรับการจัดการปัญหาที่ใหญ่กว่าและทำลายกว่าที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

กรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาการจัดการปัญหาชายะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ หมายถึง ชายะที่มีลักษณะข้ามเขตแดน (Transboundary) ซึ่งรวมถึง ขอบเสีย สิ่งปฏิญูล อุดจระะ ซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นที่อื่นแล้วเอามาทิ้ง และส่งผลกระทบต่อพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง หรือเกิดขึ้นจากพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง แล้วเอามาทิ้งและส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่น ที่อยู่ภายในเขตปกครองขององค์กรปกครองท้องถิ่นอื่น ลักษณะดังกล่าวจะพบว่า บริเวณแหล่งกำเนิดชายะในพื้นที่นั้นไม่ได้รับผลกระทบใดเลย แต่มาส่งผลกระทบในเขต รับผิดชอบอีกพื้นที่หนึ่ง การศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาการจัดการชายะ ข้ามระดับท้องถิ่น บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชนท้องถิ่น และการ เชื่อมประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง และหน่วยงานที่ รับผิดชอบดูแลเส้นทางคมนาคมที่อยู่ในพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง โดยมีรูปแบบการจัดการ ชายะข้ามแดนอยู่ 5 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่

1. วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาชายะข้ามแดน
2. ประเมินสถานการณ์ปัญหา ชายะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และ จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น
3. พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจั ดการปัญหาชายะข้ามแดนทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น
4. การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการลงนามข้อสัญญาาร่วมในการจัดการปัญหาชายะข้ามแดน
5. การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม

แผนภูมิที่ 4 แสดงกรอบความคิดในการวิจัยการศึกษาการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึง การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมผัสและทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตชุมชน และรู้ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนด้วยตนเอง เพื่อมองเห็นภาพโดยรวมของสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกัน ซึ่งสามารถนำสิ่งที่พบเห็นมาอธิบายถึงประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์ เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดนและความต้องการของชุมชน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เน้นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ประชาชนองค์กรชุมชน และสร้างภาคีเครือข่ายการจัดการขยะ โดยให้เจ้าหน้าที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ร่วมกับนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นนักวิจัย และใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการสร้างความเข้าใจและวิเคราะห์ การกำหนดเป้าหมาย การพัฒนาด้านการจัดการขยะข้ามแดนร่วมกัน การถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และการคืนข้อมูลที่สำคัญด้านการจัดการขยะแก่ประชาชน และภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน ซึ่ง การดำเนินการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยมี วิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

1.1 ข้อมูลเอกสาร

การศึกษานี้เป็นการวิจัย เรื่องการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับ การจัดการขยะข้ามแดนเชิงพื้นที่ ก่อให้เกิดกระบวนการแสวงหาทางเลือก ทางออกในการจัดการขยะในพื้นที่ ในลักษณะการมีส่วนร่วมการจัดการขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลแต่ละตำบล ถึงแม้ว่าสภาพปัญหาในการจัดการขยะมีความแตกต่างกันก็ตาม แต่ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหลากหลายบนพื้นฐานการ

ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนวิธีการเชื่อมโยงถึงแนวคิด นโยบายของผู้บริหารใน การกระทำ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาข้อมูลเอกสาร จาก แผนพัฒนาตำบลของแต่ละเทศบาล ถึงสภาพบริบทของพื้นที่และข้อมูลด้านการจัดการ ชยะ ตำราวิชาการ การสรุปบทเรียนการทำงาน ตลอดจนหลักแนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการขยะในชุมชน บทบาท องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการขยะมูลฝอย แนวคิดการมีส่วนร่วม ของ ประชาชน แนวคิดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แนวคิดการวางแผนพัฒนา พื้นที่ แนวคิดนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การ สรุปบทเรียนการทำงานแบบมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้วิจัย การใช้เอกสารมือสอง การ เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับงานพัฒนา การศึกษาเอกสารช่วยให้ผู้วิจัยสามารถนำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดและการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณา การเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ

- 1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน
- 2) ประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และ จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น
- 3) พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้าม แแดน ทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น
- 4) การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน
- 5) การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม

1.2 ข้อมูลจากบุคคล

ศึกษาข้อมูลจากบุคคลในองค์กร ถือว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลของท้องถิ่นและผู้เข้าร่วม การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่

- 1) ผู้บริหารท้องถิ่นประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลหนองผึ้ง นายกเทศมนตรีตำบลหนองหอย นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล นายกเทศมนตรี ตำบลดอนแก้ว นายกเทศมนตรีตำบลหนองแฝก นายกเทศมนตรีตำบลยางเนิ้ง และ นายกเทศมนตรีตำบลไชยสถาน

2) กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ กลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข ฯ กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไปที่สนใจและตระหนักในสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการลงภาคสนามในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยมีความตระหนักอยู่เสมอว่าการลงพื้นที่อย่างถูกต้องและความเหมาะสมของบทบาทนักวิจัยในภาคสนาม การสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อมั่น ศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะจะมีความสำคัญต่อการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะ การประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม การค้นหาสาเหตุปัญหาและร่วมวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหา การร่วมดำเนินการและสรุปบทเรียนร่วมกัน นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศยอมรับของชุมชน เป็นเงื่อนไขความสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง และลงมือกำหนดทางเลือกทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมตรงกับปัญหา จากการที่ผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ประจำกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ่ง เป็นพื้นที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ทั้งได้เข้าไปร่วมกิจกรรมการพัฒนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ผู้วิจัยจึงมีความสัมพันธ์กับชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างดี ในขณะที่ทางผู้บริหารเทศบาลต่างๆ ก็จะเป็นการประสานความร่วมมือจากนายกเทศมนตรีตำบลหนองผึ่ง

สรุปแล้วการลงภาคสนามในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ การสร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยจะต้องอาศัยทัศนคติที่ดีและเทคนิควิธีการในการสร้างความยอมรับ เช่น ทัศนคติให้เกียรติและเคารพในความเป็นมนุษย์ เปิดกว้างพร้อมที่จะรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การตรงต่อเวลาและมีความรับผิดชอบ เคารพในการตัดสินใจของชาวบ้านเป็นต้น และประการสำคัญในขั้นตอน กิจกรรมของโครงการ ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์และคุ้นเคยด้วย และการสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์กับทุกกลุ่มในชุมชน ไม่เลือกสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มแกนนำเท่านั้น ดังนั้นท่าทีและการวางตัวของผู้วิจัยในขณะทำงานกับแกนนำชุมชนเป็นเป็นเรื่องที่

สำคัญ เพราะไม่ใช่เราต้องการประเมินชาวบ้านแต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ชาวบ้านก็ประเมินเราเช่นกัน

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและทีมวิจัยต่างเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์สำหรับการบันทึกเสียง การถ่ายภาพ และกระดาษสำหรับจดบันทึกต่างๆ ที่ใช้ในการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือและวิธีการของผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็น คำถามอย่างกว้างๆ สำหรับสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ในกลุ่มของผู้บริหาร ของเทศบาลตำบลต่างๆ ที่เป็นภาคีความร่วมมือ

2) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นแบบบันทึกปรากฏการณ์ และผลที่ได้รับจากการศึกษา และในการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน การบันทึกผู้วิจัยบันทึกเป็น นกกิจกรรมประจำวัน ข้อมูลทั่วไปเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การทำกลุ่มสนทนา การทำเวทีชาวบ้าน การสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยได้ใส่เลเซอร์หาลำกับเพื่อประโยชน์ในการจำแนกข้อมูลเพื่อตรวจสอบและการวิเคราะห์ แบบบันทึกช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล และสามารถที่จะเพิ่มเติมข้อมูลของชุมชนในส่วนที่ขาดหายไปได้ตลอดเวลา

3) เทปบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงขณะที่ทำกลุ่มสนทนาการประชุมสรุปบทเรียน การทำเวทีชาวบ้าน และการสัมภาษณ์ที่ได้รับอนุญาตจากผู้ถูกสัมภาษณ์แล้ว การบันทึกเสียงก็เพื่อให้ตรวจสอบข้อมูลที่ ได้จากการบันทึก และการได้ข้อมูลที่ ไม่ละเอียด ซึ่งไม่สามารถบันทึกในขณะที่ทำกิจกรรมนั้นได้

4) กล้องถ่ายภาพสามารถเก็บภาพกิจกรรมขณะทำงานในภาคสนาม เป็นประโยชน์สำหรับใช้ป้อนกลับข้อมูลที่สำคัญให้กับชุมชน ท้องถิ่น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ และเป็นการให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ชุมชน ได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรม นอกจากนั้นยังใช้ในการประกอบรายงานวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสังเกต ผู้วิจัยใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลในชุมชน

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้สังเกตในระดับกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ การทำเวทichaบ้านในระดับตำบล และเวทีในระดับเครือข่ายภาคีความร่วมมือแต่ละเทศบาล และการทำกิจกรรมขับเคลื่อนประชาสังคม ในการร่วมแรงร่วมใจช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านเนื่องในวันสำคัญ เช่น วันแม่แห่งชาติ ตลอดจนการดำเนินในระดับกิจกรรมของกลุ่มและองค์กรชาวบ้านต่าง ๆ ได้สังเกตจากกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มเยาวชน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนในการประชุม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยยังได้สังเกตจากการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ทุกขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยพยายามไม่ให้ผู้ที่ถูกสังเกตรู้ตัว เพราะอาจจะทำให้เกิดกระทำที่ไม่ตรงกับสภาพของการกระทำที่แท้จริง เช่น สังเกตความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ท้องถิ่น สังเกตพฤติกรรมที่เข้าไปจัดการปัญหาขยะ ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่าง ๆ สังเกตรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ

การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้วิจัยได้กระทำร่วมกับการสัมภาษณ์ การจัดเวทีระดับชุมชน และระดับเครือข่ายภาคีความร่วมมือ การทำกลุ่มสนทนา และการประเมินความต้องการ ตลอดจนการวางแผนแม่บทการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน และการประเมินผลในขั้นตอนของกิจกรรมปฏิบัติการ

2. การสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง ซึ่งการสัมภาษณ์วิธีนี้ทำให้ผู้วิจัยมีอิสระในการตั้งคำถามภายใต้กรอบเนื้อหาที่ต้องการทราบ ผู้วิจัยได้ตั้งแนวคำถามไว้ก่อนล่วงหน้าและเป็นคำถามแบบกว้าง ๆ เพื่อให้มีจุดยืนประเด็นที่ต้องการสัมภาษณ์ที่ชัดเจน วิธีการสัมภาษณ์เหมือนกับการพูดคุยที่เป็นธรรมชาติ ไม่ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกรู้สึกว่ากำลังถูกซักถาม โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา ขยะข้ามแดน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการทำให้ข้อมูลที่ได้มีความ

ละเอียดและเป็นจริง ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการนี้ในการพูดคุยกับบุคคลที่ให้ข้อมูล ระดับนโยบาย ปัญหาบริหารจัดการขยะข้ามแดน ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบล ในเครือข่ายภาคีความร่วมมือ

การตรวจสอบข้อมูลในการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ในแต่ละประเด็นของแต่ละคนเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะเป็นเรื่องของ ปัญหาขยะข้ามแดน เพราะส่งผลแนวคิดนโยบายของผู้บริหารแต่ละท่าน อีกอย่างข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหาขยะ จะต้องเป็นข้อมูลที่แท้จริง จึงจะสามารถนำมาสู่การแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นการสัมภาษณ์เพียงแต่ คนเพียงครั้งเดียว ไม่สามารถที่จะสรุปได้ว่า เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ผู้วิจัยและนำประเด็นคำถามเดิมหรือข้อมูลที่ได้มาบ้างแล้วมาตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นอกจากจะทำให้มีการตรวจสอบข้อมูลแล้วยังสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละประเด็นร่วมกับวิธีอื่น ๆ ด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ศึกษามีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

3. การประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA) เป็นวิธีการที่ชาวบ้านมีส่วนร่วม สามารถสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกและพลังในการแก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้านได้อย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังสามารถทำความเข้าใจชุมชนอย่างเป็นระบบและเป็นองค์รวม ไม่ใช่เวลามากในการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชนและ ได้ทราบถึงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนา ดังนั้น PRA จึงเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนและวิเคราะห์ สิ่งของแต่ละคนรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาขยะข้ามแดนได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การวางแผนและทำงานร่วมกันของนักวิจัย กลุ่มชาวบ้าน และนักพัฒนา ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้กลุ่มได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ รู้วิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชนโดยกระตุ้นให้กลุ่มมีส่วนร่วม ขณะเดียวกัน ผู้วิจัยเลือกเอาเทคนิคการจัดลำดับและความเชื่อมโยง การวิเคราะห์แนวโน้มการให้คะแนนตามคุณสมบัติและการจัดลำดับ

4. การทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการสนทนาที่ให้กลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนะในประเด็นที่กลุ่มเห็นว่า ควรทำความเข้าใจปัญหาในลักษณะเฉพาะเจาะจง เพื่อหาคำตอบที่มีคุณค่าแก้ปัญหาที่กลุ่มร่วมกันสนทนา ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย คือกลุ่มผู้นำ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ เพื่อให้เกิดความ หลากหลาย

โดยใช้ผู้เข้าร่วมประมาณ 10 – 12 คน เพื่อเปิดโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กล้าพูดและซักถามอย่างเป็นกันเอง และนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน

ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคสนทนากลุ่ม เพื่อการเก็บข้อมูลในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาขยะในชุมชน ดังนั้นการสนทนาจึงทำให้ผู้วิจัยปรับกำหนดแนวคำถามและประเด็นปัญหาที่สนทนาเชื่อมกับสถานการณ์ปัญหาขยะ การดำเนินการเรื่องแก้ไขปัญหaxyขยะข้ามแดน ของชุมชน และของท้องถิ่น การร่วมกันชี้ชัดปัญหาและความต้องการในการแก้ไขปัญหาย การหาทางเลือกทางออกในการแก้ไขปัญหาย ขยะข้ามแดนในชุมชน โดยใช้เวลาอย่างมีคุณค่า ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2 ถึง 3 ชั่วโมง โดยมีทีมวิจัยเป็นผู้บันทึกและบันทึกเสียง ผลของการสนทนากลุ่ม ทำให้ชุมชนได้ข้อมูลด้าน ขยะข้ามแดนของชุมชนเอง ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และประเด็นที่ตั้งไว้ บรรยายภาคได้สร้างแรงจูงใจร่วมกันของกลุ่ม ที่จะแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดแนวทางร่วมในการแก้ไขปัญหายขยะข้ามแดนในชุมชนร่วมกัน

5. การศึกษาเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

5.1 การเข้าร่วมประชุม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยเข้าร่วมประชุมในส่วนของเทศบาล ภาควิชาความร่วมมือ คณะที่ปรึกษาโครงการ รวมทั้งการประชุมในหมู่บ้าน พร้อมสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในบางกรณี เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมประเด็น ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาร่วมวิเคราะห์การจัดการขยะข้ามแดนในชุมชน

5.2 ทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยใช้เทคนิคจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เทศบาลใกล้เคียง และชุมชน (ภาควิชาความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน) นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ถึงนโยบายและแนวคิดการแก้ไขปัญหายขยะ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจน กำหนดนโยบายร่วมกัน (Share vision) เน้นเพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมทางด้านการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน

นอกจากนั้นการจัดเวทีประชุมในหมู่บ้าน 8 หมู่บ้านในตำบลหนองผึ้ง และเวทีระดับตำบลของเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือ แกนนำชุมชนที่ร่วมเวทีก็จะเป็นผู้ที่สะท้อนนโยบายและแนวคิด ของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลนั้นๆ อีกทางหนึ่งด้วย

2) ประเมินสถานการณ์ปัญหา ชะงักข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่และของท้องถิ่นภาคีความร่วมมือ สำหรับจัดทำฐานข้อมูลปัญหาชะงักข้ามแดนระดับตำบล ระดับอำเภอให้ชุมชนท้องถิ่น โดยการเก็บข้อมูลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หรืองานที่รับผิดชอบในการจัดการปัญหาชะงัก (กรณีเทศบาลที่ไม่มีกองสาธารณสุขในโครงสร้างบริหารจัดการ) สำหรับการประเมินสถานการณ์ปัญหาชะงักข้ามแดน ผู้วิจัยได้จัดเวทีเพื่อให้เกิด กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Capacity Building) เพื่อให้มีฐานข้อมูลระดับตำบลให้ชุมชนท้องถิ่น และองค์ความรู้ในการดำเนินการกับเทศบาลใกล้เคียง (พื้นที่รอง 6 ตำบล) ในรูปเครือข่ายภาคีความร่วมมือระดับอำเภอ รวมทั้งกำหนดโครงสร้างการทำงานและระบบสนับสนุนร่วมกัน โดยระดมทรัพยากรที่ดำเนินการในพื้นที่ ในระดับตำบลของพื้นที่รอง เช่น จากภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการ

3) พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาชะงักข้ามแดน ทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่วิจัยเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพื่อจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตั้งแต่วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การคืนข้อมูลสำคัญสู่ชาวบ้าน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติการร่วม การกำหนดมาตรการทางสังคมสู่ นโยบายสาธารณะ และการประเมินติดตามผล ในระดับตำบลในพื้นที่ทั้ง 8 หมู่บ้านโดยระดมทรัพยากรที่ดำเนินการในพื้นที่ เช่น จากภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการ ตลอดจนการสนับสนุนในแต่ละหมู่บ้านพื้นที่ทั้ง 8 หมู่บ้านตำบลหนองผึ้งดำเนินการร่วมกันตามกิจกรรมที่ดำเนินการแก้ไขปัญหา ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

4) การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการลงนามข้อสัญญาร่วมในการจัดการปัญหาชะงักข้ามแดน ผู้วิจัยได้นำ ข้อมูลสถานการณ์ปัญหา สาเหตุปัญหา ทางเลือก ทางออกในการแก้ไขปัญหาชะงักข้ามแดนจากการจัดเวทีในระดับหมู่บ้าน และระดับภาคีความร่วมมือ มาประกอบเวทีการยกร่าง

แผนแม่บทของ ชุมชนและ ภาควิชาความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน โดยการใช้นิเทศวิเคราะห์ SWOT analysis ในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และวางกรอบแผนงานยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว เมื่อได้ข้อมูลจากกระบวนการแล้ว ผู้วิจัยได้ยกร่างแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน แล้ว คัดร่างแผนแม่บทให้แก่นำชุมชน และแกนนำของเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือได้อ่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เชิญแกนนำชุมชน ที่ได้รับร่างแผนแม่บทไปอ่าน มาประชุมร่วมกันเพื่อวิพากษ์ วิวิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะ หรือเพิ่มเติมร่างแผนแม่บทนั้นจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนด แผนแม่บท ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งในระดับชุมชนและเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือ และร่วมการลงนามข้อสัญญา ร่วมของ ชุมชนและเทศบาลตำบลที่เป็น ภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดนต่อไป

5) การประเมินผลการดำเนินการ ศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการประเมินผลการดำเนินโครงการ 2 ลักษณะ คือ

5.1) การประเมินโดยผู้วิจัยและทีม โดยใช้วิธีการสังเกตและลงไปทำงานร่วมกับชาวบ้านถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของชุมชน และรับผลประโยชน์ในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอนร่วมกันทุกฝ่ายในชุมชน โดยเฉพาะโครงการใหม่ๆ ที่ชุมชนร่วมตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินโครงการต่างๆ พร้อมทั้งความเชื่อมโยงของกลุ่มองค์กรชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาขยะ กับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน หลังจากการดำเนินกิจกรรม ผู้วิจัยและทีมได้ร่วมประชุมแกนนำกลุ่ม / องค์กรชาวบ้าน และชาวบ้าน ทบทวนกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและเสริมสร้างศักยภาพคนทำงาน และปรับวิธีการดำเนินงานตามความเห็นของภาคีระดับตำบล ในการวางกรอบการทำงานของหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในระยะยาว

5.2) การประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันในทัศนะของชาวบ้าน การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้วิธีการประเมิน โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share and Learn) เชิงพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยเพื่อถอดบทเรียนและประสบการณ์ของแต่ละหมู่บ้าน ด้านการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยได้แยกหมู่บ้านในการลงไปประเมิน โดยเชิญแกนนำกลุ่ม / องค์กรชาวบ้าน และชาวบ้าน ของแต่ละหมู่บ้าน ๆ ละ 12 คน ร่วมกัน

สะท้อนมุมมองเกี่ยวกับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนที่ผ่านมา รวมทั้ง
มาตรการและแนวทางการดำเนินการที่รองรับในระยะยาว เป็นการสร้างเสริมสุขภาวะ
ส่วนบุคคล และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองในปัญหาขยะข้าม
แดน

5.3 ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต
เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

1. ปัจจัยนำเข้าต่างๆ เช่น ศักยภาพความพร้อม และการสนับสนุนจาก
หน่วยงานอื่น
2. กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสาน
พลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ
3. ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคมที่ใช้
ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญหาขยะข้ามแดน

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเป็นการเก็บรวบรวมระหว่างปฏิบัติการวิจัย การ
ตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยและทีมได้เก็บรวบรวมข้อมูลและใช้ข้อมูลมือ
สองของแต่ละหน่วยงานที่มีอยู่มาใช้ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของ
ข้อมูลสภาพทางสังคมของชุมชนที่สนับสนุนการเกิดการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมใน
ชุมชน และสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดน ซึ่งเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมในเชิงคุณภาพ
ซึ่งจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูล เพ ราะทำให้ทราบข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นความจริงมาก
น้อยเพียงใด และเพื่อให้ผู้วิจัยแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุดก่อนที่จะ
นำเสนอ อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่ได้มานี้ นตอบปัญหาและครอบคลุม
ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเพียงพอหรือไม่ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยก็
จะวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เก็บข้อมูลในภาคสนามหลังจากมีการ
ตรวจสอบข้อมูลก็จะแยกแยะข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ จนกระทั่งสิ้นสุดในการเก็บ
รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ก็จะวิเคราะห์ที่ได้มาอย่างเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กัน
เพื่อให้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของ
ปรากฏการณ์ การวิเคราะห์แต่ละครั้งจะเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อแสวงหา

ข้อสรุปทั้งในส่วน of ข้อมูลที่เหมือนกันและต่างกัน เป็น การตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง
หนึ่ง

สำหรับการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ในขั้นตอนต่าง ๆ
ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ขั้นตอนต่าง ๆ ทุกขั้นตอน โดยทีมผู้วิจัยและการมีส่วนร่วมของภาค
ประชาชน พร้อมทั้งนำแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องมาอธิบาย เพื่อหาข้อสรุปที่
ทำให้เห็นกระบวนการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน และเสนอแนวทางที่ส่งเสริมในการ
การจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ในชุมชน การรายงานผลการวิจัยโดยใช้รูปแบบ
บรรยายเชิงวิเคราะห์อย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ได้แก่ การ
จัดทำฐานข้อมูลระดับตำบลให้ชุมชนท้องถิ่น และวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา
สิ่งแวดล้อมข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น
การศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ และ
ศึกษาผลการ ดำเนินการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่
สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการ
จำแนกข้อมูลเป็นหมวดหมู่

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาถึงการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจเบื้องต้นของการดำเนินโครงการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อมูลถึงลักษณะทั่วไปของพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของชุมชน อันที่จะสนับสนุนการเกิดจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเป็นหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง
2. ข้อมูลสถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ
3. รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง
4. ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

บริบทพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

ประวัติความเป็นมาของตำบลหนองผึ้ง

ตำบลหนองผึ้งเดิมเป็นที่อยู่ของพวกลัวะ ตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 1836 กล่าวกันว่า ในอดีตกาลเป็นที่อยู่อาศัยทำกินของชนเผ่าลัวะ ซึ่งเป็นไทยเผ่าหนึ่ง มีฤาษี 4 ตน ได้สร้างนครหรือภูเขยแล้วได้อัญเชิญพระธิดาท้าวรามราช เจ้าเมืองลพบุรี มีพระนามว่า พระนางจามเทวี มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก ในเวลาต่อมา มีพระเถระจำนวน 5 รูป ได้จาริกประกาศพระศาสนามาถึงหมู่บ้านที่มีพวก ลัวะอาศัยอยู่ พระเถระได้ประกาศพระรัตนตรัย จนพวกลัวะเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในบริเวณที่ซึ่งพระเถระมาหยุดพักอาศัยนั้น มีหนองน้ำใหญ่และริมหนองน้ำมีต้น

มะขามใหญ่ต้นหนึ่ง ซึ่งบนต้นมีฝิ่งทำรังอยู่ ชาวลัวะผู้หนึ่งเกิดมีจิตศรัทธาพระเถระเจ้ามาก จึงได้ปีนขึ้นไปเอารังฝิ่งที่ติดต้นไม้มะขามริมสระน้ำนั้น มาถวายแก่พระเถระเจ้าจำนวน 5 รูป แล้วพากันสร้างอารามขึ้นเพื่อถวายพระเถระเจ้าพรหม ต่อมาพระเถระเจ้าได้ชักชวนพวกลัวะทั้งหลายชุดหลุม เพื่อบรรจุพระธาตุใส่บ่อไม้รวกแล้วนำไปบรรจุในพอบทองคำใหญ่ 5 กำมือเสร็จแล้วนำไปบรรจุในหลุม พวกลัวะได้นำเอาทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ ใส่ลงในหลุมด้วยเป็นจำนวนมาก แล้วทูลพระเจดีย์สูง 5 ศอกครอบไว้ และตั้งอารามนี้ว่า “วัดหนองฝิ่ง” ปี พ.ศ. 1836 พระเจ้ามังราชมหาราช ได้ พาบบริวารมาสร้างเมืองใหม่ขึ้นทางทิศเหนือของนครทริภุชชัย ระหว่างตำบลหนองฝิ่งกับตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภีในปัจจุบัน และตั้งชื่อเมืองใหม่ว่า “นครกุ่มกามภีรารมณ” (เวียงกุ่มกาม) ในปีเดียวกันนั้นเองมีพระเถระเจ้า เศรษฐีและบริวารได้โยกย้ายมาจากเมืองเชียงแสน เชียงรายมาอาศัยอยู่ใกล้วัดหนองฝิ่ง ได้ค้นพบเจดีย์เก่า พระมหาเถระและเศรษฐีเหล่านั้นจึงได้ช่วยกันบูรณะวัดขึ้นใหม่ จ้างทำอิฐเพื่อก่อสร้างพระนอนใหญ่ยาว 19 เมตร หันพระเศียรไปทางทิศตะวันออก พระบาทไปทางทิศตะวันตก หันพระพักตร์ขวางเมืองกุ่มกาม ด้วยเหตุที่บริเวณที่สร้าง วัดขึ้นนี้ เคยมีน้ำแม่ระมิงค์ (แม่น้ำปิง) ไหลผ่านมาก่อน จึงพากันขนานนามวัดว่า “วัดพุทธบ้านปิง พระนอนหนองฝิ่ง” มาก่อนลงเหลือแต่ชื่อ “วัดพระนอนหนองฝิ่ง” ต่อมาบ้านหนองฝิ่งมีขนาดใหญ่ขึ้น ประกอบกับพื้นที่บริเวณนี้มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่โดยทั่วไปเป็นจำนวนมาก และมีฝิ่งมาสร้างรังฝิ่งอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ ต้นยาง ด้วยเหตุนี้จึงได้ตั้งชื่อเรียกตำบลนี้ว่า ตำบลหนองฝิ่ง

ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาพตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ทำให้ตำบลหนองฝิ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาพตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเทศบาลตำบล ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา

ที่ตั้ง ตำบลหนองฝิ่ง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือที่ว่าการอำเภอสารภี และห่างจากที่ว่าการอำเภอสารภีประมาณ 2 กิโลเมตร

เนื้อที่ (แสดงเนื้อที่โดยประมาณเป็นตารางกิโลเมตรและไร่) มีเนื้อที่ประมาณ 12.62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,888 ไร่ เนื้อที่การเกษตร 2,008 ไร่ ที่อยู่อาศัย 5,880 ไร่

ภูมิประเทศ ลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขา สภาพเดิมทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย เหมาะสำหรับการเกษตรกรรม

ทิศเหนือ ติดกับ ต.หนองหอย อ. เมือง จ.เชียงใหม่

ทิศใต้ ติดกับ ต. ยางเนิ้ง และ ต. หนองแฝก อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ไชยสถาน อ.สารภี จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ท่าวังตาล อ.สารภี จ.เชียงใหม่

จำนวนหมู่บ้าน มีจำนวน 8 หมู่ ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 บ้านหนองฝิ่งเหนือ

หมู่ที่ 2 บ้านเชียงแสน

หมู่ที่ 3 บ้านดอนจัน

หมู่ที่ 4 บ้านหนองฝิ่งใต้

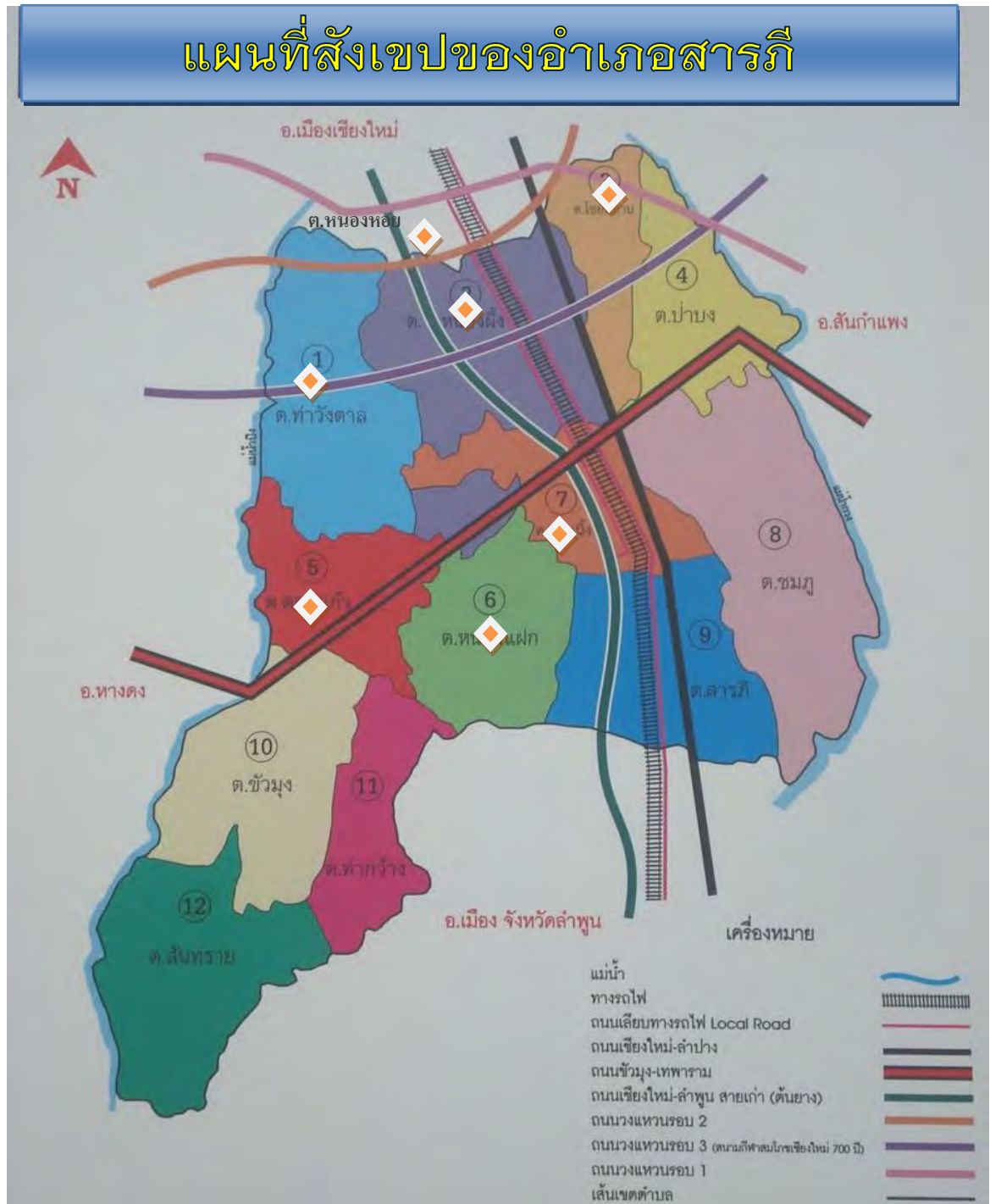
หมู่ที่ 5 บ้านป่าแคโยง

หมู่ที่ 6 บ้านกองทราย

หมู่ที่ 7 บ้านป่าเก็ดถึ

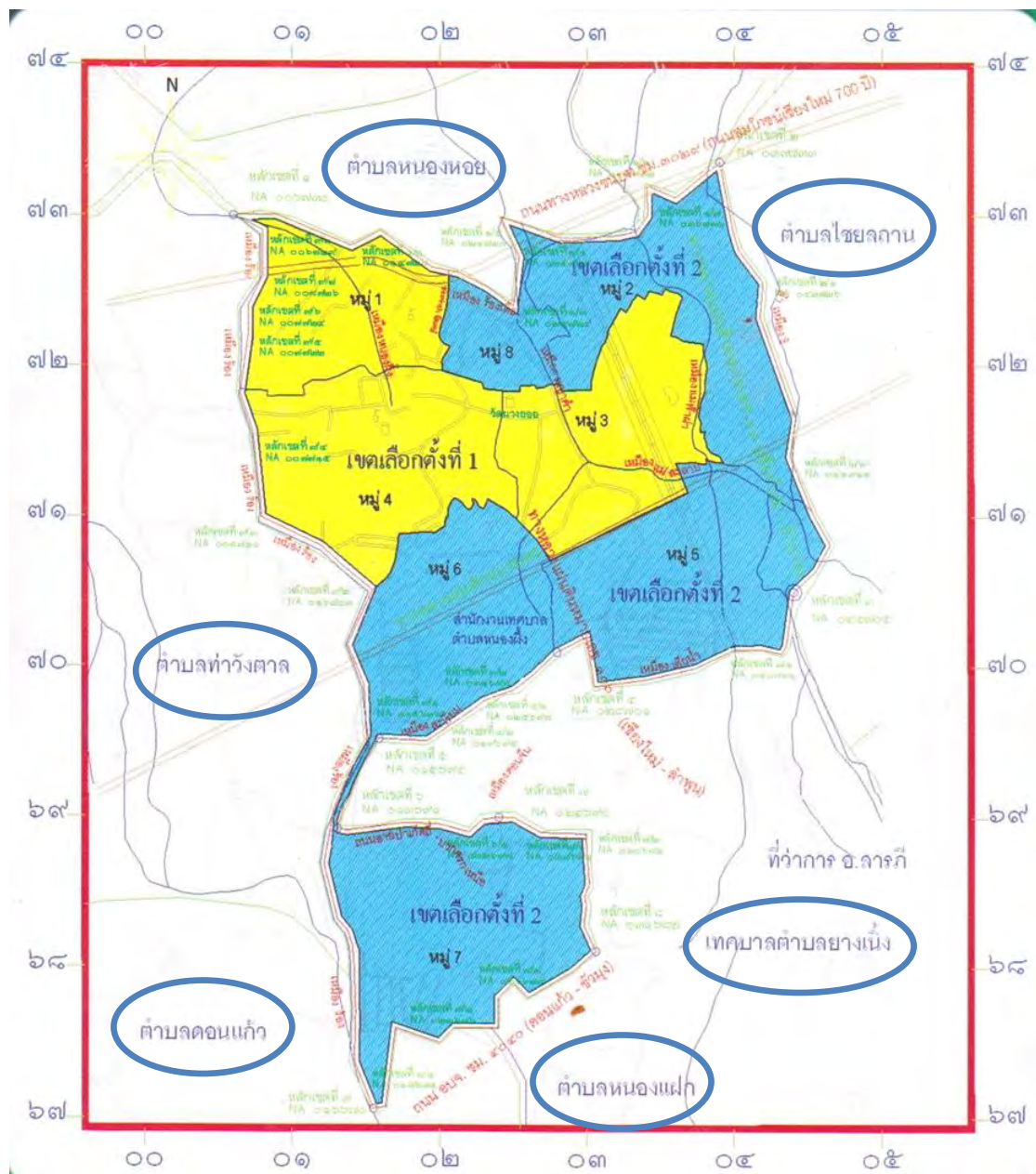
หมู่ที่ 8 บ้านสันค้อ

แผนที่สังเขปของอำเภอสารภี

แผนภาพที่ 3 แสดงเขตเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ของเทศบาลตำบลหนองผึ้งกับ เทศบาลตำบลใกล้เคียง ที่ส่งผลต่อปัญหาของขยะข้ามแดน

แผนที่สังเขปตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

แผนภาพที่ 4 แสดงเขตเชื่อมต่อภายในพื้นที่เขตรับผิดชอบ ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง
ที่เื้อื่อต่อปัญหาของขยะข้ามแดน

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 11,928 คน แยกเป็นชาย 5,589 คน หญิง 6,339 คน จำนวนครัวเรือน รวม 5,514 ครัวเรือน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรจำแนกรายหมู่บ้านของตำบลหนองผึ้ง

หมู่ที่	หมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร		
			ชาย	หญิง	รวม
1	หนองผึ้งเหนือ	805	818	977	1,795
2	เชียงแสน	543	486	551	1,037
3	ดอนจั่น	661	629	643	1,272
4	หนองผึ้งใต้	1,551	1,324	1,515	1,839
5	ป่าแคโยง	671	843	979	1,822
6	กองทราย	666	735	803	1,538
7	ป่าเก็ดถี่	286	326	362	688
8	สันค้อ	330	420	498	918
	รวม 8 หมู่บ้าน	5,514	5,589	6,339	11,928

ข้อมูลจากงานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ณ กรกฎาคม 2555

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ (แสดงอาชีพของประชากรในเขต เทศบาลตำบลหนองผึ้ง) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลากหลายอาชีพ บางคนมีสองอาชีพ แต่หากมีการกำหนดอาชีพหลัก ของประชาชนตำบลหนองผึ้ง สามารถจำแนกได้ดังนี้

- อาชีพรับจ้าง	ร้อยละ	46
- อาชีพค้าขาย	ร้อยละ	31
- อาชีพด้านการเกษตร	ร้อยละ	6
- อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	ร้อยละ	13
- อื่นๆ	ร้อยละ	4

ขนาดเศรษฐกิจการขยายตัว และโครงสร้างการผลิต มีการเจริญเติบโตขึ้นจากการพัฒนาประเทศที่พัฒนาด้านเศรษฐกิจของทางรัฐบาล จากการขยายตัวของสาขาอุตสาหกรรม ภาคเหนือตอนบนโครงสร้างการผลิตในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย โดยพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรม และภาคการค้ามากกว่าภาคเกษตร และมีแนวโน้มเปลี่ยนสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น สาขาการผลิตภาคการเกษตรชะลอตัวลง และมี สัดส่วนในโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่นลดลง สาเหตุหลัก ได้แก่ พื้นที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรลดลง ทั้งจากการเปลี่ยนการใช้พื้นที่ชลประทานไปเป็นที่พักอาศัย พื้นดินเสื่อมโทรมจากการเข้ามาซื้อของแหล่งทุน และปล่อยให้พื้นที่ว่างเปล่า รวมทั้งผลตอบแทนจากการเกษตรต่ำเมื่อเทียบกับภาคการผลิตอื่นๆ ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนอาชีพ

การท่องเที่ยว

รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่โครงสร้างรายได้หลักจากการจำหน่ายสินค้าชะลอตัว สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากรูปแบบผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย ขาดการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลาดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทยและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีน้อยและเริ่มชะลอตัว การที่ค่าใช้จ่ายและระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบจากการเสื่อมโทรมลงของแหล่งท่องเที่ยวเดิม และการขาดจุดขายใหม่ๆ และสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีค่าใช้จ่ายและระยะเวลาพำนักรเฉลี่ยน้อยกว่าต่างชาติ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ขาดความหลากหลาย ไม่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ แต่การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรยังมีปัญหา ในภาพรวมแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาอย่างถูกต้องเหมาะสมน้อย /ล่าช้า การบริหารจัดการ การบริการและบุคลากรในธุรกิจท่องเที่ยวก็ยังปรับตัวไม่ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในภาคธุรกิจการท่องเที่ยว

รายได้เฉลี่ยต่อหัว

ประชากรในตำบลหนองผึ้งมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น แต่ยังต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศ จากการสำรวจข้อมูลประกอบการทำแผนชุมชนในตำบลหนองผึ้งในปี 2554

รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรในตำบลหนองผึ้งเท่ากับ 52,969 บาทต่อปี ต่ำกว่า
ค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งเท่ากับ 119,825 บาทต่อปี

หน่วยธุรกิจในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

1) โรงแรม	2	แห่ง
2) ปั๊มน้ำมันและก๊าซ	5	แห่ง
3) โรงงานอุตสาหกรรม	9	แห
4) ตู้ซ่อมรถ	59	แห่ง
5) สนามกอล์ฟ	1	แห่ง
6) ร้านอาหาร	52	ร้าน
7) ร้านค้าของชำ	44	ร้าน
8) หอพัก / ห้องเช่า	400	ยูนิต
9) ร้านเสริมสวย	17	ร้าน
10) ร้านตัดแต่งผมชาย	9	ร้าน
11) โรงสีข้าว	1	แห่ง
12) เติ้นท์รถ	11	แห่ง
13) โรงเรียนเอกชน	2	แห่ง
14) โครงการบ้านจัดสรร	12/25	โครงการ/เฟส

สภาพทางสังคม

สภาพสังคมในตำบลหนองผึ้ง ในหน่วยของสถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็ง โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนจากโครงสร้างจากครอบครัวขยาย มาเป็นครอบครัวเดี่ยว และมีขนาดเล็กลง โดยเฉพาะครอบครัวโดดเดี่ยวมีมากขึ้นจากการมีหมู่บ้านจัดสรรในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ผลจากที่โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีขนาดเล็กลง ประกอบกับการย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในเขตเมืองหรือต่างจังหวัดของคนในครอบครัว และการหย่าร้างที่สูง ส่งผลทำให้สถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็งลง และมีบทบาทลดลงในการให้การดูแลและปลูกฝังจริยธรรมให้กับสมาชิกของครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้าน สังคมที่สำคัญ ได้แก่ โลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สำหรับตำบลหนองผึ่งก็เช่นกัน โครงสร้างประชากรมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเริ่มปรากฏเด่นชัด แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบในด้านบวก โดยเป็นโอกาสในการขยายตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพ อาหารสุขภาพ และการให้บริการสุขภาพ าวต่างๆ รวมทั้งพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ขณะที่ผลด้านลบจะทำให้เกิดขาดแคลนประชากรวัยแรงงาน และเป็นภาระด้านสวัสดิการสังคมสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ โดยต้องใช้งบประมาณในการจัดสวัสดิการจากเทศบาลตำบลหนองผึ่งที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ครอบครัว เป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กที่เกิดมาจะได้รับความรักความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัวบางครอบครัวมีสมาชิกเพียง 2 คน คืออยู่เฉพาะสามี ภรรยา (ถ้าไม่มีบุตร) บางครอบครัวมีสมาชิกตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป คือ มีบุตรอยู่ร่วมด้วยเรียกว่า ครอบครัวเดี่ยว และบางครอบครัวมีสมาชิกอยู่รวมกัน หลายครอบครัวในบ้านหลังเดียวกัน ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย และญาติพี่น้อง เรียกว่า “ครอบครัวขยาย” ปัจจุบัน คู่สมรสในตำบลที่แต่งงานใหม่ นิยมที่จะแยกอยู่ลำพัง เป็นครอบครัวเดี่ยว มีอิสระ ไม่ต้องเป็นที่พึ่งพิงของญาติ ผู้ใหญ่ และคิดว่าสามารถจะประกอบชีวิตครอบครัวของตัวเองให้ประสบความสำเร็จได้ เมื่อมีลูกก็คิดว่าจะเลี้ยงด้วยตัวเอง เลี้ยงแบบสมัยใหม่ ในขณะที่คู่สมรสบางคู่ยังอยู่ในครอบครัวเดิมที่อบอุ่น มี ปู่ ย่า ตา ยาย ช่วยดูแลหลาน ๆ มีความเข้าใจกัน ในครอบครัวก็มี จากศึกษาชุมชนตำบลหนองผึ่งยังพบว่า ปัจจุบันมีครอบครัว “โดดเดี่ยว” (นิยามของผู้ศึกษา) มีลักษณะคือคนต่างถิ่น นอกพื้นที่แล้วเช่าซื้อที่ดินแล้วปลูกบ้านอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลหนองผึ่ง โดยไม่มีความสัมพันธ์กับใครในชุมชนจึงอยู่อย่างโดดเดี่ยว นอกจากนั้นยังพบว่า เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์มาจากครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย ในจำนวนใกล้เคียงกัน แต่เมื่อศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาเนื่องมาจากการสื่อสารในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารที่แสดงถึงการตำหนิตีเยียน ความไม่พอใจ ซึ่งเป็นทางลบมากกว่าการแสดงออกทางบวก นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ จะมี

ปัญหาด้านอารมณ์ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพ ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ด้านการคบเพื่อน ด้านการใช้เวลาว่างและการพักผ่อน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลหนองผึ่ง มีปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวแม้แต่ในเด็กประถม ซึ่งการไม่มีเวลาให้แก่งานของสมาชิกในครอบครัวนั้นเป็นสาเหตุหนึ่ง ในชุมชนตำบลหนองผึ่ง การแข่งขันเร่งรีบเป็นตัวลดเวลาในการพบกันของสมาชิกในครอบครัว

การเคลื่อนย้ายของคนอย่างเสรี

จากแนวโน้มการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีฝีมือ และทักษะไปสู่สังคมที่มีผลตอบแทนสูงกว่า และการอพยพแรงงานสู่สังคมเมือง ประกอบกับการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน และผู้ประกอบการเพื่อไปทำงานในเมืองนครเชียงใหม่ และนิคมอุตสาหกรรมลำพูนได้สะดวกขึ้น จึงเป็นการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรีทั้งในด้านแรงงานที่มีคุณภาพในท้องถิ่นที่จะเคลื่อนย้ายออกไป และแรงงานต่างชาติจะเดินทางเข้ามาทำงานในพื้นที่ตำบลหนองผึ่ง ในรูปของประชากรแฝงมากขึ้น

สภาพทางการศึกษา

ประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.4, ป.6, ป.7) ปัจจุบันชาวบ้านเห็นความสำคัญเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยจะส่งเสริมให้ลูกหลานเรียนหนังสือ ในระดับที่สูงขึ้น ตั้งแต่มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร (ปวช., ปวท., ปวส) อนุปริญญา ปริญญาตรี และปริญญาโท ซึ่งในชุมชนจะมีผู้ที่จบการศึกษาในรับต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ถ้าหากย้อนหลังไปประมาณ 10 ปี จะมีผู้จบการศึกษาระดับสูงสุด คือ ปริญญาตรี ซึ่งมีน้อยมาก

◆ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก(เทศบาลตำบลหนองผึ่ง)	2	ศูนย์
◆ โรงเรียนประถมศึกษา	2	แห่ง
- โรงเรียนวัดหนองผึ่ง		
- โรงเรียนวัดกองทราย		
◆ โรงเรียนมัธยมศึกษา	2	แห่ง
- โรงเรียนช่องฟ้าซินเชิงวานิชบำรุง		
- โรงเรียนยุวทูตพัฒนา(นานาชาติ)		

◆ อนุบาล	2	แห่ง
- อนุบาลโรงเรียนวัดหนองผึ่ง		
- อนุบาลโรงเรียนวัดกองทราย		
◆ วิทยาลัยอาชีวศึกษา	1	แห่ง
- วิทยาลัยเทคนิคสารภี		
◆ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	5	แห่ง
◆ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนฯ	1	แห่ง

สภาพด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

การศึกษาปัญหาการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี 2554 เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพกาย และสุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ่ง อันเนื่องมาจากปัจจุบัน ชีวิตของผู้คนในตำบลหนองผึ่ง เป็นวิถีชุมชนชานเมือง มีชีวิตที่เร่งรีบ มีการแข่งขันอย่างสูง รวมทั้ง ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ที่ทำงาน หรือ อุปนิสัยต่างๆ ซึ่งทำให้สุขภาพของประชาชนในเขตชุมชนเทศบาลตำบลหนองผึ่งย่ำแย่ลงไปทุกวัน โดยการศึกษาได้นำเสนอปัญหาด้านต่างๆ ที่อาจเกิด เพื่อที่ผู้ศึกษา และผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองผึ่งจะได้ ระวัง ป้องกัน ไม่ให้เกิดขึ้น ส่งเสริมและร ักษาสุขภาพจิต และ สุขภาพกายไว้ให้ตลอดเวลา ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปเนื้อหา รายละเอียดได้ดังนี้

1. ภาพการณ์เจ็บป่วยทางร่างกายของประชาชน ยังคงเจ็บป่วยสูงขึ้น ส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.1 รองลงมาได้แก่ โรคกล้ามเนื้อเส้นเอ็น และกระดูก โรคระบบทางเดินอาหาร โรคหัวใจและหลอดเลือด และโรคต่อมไทรอยด์ คิดเป็นร้อยละ 16.4, 8.7, 7.2 และ 3.1 ตามลำดับ ปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนตำบลหนองผึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการฆ่าตัวตายของประชาชนในตำบลหนองผึ่ง มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในอำเภอ อสารภี มีอัตราการฆ่าตัวตายเป็น 10.9 ต่อประชากรแสนคน

2. ปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประชากรชุมชนตำบลหนองผึ่ง จากการศึกษาผลการดำเนินงานการพัฒนาตำบลจัดการสุขภาพ ของตำบลหนองผึ่ง ผลการศึกษาพบว่า

ปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประชากร ได้แก่

- 1) โรคที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจ
- 2) กลุ่มโรคไม่ติดต่อ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด ความดันโลหิตสูง เบาหวาน มะเร็ง อุบัติเหตุ และความเครียด
- 3) กลุ่มโรคติดต่อ เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ วัณโรค
- 4) ปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง
- 5) ปัญหาที่เกิดจากการมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เช่น ภาวะทุพโภชนา การไม่มีเวลาออกกำลังกาย การพักผ่อนไม่เพียงพอ การดื่มสุรา และการใช้สารเสพติด
- 6) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพกาย ใจ สังคม

ด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนตำบลหนองผึ้งมีประชากรหนาแน่น ตามความเจริญของเมืองสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่นอากาศ น้ำ ดิน แสง เสียง สิ่งปฏิภณ เปลี่ยนแปลงไปขาดความสมดุลตามธรรมชาติเนื่องจากการสร้างตึก โรงงาน ถนน เครื่องจักร เครื่องยนต์ เครื่องมือเครื่องใช้เพื่อประกอบการและอำนวยความสะดวก สะดวกสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ด้วยสิ่งที่ประชาชนได้สร้างขึ้นมาแทน สิ่งแวดล้อมจึงเต็มไปด้วยตึก โรงงาน ที่ทำงานด้วยเครื่องจักรมีเสียงดังอีกทีก็ตลอดเวลา ฟุ้งหมอกควัน อากาศเต็มไปด้วยฝุ่นละออง กลิ่นเหม็นจากสารเคมี ท่อไอเสียจากรถยนต์และเครื่องยนต์สิ่งมีชีวิต พืช สัตว์ อันเป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพถูกทำลาย ทำให้ประชาชนต้องสูญเสียสิ่งช่วยสร้างสุขภาพและอนามัยของชุมชน บางส่วนไปและเกิดโทษตามมาแทนการดำรงชีพของชุมชนในตำบลหนองผึ้ง เปลี่ยนไปพึ่งอุตสาหกรรม เป็นหลักแทนการเกษตร สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชน ต่างพึ่งตนเองต้องแข่งขันในทางเศรษฐกิจ ขาดความใกล้ชิดผูกพันกัน สิ่งแวดล้อมกำลังจะเต็มไปด้วยสิ่งมีพิษและอันตรายต่อชีวิต

ขยะมูลฝอยในตำบลหนองผึ้งเป็นปัญหาที่นับวันจะมีมากขึ้น โดยเฉพาะมีขยะเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี คือ 5.2 , 6.9 , 7.3 , 8.8 และ 10.6 ตันต่อวัน ตามลำดับ (เฉลี่ยเพิ่มปีละ 2 ตัน) โดยในภาพรวมมีอัตราการเกิดขยะ 0.9 กก./คน/วัน (ข้อมูลจากการศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ปี 2553)

น้ำเสียคุณภาพของลำน้ำสายหลักลดลง สืบเนื่องจากการขยายตัวของเมืองมากขึ้น ทำให้คุณภาพของลำน้ำสายหลักมีคุณภาพลดลง เนื่องจากการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม และฟิโคลิฟอร์มจากชุมชน ทั้งนี้รวมถึงการปนเปื้อนจากสารเคมีการเกษตร

อากาศมีปัญหาหมอกพิษและฝุ่นขนาดเล็กเกินมาตรฐานอย่างรุนแรง ซึ่งตำบลหนองผึ้งได้รับผลกระทบจากวิกฤติหมอกควัน เนื่องจากมีฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน (120 ไมโครกรัมต่อ ลบ.ม.) จากการเผาป่าทั้งในพื้นที่และประเทศเพื่อนบ้าน การเผาขยะครัวเรือนและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร โดยเฉพาะเชียงใหม่วัดได้สูงถึง 383 ไมโครกรัมต่อ ลบ.ม. ณ 14 มีนาคม 2550

การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาโลกร้อน จะทำให้เกิดภาวะภัยแล้งและน้ำท่วมซ้ำซากรุนแรงขึ้น เกิดสภาพอากาศแปรปรวนมากขึ้น นอกจากนี้ความเสี่ยงโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ รวมทั้งปัญหาจากการใช้สารเคมี/ยาฆ่าแมลงในการ เกษตรเพิ่มมากขึ้น ขยะและสิ่งปฏิกูลมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อผลกระทบด้านลบต่อตำบลหนองผึ้งทั้งสิ้น

สภาพการคมนาคม

การคมนาคมสายหลัก มีจำนวน		5	สาย คือ	
- ถนนสายเชียงใหม่ - ลำปาง (ถนนลาดยาง)				
- ถนนสายเชียงใหม่ - ลำพูน (ถนนลาดยาง)				
- ถนนเลียบทางรถไฟเชียงใหม่ - ลำพูน (ถนนลาดยาง)				
- ถนนวงแหวนรอบนอก (ถนนลาดยาง)				
- ถนนวงแหวนรอบกลาง (ถนนลาดยาง)				
-	ถนนแอสฟัลท์ติกคอนกรีต	20	สาย	5.2 กม.
-	ถนนลาดยางแอสฟัลท์	54	สาย	9.2 กม.
-	ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	24	สาย	3.4 กม.
-	ถนนลูกรังบดอัดแน่น	15	สาย	3.7 กม.
รวม		113	สาย จำนวน	21.5 กม.

ข้อมูลสถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ

ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ทำให้เกิด ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะในหมู่บ้านและพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง จากการสำรวจข้อมูลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ในการจัดการขยะในตำบลหนองผึ้ง ประจำปี 2554 พบว่า คนหนองผึ้ง 1 คน ผลิตขยะมูลฝอย คนละ .92 กิโลกรัมต่อวัน จากประชากร ทั้งสิ้น 11,928 คน จึงทำให้ประชาชนตำบลหนองผึ้ง ผลิตขยะกันโดยเฉลี่ย 10 ตันต่อวัน ใน 1 เดือนจะมีขยะมูลฝอยที่จะต้องกำจัด ในตำบลหนองผึ้ง 300 ตัน และ 3,600 ตันต่อปี ซึ่งเป็นปริมาณที่มาก และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันแต่ละวันการกำจัดขยะมูลฝอย ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เป็นผู้จัดเก็บและกำจัดหลักสุขาภิบาล จัดการได้เพียง 85 % (7.8 ตัน) เท่านั้นที่นำไปฝังกลบอย่างถูกต้อง ไม่ก่อมลพิษ และอีก 15 % (1.4 ตัน) ที่ตกค้างในพื้นที่ ที่รอการจัดการในวันต่อไป จึงทำให้ขยะสะสมเป็นบางจุด หรือบางชุมชนมีการทิ้งขยะ โดยปล่อยให้ เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน และเป็นตัวก่อให้เกิดภัยธรรมชาติขึ้นในหมู่บ้านตามมา ขณะที่ในปลายปี 2554 ที่ผ่านมากในพื้นที่ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ได้แก่ บ้านหนองผึ้งเหนือ หมู่ที่ 1 ประสบน้ำท่วม จึง ทำให้มีขยะในพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

สภาพปัญหาขยะ ข้ามแดน ที่พบ ขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน และสถานที่ราชการ สถานศึกษา สถานประกอบการในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง นอกจากนั้นยังมีการลักลอบนำขยะจากเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง รวมถึงขยะจากบริษัทจากเมืองเชียงใหม่ จากจังหวัดลำพูน มาทิ้งในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง (ขยะข้ามแดน) เช่น บริษัทโซตนายางยนต์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ นำขยะมาทิ้งที่ถนนสายทางรถไฟ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลหนองผึ้งตรวจดูขยะในถุง พบเอกสารของบริษัท จึงโทรติดต่อไปที่บริษัทเพื่อตรวจสอบว่าเป็นเป็นขยะของบริษัทโซตนายางยนต์หรือไม่ หลังจากการตรวจสอบพบว่าเป็นของบริษัทโซตนายางยนต์จริง ทางเทศบาลจึงให้ทางบริษัทมาเก็บขยะคืนไป ถ้าไม่มาเก็บขยะคืนไป ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งจะจัดการเก็บเอง โดย

เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บขยะจากบริษัท ซึ่งทางบริษัทยินดีให้เรียกเก็บค่าใช้จ่ายทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งจึงจ้างเอกชนมาเก็บขยะดังกล่าว ในราคา 5,000 บาท

นอกจากนั้นยังพบว่าขยะข้ามแดนที่นำมาทิ้ง ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะก่อนนำมาทิ้ง ทุกอย่างถูกนำมาทิ้งรวม โดยเฉพาะประเภทขยะที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษอาหาร เศษผัก เปลือกผลไม้ ได้ถูกนำมาทิ้งรวม มกัณ ประกอบกับขยะเหล่านี้ได้ถูกหมักหมม มาจากบ้านเรือนอยู่แล้ว ทำให้เกิดปัญหามีน้ำขยะเน่าเหม็น ทำให้ขยะมีน้ำหนักรวมมาก ส่งผลถึงค่าใช้จ่ายของเทศบาลตำบลหนองผึ้งในการจัดเก็บขยะ ข้ามแดน เพราะทางเทศบาลฯจ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นตันๆ ละ 1,500 บาท ขยะอีกประเภทหนึ่งที่ก่อปัญหาคือขยะประเภทที่ย่อยสลายยาก ได้แก่ ถุงพลาสติก กล่องนม โฟม ฯลฯ ถึงแม้ว่าจะผ่านขบวนการคัดแยกนำไปใช้ซ้ำในครัวเรือน ผ่านการคัดแยกขายของลูกจ้างบริษัทเอกชนที่มาจัดเก็บ และมีชาวบ้านมาคัดแยกไปขาย ซึ่งก็เป็นแค่ส่วนหนึ่งเล็กน้อย แต่ปริมาณประเภทนี้ยังคงมีมากอยู่ เพราะการนำขยะประเภทย่อยสลายมาทิ้งรวมกับประเภทย่อยสลายยากดังได้กล่าวมาแล้ว

ขณะที่กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง (2554) ได้เก็บข้อมูลชนิดประเภทขยะ ที่เอามาทิ้ง ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง พบว่ามีองค์ประกอบของขยะดังนี้ เป็นขยะอินทรีย์ 56%, พลาสติก 19%, กระดาษ 9%, แก้ว 3%, โลหะ 1% และขยะทั่วไป 12%

ตารางที่ 2 ปริมาณขยะข้ามแดน ขยะครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นแต่ละปีในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้งของปี 2550 – 2554

ปี พ.ศ.	ปริมาณขยะต่อวัน(ตัน)	ปริมาณขยะที่เทศบาลจัดเก็บต่อวัน(ตัน)	ปริมาณขยะตกค้าง
2550	4	4	0
2551	5	5	0
2552	7	6.3	0.7
2553	8.5	7.2	1.3
2554	9.2	7.8	1.4

จากการเพิ่มปริมาณขยะอย่างมาก ได้ส่งผลต่อการจัดการขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง โดยเฉพาะงบประมาณในการจัดเก็บ ขยะทั้งขยะครัวเรือน ขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ้งในแต่ละปี ที่มีแนวโน้มจำนวนมากขึ้น เนื่องจากเทศบาลตำบลหนองผึ้งไม่มีพื้นที่ในการจัดเก็บขยะของตนเอง การจัดการขยะของเทศบาลจึงเป็นการจัดจ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บขยะในพื้นที่ แล้วนำไปทิ้งในพื้นที่ ที่ทางบริษัทเอกชนได้สัมปทานไว้ (สถานที่ทิ้งขยะ บริเวณบ้านตาล อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่) ปัจจุบันหรือสาเหตุที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ต้องจ้างเอกชน เพราะในปัจจุบันเทศบาลตำบลหนองผึ้งมองว่า หากต้องรับภาระในการจัดเก็บขยะทั้งจัดเก็บ ขน และกำจัดเอง จะต้องมีการจ้างบุคลากรในการจัดการขยะเพิ่ม จัดหารถขนขยะ จัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือการดำเนินการจัดการขยะ ซึ่งปัจจุบันเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นจึงจัดจ้างเอกชนให้เข้ามาดำเนินการแทนจะดีกว่า เพราะบริษัทเอกชนมีรถขนขยะ จัดซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือ และบุคลากรพร้อมต่อการจัดการขยะในพื้นที่ โดยทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งได้ดำเนิน การบริการถุงขยะสีดำให้กับประชาชนในพื้นที่ ที่มาเสียค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บขยะของประชาชนในแต่ละเดือน สำหรับสถานประกอบการขนาดใหญ่ เช่น โรงงาน โรงเรียน ห้างร้าน บริษัท ต่างๆ ในพื้นที่ ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งได้ ให้ทางบริษัทเอกชนดำเนินการจัดเก็บขยะทุกชนิด และประเภทของขยะ

วิธีการดำเนินการจัดการขยะของบริษัทเอกชนในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ทางบริษัทจะเข้ามาเก็บขยะตั้งแต่วันจันทร์ – วันเสาร์ ยกเว้นวันอาทิตย์ การจัดเก็บขยะจะเริ่มตั้งแต่เวลา 07.00 – 12.00 น. ในแต่ละวันทางบริษัท เอกชนไม่สามารถจัดเก็บให้หมดไปได้ มักจะมีขยะตกค้างในพื้นที่ในแต่ละวัน เพราะวารถขยะของบริษัทเอกชนสามารถบรรทุกขยะได้เพียง 7.8 ตัน (รถบรรทุก 1 ตัน) จึงทำให้ขยะตกค้างจากจัดเก็บในแต่ละวันดังได้กล่าวมาแล้ว สำหรับปริมาณขยะข้ามแดน หากมีปริมาณมากตกค้างในพื้นที่ ทางเทศบาลได้จ้างเอกชนเข้ามาจัดเก็บเพิ่มเติมอีก โดยใช้งบประมาณของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

ด้านอัตราค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะ ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้ง จะเป็นผู้จัดเก็บเอง โดยทางกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง จัดเก็บค่าธรรมเนียมตามเทศบัญญัติว่าด้วย เรื่อง การกำจัด ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล ปี

2551 อัตราค่าธรรมเนียมครัวเรือนละ 30 บาทต่อเดือน หากเป็นร้านค้า ร้านอาหาร 40 บาทต่อเดือน และโรงงาน สถานประกอบการขนาดใหญ่เดือนละ 500 – 2,000 บาท โดยรวมต่อปีที่ ผ่านมา (2554) ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้ง มีรายได้จากการจัดเก็บ ค่าธรรมเนียม 1,100,000 บาทต่อปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้างบริษัทเอกชนจัดการ ขยะต่อปี 2,849,340 บาท ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งจะต้องจ่ายเพิ่มถึง 1,749,340 บาทต่อปี และเนื่องจาก ปี 2554 ที่ผ่านมามีพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง ประสบภัยน้ำท่วม จึงทำ ให้เทศบาลตำบลหนองผึ้งมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บขยะไปกำจัดเพิ่มขึ้นอีก 600,000* บาท

ตารางที่ 3 พังควบคุมกำกับการจัดเก็บขยะของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

หมู่ที่	ชื่อบ้าน / สถานประกอบการ	วันที่เข้าจัดเก็บ
5,7	บ้านป่าแคโยง, ฝากตะวันออกถนนสายต้นยาง,บ้านกองทราย ,บ้านป่าเก็ดถี่,หมู่บ้านเศรษฐีกาญจน์	วันจันทร์
4,6	หมู่บ้านใจแก้วเอราวัณ หมู่ 4 และ หมู่ 6 บางส่วน	วันอังคาร
1 ,4	บ้านหนองผึ้งเหนือ / ใต้ และ ฝากตะวันตกถนนสายต้นยาง , วัดพระนอนหนองผึ้ง	วันพุธ
1	หมู่บ้านธนโชค และหมู่บ้านสวายเรียง	วันพฤหัสบดี
2,3,8	ถนนสายซูปเปอร์ ได้แก่ ร.ร.ช่องฟ้าชินเชิงวานิชบำรุง , บริษัท อีซูซุ, ถนนสายทางลอด,หมู่บ้านล้อมน้ำ,สนาม กอล์ฟกษัตริย์,ชุมชนศิลป์,รวมถาวร,ร.ร.ยุวทูตศึกษา,บ่อน้ำมันคอสโม และบ้านเชียงแสน ฯลฯ	วันศุกร์
6, 8	บ้านดอนจัน , บ้านสันคือ	วันเสาร์

ตารางที่ 4 งบประมาณแต่ละปีในการจ้างจัดเก็บขยะครัวเรือน และขยะข้ามแดน
ของพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ของปี 2550 – 2554

ปี พ.ศ.	ค่าจ้างจัดเก็บ ขยะต่อตัน(บาท)	ปริมาณขยะที่ เทศบาล จัดเก็บต่อวัน(ตัน)	งบประมาณรวม จ้างจัดเก็บ ขยะต่อปี (บาท)
2550	600	4	645,600
2551	700	5	753,200
2552	850	6.3	1,504,755
2553	1,100	7.2	2,225,520
2554	1,300	7.8	2,849,340
			<u>600,000</u> *
			3,449,340

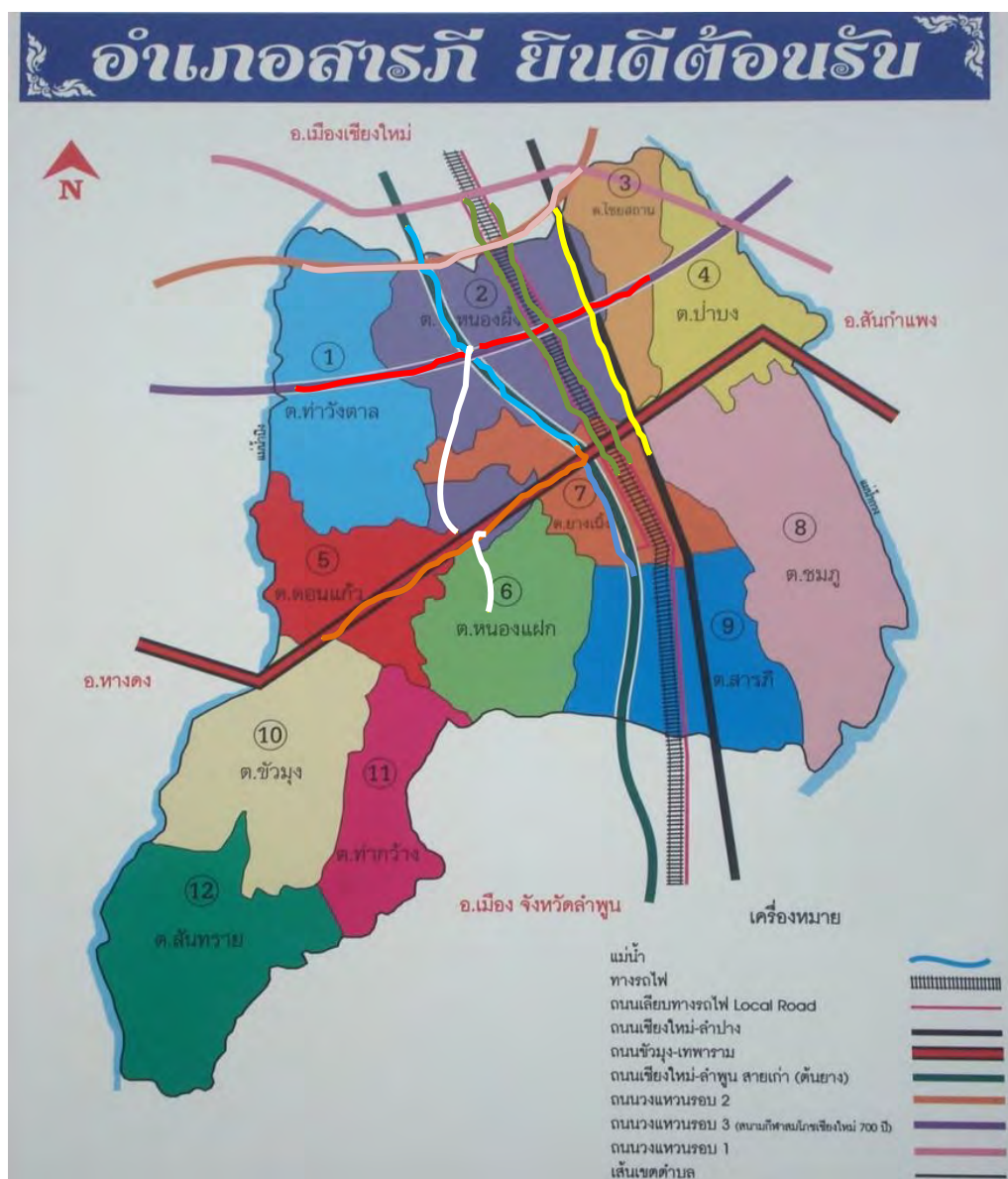
ที่มา : ข้อมูลจากกองคลัง เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

จากข้อมูลนอกจากปริมาณขยะ ข้ามแดน ที่มีมากขึ้นในแต่ละปี ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้งก็ยังพบว่า จำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน โดยปัจจุบันตำบลหนองผึ้งมีจำนวนประชากรถึง 11,928 คน (ข้อมูลประชากรกลางปี 1 กรกฎาคม 2555) จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะ ครัวเรือน และขยะข้ามแดนในแต่ละวัน ที่เกิดจากประชากรในเขตรับผิดชอบ ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ยังประกอบด้วยหน่วยงานราชการ แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม โรงเรียนวิทยาลัยเทคนิค สถานประกอบการ โรงแรม ห้องเช่า / หอพัก มากมาย จึงทำให้เกิดกลุ่มประชากรแฝงกว่า 10,000 คน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร ประชากรกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ มีส่วนที่ทำให้ปริมาณขยะ ข้ามแดน ในตำบลหนองผึ้งเพิ่มสูงขึ้น เป็นปริมาณขยะที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ต้องบริหารจัดการมากถึงเกือบ 10 ตัน / วัน และมีแนวโน้มว่าปริมาณขยะจะเพิ่มมากขึ้นไปอีก หากไม่มีการจัดการที่ถูกต้อง

ตารางที่ 5 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	11,775	11,875	11,928
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร(ครัวเรือน)	5,213	5,317	5,514
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว(คน)	7,000	9,500	11,000

แผนภาพที่ 5 เส้นทางขยะข้ามแดนเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

จากเส้นสีต่างๆ ของแผนที่อำเภอสารภี ได้อธิบายถึงลักษณะพื้นที่ที่มีเขตติดต่อกัน ตามเขตการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย ในอดีตการเชื่อมต่อของเขตไม่ได้มีผลต่อการปกครองท้องถิ่นมากเท่าไร เนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชน มีความสัมพันธ์กับในเชิงเครือญาติ หลังจากที่มีการกำหนดพื้นที่ และมีการบริหารราชการแผ่นดินในรูปแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดเขตในการบริหารท้องถิ่น มีความชัดเจน ประกอบวิถีชุมชนมีความซับซ้อนมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาขยะข้ามแดนจึงเป็นปัญหาคู่กับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหนึ่ง ที่ต้องรับภารกิจนี้ในการจัดการ จากจุดเชื่อมต่อของเขตติดต่อที่ส่งผลต่อการมีขยะข้ามแดนอย่างเห็นได้ชัด ขอร้องเรียนระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีหลายเส้นทาง ประกอบด้วย

สายเส้นสีชมพู : เป็นสายวงแหวนรอบกลาง เป็นเส้นทางเชื่อมของเทศบาลตำบลท่าวังตาล และเทศบาลตำบลไชยสถาน เส้นทางในเขตของเทศบาลแต่ละแห่ง ก็จะมีจุดรวมขยะ ข้ามแดนทั้งสองข้างถนน แต่บริเวณนี้จุดรวมขยะข้ามแดนจะมีไม่กี่จุด แต่ปริมาณขยะมากเหมือนสายเส้นสีแดง เพราะพื้นที่เขตติดต่อ ระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมีขยะข้ามแดนจากพื้นที่อื่นมาทั้งหมดด้วยเพราะเป็นเส้นทางผ่าน

สายเส้นสีแดง : เป็นสายวงแหวนรอบนอก เป็นเส้นทางเชื่อมของเทศบาลตำบลท่าวังตาล และเทศบาลตำบลไชยสถาน เส้นทางในเขตของเทศบาลแต่ละแห่ง ก็จะมีจุดรวมขยะ ข้ามแดนทั้งสองข้างถนน จึง ทำให้ ปริมาณ ขยะข้ามแดน ของแต่ละพื้นที่มีขยะข้ามถึงกัน เป็นจำนวนมาก มักจะมีการร้องเรียนจากผู้ผ่านสัญจรไปมา นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นประจำ ทั้งขยะที่ใส่ถุงดำประทับตราเทศบาล และขยะใส่ถุงทั่วไปของผู้มั่งคั่งของการจัดการขยะในครัวเรือนของตนเองเอามาทิ้ง ข้ามแดน เพราะถนนสายนี้เป็นจุดเชื่อมต่อตั้งแต่อำเภอเมืองเชียงใหม่ ถึงอำเภอหางดง

สายเส้นสีเหลือง : เป็นสายซูเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง เป็นสายที่มีช่องวิ่ง 4 เลน ทำให้มีรถวิ่งตลอด และวิ่งในอัตราเร็ว แต่ก็ยังมีขยะ ข้ามแดนจากที่อื่นมาทิ้งบ้าง

ถนนสายนี้ก็จะมีการทวงหลวงชนบทดูแลความสะอาดร่วมด้วย ก็จะมีปัญหาขยะข้ามแดนน้อยกว่าถนนสายอื่น

สายเส้นสีฟ้า : เป็นเส้นสายต้นยางนา หรือ สายเชียงใหม่ – ลำพูน เป็นถนนเชื่อมระหว่างตำบลหนองหอย อำเภอ เมือง เชียงใหม่ กับ ตำบล ยางเนิ้งอำเภอสาร์ภี เป็นเส้นทางที่มีการสัญจรมากที่สุด เพราะเป็นเส้นทางที่เข้าเมืองเชียงใหม่ จึงทำให้ถนนสายนี้มีขยะข้ามแดนมาก ส่วนหนึ่งมาจากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง มีตลาดสดได้แก่ เทศบาลตำบลหนองหอย อำเภอเมือง เชียงใหม่ และเทศบาลตำบลยางเนิ้ง อำเภอสาร์ภี (มีตลาดสดขนาดใหญ่ 2 แห่ง) จากการตรวจสอบขยะข้ามแดนพบว่า มีถุงขยะทั้งที่มีตราของเทศบาลหนองผึ่ง และถุงขยะที่ไม่มีตรามากมาย นอกจากนั้น ถนนเส้นนี้เป็นเส้นที่ประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น มีโครงการบ้านจัดสรร หลายโครงการ มีห้องเช่า/หอพัก และสถานประกอบการร้านอาหารทั้งกลางวัน และกลางคืน จึงทำให้มีขยะ ข้ามแดน (ขยะฉวยโอกาส นิยามจากชาวบ้าน) มาทิ้งในถนนเส้นนี้เยอะมาก ซึ่งทางเทศบาลตำบลหนองผึ่งจะต้องจัดเก็บขยะทุกวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ถ้าหากไม่มีการจัดเก็บที่ต่อเนื่องก็มีกองถุงขยะข้ามแดนก็จะมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ทัศนียภาพทั้งสองข้างถนนดูไม่สวยงาม จึงเป็นถนนสายที่ทางเทศบาลตำบลหนองผึ่งได้รับเรื่องร้องเรียนด้านความสะอาด ทั้งประชาชนในตำบลหนองผึ่ง และนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านอยู่เสมอ

สายเส้นสีส้ม : เป็นถนนเชื่อมต่อของตำบลยางเนิ้ง ถึงอำเภอหางดง แต่ระหว่างเส้นทางก็จะมีเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เชื่อมอยู่ ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบลดอนแก้ว แม้ว่าถนนเส้นนี้เป็นถนนที่มีขนาดใหญ่ แต่การสัญจรกลับมีมาก เพราะเป็นถนนที่เชื่อมซอย และเชื่อมหมู่บ้าน ปริมาณขยะ ข้ามแดนจึงมีไม่มากเหมือนถนนสายอื่น อย่างไรก็ตามก็พบว่าถนนสายนี้เป็นจุดเริ่มของการนำเอาขยะในครัวเรือน ไปทิ้งในพื้นที่ใกล้เคียงทำให้เกิดขยะข้ามแดน

สายเส้นสีขาว : เป็นถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบล ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบลยางเนิ้ง และเทศบาลตำบลหนองผึ่ง เป็นถนนขนาดเล็กในหมู่บ้าน แต่เป็นเส้นทางที่มีการสัญจรมาก เพราะเป็นการเลี่ยงการจราจรติดขัด ตรงบริเวณสี่แยกตำบลยางเนิ้ง หรือที่ว่าการอำเภอสาร์ภี ทำให้สองข้างทางเป็นที่ทิ้งขยะ

ข้ามแดนเป็นจำนวนมาก จากการตรวจสอบขยะก็จะพบว่า เป็นขยะที่ไม่มีตราประทับของเทศบาลใด จึงคาดการณ์ว่าคงจะเป็นขยะจากครัวเรือน ของผู้ที่เดินทางเข้าไปทำงานในเขตเมือง ซึ่งมักจะออกเดินทางไปทำงานตอนเช้ามีด ถนนเส้นนี้จึงเป็นถนนอีกสายหนึ่งที่ได้รับการร้องเรียนเรื่องขยะจากชาวบ้านเป็นประจำ ทำให้ทั้งเทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบลยางเนิ้ง และเทศบาลตำบลหนองผึ่ง หากใครได้รับเรื่องร้องเรียนก็จะออกไปเก็บให้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือกันและกัน

จากสถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนดังกล่าว ไม่ใช่เทศบาลใด เทศบาลหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น แต่เป็นทุกเทศบาลตำบล ที่มีพื้นที่เชื่อมต่อ ต่างก่อปัญหาให้กันและกัน นอกจากนั้นยังพบว่ายังมีขยะข้ามแดนที่ไม่มีพื้นที่เชื่อมต่อกัน เช่น จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ จากจังหวัดลำพูน และจากอำเภอหางดง เป็นต้น ปรากฏการณ์ขยะข้ามแดนดังกล่าวนี้ บวันว่าจะมีมากขึ้น และจะส่งผลต่อการจัดการขยะในอนาคตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อ หรือมีพื้นที่เชื่อมกันหลายเส้นทาง จะต้องรองรับกับการแก้ไขปัญหาขยะ โดยเฉพาะการใช้งบประมาณมหาศาล ที่จะต้องนำเข้ามาจัดการกับปัญหาขยะข้ามแดนในอนาคต

สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลภาคีความร่วมมือ

เทศบาลตำบลยางเนิ้ง

เทศบาลตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 10.04 ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบลยางเนิ้ง ตั้งอยู่ในเขตท้องถิ่นอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการจัดตั้งเป็นสุขาภิบาล มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2499 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2500 โดยกำหนดให้เขตสุขาภิบาล ตำบลยางเนิ้งครอบคลุมพื้นที่ตำบลยางเนิ้งทั้งตำบล ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เป็นสุขาภิบาล เนื่องจากมีฐานะการคลังเพียงพอที่จะบริหารงานประจำของสุขาภิบาลได้และประกาศใช้ราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 112 ตอนพิเศษ 31 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2538 เป็นผลให้ได้ประธานกรรมการสุขาภิบาลมาจากการเลือกตั้ง ตั้งแต่วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา และตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล สุขาภิบาลยางเนิ้งจึงได้เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลยางเนิ้ง ตั้งแต่วันที่ 25 พ.ค. 2542

ลักษณะที่ตั้ง / อาณาเขต และเขตการปกครอง

ที่ตั้ง ชุมชนเทศบาลตำบลยางเนิ้งอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ไปทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 (เชียงใหม่ – ลำพูน) เป็น ระยะทางประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 10.04 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,050 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลหนองผึ้ง	อำเภอสารภี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลสารภี	อำเภอสารภี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลชมพู	อำเภอสารภี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองแฝก	อำเภอสารภี

ลักษณะทางการปกครอง ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านกู่เสือ หมู่ 2 บ้านเวฬุวัน หมู่ 3 บ้านแสนหลวง
หมู่ 4 บ้านพระนอน หมู่ 5 บ้านศรีโพธาราม หมู่ 6 บ้านต้นเหียว
หมู่ 7 บ้านป่าแดด และ หมู่ 1, 2, 4, 8 ต.สารภี (บางส่วน)

ตารางที่ 6 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลยางเนิ้ง

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	9,175	9,579	9,567
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครัวเรือน)	3,713	3,831	4,087
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว จากการคาดประมาณ (คน)	8,000	10,500	12,000

สืบเนื่องจากปัญหาขยะ ข้ามแดนที่นับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ตาม จำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น โดยปัจจุบันตำบลยางเนิ้งมีจำนวนประชากร 9,567 คน จากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะในแต่ละวันที่เกิดจากประชากร ในเขตรับผิดชอบ เทศบาลตำบลยางเนิ้งเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก นอกจ ากนี้ในเขตพื้นที่

เทศบาลตำบลยางเนิ้ง ยังประกอบด้วยส่วนราชการในระดับอำเภอ เป็นที่ตั้งของที่ว่า การอำเภอสารภี สถานีตำรวจภูธรอำเภอสารภี โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ ได้แก่ โรงเรียนสารภีพิทยาคม โรงเรียนขยายโอกาสขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนวัดเวฬุวัน เป็น ย่านธุรกิจของอำเภอ สารภี มีตลาดสดเช้าของเทศบาลตำบลยางเนิ้ง มีตลาดสดของ เอกชน (ตลาดโกม่วย) ตลอดถึงโรงงาน สถานประกอบการ ห้องเช่า / หอพัก เป็นจำนวน มาก ซึ่งทำให้ประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว คาดประมาณกว่า 12,000 คน ประชากร กลุ่มเหล่านี้มีส่วนที่ทำให้ปริมาณขยะ ข้ามแดนในตำบลยางเนิ้งเพิ่มสูงขึ้น เป็นปริมาณ ขยะที่เทศบาลตำบลยางเนิ้ง ต้องบริหารจัดการมากถึง 10 ตันต่อวัน และมีแนวโน้มว่า ปริมาณขยะข้ามแดนจะเพิ่มขึ้นไปอีก หากไม่มีการจัดการที่ถูกต้อง

ในการจัดเก็บขยะ คริวเรือน และขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลยางเนิ้งได้จ้าง บริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นตัน ๆ ละ 1,500 บาท ซึ่งมีการเก็บขยะทุกวัน โดยทาง เทศบาลจะต้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะแก่บริษัทเอกชน วันละ 15,000 บาท เดือนละ 465,000 บาท รวมปีละ 5,580,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณมหาศาลในการจัดการ ขยะของตำบลยางเนิ้งในแต่ละปี

เทศบาลตำบลหนองหอย

ตำบลหนองหอย เป็น ตำบลหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน พื้นที่ส่วนหนึ่งอยู่ในเขต เทศบาล ตำบลหนองหอย และ ส่วนหนึ่งอยู่ในเขต เทศบาลนคร เชียงใหม่ โดยส่วนที่เป็นเทศบาลตำบลมีพื้นที่ 3.67 ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบล หนองหอย ได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาล โดยเปลี่ยนแปลงฐานะจากองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองหอย มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ตาม ประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 11 พฤษภาคม 2550 โดยเจตนารมณ์สำคัญของการจัดตั้งเทศบาลตำบล ก็เพื่อพัฒนาและยกระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ สอดคล้องความเจริญเติบโตทั้งทางด้านสังคม และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของตำบลหนอง หอย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลหนองหอย มีเนื้อที่ทั้งหมด 3.665 ตารางกิโลเมตร (2,290 ไร่) คิดเป็น ร้อยละ 2.20 ของพื้นที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ทั้งหมด ตั้งอยู่ติดกับเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่ไปทางทิศใต้

สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีลำเหมืองธรรมชาติหลายสาย โดยส่วนใหญ่เป็นแหล่งชุมชนพื้นที่อยู่อาศัยและได้รับการพัฒนามาโดยตลอด โดยมีอาณาเขตในการบริหารจัดการดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	เขตเทศบาลนครเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	เขตตำบลหนองผึ้ง และตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าแดด อำเภอเมืองเชียงใหม่ (โดยมีแม่น้ำปิงเป็นเส้นแบ่งเขต)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองเชียงใหม่

ลักษณะทางการปกครอง

ตำบลหนองหอยแบ่งเขตการปกครองตามลักษณะการปกครองท้องที่ ออกเป็น 7 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านหนองหอย	หมู่ที่ 2 บ้านโรงวัว (ศรีบุญเรือง)
หมู่ที่ 3 บ้านเสาหิน	หมู่ที่ 4 บ้านสันป่าเลียง
หมู่ที่ 5 บ้านเมืองสารท (หมู่บ้านดำรงนิเวศน์ , ป่าส้มสปริง , เขื่อนพญาคำ)	
หมู่ที่ 6 บ้านศิริวัฒนานิเวศน์	หมู่ที่ 7 บ้านชัยพฤกษ์

ตารางที่ 7 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองหอย

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	6,989	7,098	7,471
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครัวเรือน)	3,411	3,531	3,657
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว จากการคาดประมาณ (คน)	10,000	12,000	15,000

เทศบาลตำบลหนองหอย ตั้งอยู่ในเขตเมือง มีพื้นที่เชื่อมต่อกับเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ลักษณะของพื้นที่จึงมีความเป็นเมืองค่อนข้างมาก การอยู่อาศัยของประชากรอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะประชากรแฝงที่เป็นแรงงาน เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ การมีเส้นทางสัญจร แออัด ส่งผลต่อการมีขยะ ข้ามแดนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาจัดการขยะ ข้ามแดน เพราะข้อจำกัดเนื้อที่ในการจัดการขยะของตนเอง การจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหอย ในการจัดเก็บขยะของเทศบาล มีรถเก็บขยะของตนเอง 1 คัน (6 ตัน) แต่ไม่สามารถจัดเก็บขยะให้หมดในพื้นที่ เทศบาลจึงได้จ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นตันๆละ 1,400 บาท การเก็บขยะแต่ละวัน 7 ตันต่อวัน ซึ่งมีการเก็บขยะทุกวัน โดยทางเทศบาลจะต้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะแก่บริษัทเอกชน วันละ 9,800 บาท เดือนละ 294,000 บาท ปีละ 3,528,000 และค่าใช้จ่ายงบประมาณของเทศบาลในการจัดเก็บเอง ปีละ 2,400,000 บาท รวมปีละ 5,928,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณมหาศาลในการจัดการขยะของตำบลหนองหอยในแต่ละปี

เทศบาลตำบลท่าวังตาล

เทศบาลตำบลท่าวังตาลได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาล โดยเปลี่ยนแปลงฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าวังตาล มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2550 โดยเจตนารมณ์สำคัญของการจัดตั้งเทศบาลตำบล ก็เพื่อพัฒนาและยกระดับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องความเจริญเติบโตทั้งทางด้านสังคม และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นของตำบลท่าวังตาล

ที่ตั้ง ตำบลท่าวังตาลมีเนื้อที่ทั้งหมด 13.63 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 8,614 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอสารภีประมาณ 8 กิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลหนองหอย	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลดอนแก้ว	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลหนองผึ้ง	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลป่าแดด	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

เขตการปกครอง มีหมู่บ้านทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านเจดีย์เหลี่ยม	หมู่ที่ 2 บ้านป่าเปอะ
หมู่ที่ 3 บ้านกลาง	หมู่ที่ 4 บ้านโป่ง
หมู่ที่ 5 บ้านป่าจั่ว	หมู่ที่ 6 บ้านป่าเล้า
หมู่ที่ 7 บ้านบวกรหัวช้าง	หมู่ที่ 8 บ้านบวกรครกเหนือ
หมู่ที่ 9 บ้านบวกรครกใต้	หมู่ที่ 10 บ้านสันป่ากว่าว
หมู่ที่ 11 บ้านช้างค้ำ	หมู่ที่ 12 บ้านหางแคว
หมู่ที่ 13 บ้านปากกล้วย	

ตารางที่ 8 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลท่าวังตาล

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	10,140	10,641	11,142
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครัวเรือน)	2,548	2,597	2,641
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว จากการคาดประมาณ (คน)	8,500	10,000	12,000

เทศบาลตำบลท่าวังตาล ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสารภี มีพื้นที่เชื่อมต่อกับเขตเทศบาลตำบลหนองหอย ลักษณะของพื้นที่จึงมีความเป็นเมืองค่อนข้างมาก เป็นพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว เพราะเป็นที่ตั้งของโบราณสถานเวียงกุมกาม (เมืองเก่าของเมืองเชียงใหม่) การอยู่อาศัยของประชากรอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะประชากรแฝงที่เป็นแรงงานเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ มีสถานประกอบการ หอพัก ห้องเช่า ส่งผลต่อการมีขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุกปี การจัดการขยะ ข้ามแดนของเทศบาลตำบลท่าวังตาล เทศบาลได้จ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นต้นๆละ 950 บาท การเก็บขยะ ครัวเรือน และขยะข้ามแดน แต่ละวัน 8.5 ตันต่อวัน ซึ่งมีการเก็บขยะทุกวัน โดยทางเทศบาลจะต้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะแก่บริษัทเอกชน ประมาณ วันละ

8,000 บาท เดือนละ 250,000 บาท และปีละ 3,000,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณจำนวนมากในการจัดการขยะของตำบลท่าวังตาลในแต่ละปี

เทศบาลตำบลไชยสถาน

เทศบาลตำบลไชยสถาน ได้รับการยกฐานะมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเดิม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเทศบาลตำบลไชยสถาน ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2552 ปัจจุบันมีสำนักงานตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านศรีบุญเรือง ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ที่ตั้ง ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอสารภี มีพื้นที่รวมทั้งหมด 3,381 ไร่ หรือประมาณ 5.4 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าศาลา	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลชมพู	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลป่าบง	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองผึ้ง	อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะทางการปกครอง

จำนวนหมู่บ้าน ตำบลไชยสถาน อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านต้นโชคหลวง	หมู่ที่ 2 บ้านศรีสองเมือง
หมู่ที่ 3 บ้านศรีบุญเรือง	หมู่ที่ 4 บ้านนันทาราม
หมู่ที่ 5 บ้านยวม	หมู่ที่ 6 บ้านโพธิมงคล
หมู่ที่ 7 บ้านเชียงขวาง	หมู่ที่ 8 บ้านต้นยางหลวง

ตารางที่ 9 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลไชยสถาน

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	4,778	4,929	5,016
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครัวเรือน)	1,784	1,873	1,952
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว จากการคาดประมาณ (คน)	3,500	5,800	7,200

เทศบาลตำบลไชยสถาน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสารภี มีพื้นที่เชื่อมต่อกับเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลตำบลหนองหอย เขตเมือง ลักษณะของพื้นที่จึงมีความเป็นกึ่งเมืองค่อนข้าง เป็นเมืองมากขึ้น การอยู่อาศัยของประชากรอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะประชากรแฝงที่เป็นแรงงานเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ มีสถานประกอบการ หอพัก ห้องเช่า ส่งผลต่อการมีขยะ ข้ามแดนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทุกปี การจัดการขยะ ข้ามแดนของเทศบาลตำบลไชยสถาน เทศบาลตำบลไชยสถาน ได้จ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นตันๆละ 1,300 บาท การเก็บขยะแต่ละวัน 7 ตันต่อวัน ซึ่งมีการเก็บขยะ ครัวเรือน และขยะข้ามแดน ทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ โดยทางเทศบาลจะต้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะแก่บริษัทเอกชน ประมาณวันละ 9,100 บาท เดือนละ 136,500 บาท และปีละ 1,638,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณจำนวนมากในการจัดการขยะของตำบลไชยสถาน หากเทียบกับรายได้ของเทศบาลในแต่ละปี

เทศบาลตำบลดอนแก้ว

ตำบลดอนแก้วก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2410 มี 7 หมู่บ้าน มี 5 วัด เป็นตำบลที่เก่าแก่มากและมีวัดที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่หลายวัดและในแต่ละวัดก็จะมีของเก่า ซึ่งแสดงว่าเป็นตำบลเก่าแก่ เป็นที่ราบมีถนนเชื่อมภายในหลายสาย ทำการเพาะปลูก โดยมีการปลูกต้นลำไยกันอย่างมาก เทศบาลตำบลดอนแก้ว ได้รับการยกฐานะมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเดิม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การ

บริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเทศบาลตำบลดอนแก้ว
ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2552

ที่ตั้ง ปัจจุบันเทศบาลตำบลดอนแก้ว มีสำนักงานตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านน้ำใจ
ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ต.ท่าวังตาล	อ.สารภี	จ.เชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ต.ท่ากว้าง	อ.สารภี	จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ต.หนองแฝก	อ.สารภี	จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ต.สบแม่ข่า	อ.หางดง	จ.เชียงใหม่

ตารางที่ 10 จำนวนประชากรและครัวเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลดอนแก้ว

ข้อมูลประชากร / ครัวเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	3,856	4,038	4,220
จำนวนครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครัวเรือน)	1,192	1,213	1,255
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยว จากการคาดประมาณ (คน)	800	1,100	1,350

เทศบาลตำบล ดอนแก้ว ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสารภี มีพื้นที่เชื่อมต่อจากเขต
เทศบาลตำบลดอนแก้วท่าวังตาล และเทศบาลตำบลขัวมุง ลักษณะของพื้นที่จึงมีความ
เป็นชนเมือง ความเป็นชุมชนดั้งเดิมยังมีอยู่มาก การอยู่อาศัยของประชากร ยังไม่
หนาแน่น แต่ก็มีประชากรแฝงที่เป็นแรงงานเคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ในลักษณะ
รับจ้างดูแลสวนลำไย สำหรับประชาชนในพื้นที่ก็จะเข้าไปรับจ้างในเมืองเชียงใหม่ ส่งผล
ต่อการมีขยะ ข้ามแดนในพื้นที่เป็นจำนวนมาก และการเอาขยะไปทิ้งข้างนอกก็มีมาก
เช่นกัน(จากการร้องเรียนของชาวบ้าน ที่อาศัยใกล้ทางผ่านจากตำบลดอนแก้ว) การ
จัดการขยะของเทศบาลตำบล ดอนแก้ว เทศบาลได้จ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็น
ตันๆละ 1,000 บาท การเก็บขยะแต่ละวัน 6 ตันต่อวัน ซึ่งมีการเก็บขยะทุกวันจันทร์ พุธ

ศุภร์ โดยทางเทศบาลจะต้องจ่ายค่าจัดเก็บขยะแก่บริษัทเอกชน ประมาณวันละ 6,000 บาท เดือนละ 90,000 บาท และปีละ 1,080,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี ในการจัดการขยะ ครั้วเรือนและขยะข้ามแดน ของตำบลดอนแก้ว หากเทียบกับรายได้ของเทศบาลในแต่ละปี

เทศบาลตำบลหนองแฝก

หนองแฝกเป็นชื่อตามลักษณะของหมู่บ้านซึ่งมีหนองน้ำกว้างใหญ่มีหญ้าแฝกขึ้นเต็มเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ อาชีพของประชากรส่วนใหญ่ทำนาและทำสวนลำไย หนองน้ำรับน้ำจากแม่น้ำปิง มีเนื้อที่ประมาณ 5,410 ไร่ ตำบลหนองแฝกมีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม ในฤดูฝนมักประสบปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่การเกษตรทำให้การเกษตรได้รับความเสียหาย พื้นที่ทั้ง 8 หมู่บ้านอยู่ใกล้ชิดติดกันทำให้เกิดความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี ความสัมพันธ์ฉันท์ญาติมิตรจึงยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน เทศบาลตำบลหนองแฝก ได้รับการยกฐานะมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลเดิม ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล หนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเทศบาลตำบลหนองแฝก ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2552

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ท่าวังตาล และ ต.ยางเือง อ.สารภี จ.เชียงใหม่
 ทิศตะวันออก ติดกับ ต.สารภี อ.สารภี จ.เชียงใหม่
 ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ดอนแก้ว อ.สารภี จ.เชียงใหม่
 ทิศใต้ ติดกับ ต.อุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน

ตารางที่ 11 จำนวนประชากรและครั้วเรือน ในเขตพื้นที่ตำบลหนองแฝก

ข้อมูลประชากร / ครั้วเรือน	ปี พ.ศ.		
	2552	2553	2554
จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร (คน)	4,962	5,211	5,361
จำนวนครั้วเรือนตามทะเบียนราษฎร (ครั้วเรือน)	1,451	1,487	1,514
จำนวนประชากรแฝง รวมนักท่องเที่ยวจากการคาดประมาณ (คน)	500	700	900

เทศบาลตำบลหนองแฝก ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสารภี มีพื้นที่เชื่อมต่อกับเขต จังหวัดลำพูน ลักษณะของพื้นที่จึงมีความเป็น ชานเมือง ความเป็นชุมชนดั้งเดิมยังมีอยู่มาก การอยู่อาศัยของประชากรยังไม่หนาแน่น แต่ก็มีประชากรแฝงที่เป็นแรงงาน เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ในลักษณะรับจ้างดูแลสวนลำไย สำหรับประชาชนในพื้นที่ ก็จะเข้าไปรับจ้างในเมืองเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ส่งผลต่อการมีขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก การจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลได้จ้าง บริษัทเอกชนในการจัดเก็บเป็นตันๆละ 900 บาท การเก็บขยะแต่ละวัน 6 ตันต่อวัน ซึ่งมีการเก็บขยะทุกวันจันทร์ พุธ เสาร์ โดยทางเทศบาล ตำบลหนองแฝก จะต้องจ่ายค่า จัดเก็บขยะ ครั้วเรือน และขยะข้ามแดน แก่บริษัทเอกชน ประมาณวันละ 5,400 บาท เดือนละ 81,000 บาท และปีละ 972,000 บาท ถือว่าเป็นงบประมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี ใน การจัดการขยะของตำบลหนองแฝก หากเทียบกับรายได้ของเทศบาลในแต่ละปี

รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาล ตำบลหนองแฝก

รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน บนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองแฝก และของแต่ละ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะ ข้ามแดน

การวิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองแฝก และของแต่ละ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยใช้เทคนิคจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ เทศบาลตำบล หนองแฝก และเทศบาลใกล้เคียง ประกอบด้วยเทศบาลตำบลหนองแฝก เทศบาลตำบล ยางเงิง เทศบาลหนองแฝก เทศบาลดอนแก้ว เทศบาลหนองหอย เทศบาลตำบลไชยสถาน เทศบาลตำบลท่าวั งตาล กรมทางหลวงชนบท และชุมชน (ภาคีความร่วมมือใน การจัดการขยะข้ามแดน) นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ถึงนโยบาย และแนวคิดการแก้ไขปัญหาขยะ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ตลอดจนถึงกำหนดนโยบาย

ร่วมกัน (Share vision) เน้นเพื่อค้นหาการมีส่วนร่วมทางด้านการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน นอกจากนั้นการจัดเวทีประชุมในหมู่บ้าน 8 หมู่บ้านในตำบลหนองผึ้ง และเวทีระดับตำบลของเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือ แก่นำชุมชนที่ร่วมเวทีก็จะเป็นผู้ที่สะท้อนนโยบายและแนวคิด ของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลนั้นๆ อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคีความร่วมมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี หรือรองนายกเทศมนตรีที่รับผิดชอบ ของเทศบาลในภาคีความร่วมมือ ผลการสัมภาษณ์ พบว่า

1. เทศบาลตำบลหนองหอย โดยการให้สัมภาษณ์ข องรองนายก เทศมนตรีตำบลหนองหอย

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะข้ามแดน

เรื่องนโยบายนั้นปัจจุบันตำบลหนองหอยเน้นหนักไปที่การจัดการลำเหมือง ลำน้ำตื้นเขิน ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก หนองหอยจึงได้จัดการเรื่องนี้เป็นเรื่องหลัก ก่อน สำหรับนโยบายด้านการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยนั้นทางหนองหอยให้ความสำคัญกับการคัดแยกขยะ แต่ที่ผ่านมามีการดำเนินงานด้านการรณรงค์คัดแยกขยะ เพื่อต้องการลดปริมาณขยะลงทำได้ไม่เต็มที่และไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากการความต่อเนื่อง ชาวบ้านกระตือรือร้นแค่ช่วงเวลาที่ทำการรณรงค์เท่านั้น

สำหรับนโยบายของคณะผู้บริหารเพื่อการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาขยะในพื้นที่นั้น ได้จัดอยู่ในนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด คือ

1. จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมจัดกิจกรรมส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง
2. จัดให้มีการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพ ตามโครงการ เปลี่ยนขยะเป็นอาหาร และโครงการทำปุ๋ยหมักจากขยะ โครงการสหกรณ์ขยะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุน โครงการถนนสายวัฒนธรรม โครงการโรงเรียนสวยงามน่ารัก โครงการวัดตัวอย่าง โครงการครอบครัวตัวอย่าง โครงการหน้าบ้าน – นามอง

4. จัดให้มีการเข้าไปดูแลที่รกร้างว่างเปล่า ให้สะอาดเรียบร้อย และป้องกัน
อัคคีภัย

5. จัดให้มีการขุดลอกลำเหมือง ท่อรางระบายน้ำได้สะดวก ท่อรางระบายน้ำทั่วทั้ง
ตำบล เพื่อระบายน้ำได้สะดวก เป็นการป้องกันปัญหาน้ำท่วม และน้ำเน่าเสียอย่าง
ยั่งยืน

6. จัดให้มีระบบจัดการบำบัดน้ำเสีย บ่อดักไขมัน เพื่อแก้ไขและป้องกันน้ำเสีย

7. จัดให้มีการดูแลถนนหนทาง และที่สาธารณะให้สะอาดเป็นระเบียบ

ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่

เนื่องจากเทศบาลตำบลหนองหอยเป็นชุมชนเมือง มีหมู่บ้านในความรับผิดชอบ
ดูแลทั้งหมด 7 หมู่บ้านเนื้อที่ไม่มากเท่าใดนัก ดังนั้นในการจัดการขยะซึ่งเทศบาลจะต้อง
รับผิดชอบบริการแก่ประชาชนในเรื่องของการจัดเก็บทำได้ดีพอสมควร ซึ่งขยะส่วนใหญ่เป็น
ขยะจากครัวเรือนและไม่ได้มีการคัดแยกขยะก่อนจะทิ้ง และขยะจากภายนอก
ชุมชน แล้วเอามาทิ้งในพื้นที่ โดยเฉพาะถนนเส้น ทางสายรถไฟ ซึ่งนับวันจะหนักมากขึ้น
ยากต่อการแก้ไข

ปริมาณขยะต่อเดือน การจัดเก็บ และรายจ่ายที่เกิดขึ้น

เนื่องจากเทศบาลตำบลหนองหอยจะมีการจัดเก็บขยะแบ่งเป็นสองเขต คือ เขต
หนึ่ง ใช้รถเทศบาลในการเก็บ เขตสอง จ้างเอกชนในการจัดเก็บ โดยเราจะมีรถมาถ่าย
ขยะจากรถเทศบาลอีกทีหนึ่งเพื่อนำไปกำจัด ซึ่งในการจัดเก็บแต่ละวันนั้น รถเทศบาล
จะเก็บได้ประมาณ 7.6 ตัน และเอกชนจะเป็นการจัดเก็บเป็นเที่ยว ค่าจ้างเที่ยวละ
ประมาณ 5 พันกว่าบาท รายจ่ายในเรื่องของการจัดเก็บขยะจะอยู่ที่ปีละประมาณ สาม
ล้านกว่าบาท เป็นรายจ่ายที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆตามปริมาณขยะในชุมชน

ความเห็นในเรื่องของการจัดการขยะ

ปัจจุบันในเรื่องการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหนองหอย นั้นเห็นว่าทำได้ดี
พอสมควร ไม่มีปัญหาการร้องเรียนจากชาวบ้านเนื่องจากการจัดเก็บของเทศบาล
ตำบลหนองหอยนั้นจะไม่มีขยะตกค้าง จะเก็บให้หมดในวันเดียวตามตาราง การจัดเก็บที่
ได้กำหนดเอาไว้ในแต่ละวัน แต่ในระยะยาวหากไม่มีการเตรียมการรองรับ ปัญหาขยะ
ล้นชุมชนคิดว่าคงเกิดขึ้นแน่นอน

การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่กบนโยบายที่กำหนด

นโยบายกับการปฏิบัติในเรื่องของการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลหนองหอยนั้นก็ยังคงมีปัญหาและปัจจัยที่ทำให้การดำเนินการไม่เป็นไปตามแผนหรือนโยบายที่กำหนดนั้นก็มาจาก

- การรณรงค์ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนไม่เกิดความสนใจในการคัดแยกและช่วยกันลดปริมาณขยะ

- ปัญหาในเรื่องของความสะดวกสบายของคนปัจจุบันและยังเป็นสังคมเมืองวิถีชีวิตที่เน้นความสะดวกสบาย ไม่มีเวลาในการจัดการดูแลทำให้การรณรงค์เรื่องการคัดแยกไม่ได้

- การกิจ บทบาทหน้าที่ของเทศบาลมีมากจนละเลยความสนใจในเรื่องของปัญหาขยะในบางเวลา

- เจ้าหน้าที่ไม่เข้มงวดจริงจังในการ บังคับตามกฎหมาย เช่น จัดได้แต่ไม่ปรับเปลี่ยนไป เป็นต้น

- การเปลี่ยนแปลงของฝ่ายการเมือง จึงทำให้นโยบายและการดำเนินการขาดความต่อเนื่องไม่ประสบความสำเร็จและสูญเสียงบประมาณโดยใช้เหตุ

ปัญหาขยะข้ามแดน

ในชุมชนหนองหอยเอง เทศบาลตำบลหนองหอยประสบกับปัญหาขยะนอกพื้นที่เนื่องจากเป็นชุมชน เมืองที่อยู่ติดกันเมืองเชียงใหม่ทำให้ มีปัญหาเรื่องขยะนอกพื้นที่หรือข้ามแดนที่มาจาก โดยเฉพาะ ในบริเวณเส้นทางสายทางรถไฟ เขตติดต่อกับตำบลหนองผึ้ง ลักษณะของขยะและสิ่งปฏิกูลที่นำมาทิ้ง สำหรับ สายวงแหวนตรง บริษัท ค . เคหะภัณฑ์ ซึ่งจะเป็นขยะจากทางตำบลท่าวังตาล ตำบลท่าศาลา และคนในตำบลหนองหอย เนื่องจากเป็นเส้นทางผ่านจึงมีขยะข้ามแดนมาทิ้งเป็นจำนวนมาก ทำให้ทางเทศบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายให้เอกชนมาจัดการเก็บขยะจำนวนมากในช่วงที่ผ่านมา

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

เทศบาลตำบลหนองหอยมีความพยายามที่จะลดปริมาณขยะในพื้นที่ลง จึงได้วางแผนทางในเรื่องของการจัดการปัญหาขยะ โดยมีแนวทางในการนำขยะมาแลกที่เทศบาลโดยมีสิ่งของหรือเงินเป็นแรงจูงใจแก่ประชาชนในการนำขยะมาให้เทศบาล

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

เห็นด้วยกับแนวทางการสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะ ข้ามแดน ร่วมกันระหว่างท้องถิ่นที่ใกล้เคียง เนื่องจากนับวันปัญหาขยะของแต่ละท้องถิ่นจะเพิ่มขึ้นและพื้นที่ในการฝังกลบของแต่ละเทศบาลนำไปทิ้งในปัจจุบันนี้จะต้องเต็ม จึงต้องมีการวางแผนทางหรือหาทางออกในการจัดการของแต่ละท้องถิ่นว่าจะทำอย่างไรต่อไปในอนาคต อาจจะต้องมีเรื่องของเทคโนโลยีเข้ามาช่วย สำหรับเทศบาลตำบลหนองหอยนั้นเห็นว่าแนวทางการทำข้อตกลงร่วมกัน ลงทุนร่วมกันระหว่างท้องถิ่นย่อมเป็นไปได้และเกิดขึ้นได้แน่นอนในอนาคต สำหรับแนวทางก็จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์กันอีกทีหนึ่งว่าจะไปในทิศทางใด หรือรูปแบบใด หนองหอยให้ความร่วมมือเต็มที่

2. เทศบาลตำบลไชยสถาน โดยการให้สัมภาษณ์ของ นายบุญโส สมนุชย์ นายกเทศมนตรีตำบลไชยสถาน

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะ

นโยบายของคณะบริหารเรา เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้กำหนดอยู่ในนโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดไว้คือ จัดให้มีการเก็บขยะมูลฝอยภายในตำบลไชยสถาน ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน และการใช้ประโยชน์จากขยะและสิ่งของเหลือใช้ในรูปแบบต่างๆ และจัดให้มีการกำจัดสิ่งปฏิกูลภายในตำบลไชยสถาน โดยจัดซื้อรถดูดสิ่งปฏิกูล (รถดูดส้วม) และให้บริการประชาชนตามโครงการดูดส้วม 30 บาท ต่อครั้ง นอกจากนั้นนโยบายด้านการจัดการขยะของไชยสถานคือเน้นการจ้างเหมาเอกชนจัดเก็บ ส่วนเรื่องอื่นๆ ก็จะเป็นเรื่องของกรมรงค์ให้มีการคัดแยกขยะ

ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่

ส่วนใหญ่เป็นขยะจากครัวเรือนที่ตกค้างอยู่และส่งกลิ่นเหม็น ชาวบ้านร้องเรียนซึ่งจะเกิดขึ้นในบางครั้งเมื่อรถเก็บขยะเกิดเสียขึ้นมา ซึ่งก็ได้มีการแจ้งให้ชาวบ้านได้รับทราบ และปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในแต่ละเดือนเนื่องจากชาวบ้านไม่ค่อยจะคัดแยกขยะ ทั้งขยะรวม ๆ กัน และในพื้นที่มีสถานประกอบการที่เป็นร้านสะดวกซื้อขนาดใหญ่ที่มีปริมาณขยะมากอยู่เหมือนกัน เช่น เซเว่น โลตัสเอ็กเพรส

ปริมาณขยะต่อเดือน การจัดเก็บ และรายจ่ายที่เกิดขึ้น

การจัดเก็บโดยการจ้างเหมาเอกชนในการจัดเก็บ โดยมีการจัดเก็บทุกวันพุธ และวันเสาร์ โดยมีปริมาณขยะที่จัดเก็บได้ประมาณ 70-80 ตันต่อเดือน ค่าใช้จ่ายจากการจัดเก็บอยู่ที่ประมาณเดือนละ 96,000 บาท เพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย โดยจ้างเหมาเป็นตันประมาณตันละ 1,200 บาท

การแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่กบนโยบายที่กำหนด

ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการรณรงค์ให้คัดแยกแต่ประชาชนมักจะไม่ทำกัน เนื่องจากไม่สะดวก ไม่มีเวลายามานั่งคัดแยก จึงทำให้ไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้

ปัญหาขยะข้ามแดน

ขยะข้ามแดนซึ่งเป็นขยะนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีตรงถนนสายชูปเปอร์ จะมีขยะจากสันกำแพงมาทิ้ง จากที่อื่นๆ มาทิ้งบ้างซึ่งได้ให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลไปเก็บอยู่หลายครั้ง แนวโน้มปัญหานี้จะมีมากขึ้น เพราะความเห็นแก่ตัวของผู้คน ปัญหาดังกล่าวทำให้เทศบาลจะต้องจัดบุคลากรรับผิดชอบในการออกไปจัดการขยะ ซึ่งการจัดการขยะทั่วไปได้จัดจ้างบริษัทเอกชนอยู่แล้ว ก็ต้องให้เทศบาลจ้างคนเข้าไปจัดการขยะ ข้ามแดนอีก สูญเสียงบประมาณซ้ำซ้อน

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

เทศบาลตำบลไชยสถานก็ยังคงมีการรณรงค์ในเรื่องของการคัดแยกต่อไป ลดปริมาณขยะในครัวเรือน และการใช้มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการจับ ปรับ ไปหลายรายแล้ว

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

แนวทางในการจัดการขยะ ข้ามแดน แต่ละท้องถิ่น ควรจะมีการลงทุนร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอยในอำเภอสาร์ภี ซึ่งหากจะมีการสร้างเตาเผาขยะน่าจะไปดูงานที่ night safari ที่เขามีเตาเผาขยะในพื้นที่และมีการจัดการที่ดีอย่างไร และควรมีการศึกษาให้ดีในเรื่องของการสร้างเตาเผาขยะ เพราะหากทำไปแล้วไม่ดี ส่งผลเสียต่อประชาชนก็จะเกิดปัญหาตามมาได้

3. เทศบาลตำบลท่าวังตาล โดยการให้สัมภาษณ์ของ นายสงวน เขียวขุ่ม
นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะ

นโยบายการจัดการขยะ เทศบาลตำบลท่าวังตาลได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน เป้าหมายประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนา และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และมีกลไกการจัดการเพื่อป้องกันและลดข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

แนวทางการพัฒนามุ่งเน้นการปลูกจิตสำนึก ให้ความรู้ประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การปลูกจิตสำนึกให้ความรู้ประชาชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปัญหาขยะในพื้นที่มีมากน้อยแค่ไหน

ปัญหาขยะในพื้นที่ของเทศบาลตำบลท่าวังตาลมีปัญหาพอสมควร เนื่องจากมีหมู่บ้านค่อนข้างเยอะ จำนวน 13 หมู่บ้าน ประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากพอสมควร ส่วนใหญ่ขยะมาจากครัวเรือนในพื้นที่

ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากที่ใด ปริมาณต่อวัน เท่าไหร่

ขยะในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน และสถานประกอบการในพื้นที่ ปริมาณขยะประมาณวันละ 7 ตัน และแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บก็เพิ่มขึ้น

การกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาล

เทศบาลตำบลท่าวังตาลจัดการขยะโดยการจ้างเหมาเอกชน ในการจัดเก็บและนำไปกำจัด โดยจ้างเหมาเป็นตันในราคาตันละ 950 บาท จากการกำหนดประมาณการงบประมาณ ก็จะใช้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี

ปัญหาขยะข้ามแดน

ขยะข้ามแดน นอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะมาจากหนองผึ่งบ้าง เนื่องจากมีเขตติดต่อกับตำบลหนองผึ่งและตำบลป่าแดดขยะบางที่ก็มาจากหนองผึ่งบ้าง ป่าแดดบ้าง ที่อื่นบ้าง โดยเฉพาะถนนสองข้างทางเส้นวงแหวนไปป่าแดดและเขตติดต่อกับหนองผึ่งที่

บริษัท ค เคหะภัณฑ์ ,บริษัทโกล บอลเฮาท์ ซึ่งก็ได้ให้ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลโดยกองสาธารณสุขเขารถของเทศบาลไปเก็บมา ทั้งประสานความร่วมมือในการจัดเก็บระหว่างเทศบาล แต่สุดท้ายก็ต้องใช้งบประมาณของเทศบาลในการจัดเก็บ

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

แนวทางก็มีโครงการรณรงค์คัดแยกขยะโดยจะทำแต่ละหมู่บ้าน โดยจะมีการให้ทุนสำรองในการจัดการโครงการหมู่บ้านละ 3,000 บาท และรณรงค์ตามชุมชนให้มีการจ่ายค่าธรรมเนียมและให้ถุงขยะไป โดยตอนนี้มีครัวเรือนเข้าร่วมประมาณ 70-80 เปอร์เซนต์แล้ว

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

อาจจะต้องมีการลงทุนร่วมกันในการจัดการปัญหาขยะ ข้ามแดน หากจะก่อสร้างเตาเผาจะต้องดูว่าจะสร้างปัญหาความเดือดร้อนเหมือนที่อื่นที่เขาทำกันมาหรือไม่ หากจะมาตั้งเตาเผาในเขตเทศบาลท่าวังตาก็คงจะไม่ได้เพราะชาวบ้านไม่ยอม เนื่องจากเคยมีการสอบถามชาวบ้านแล้วว่าจะก่อสร้างเตาเผาเพื่อจัดการขยะภายในตำบลแต่ชาวบ้านไม่ยอมให้ตั้ง ไม่มีหมู่บ้านโดยยอมให้ตั้งในพื้นที่ของตน ในอนาคตหากมีการร่วมมือในการจัดการขยะระหว่างเทศบาลในอำเภอสารภีหรือเทศบาลใกล้เคียงก็คงจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ และเทศบาลตำบลท่าวังตาก็ยินดีเข้าร่วมอย่างเต็มที่

4. เทศบาลตำบลยางเนิ้ง โดยการให้สัมภาษณ์ของ นายมนูญ บุรณพัฒนา นายกเทศมนตรีตำบลยางเนิ้ง

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะ

เทศบาล ตำบลยางเนิ้ง ได้พยายามรณรงค์และดำเนินการเรื่องการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดำเนินการรณรงค์และบริหารการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ให้ประชาชนแยกขยะก่อนทิ้งหรือนำ ขยะที่สามารถนำไปแปรรูป (recycle) หรือที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ (reuse) เพื่อลดปริมาณขยะ เทศบาลฯจัดให้มีการนำขยะที่ขายได้ มาแลกกับไข่ที่ จัดไว้ให้ ตามราคาของขยะ เดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งผลการดำเนินการปรากฏว่าได้ผลพอสมควรตลอดระยะเวลา 3 - 4 ปี มาปริมาณขยะไม่เพิ่มขึ้นมากนัก ประมาณวันละ 8 - 9 ตัน นอกจากนั้นยัง รณรงค์การรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ เรื่องการใช้

ทรัพยากรน้ำอย่างประหยัดและมีคุณค่าและยั่งยืน
เกษตรกรรม

ลดการใช้สารเคมีเพื่อการ

ปัญหาขยะในพื้นที่มีมากน้อยแค่ไหน

ปัญหาขยะในพื้นที่ของเทศบาลตำบลยางเนิ้งมีปัญหาพอสมควร เนื่องจากมีเป็น ศูนย์รวมของส่วนราชการต่างๆ หมู่บ้านค่อนข้างหนาแน่น จำนวน 8 หมู่บ้านมีตลาด สด 2 แห่ง ซึ่งเป็นจุดกักขยะที่สำคัญของตำบลยางเนิ้ง ประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากพอสมควร ส่วนใหญ่ขยะมาจากครัวเรือนและสถานประกอบการในพื้นที่

ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากที่ใด ปริมาณต่อวัน เท่าไหร่

ขยะในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน และสถานประกอบการในพื้นที่ ปริมาณ ขยะประมาณวันละ 8 – 9 ตัน และแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ ก็เพิ่มขึ้น

การกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาล

เทศบาลตำบล ยางเนิ้ง จัดการขยะโดยการจ้างเหมาเอกชน ในการจัดเก็บและ นำไปกำจัด โดยจ้างเหมาเป็นตันในราคาตันละ 1,500 บาท จากการกำหนดประมาณ การงบประมาณ ก็จะใช้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี

ปัญหาขยะข้ามแดน

ขยะข้ามแดนหรือขยะนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะมาจากหนองผึ่งบ้าง เนื่องจากมีเขต ติดต่อกับตำบลหนองผึ่งและตำบลหนองแฝก ตำบลดอนแก้วบ้าง ที่อื่นบ้าง โดยเฉพาะ ถนนสองข้างทางเส้นยางเนิ้ง – ชั่วมุง (ไปบ้านถวาย อ.หางดง) ซึ่งก็ได้ให้เจ้าหน้าที่ของ เทศบาลโดยกองสาธารณสุขเอาารถของเทศบาลไปเก็บมา ทั้งประสานความร่วมมือใน การจัดเก็บระหว่างเทศบาล แต่สุดท้ายก็ต้องใช้งบประมาณของเทศบาลในการจัดเก็บ

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

แนวทางก็มีโครงการรณรงค์คัดแยกขยะโดยจะทำแต่ละหมู่บ้าน โดยจะมีการ ออกให้บริการแต่ละหมู่บ้าน และรณรงค์ตามชุมชนให้มีการจ่ายค่าธรรมเนียมและให้ ถู ขยะไป โดยตอนนี้มีครัวเรือนเข้าร่วมประมาณ 70-80 เปอร์เซ็นต์แล้ว

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

หากมีการร่วมกันจัดการขยะข้ามแดน ระหว่างท้องถิ่นจริงๆ คงจะเป็นทางออก ที่ดี และควรต้องทำการศึกษารายละเอียดมากมาย ตั้งแต่ การลงทุนร่วมกันในการ

จัดการปัญหาขยะ การบริหารจัดการ สัดส่วนของการลงทุน กิจกรรมการแก้ไขปัญหา ต้องดูว่าจะสร้างปัญหาความเดือดร้อนเหมือนที่อื่นที่เขาทำกันมาหรือไม่ หากจะมี การตั้งศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการขยะ ในอนาคตหากมีการร่วมมือในการจัดการขยะ ระหว่างเทศบาลในอำเภอสารภีหรือเทศบาลใกล้เคียงก็คงจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้

5. เทศบาลตำบลดอนแก้ว โดยการให้สัมภาษณ์ของ นางสาวศรียพรณ เชี่ยวทอง นายกเทศมนตรีตำบลดอนแก้ว

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะ

การจัดการขยะทางเทศบาลดอนแก้ว ได้กำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางการพัฒนา คือสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บำบัดและจัดการขยะ จัดสร้างสวนสุขภาพและสนามเด็กเล่น เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจประจำตำบล พัฒนาและดูแลรักษาความสะอาดในเขตเทศบาล โดยพัฒนาประสิทธิภาพ การเก็บขนขยะให้ทั่วถึง ปรับปรุงภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลให้สะอาด สวยงาม น่ามอง เน้นความร่มรื่น สดชื่น ตามนโยบาย “ตำบลสีเขียว” และ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่

ส่วนใหญ่เป็นขยะจากครัวเรือนที่ตกค้างอยู่และส่งกลิ่นเหม็น ชาวบ้านร้องเรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นในบางครั้งเมื่อรถเก็บขยะเกิดเสียขึ้นมา ซึ่งก็ได้มีการแจ้งให้ชาวบ้านได้รับทราบ และปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในแต่ละเดือนเนื่องจากชาวบ้านไม่ค่อยจะคัดแยกขยะ ทั้งขยะรวม ๆ กัน และในพื้นที่มีสถานประกอบการที่เป็นร้าน ในชุมชน และตลาดในหมู่บ้านทำให้ปริมาณขยะมากอยู่เหมือนกัน

ปริมาณขยะต่อเดือน การจัดเก็บ และรายจ่ายที่เกิดขึ้น

การจัดเก็บโดยการจ้างเหมาเอกชนในการจัดเก็บ โดยมีการจัดเก็บทุกวัน จันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ โดยมีปริมาณขยะที่จัดเก็บได้ประมาณ 40 ตันต่อเดือน ค่าใช้จ่ายจากการจัดเก็บอยู่ที่ ประมาณเดือนละ 70,000 บาท เพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย โดยจ้างเหมาเป็นตันประมาณตันละ 1,100 บาท

การแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่กับนโยบายที่กำหนด

ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการรณรงค์ให้คัดแยกแต่ประชาชนมักจะไม่ทำกัน เนื่องจากไม่สะดวก ไม่มีเวลามานั่งคัดแยก จึงทำให้ไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้

ปัญหาขยะข้ามแดน

ขยะข้ามแดน หรือขยะ นอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีตรงถนนสาย ยางแฉ่ง ไปอำเภอหางดง จะมีขยะจากตำบลยางแฉ่ง ตำบลขัวมุงมาทิ้งบ้าง จากที่อื่นๆ มาทิ้งบ้างซึ่งได้ให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลไปเก็บอยู่หลายครั้ง แนวโน้มปัญหานี้จะมีมากขึ้น เพราะความเห็นแก่ตัวของผู้คน ทั้งประสานความร่วมมือในการจัดเก็บระหว่างเทศบาล แต่สุดท้ายก็ต้องใช้งบประมาณของเทศบาลในการจัดเก็บ

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

เทศบาลตำบล ดอนแก้ว มีการรณรงค์ในเรื่องของการคัดแยก ในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ทำให้เป็น ส่วนหนึ่งที่ช่วยลดภาระการจัดการของเทศบาลได้เป็นอย่างดี ทางเทศบาลก็คงจะสนับสนุนในกลุ่มอื่นต่อไป

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

เห็นด้วยในแนวทางนี้ เพราะเทศบาลเราเป็นเทศบาลขนาดเล็ก ปัญหาขยะ ข้ามแดนยิ่งมีปัญหามากขึ้น แนวทางในการจัดการขยะ ข้ามแดนในอนาคต คงจะต้องมีการวางแผนไว้แล้ว คิดว่าแต่ละท้องถิ่นน่าจะมีการลง ทุนร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอย หรือทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ เช่น มีการสร้างเตาเผาขยะ ในพื้นที่และมีการจัดการที่ดี และควรมีการศึกษาให้ดีในเรื่องของการสร้างเตาเผาขยะ เพราะหากทำไปแล้วไม่ดี ส่งผลเสียต่อประชาชนก็จะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้

6. เทศบาลตำบลหนองแฝก โดยการให้สัมภาษณ์ของ นายอนุชา แสงสว่าง นายกเทศมนตรีตำบลหนองแฝก

ด้านนโยบายเรื่องการจัดการขยะ

นโยบายของคณะบริหารเรา เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้กำหนดอยู่ในนโยบาย ด้านสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดไว้คือ จัดให้มีการเก็บขยะมูลฝอยภายในตำบลหนองแฝก ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน และการใช้ประโยชน์จากขยะและสิ่งของเหลือใช้ในรูปแบบต่างๆ สนับสนุนกลุ่มทำปุ๋ยจากขยะใบไม้

ซึ่งที่นี้มีการทำที่เป็นรูปธรรม ลดปัญหาขยะ และสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ทั้งได้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ที่มีคุณภาพ นอกจากนั้นนโยบายด้านการจัดการขยะของ หนองแฟกคือเน้นการจ้างเหมาเอกชนจัดเก็บ ส่วนเรื่องอื่นๆ ก็จะเป็นเรื่องของกรมรงค์ให้มีการคัดแยกขยะ

ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่

ส่วนใหญ่เป็นขยะจากครัวเรือนที่ตกค้างอยู่และส่งกลิ่นเหม็น ชาวบ้านร้องเรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นในบางครั้งเมื่อรถเก็บขยะเกิดเสียขึ้นมา ซึ่งก็ได้มีการแจ้งให้ชาวบ้านได้รับทราบ และปริมาณขยะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในแต่ละเดือนเนื่องจากชาวบ้านไม่ค่อยจะคัดแยกขยะ ทั้งขยะรวม ๆ กัน และในพื้นที่มีสถานประกอบการที่เป็น ร้านสะดวกซื้อขนาดใหญ่ที่มีปริมาณขยะมากอยู่เหมือนกัน

ปริมาณขยะต่อเดือน การจัดเก็บ และรายจ่ายที่เกิดขึ้น

การจัดเก็บโดยการจ้างเหมาเอกชนในการจัดเก็บ โดยมีการจัดเก็บทุกวัน อังคาร วันพฤหัสบดี และวันเสาร์ โดยมีปริมาณขยะที่จัดเก็บได้ประมาณ 40 ตันต่อเดือน ค่าใช้จ่ายจากการจัดเก็บอยู่ที่ประมาณเดือนละ 76,000 บาท เพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย โดยจ้างเหมาเป็นตันประมาณตันละ 1,050 บาท

การแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่กับนโยบายที่กำหนด

ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของกรมรงค์ให้คัดแยกแต่ประชาชนมักจะไม่ทำกัน เนื่องจากไม่สะดวก ไม่มีเวลายามานั่งคัดแยก จึงทำให้ไม่สามารถลดปริมาณขยะลงได้

ปัญหาขยะข้ามแดน

ขยะข้ามแดนหรือขยะ นอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีจากที่อื่นๆ มาทิ้งบ้างซึ่งได้ให้เจ้าหน้าที่ของเทศบาลไปเก็บอยู่หลายครั้ง แนวโน้มปัญหานี้จะมีมากขึ้น เพราะความเห็นแก่ตัวของผู้คน ทั้งประสานความร่วมมือในการจัดเก็บระหว่างเทศบาล แต่สุดท้ายก็ต้องใช้งบประมาณของเทศบาลในการจัดเก็บ

แนวทางที่จะยังคงดำเนินการต่อไป

เทศบาลตำบลหนองแฟก ก็ยังคงมีการรณรงค์ในเรื่องของการคัดแยก และทำปุ๋ยขยะอินทรีย์จากใบไม้ และจ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บขยะตามครัวเรือน ในพื้นที่ และบริการถุงขยะให้กับประชาชนต่อไป

แนวทางความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นในการจัดการขยะข้ามแดน

การจัดการขยะในอนาคตคิดว่าเทศบาลตำบลหนองแฝกเป็นเทศบาลขนาดเล็กในการลงทุน ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณ หากแต่ละท้องถิ่นมีการลงทุนร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอยในอำเภอสาร์ภี เทศบาลตำบลหนองแฝกคงจะได้ ร่วม และจะเป็นการแก้ไขปัญหาขยะร่วมกันอย่างยั่งยืน

2) ประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น

การประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่และของท้องถิ่น ภาวศึความร่วมมือ สำหรับจัดทำฐานข้อมูลปัญหาขยะข้ามแดนระดับตำบล ระดับ ภาวศึความร่วมมือ โดยการเก็บข้อมูลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หรือ องานที่รับผิดชอบในการจัดการปัญหาขยะ (กรณีทีเทศบาลที่ไม่มีกองสาธารณสุขในโครงสร้างบริหารจัดการ) สำหรับการประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยได้จัดเวทีเพื่อก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้มีฐานข้อมูลระดับตำบลให้ชุมชนท้องถิ่น และองค์ความรู้ใ นการดำเนินการกับเทศบาลใกล้เคียง (พื้นที่รอง 6 ตำบล) ในรูปเครือข่ายภาวศึความร่วมมือ รวมทั้งกำหนดโครงสร้างการทำงานและระบบสนับสนุนร่วมกัน โดยระดมทรัพยากรทีดำเนินการในพื้นที่

กระบวนการจัดการเรียนรู้

การลงพื้นที่การดำเนินงานจัดเวทีการจัดการขยะในชุมชนเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพื่อจัดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1. การจัดเวทีวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน
2. การคืนข้อมูลสำคัญสู่ชาวบ้าน
3. การวางแผนร่วมกัน
4. การปฏิบัติการร่วม
5. การกำหนดมาตรการทางสังคมสู่นโยบายสาธารณะ
6. และ การประเมินติดตามผล

กลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้ใหญ่บ้าน / ผู้ช่วย	3	คน
2. คณะกรรมการหมู่บ้าน	5	คน
3. แกนนำกลุ่มสตรีแม่บ้าน	5	คน
4. แกนนำ อสม.	5	คน
5. แกนนำ ผู้สูงอายุ	5	คน
6. ประชาคมหมู่บ้าน	2	คน
7. ประชาชนทั่วไปที่เป็นบุคคล ที่มีบทบาทพัฒนาในหมู่บ้าน	10	คน

รวม 35 คน

วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงาน	เวลา	ผู้ดำเนินงาน/รับผิดชอบ
1. พิธีเปิดการจัดเวทีหมู่บ้าน โดยนายกเทศมนตรี	09.00 – 09.30 น.	กองสาธารณสุขฯ
2. แนวทางการจัดการขยะของ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง	09.30 – 10.00 น.	ปลัดธรรมศักดิ์ พุฒทอง
3. การคืนข้อมูลการจัดการขยะ ตำบลหนองผึ้ง	10.00 – 10.30 น.	รักษันรินทร์ แก้วมีศรี
4. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดย วิทยากรกระบวนการ	10.30 – 12.00 น.	อ.ประสพชัย เครือวงศ์แก้ว อ.เพ็ญ สีนปรารธนาพร
5. พักรับประทานอาหารร่วมกัน	12.00 – 13.00 น.	
6. กำหนดแนวทางการจัดการขยะ ข้ามแดนในชุมชน	13.00 – 14.30 น.	อ.ประสพชัย เครือวงศ์แก้ว อ.เพ็ญ สีนปรารธนาพร
7. สรุปผลการจัดกระบวนการเรียนรู้	14.30 – 15.30 น.	
8. ปิดการจัดการขยะในชุมชน	15.30 น.	

ตารางที่ 12 กำหนดการออกจัดเวทีการจัดการขยะในชุมชน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	วันเวลาที่ออก	เวลา	หมายเหตุ
1	หนองผึ่งเหนือ	13 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
2	เชียงแสน	14 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
3	ดอนจั่น	15 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
4	หนองผึ่งใต้	16 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
5	ป่าแคโยง	19 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
6	กองทราย	20 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
7	ป่าเก็ดถี่	21 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	
8	สันค้อ	22 ธันวาคม 2554	09.00 – 15.30 น.	

สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ่ง

สถานการณ์ปัญหาขยะในตำบลหนองผึ่ง มิติเชิงบวก

- 1) ลดการสร้างปริมาณขยะในครัวเรือน ได้แก่ ใช้ถุงผ้า / ตะกร้า/ ปิ่นโต ไปซื้อของที่ตลาด
- 2) จัดให้มีภาชนะที่รองรับการคัดแยกขยะในหมู่บ้านอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ได้แก่ กระดาษ ขวด/แก้ว พลาสติก นำใบไม้/ขยะที่ย่อยสลายมาทำปุ๋ยหมัก
- 3) นำขยะไปรีไซเคิล นำมากลับมาใช้ใหม่ ขายได้
- 4) รถขยะของเทศบาลบริการเข้าไปเก็บทุกซอย โดยมีการจัดเก็บขยะที่รวบรวมไว้ในถุงดำ
- 5) มีสถานที่ที่รวมขยะในหมู่บ้าน สามารถจัดเก็บขยะให้ตรงเวลา เวลาไหนก็ได้
- 6) ผู้ประกอบการหอพัก มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- 7) เทศบาลรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบและ งดการเผาของชาวบ้าน
- 8) ชุมชนมีเครื่องย่อยสลายใบไม้ กิ่งไม้ ของตนเอง
- 9) ผู้ใหญ่ พ่อ/แม่ เป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กในการคัดแยกขยะ

สถานการณ์ปัญหาขยะในตำบลหนองผึ่ง มิติเชิงลบ

- 1) วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไปขยะเพิ่ม เพราะว่าเมืองขยาย ประชากร ผู้คนมาเที่ยวในพื้นที่ และประชากรแฝง(ต่างด้าว)เพิ่มมากขึ้น
- 2) ชาวบ้านไม่ได้ทำอาหารกินเอง ซื้อของที่ตลาดได้ถุงพลาสติก ซื้อมาแล้วหรือทิ้งนำไปสู่การนำไปทิ้งเรี่ยราด
- 3) การตัดต้นไม้ กิ่งไม้ ไม่มีที่ทิ้ง
- 4) ขาดจิตสำนึก มักง่าย ไม่มีวินัย คนนอกพื้นที่นำมาทิ้งข้างถนน ทิ้งตามซอย ข้างซูปเปอร์ไฮเวย์ทิ้งขยะเรี่ยราด ไม่ใส่ถุงดำ ไม่ใส่ภาชนะ นำเอาของรวมกันกับขยะที่ใส่ถุงดำ สำหรับหมู่บ้านอยู่ติดกับเส้นทางสัญจรหลายทาง ทำให้เป็นทางผ่านทำให้มีการทิ้งขยะ และรถดูดส้วมนำสิ่งปฏิกูล จากบุคคลภายนอกมีคนอื่นนำขยะมาทิ้งข้างทางรถไฟเยอะ(ข้ามแดน)
- 5) รถขยะทางเทศบาลมาเก็บไม่ตรงเวลา และไม่มีจุดวางถุงขยะดำ ทำให้สุนัขคุ้ยเขี่ยขยะ
- 6) ขยะอันตรายหรือขยะพิษ ไม่มีที่ทิ้งขยะ หลอดไฟ แบตเตอรี่
- 7) ชุมชนขาดจุดรวมที่ทิ้งขยะอย่างเป็นระบบ มีการคุ้ยเขี่ย เรี่ยราดทำให้กระจายกระจาย
- 8) ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะของประชาชน ที่ถูกต้อง ไม่รู้คุณค่าของขยะ ทำให้ขยะเยอะ
- 9) ชาวบ้านที่เลี้ยงสุนัขเห็นแก่ตัวนำสุนัขมาถ่ายบริเวณถนน สนามกีฬา
- 10) เจ้าของกิจการบ้านเช่า / หอพัก ร้านค้าในชุมชนไม่มีที่ทิ้งขยะ ไม่มีวิธีการจัดการขยะที่เหมาะสม
- 11) ชาวบ้านมักเผาขยะในตอนกลางคืนเกิดมลพิษทางอากาศ ป่วยด้วยโรคภูมิแพ้
- 12) ชาวบ้านไม่มีความร่วมมือนำขยะมาทิ้งที่บ้านคนอื่น และทิ้งขยะลงลำคลอง

การจัดการปัญหาขยะ

- 1) เทศบาลไม่มาเก็บตามเวลา มีการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่เป็นทาง ไม่มีที่ทิ้งขยะ
- 2) ชาวบ้าน ครอบครัว ชุมชน ไม่ได้คัดแยกขยะ มีขยะเปียก ขยะแห้ง

- 3) นักท่องเที่ยวตำหนิว่า “ข้างถนนมีขยะเรี่ยราดมากมาย”
- 4) ขยะพิษ ขยะอันตราย ขยะที่ขายไม่ได้ไม่มีที่เก็บ ที่ทิ้ง

ทางออกในการจัดการขยะข้ามแดนตำบลหนองผึ่ง

- 1) เทศบาลจัดอุปกรณ์/สถานที่จุดพักขยะ/จัดเวลาการจัดเก็บให้สะอาดให้เป็นที่ เป็นทางไม่ให้สุนัขไปคุ้ยเขี่ย โดยจัดทำตะแกรงเหล็กแยกขยะ โดยกำหนดจุด ศูนย์กลางในการวางขยะในชุมชน
- 2) จัดตั้งคณะตัวแทนจากคนในชุมชนจัดการขยะในชุมชนให้เป็นระบบ
- 3) หมู่บ้านที่มีลำน้ำผ่านให้ทำแผงเหล็กดักขยะแนวแม่น้ำระหว่างหมู่บ้าน และการ ทิ้งน้ำทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลองให้มีบ่อดักไขมันในครัวเรือนก่อน
- 4) การคัดแยกขยะ สร้างมูลค่าให้ขยะ ขาย นำกลับมาใช้ใหม่ และนำขยะที่ย่อย สลายมาปรับใช้เป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ
- 5) สร้างจิตสำนึก วินัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นมา / ขอความร่วมมือคนในชุมชน ในครัวเรือน โรงเรียน สถาบันการศึกษา ในการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- 6) สร้างงานให้คนว่างงาน ให้มาคัดแยกขยะ ในอนาคตอาจจะเกิด “ศูนย์คัดแยก ขยะ” และจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดการขยะ (ธนาคารขยะ) การจัดการ ขยะ ระดมทุนภายใน ในรูปแบบธนาคารขยะในหมู่บ้าน
- 7) สร้างมาตรการ การจัดการขยะภายในชุมชน มีการเฝ้าระวังการจัดการขยะ ทั้ง คนในชุมชนและคนนอกชุมชนที่นำมาทิ้ง ทั้งจัดระเบียบขยะในชุมชน ทำ ข้อตกลงร่วม แจ้งผู้ใหญ่บ้าน การจับ/ปรับ
- 8) เทศบาลควรมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ บูรณาการแผนการจัดการขยะ ของชุมชน เช่น จัดหาเครื่องคัดแยกขยะ ซื้รถจัดเก็บขยะเอง และเตาเผาขยะ ไร้มลพิษ(ไร้ควัน) ลดการใช้งบประมาณในการจัดการขยะที่สูง
- 9) สร้างวินัย สร้างจิตสำนึก ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ในการจัดการขยะศึกษา ดูงานการจัดการขยะที่ได้ผล
- 10) ประกวดบ้านต้นแบบที่ไม่มีการสร้างขยะ หรือสร้างขยะน้อยที่สุด
- 11) ขอความร่วมมือกับเจ้าของกิจการบ้านพักมีที่รองรับขยะ(ถุงขยะ)อย่างเป็น ระเบียบ

- 12) ลดการผลิตขยะในครัวเรือน เช่น ปรับเปลี่ยนใช้ถุงพลาสติกมาใช้ถุงผ้า ตะกร้า นำกลับมาใช้ใหม่
- 13) จัดรถเก็บขยะในหมู่บ้าน เก็บทุกวันไว้ที่จุดวางถุงขยะสีดำในหมู่บ้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การเก็บถุงดำของเทศบาลให้เหมาะสม ตรงเวลาป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย

สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น

จากการจัดเวทีการวิเคราะห์ สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ในพื้นที่เทศบาลตำบลยางเงิง ผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์ไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
- 2) แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
- 3) การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่

- 1) ขาดผู้นำ แกนนำชุมชน ประชาชนขาดความรู้ จิตสำนึกร่วม และขาด ความร่วมมือในการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- 2) มีขยะจากนอกพื้นที่เอามาทิ้งในพื้นที่ถนนเส้นทางสองข้างทางรถไฟ ซุปเปอร์มาร์เก็ตและช่วงเชื่อมต่อเขตรับผิดชอบตอนเช้ามีด(ขยะข้ามแดน)
- 3) การหนาแน่นของประชากรมากขึ้น คนต่างถิ่น แรงงานต่างด้าว (ประชากรแฝง) ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของเทศบาล ทิ้งขยะเรี่ยราด
- 4) การจัดเก็บของเทศบาลไม่สามารถเก็บขยะให้หมด ขยะตกค้างทำให้เหม็น
- 5) ประชาชนขาดจิตสำนึก เห็นแก่ตัว ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ตามรายทาง และที่สาธารณะนำขยะไปทิ้งบ้านคนอื่น มักง่ายทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง
- 6) ขยะจากบ้านจัดสรร หอพัก และจากนักท่องเที่ยว ขาดการจัดการที่ดี
- 7) มีการเผาขยะทั้งกลางวัน กลางคืน ประชาชนเผาขยะในที่โล่งในตอน กลางคืน ก่อเหตุรำคาญ มีกลิ่นเหม็นทำลายสุขภาพ
- 8) ไม่ใช้ถุงขยะของเทศบาลที่จัดบริการให้ หลีกเลี่ยงค่าธรรมเนียมค่าจัดเก็บขยะ เพราะถุงไม่ตราของเทศบาลที่บริการให้(ขยะข้ามแดน)

- 9) เจ้าของที่ดินปล่อยให้ที่รกร้าง ทำให้ประชาชนนำขยะมาทิ้ง กองเหตุนำมาทิ้ง
ให้ประชาชนใกล้เคียง
- 10) ปริมาณขยะของพื้นที่เทศบาล แต่ละตำบลมีปริมาณ เพิ่มมากขึ้น และ
ประชาชนต่างผลกระทบการจัดการขยะให้เทศบาลฝ่ายเดียว เทศบาลเก็บ
ขยะยังไม่ทั่วถึง ขยะตกค้างส่งกลิ่นเหม็น ก่อความรำคาญ และไม่มีการ
ประเมินผล และฟังความคิดเห็นของประชาชน
- 11) ไม่มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย อย่างจริงจัง
- 12) รถคู่ศัลยกรรม สิ่งปฏิกูลเอามาทิ้งลงลำเหมืองในหมู่บ้าน
- 13) ประชาชนไม่ลดการผลิตขยะ (ไม่ใช่ถุงผ้า หรือตระกร้าไปตลาด)
- 14) มีการจัดการขยะของตนเอง แต่ไปสร้างปัญหาให้บ้านอื่น โดยการทิ้งขยะใน
ที่สาธารณะ ถุงไม่ตราของเทศบาลที่บริการให้(ขยะข้ามแดน)
- 15) มีขยะจากเขตพื้นที่ตำบลท่าวังตาล มาทิ้งในเขตตำบลดอนแก้ว (ขยะข้าม
แดน)

แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน

- 1) มีการประชาสัมพันธ์ สร้างแรงจูงใจกับประชาชน ในการคัดแยกขยะ ลด
การเผาในที่โล่ง ให้เห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะ ลดปริมาณขยะ
ตามหลัก 3R และส่งเสริมขยะทองคำ
- 2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชน ที่สามารถจัดการขยะอย่าง
สหวิทยาการ
- 3) มีการบังคับใช้กฎหมาย (เทศบัญญัติ) อย่างจริงจัง กำหนดมาตรการทาง
กฎหมายท้องถิ่น และบังคับใช้อย่างจริงจัง ร่วมกับชุมชนตั้งเวรยามในการ
สอดส่องดูแลในการนำขยะข้ามแดนมาทิ้งในพื้นที่
- 4) ศึกษาดูงานของแกนนำในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่ประสบ
ความสำเร็จในการจัดการขยะ
- 5) ขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
การจัดการขยะ และทุกภาคส่วนในพื้นที่ ต้องร่วมมือในการจัดการขยะใน
ชุมชนและขยะข้ามแดน

- 6) ประชุม อบรบ เจ้าของสถานประกอบการ หอพัก โรงงาน คู่อ้อมรถ ในการจัดการขยะของตนเอง และการสร้างเหตุรำคาญ
- 7) ตั้งธนาคารขยะในหมู่บ้าน โดยมีคณะกรรมการในการจัดการขยะในพื้นที่ พร้อมสร้างมูลค่าให้ขยะ เช่น ขยะแลกไข่ ทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงไส้เดือน แยกขยะขาย
- 8) เทศบาลร่วมกับประชาชน ในการบูรณาการในการจัดการขยะอย่างครบวงจร เช่น จัดตั้งโรงงานคัดแยกขยะของตนเอง มีรถจัดเก็บขยะ คัดแยกขยะ ก่อนนำไปทิ้งฝังกลบ จัดหาเครื่องย่อยขยะไบโอดีกรี กังไผ่ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
- 9) เปิดเวทีให้กับภาคประชาสังคม ให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่บ้าน สร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน ในชมรมผู้สูงอายุ และเยาวชน
- 10) เทศบาลแต่งตั้งคณะทำงานในการติดตามผล การดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชน

การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

- 1) จัดตั้งศูนย์การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างบูรณาการในระดับอำเภอสารภี (นาร่อง)
- 2) แต่ละเทศบาลมีการดำเนินการตั้งศูนย์คัดแยกขยะของตนเอง เพื่อนำขยะมาใช้ประโยชน์ซ้ำ และขายเป็นรายได้ของเทศบาล ก็จะลดขยะข้ามแดนได้
- 3) การบูรณาการของเครือข่ายเทศบาลได้ แต่ละเทศบาลจะต้องมีรูปแบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ของตนเองที่มีประสิทธิภาพ แล้วจึงร่วมกันแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกัน ให้ดูส่วนขาดที่แต่ละเทศบาลจะช่วยกันเติมให้เกิดการจัดการขยะข้ามแดน จะเป็นการบูรณาการและแก้ปัญหามลพิษข้ามแดนที่แท้จริง

3) พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหามลพิษข้ามแดน ทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น

การดำเนินงานเป็นการ พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหามลพิษข้ามแดน ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เป็นกลไกใน

ชุมชน จากการประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนร่วมกัน ซึ่งการขับเคลื่อนได้ดำเนินการ ได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และสัมผัสรับรู้กับปัญหาโดยตรง ซึ่งกลุ่มแกนนำประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้านชมรม อสม.ในหมู่บ้าน และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลหนองผึ่งทั้ง 2 เขตเลือกตั้ง การเข้ามาดำเนินงานหนุนช่วยเหลือในชุมชน จึงยึดใช้โครงสร้างการบริหารจัดการของแต่ละหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม มีการแบ่งงาน แบ่งฝ่ายรับผิดชอบที่ชัดเจน ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการในการพัฒนาตามที่ชุมชนมีความต้องการ ในการจัดการปัญหาขยะได้มีการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ในการแก้ปัญหา โดยเน้นการเข้ามาพนักกำลังช่วยเหลือซึ่งกันและกันลำพังผู้นำชุมชนหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถจะแก้ปัญหาขยะในพื้นที่ได้ การทำงานจะกระทำในลักษณะเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติ และเป็นกันเอง ระดมวิธีที่หลากหลาย ทั้ง “พระเดช” และ “พระคุณ” (พ่อหลวงศรีทน เสนดี) ในบางหมู่บ้าน เช่น หมู่ที่ 5 บ้านป่าแคเียง มีกลุ่มบุคคลที่มีใจอยากจะทำปัญหาขยะ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน จึงมีการขับเคลื่อนกันหมู่บ้าน โดยเฉพาะกลุ่มชมรมผู้สูงอายุบ้านป่าแคเียง เป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาขยะในหมู่บ้าน โดยมีการคัดแยกขยะที่จริงจัง ขยะในครัวเรือนเป็นศูนย์ เช่น บ้านของลุงเวียด โปสธทอง ได้ทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการขยะอย่างครบวงจร ลุงเวียด ได้ฝากความคิดกับทุกคนที่เข้าเยี่ยมชมบ้านของคุณลุงว่า

“ขยะ ถ้าเรารู้และเข้าใจชนิดของขยะในครัวเรือน เราก็จะสามารถจัดการกับมันได้ เช่น เศษผักเราก็นำไปเลี้ยงไส้เดือนดิน ทางปลา เศษกระดูก ล้างให้สะอาด ก็นำไปหมัก เศษผลไม้ก็นำไปหมัก ได้น้ำชีวภาพ กระจาด หลักร พลาสติก บางอย่างนำกลับมาใช้ ไม่ใช่ทิ้งขายได้ จะเห็นได้ว่า ขยะในครัวเรือนเราไม่เหลืออะไรเลย ตรงกันข้าม เรากลับได้ประโยชน์มากมายจากขยะ ขอให้เราแบ่งเวลาช่วงหนึ่งในชีวิตประจำวัน จัดการขยะมัน ฝากไว้ให้คิด”

นอกจากนี้ทางเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ได้ร่วมกับผู้นำชุมชน ประกอบด้วยการนำ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล ได้ออกสำรวจเส้นทางขยะในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง จุดที่มีการทิ้งขยะข้ามแดนเยอะๆ ที่เป็นปัญหา เทศบาลตำบลหนองผึ่ง ได้ร่วมกับผู้นำชุมชน ในการจัดการขยะร่วมกัน โดยจัดเก็บขยะ ประเภทที่เป็นเศษปูน

เศษไม้ ก็ฝังกลบ สำหรับ ใบไม้ กิ่งไม้ ก็ใช้เครื่องย่อยใบไม้ กิ่งไม้ ให้ย่อยสลาย พร้อมติดป้ายรณรงค์ในการงดทิ้งขยะตามจุดต่างๆ ในพื้นที่ จากการออกพื้นที่ติดตาม การดำเนินงาน ทำให้เห็นว่า ขยะในจุดต่างๆส่วนมากได้หมดไป จะมีบางจุดเท่านั้น ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และผู้นำชุมชน จึงร่วม กันรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชน ในตำบลหนองผึ้ง ออกมาจัดสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดขยะจากภายนอกชุมชน มาทิ้งในชุมชน โดยการร่วมกันตัดหญ้าข้างถนนทุกสายในหมู่บ้าน ตัดแต่งกิ่งไม้ ให้โล่งสว่าง ติดป้ายขอความร่วมมือจากประชาชน ในการงดการสร้างเหตุรำคาญ ในชุมชน หมู่บ้าน การดำเนินกิจกรรมต่างๆดังกล่าว สามารถช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีความพึงพอใจ เกิดความช่วยเหลือกัน บางหมู่บ้าน กำหนดให้เป็นกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยกำหนดให้มีการรณรงค์ในวันสำคัญ เช่น บ้านหนองผึ้งเหนือ ซึ่งเป็นหมู่บ้านในการดูแลของกำนันตำบลหนองผึ้ง จะเห็นจากคำพูดของกำนันตำบลหนองผึ้ง ว่า “ผมจะให้กิจกรรมนี้ให้มันเกิดขึ้นในหมู่บ้านผมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในวันสำคัญ เช่น วันแม่ วันพ่อ แห่งชาติ ก็จะมาร่วมกันพัฒนา ซึ่งเมื่อก่อนในหมู่บ้านเราเคยมีกิจกรรมอย่างนี้ แต่หลังจากมาเราห่างเหินกันไป ความเกรงอก เกรงใจ ลดลง ต่างคนต่างอยู่ ถึงเวลาที่หมู่ บ้านเราจะฟื้นฟูกันใหม่ ” กิจกรรมที่ทุกภาคส่วนได้สนับสนุนภาคีระดับตำบลในแต่ละหมู่บ้านพื้นที่ทั้ง 8 หมู่บ้านตำบลหนองผึ้ง การดำเนินการร่วมกันตามกิจกรรมที่ดำเนินการแก้ไขปัญหา ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน

นอกจากการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ในการจัดการขยะในชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้งแล้ว ภาคประชาสังคมยังเสนอการบังคับใช้ในมิติทางกฎหมายของเทศบาลอย่างเคร่งครัด ซึ่งระยะเวลาที่ผ่านมาทางเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ได้ใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข 2535 โดยออกเทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2551 และเรื่อง การควบคุมควันไฟและฝุ่นละอองจากการเผา พ.ศ. 2552 และสามารถบังคับใช้ในกรณีขยะข้ามแดนได้เป็นอย่างดี แต่มีปัญหาดังตรงที่ขาดการร่วมมือจากภาคประชาชน ที่ไม่แจ้งกรณีที่เกิดขึ้นผู้กระทำความผิดทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งได้คืนข้อมูล ดังกล่าวให้กับภาคประชาสังคม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปฏิบัติตามกฎหมายท้องถิ่นอย่างเคร่งครัดด้วย

จากการดำเนินการขับเคลื่อนภาคประชาสังคมสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะ
ข้ามแดนในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พบว่า การ
พัฒนาโครงสร้างภาคประชาสังคม ไม่สามารถกำหนดโครงสร้างได้ในระยะสั้นที่ผู้วิจัย
ได้ศึกษาวิจัย แต่สามารถกำหนดได้ถ้ามีการพัฒนาศักยภาพของประชาชน และชุมชนที่
ต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จนเกิด คณะทำงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดนในชุมชน
และคณะทำงาน มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดนในชุมชน
ที่สอดคล้องและเหมาะสม กับสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดน โดยการวางแผนงาน /
โครงการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่ง ภาคประชาสังคมตำบลหนองผึ้ง ได้กำหนดการ
แก้ไขขยะข้ามแดน ไว้ 4 หมวดงาน คือ

- 1) การเฝ้าระวัง และแก้ปัญหาขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน
- 2) การวางระบบการจัดการขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน
- 3) การบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นในการจัดการขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน
- 4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน

แต่ละหมวดงานได้มีแผนงาน/โครงการ รองรับในการทำกิจกรรมร่วมกันใน
การแก้ไขปัญหาของชุมชน และมีผู้รับผิดชอบหลัก ในการทำกิจกรรมตามแผนงาน /
โครงการและมีการใช้ทุนทางสังคมและระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กลุ่ม / องค์การ
ชาวบ้าน ที่ปรึกษาคณะทำงานบทเรียนการทำงาน การระดมทุนในชุมชน ฯลฯ

4) กำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ และการกำหนดนโยบาย สาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน

การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ และการกำหนดนโยบาย
สาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลสถานการณ์ปัญหา
สาเหตุปัญหา ทางเลือก ทางออกในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จากการจัดเวทีใน
ระดับหมู่บ้าน และระดับภาคีความร่วมมือ มาประกอบเวทีการยกร่างแผนแม่บทของ
ชุมชนและภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน โดยใช้เทคนิคกระบวนการ
SWOT analysis ในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และวางกรอบแผนงานยุทธศาสตร์
ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว เมื่อได้ ข้อมูลจาก
กระบวนการแล้ว ผู้วิจัยได้ยกร่างแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน แล้วคืนร่าง

แผนแม่บทให้แก่นำชุมชน และแกนนำของเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือได้อ่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เชิญแกนนำชุมชน ที่ได้รับร่างแผนแม่บทไปอ่าน มาประชุมร่วมกันเพื่อวิพากษ์ วิวิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะ หรือเพิ่มเติมร่างแผนแม่บทนั้นจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแผนแม่บทในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งในระดับชุมชนและเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือ และร่วมการลงนามข้อสัญญาร่วมของชุมชนและเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน ต่อไป

แผนแม่บทการจัดการขยะข้ามแดน เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

1. สถานการณ์ ปัญหาขยะในพื้นที่เชื่อมต่อ

ขยะมูลฝอย ในปัจจุบันคาดว่าทั่วทุกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นภาคีความร่วมมือ ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เทศบาลตำบลยางเนิ้ง เทศบาลตำบลหนองหอย เทศบาลตำบลท่าวังตาล เทศบาลตำบลไชยสถาน เทศบาลตำบลหนองแฝก และเทศบาลตำบลดอนแก้ว จะมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ วันละ 50 ตันหรือ เดือนละ 1,550 ตัน และ ปีละ 18,600 ตัน (ประมาณการจากการเก็บ ข้อมูลปริมาณขยะ 2555) ขยะมูลฝอยแต่ละเทศบาลได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการประมาณ 21.5 ตันต่อวัน หรือ ร้อยละ 43 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด ในรูปของการคัดแยกขยะจากครัวเรือน การนำกลับไปใช้ใหม่ และการนำไปเผากลบโดยการจ้างเอกชน การใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย ในปี 2555 คาดว่าจะมีขยะมูลฝอยนำ กลับมาใช้ประโยชน์ประมาณ 11.5 ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด โดยร้อยละ 90 เป็นเศษแก้ว กระดาษ เหล็ก อลูมิเนียม ร้อยละ 7 เป็นการนำขยะอินทรีย์ และร้อยละ 3 เป็นการนำขยะมูลฝอยมาผลิตพลังงานไฟฟ้าและเชื้อเพลิงทดแทน (กรมควบคุมมลพิษ, 2552, ธันวาคม)

จากสถานการณ์ ปัญหา การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของเทศบาลตำบลใด ต่างก็มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่แตกต่างกัน คือ ถ้าชุมชนใดมีการบริหารที่ดี มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถหรือระดับการศึกษาที่สูงจะทำให้ชุมชนนั้นมีการบริหารจัดการขยะได้ดี เช่น มีการเก็บค่าธรรมเนียมเก็บขยะ มีการคัดแยกเพื่อ เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนทำ ให้ชุมชนนั้นมีปริมาณขยะลดลงและทำ ให้สภาพแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น ถ้าชุมชนใดขาดการบริหารงานที่ดี มีผู้นำที่ไม่มีความรู้หรือการศึกษาระดับต่ำ จะทำให้ชุมชนนั้นมีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นและทำ ให้มีสภาพแวดล้อมที่

ไม่ดี ทำให้คนในชุมชนไม่มีการพัฒนา ดังนั้น ถ้าทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนและมีการให้ความรู้ด้านการจัดการขยะที่ถูกต้องวิธีให้แก่ประชาชน ก็จะทำให้ประชาชนในชุมชนนำไปปฏิบัติได้ถูกต้อง ปริมาณขยะก็จะลดลง ทำให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บท

2.1 ความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ นโยบายแผนระดับจังหวัด ระดับประเทศ

แผนแม่บทฯ ฉบับนี้เชื่อมโยงนโยบายและกลไกดังกล่าวข้างต้นด้วยการอ้างอิงถึง และปรับให้มีการเชื่อมโยงกับสาระที่ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม โดยให้มีความสอดคล้องระหว่างนโยบายและกลไก เดิมที่มีอยู่กับแผนแม่บทฯ ด้วยหวังว่าแผนแม่บทฯ จะมีส่วนส่งเสริมให้การดำเนินงานของนโยบายดังกล่าวข้างต้นสมบูรณ์ขึ้นอีกทางหนึ่ง

2.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บท

1. จัดตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยคณะทำงานด้านการจัดทำแผนแม่บทแก้ไข ปัญหาขยะข้ามแดน โดยมีการกิจสำคัญเพื่อสนับสนุนยกร่างแผนแม่บทฯ และนำเสนอเทศบาลตำบลเครือข่าย ภาคีความร่วมมือ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. นำกรอบของร่างแผนแม่บทฯ ที่ได้จากคณะทำงานตามข้อ (1) ออกชี้แจงและรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก แกนนำภาคประชาชน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกลไกการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ รวมถึงกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละพื้นที่เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงแผนแม่บทฯ ให้มีความสมบูรณ์ต่อไป

3. คณะทำงานได้ปรับปรุงร่างแผนแม่บทฯ อีกครั้ง ภายหลังจากการออกรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากภาคประชาชนและภาคส่วนอื่นๆของสังคม

4. คณะผู้วิจัย และคณะทำงาน นำร่างแผนแม่บทฯ ในข้อ (3) ออกหารือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอีกครั้ง โดยการนำร่างแผนแม่บทฯ ไปอ่านรายละเอียดก่อนเพื่อขอความเห็นเพิ่มเติม พร้อมปรับปรุงแก้ไข

5. นำเสนอแผนแม่บทฯ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อ (4) ต่อที่ประชุมเวทีการทำแผนแม่บทการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ของผู้แทนชุมชน ผู้นำชุมชน และ

ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเห็นชอบและอนุมัติให้มีการดำเนินงานในขั้นต่อไป

2.3 หลักการจัดทำแผนแม่บท

หลักการที่ใช้ในการดำเนินการของแผนแม่บท ประกอบด้วย

1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในภาคีความร่วมมือ ไทยมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน อย่างแตกต่าง และตามขีดความสามารถ (Common but differentiated responsibility and capacity) ในการดำเนินงานตามหลักการของ การบูรณาการเชิงพื้นที่
2. ส่งเสริมการ แก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน เกิด พัฒนาอย่างยั่งยืนและวิถีชีวิตพอเพียง
3. หลักการนำโดยภาคองค์กรปกครองส่วน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
4. ใช้กรอบเวลา (Phase) เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงาน โดยแบ่งกรอบระยะเวลาดำเนินงานออกเป็น 3 ช่วงเวลา และจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินการเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน
5. นำเสนอโครงการตัวอย่างแต่ละด้าน เพื่อนำร่องเชิงบูรณาการเชิงพื้นที่ และเกิดกิจกรรมและนโยบาย เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานจริงอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม จากปัญหาขยะในพื้นที่

1. การวิเคราะห์จุดแข็งของการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ (Strength Analysis)

1.1. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ซึ่งนักพัฒนา/นักวิชาการ/นักสาธารณสุข ใช้วิธีการเสวนา และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่า เกิดความตระหนักรู้ และทำให้อำนาจชุมชนในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ คนที่ด้อยโอกาส ยากจน มีความคิดริเริ่ม มี

ความสามารถ และควรมีการสำรวจวิเคราะห์ปัญหา วางแผนแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง
เช่น

- มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- ใช้ภูมิปัญญามาจัดการขยะเช่นใช้ไส้เดือนแดงช่วยย่อยขยะอินทรีย์
- เกิดธนาคารขยะชุมชน
- ใช้ถุงผ้าหรือภาชนะธรรมชาติ
- ทำปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์ จากขยะ
- มีจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาขยะ

1.2. หน่วยงาน

คนนอก(นักพัฒนา นักวิชาการและนักสาธารณสุข) มีฐานะเป็นผู้เข้าร่วมประชุม
เป็นผู้คอยแนะนำกระตุ้นให้การประชุมเป็นไปอย่างราบรื่น เช่น

- อบรมให้ความรู้ และศึกษาดูงาน
- สนับสนุนการลดปัญหาขยะ
- มีเทศบัญญัติรองรับ/มีข้อบังคับ
- ผู้บริหารท้องถิ่นให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหขยะ
- ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการคัดแยกขยะ
- มีการรณรงค์ (ทำสงครามทางอากาศ ทางภาคพื้นดิน) ทั้งวิทยุ เสียงตามสาย

การประชุม การเดินเคาะประตู ฯลฯ

2. การวิเคราะห์จุดอ่อน นของการจัดการปัญหาขยะในพื้นที่ (Weakness Analysis)

- เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กที่มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดการขยะต่ำ
- ไม่ได้สำรวจประชากรในพื้นที่ให้เป็นปัจจุบัน มีการเคลื่อนย้ายเข้าออกเป็นประจำ เพราะมีบ้านเช่า หอพัก ที่พักคนงานก่อสร้าง
- คนงานก่อสร้างเป็นคนต่างชาติไม่มีวิธีการกำจัดขยะที่ถูกต้อง
- เป็นพื้นที่เขตติดต่อก
- ขาดจุดที่พัก ขยะ และผู้รับผิดชอบ เฝ้าระวังปัญหาขยะข้ามแดนโดยตรง
- มีการประชาสัมพันธ์ รณรงค์ น้อยมาก

- ขาดงบประมาณและบุคลากร ดำเนินงานด้านขยะ
- คนเก็บขยะ (ชาเล้ง) คั้น รื้อ ขยะแล้ว ไม่มัด ไม่เก็บไว้ดังเดิม
- ขาดจิตสำนึกในการจัดการ ขยะ
- ขาดจุดเชื่อมต่อระหว่างตำบล

บทสรุป :

- 1) การขาดแคลนแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
- 2) ขาดแคลน แหล่งหรือจุดนัดพบ หรือ ธนาคารขยะ (ที่คัดแยก/รับซื้อ ของตนเอง)
- 3) ขาดจิตสำนึก ที่เกื้อหนุนต่อการจัดเก็บ การกำจัดขยะ
- 4) ขาดตราสัญลักษณ์ ถุงเก็บขยะ ของตนเองที่ชัดเจน (เหมือนกัน)
- 5) มีปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 6) มีข้อจำกัดด้านผังเมือง มีอาณาเขตติดต่อกัน
- 7) ประชากรมีความหลากหลาย คนเมือง คนต่างชาติ
- 8) งบประมาณ น้อย (หรือไม่)

3. การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities-Analysis)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการตัดสินใจเลือกใช้การบริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวม ประกอบกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีด้านศักยภาพและความพร้อมอยู่พอสมควรในที่จะดำเนินการ เพราะว่า

- ใกล้ชิดกับแหล่งเรียนรู้จากการเก็บขยะชุมชน
- ชุมชนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ อบรมสัมมนา เชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างจิตสำนึก
- ได้รับความรู้จากสื่อต่างๆ เทคโนโลยี เช่นเครื่องมือไบโม่
- นวัตกรรมดี ๆ จากการศึกษาดูงาน
- การนำเทศบัญญัติมาใช้อย่างจริงจัง
- ส่งเสริมสนับสนุนกฎหมาย เทศบัญญัติให้ประชาชนเข้าใจ
- ทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ ภาครัฐเครือข่าย วัด บ้าน โรงเรียน
- ทำอย่างจริงจัง หาวิธีการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์

บทสรุป :

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหาเงินลงทุนจากแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ย หรือไม่เสียดอกเบี้ยได้ ซึ่งองค์กรสามารถจัดการบริการจัดการขยะได้ในราคาถูก

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ และบุคลากรด้านการบริการจัดเก็บและขนส่งขยะแล้วเป็นส่วนใหญ่

4. การวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats Analysis)

การจัดการขยะเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่ขึ้น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ชนิดและประเภทใหม่ๆ ที่ใช้บรรจุสินค้า เป็นปัจจัยกระตุ้นให้การจัดการ ขยะเป็นปัญหามากขึ้น

การจัดการปัญหาที่ผ่านมามุ่งเน้นที่การจัดการด้านอุปทานเป็นหลัก คือ การจัดสร้างระบบสาธารณูปโภครองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ ระบบฝังกลบ ระบบหมักทำปุ๋ย ระบบเตาเผา เป็นต้น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังไม่อาจสรุปได้ว่าประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการโดยรวมมากนักน้อยเพียงไร ปัญหาได้ลดลงไปหรือไม่

ปัญหาระดับรัฐบาล

- ไม่มีนโยบายในเรื่องการจัดการขยะโดยตรง
- กฎหมายบังคับใช้ไม่เคร่งครัด ไม่เด็ดขาด (กฎหมายหน้า ปะจุมุก)
- ไม่มีการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณให้แก่ทุกภาคส่วน

ปัญหาระดับท้องถิ่น

- ขาดบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง
- ขาดเงินงบประมาณสนับสนุน
- ไม่มีพื้นที่ในการกำจัดขยะ

ปัญหาระดับชุมชน

- ขาดองค์ความรู้ในเรื่อง ขยะว่ามีประโยชน์ และโทษอย่างไร
- ชุมชนขาดจิตสำนึก
- ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ

บทสรุป :

ข้อเสีย(ภาคเอกชน)

1. การลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ในการจัดการขยะมีจำนวนสูงมาก
2. รัฐไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมอัตราค่าบริการได้
3. การลงทุน การบริหารจัดการ และการดำเนินงาน ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์มากกว่าการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
4. อาจเกิดการผูกขาดการให้บริการ เนื่องจากค่าลงทุนที่สูงจะทำให้เอกชน ที่สามารถดำเนินธุรกิจนี้มีน้อยราย
5. รัฐยังไม่มีระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการ หรือระบบควบคุม ตรวจสอบและประเมินผลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการให้บริการระบบกำจัดขยะโดยภาคเอกชน

ข้อเสีย(ภาครัฐ)

1. ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ที่มีศักยภาพในการใช้งานด้านการจัดเก็บขยะและขนถ่าย ขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการกำจัดขยะ
2. ขาดบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร
3. ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการจ่ายค่าธรรมเนียมขยะ
4. ไม่มีระบบการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบ การจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะ ทำให้การจัดเก็บไม่ทั่วถึง
5. การบริหารงานค่อนข้าง ช้า ขาดความคล่องตัว เนื่องจากมีระบบงานที่ซ้ำซ้อน

กรณีที่ยังคงการปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมทุนกับภาคเอกชน รูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพคือ การให้สัมปทานหรือให้สิทธิประโยชน์ในการจัดเก็บขยะซึ่งทำให้องค์กรลดภาระในการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะ ทั้งยังได้รับรายได้หรือผลประโยชน์ตอบแทนจากการดำเนินงานตามที่เรียกเก็บจากภาคเอกชน

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการบริหารจัดการขยะแบบศูนย์รวมร่วมกับองค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลใดก็ตาม ที่สำคัญต้องเร่งดำเนินการ คือ การลดปริมาณขยะที่ต้นทาง

2.5 พันธกรณีระหว่างภาคี และแรงกดดันจากภายนอก

1. ยึดหลักการป้องกันไว้ก่อน (Precautionary Principle) และหลักการแก้ปัญหาที่ตรงจุด (Subsidiarity principle) ซึ่งหมายถึง การไม่รอเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด แต่คำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางที่เลวร้ายที่สุด (Worst case) เพื่อจะได้ทำ การเตรียมพร้อมในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จะต้องมุ่งให้ตรงจุดด้วย

2. จัดหางบประมาณเพิ่มเติมทั้งจากแหล่งทุนในและต่างประเทศ เพื่อแก้ปัญหาที่มีสาเหตุหลัก จากการเกิดวิกฤตขยะข้ามแดน โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อการแก้ไขปัญหาขยะระดับท้องถิ่น ระยะ 5 ปี เพื่อขอทุนจากแหล่งทุนในต่างประเทศ แหล่งเงินกองทุนเพื่อการปรับตัวที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถหาได้ ขององค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และสถานทูตต่างๆ เป็นต้น

2.2 แหล่งทุนในประเทศไทย เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม หรือ กองทุนของ กรมส่งเสริมปกครองท้องถิ่น ในการจัดการปัญหาขยะ ทั้งนี้ต้องมีการพิจารณา ภาษีระบียบเดิมก่อน มาใช้เพื่อการส่งเสริมการปรับตัวภายในประเทศ

3. จัดทำความร่วมมือทางเทคนิควิชาการ กับมหาวิทยาลัยในพื้นที่ ที่มี ประสิทธิภาพ ในเรื่องการจัดการขยะแบบสหวิทยาการ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ด้านก๊าซจากการหมักขยะ , มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้านการบริหารจัดการขยะ เชิงพาณิชย์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ด้านการเลี้ยงสัตว์เดือดิน ในการย่อยสลายขยะ เป็นต้น

4. จัดตั้งคณะทำงานในการศึกษา และขยายแนว คิดการจัดการขยะรวมศูนย์ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความเหมาะสม เช่น การรวมศูนย์การจัดการขยะ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับอำเภอสารภี โดยจัดหาเงินทุนจากการใช้ หลักการ Beneficiary Pay Principle, Pre-ventive Measure, Polluter Pay Principle หรือ สนับสนุน ต่อยอด และขยายผลการดำเนินงานที่มีอยู่แล้วให้กว้างขวางออกไป

3. สาระสำคัญของแผนแม่บท

3.1 วิสัยทัศน์ “เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ มี กรอบและแนวทางการดำเนินการจัดการขยะข้ามแดน เพื่อ การรับมือกับผลกระทบ

เพิ่มเติมจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ทางสังคมและเศรษฐกิจ และสามารถปรับใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการขยะข้ามแดนอย่างยั่งยืน”

3.2 พันธกิจ

- 1) ศึกษาปัญหาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) ศึกษาทัศนะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวม
- 3) บริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) บริหารจัดการระบบกำจัดขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อวางกรอบและแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนอย่างยั่งยืน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ ให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและเศรษฐกิจ และการรองรับการปรับตัวต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์เฉพาะของแผนแม่บทฯ

1. เพื่อขึ้นำการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทของสังคมท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างเสริม สนับสนุน และเชื่อมโยงนโยบายและแผนงานของรัฐและบทบาทของภาคท้องถิ่น ไปสู่การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนอย่างยั่งยืน
3. เพื่อกำหนดกรอบ เป้าหมาย ทิศทาง และกลไกในการดำเนินงานที่บูรณาการเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมกับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.4 เป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ มีความจำเป็นและมีข้อดีหลายประการ ทั้งนี้ เป็นเพราะเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ต้องได้ความร่วมมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จากเทศบาลภาคีความร่วมมือ เช่น การปรับพฤติกรรมลดการผลิตขยะใน

ครัวเรือน การคัดแยกขยะ และการจัดการขยะของแต่ละเทศบาลที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

3.5 ผลสัมฤทธิ์

- 1) เทศบาลตำบลหนองผึ้งสามารถจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ภายในตำบลหนองผึ้งอย่างบูรณาการ
- 2) เทศบาลตำบลหนองผึ้ง มีการวางระบบการจัดการขยะข้ามแดน ที่สามารถรองรับการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ ในตำบลหนองผึ้ง
- 3) เทศบาลตำบลหนองผึ้ง มีขีดความสามารถในการยกระดับ เป็นท้องถิ่นที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการขยะข้ามแดน

3.6 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

- 1) กรอบแนวทางการดำเนินงาน แผนปฏิบัติงาน ด้านการจัดการขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ
- 2) การก่อขยะข้ามแดนของจุดเชื่อมต่อ ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลง จากการสามารถจัดการขยะของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.7 กรอบยุทธศาสตร์รองรับการแก้ไขปัญหาขยะ

กรอบยุทธศาสตร์รองรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ได้กำหนด ไว้ 3 ช่วงระยะเวลาไว้ดังนี้

- กรอบแนวทางการดำเนินงานระยะเร่งด่วน (1 – 3 ปี)

- 1) ศึกษาดูงาน พื้นที่ประสบความสำเร็จ
- 2) ศึกษาที่มาของขยะ มาจากไหน ของใคร เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่ถูกต้อง
- 3) ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน เรื่องการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- 4) สำรวจจำนวนประชากร กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนนอกชุมชน(ประชากรแฝง)
- 5) ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน
- 6) รณรงค์ประชาสัมพันธ์ การจัดการขยะในชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 7) จัดทำ/สร้างศูนย์/ธนาคารขยะ เพื่อจัดการขยะในตำบล จำนวน 1 ศูนย์นำร่อง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในตำบลหนองผึ้ง

8) สนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มประชาชน กลุ่มต่าง ๆ ในการจัดคัดแยกขยะ

9) ให้มีการปักป้ายเขตที่ทิ้งขยะแต่ละพื้นที่เทศบาล

- กรอบแนวทางการดำเนินงานระยะกลาง (4 - 5 ปี)

1) สนับสนุนงบประมาณให้เป็นชุมชนดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหาขยะ

2) ให้มีจุดรับซื้อขยะ คัดแยกขยะ ภายในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3) พัฒนาโครงการ กิจกรรม รองรับ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุน ภายใน และภายนอกประเทศ

- กรอบแนวทางการดำเนินงานระยะยาว (5 ปี ขึ้นไป)

1) จัดสถานที่ เพื่อ ดำเนินการจัดการขยะแบบรวมศูนย์ ในระดับเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ระดับเทศบาลภาคีความร่วมมือ เช่น นำเทคโนโลยีมา ใช้คัดแยกขยะ ทำเตาเผาขยะ การแปรรูปขยะ กลั่นพลาสติกเป็นน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น

2) ให้รัฐบาลสนับสนุนนโยบายเกี่ยวกับการแปรรูปขยะเป็นพลังงานทดแทน

3) การมีและบังคับใช้เทศบัญญัติที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด อย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การแปลงแผนแม่บทรองรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ไปสู่การปฏิบัติ

4.1. การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

แผนแม่บทรองรับปัญหาขยะข้ามแดน ได้วางกรอบยุทธศาสตร์ และแนวทางการดำเนินงานไว้แล้ว แต่ทั้งนี้ การปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน และงบประมาณควรให้ความสำคัญแก่โครงการในภาพรวมดังต่อไปนี้

1) เป็นโครงการที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้

2) เป็นโครงการที่บูรณาการกับการปฏิบัติงานของหลายๆหน่วยงานเข้าด้วยกัน ที่เข้ามาดำเนินงานในหมู่บ้าน

4.2. กระบวนการแปลงแผนแม่บท

1) ประกาศให้ “ปัญหาขยะและผลกระทบจากขยะ” เป็นวาระตำบล และ

อำเภอ และให้แผนแม่บทรองรับปัญหาขยะข้ามแดน เป็นแผนที่ได้รับความสำคัญด้านงบประมาณในลำดับแรก

- 2) ใช้กลไกผู้ประสานงานด้านการจัดการขยะข้ามแดน ในการประสานงานระหว่างเทศบาลภาคีความร่วมมือ เพื่อการจัดทำแผนงาน แผนการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ตามบริบทและพันธกิจที่เกี่ยวข้องของแต่ละเทศบาล
- 3) เมื่อสิ้นสุดเวลา 5 ปี ของแผนแม่บทรองรับ ต้องมีการติดตามและประเมินผล โดยมีคณะทำงานร่วมกันระหว่างเทศบาล ในภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน

4.3. การปรับปรุงแผน การติดตาม และประเมินผล

การบริหารแผนแม่บทฯ ต้องมีการจัดการฐานข้อมูลและสารสนเทศหรือองค์ความรู้ (Data and information systems) โดยจัดให้มีอนุกรรมการเฉพาะและจัดวางกลไกและดำเนินงานติดตามประเมินผล ทั้งนี้ต้องปรับปรุงระบบ, งบประมาณ เพื่อรองรับการดำเนินงานอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวทางทางการเงินที่น่าเสนอไว้ การติดตามประเมินผล เพื่อส่งเสริมรวมถึงการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ โดยจัดให้มีคณะอนุกรรมการอิสระติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานรายปี และรายงานต่อผู้บริหารเทศบาลภาคีความร่วมมือ ทั้งนี้การควรมีประเด็นการติดตามประเมินผลดังนี้

- 1) ประเมินผลการดำเนินการตามเป้าหมาย ซึ่งแสดงถึงการตอบสนองของผู้บริหารแต่ละเทศบาล โดยเฉพาะเทศบาลตำบลหนองผึ่ง
- 2) ประเมินความพร้อมของแต่ละเทศบาล
- 3) ประเมินความรู้ความเข้าใจของภาคส่วนต่างๆ และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากปัญหามลพิษข้ามแดน
- 4) ประเมินช่องว่างและความต้องการเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด สำหรับการจัดการปัญหามลพิษข้ามแดน เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนในระยะต่อไป

5) การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม

การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหา ชยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ สรุปการประเมินผลการ ดำเนินการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

5.1 การประเมินผลก่อนการดำเนินโครงการ

การดำเนินการ การแก้ไขปัญหาชยะข้ามแดน ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนอง ผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ เป็นการดำเนินงานในลักษณะของการต่างคนต่างทำ โดยเฉพาะเป็นการสนองตอบนโยบายของผู้บริหารเทศบาล การแก้ปัญหายังไม่มีความ ร่วมมือกันภายในชุมชนอย่างจริงจัง จากคำพูดของ นา ยศรีทน เสนดี (ผู้ใหญ่บ้านป่า แดียง หมู่ที่ 5) พูดถึงปัญหานี้ว่า “ปัญหาชยะมีใครเข้ามาช่วยกัน ผมดำเนินการมาโดย ทำงานร่วมกับ ผู้สูงอายุ ในหมู่บ้าน ยอมรับว่าเหนื่อยแต่ นับวันชยะก็จะเพิ่มมากขึ้น จึง ต้องทำต่อ แบบเบาทางเทศบาลด้วย”

อย่างไรก็ตามก่อนการดำเนินโครงการ สถานการณ์ปัญหาโดยทั่วไป การ การ แก้ไขปัญหาชยะข้ามแดน มักเกิดจากแรงกระตุ้นที่ได้ประสบปัญหาใกล้ตัว โดยเฉพาะ ในชุมชนที่มีการทิ้งชยะมาจากข้างนอกชุมชน จนกระทั่งไม่อาจทนนิ่ง ดูตายหรือละเลย ปัญหาไว้ได้ เนื่องจากถ้าไม่มีการจัดการ ก็เสมือนว่าหมู่บ้านนั้นเป็นที่รองรับชยะ จากที่ อื่น ทำให้มีปัญหา สุขภาพและ สิ่งแวดล้อม ปัญหาการ ร้องเรียน เป็นต้น ในขณะที่การ แก้ไขปัญหาดังกล่าวคิดว่าจะต้องมาจากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกชุมชนที่มีหน้าที่ รับผิดชอบ การรวมตัวกันประชุมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหา ชยะในหมู่บ้าน มีน้อย แต่ชุมชนเองก็ยังมีตระหนักสนใจในปัญหา ชยะเป็นอย่างยิ่ง จากการ จัด เวทีชาวบ้านในการพัฒนาชุมชน ในตำบลหนองผึ้ง ทุกครั้ง จะมีประเด็นปัญหา ชยะเป็น ปัญหาในระดับต้นของการแก้ไขในชุมชน

นอกจากนั้นก่อนการดำเนินโครงการ ผู้ริเริ่มในการแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ มักจะ เป็นผู้นำแบบทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก สภาเทศบาล ฯลฯ ซึ่งมักแก้ปัญหา ออกมาในรูปของการประชุมแกนนำหมู่บ้าน กำหนดมาตรการและจัดประชุมชี้แจงให้ ลูกบ้านได้ทราบ ลำดับต่อมาจึงทำโครงการด้วยการประสานกับกลุ่ม /องค์กรภายนอก อื่นๆ การทำงานเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปหรือแลกเปลี่ยน ปัญหาแบบปากต่อปาก แต่ไม่ค่อยนำเสนอในที่ประชุมในหมู่บ้าน จะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหา ในตำบลหนองผึ้ง

ล้วนมีต้นทุนทางสังคมอยู่แล้ว ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยถูกนำเอามาใช้ ผสมคละเคล้ากันไปในชุมชน

5.2 การประเมินผลรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของ ชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น

ผู้วิจัยและแกนนำของชุมชนได้ร่วมกันประเมินผล รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของ ชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น โดยใช้วิธีการสังเกต และสอบถามพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งผลการประเมินผลมีรายละเอียดดังนี้

จากการประเมินผลของ รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของ ชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น แกนนำชุมชนและ ภาคประชาสังคมให้ ความร่วมมือกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ดี เพราะผู้วิจัยได้อยู่ ร่วมกับชุมชนในการทำกิจกรรม ต่างๆ ในชุมชน เช่น การสรุปข้อมูล การจัดเวทีชาวบ้าน ฯลฯ ทำให้เกิดความคุ้นเคย สนิทสนม การแสดงออกภายในกลุ่ม และร่วมกิจกรรมจึงมีให้เห็นทุกขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญที่จะเข้าไปส่งเสริมภาคประชาสังคมในการ แก้ไขปัญหาขยะ ผู้วิจัยและแกนนำชุมชนได้ร่วมกันสรุปผลการดำเนินการ แก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ใน ชุมชนโดยการสังเกต สัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งผลของการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของเทศบาล ภาควิชาความร่วมมือ ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ผู้วิจัยและ ผู้บริหารของเทศบาลได้ร่วมกันศึกษา นโยบายของแต่ละเทศบาล ที่ผู้บริหารได้กำหนดไว้ ทำให้ผู้บริหาร ได้เข้าใจถึงหลักคิดการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะการต้องจ้องใจของ ปัญหา และการแก้ไขปัญหาตรงกับสถานการณ์ปัญหาขยะที่เบี นอยู่ และนโยบายนั้น สามารถแปลงไปสู่การปฏิบัติที่นั้นยาก ง่ายอย่างไร ซึ่งที่ผ่านมาก็จะเป็นการ กำหนด นโยบายที่ไม่ตรงกับข้อมูล และสถานการณ์ปัญหาขยะที่เป็นจริง ทำให้การแก้ไขปัญหา ขยะไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง

2. ประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบล หนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น โดยการนำเอาข้อมูลจากการศึกษาในชุมชนร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัย และแกนนำชาวบ้านให้เกิดความชัดเจนใน ผู้บริหารเทศบาล และ กลุ่ม/ องค์กรชาวบ้านถึงการแก้ไขปัญหขยะ

3. พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนโครงสร้างเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะ กลุ่ม และองค์กรชุมชน ที่มีอยู่เป็นทุนทางสังคมในพื้นที่ของเขตเทศบาล ตำบลหนองผึ้ง การพัฒนาโครงสร้างประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาขยะ ขั้นตอนนี้ ชุมชน ท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญน้อย เพราะว่าชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการ ภายในชุมชนอยู่แล้ว คือ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน มีการแบ่งหมวดงานและแบ่ง ความรับผิดชอบของแต่ละงานในชุมชน และมีความเชื่อมโยงของหมวดงาน และ ปัญหาในชุมชน สำหรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน อาจจะตั้งทีมงานเฉพาะ กิจที่รับผิดชอบร่วมกันแบ่งงานรับผิดชอบในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะ

4. การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการลงนามข้อสัญญา ร่วมในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ขั้นตอนกำหนดแผน แม่บท เป็นขั้นตอนที่มีการระดมพลังสมองของ ผู้บริหารเทศบาล แกนนำชุมชนและ ประชาชนในการแก้ปัญหาขยะ เป็นการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่ เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหาขยะ ข้อจำกัดความต้องการ และศักยภาพของ แต่ละท้องถิ่น และหาแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหา ขยะใน เชิงสร้างสรรค์ แผนแม่บท จึงเกิดมาจากบุคคลที่หลากหลายในชุมชน ท้องถิ่น ที่เข้า มาร่วมระดมพลังสมอง ซึ่งไม่ใช่คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น บทบาทของ แกนนำชุมชนจึงจะต้องสรรหาคำพูดหรือแกนนำกลุ่ม /องค์กรชาวบ้าน และประชาชน ทั่วไปเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นอย่างมีพลัง โดยยึดและเน้นหลักการการมีส่วนร่วม อย่างเป็นประชาธิปไตย ด้วยพลังสมองนี้จะสามารถช่วยให้ชุมชน ท้องถิ่น แก้ไข ปัญหาขยะข้ามแดน โดยมีหลักการพื้นฐานในการระดมพลังสมองของชุมชนดังนี้

1) เชื่อมมั่นในศักยภาพขององค์กรชาวบ้านในการแก้ไขปัญหา ขยะ เพราะหลาย สิ่งหลายอย่างที่บ้านเรารู้มันเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยไม่รู้ และหลายสิ่งหลายอย่างนั้นมักจะ เกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่อการเข้าใจปัญหาขยะในชุมชน

2) ให้ความสำคัญกับความรู้ที่มาจากประสบการณ์จริงและสถานการณ์จริงใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งชุมชนจะมีวิธีคิด ระบบการจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์แยกแยะของ ชุมชนเอง และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความจริงในชีวิตและชุมชน

3) ระดมพลังการแก้ไขปัญหา ชะงักข้ามแดนในชุมชน ปัญหาชะงักเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ยากที่จะแก้ปัญหาด้วยฝีมือของคนเพียงคนเดียวหรือคนไม่กี่คน วิธีเดียวที่สามารถทำให้เกิดการแก้ปัญหาได้คือ การระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในชุมชน ตลอดเชื่อมโยงระหว่างปัญหา ร่วมกันชี้ชัดและพิจารณาทางเลือกที่มีอยู่อย่างวิเคราะห์ตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด

4) ชาวบ้านเป็นผู้กระทำและมีบทบาทหลักในการดำเนินการ เพราะปัญหา ชะงักเป็นของชาวบ้าน และชาวบ้านเป็นเจ้าของชุมชนเอง ดังนั้นชาวบ้านจะต้องคิด ตัดสินใจวางแผน และดำเนินกิจกรรมภายในกรอบของศักยภาพ ข้อจำกัด และความเป็นจริงของพวกเขาเอง

5) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มในชุมชน กลุ่มชาวบ้านที่รวมตัวกัน ทั้งผู้ใหญ่ / เด็กและเยาวชน คนรวย / คนจน เพราะจะทำให้ข้อมูลที่รอบด้านถูกต้องแล้ว จะทำให้ทุกคนได้เรียนรู้ มีความตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา สาเหตุติดอย่างมีพลังร่วมกันทั้งชุมชน

6) แก้ไขปัญหาชะงักในชุมชน ท้องถิ่นที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการลดปัญหา ชะงักโดยวิธีที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการแก้ปัญหาที่ใหคว ามสำคัญการมีส่วนร่วมของประชาชน การทำกิจกรรมที่ส่งผลให้การแก้ปัญหาชะงักข้ามแดนและยั่งยืน

5. การประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาละงักข้ามแดน การประเมินผลเป็น การประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้แกนนำชุมชนและชุมชนมีบทบาทสำคัญที่จะ ร่วมดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จะต้องเกิดขึ้นตลอดช่วงระยะเวลาของการดำเนินทั้งผู้วิจัย และแกนนำชุมชน ดังนั้นกระบวนการประเมินผลจะช่วยให้ชุมชน และผู้วิจัยมีความสามารถ เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ และประเมิน ตลอดจนการ แสวงหาแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาละงักข้ามแดน

5.3 การประเมินภายหลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ

ผู้วิจัยและแกนนำชุมชน ได้ร่วมกันประเมินร่วมกันในการดำเนินการแก้ไขปัญหาละงักข้ามแดน โดยแบ่งช่วงเวลาประเมิน คือ ระยะเวลาจากรูปแบบการจัดการปัญหา ชะงักข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของ ชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่นดำเนินโครงการ สิ้นสุดแล้ว 1 เดือน ซึ่งผู้วิจัยสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

วิธีการประเมินโดยการจัดเวทีพูดคุยถึงผลงานการดำเนินการแก้ไข ปัญหาขยะ ข้ามแดน และซักถามแกนนำชุมชนถึงสิ่งที่ได้รับจากการร่วมกันทำงานด้าน การแก้ไข ปัญหาขยะในชุมชน การพูดคุยครั้งนั้นผู้วิจัยให้แกนนำชุมชนทุกคนแสดงความคิดเห็น และอธิบายว่า เขาได้เรียนรู้อะไรจากการทำงาน ได้รับประโยชน์อย่างไรบ้าง ซึ่งผู้วิจัย สรุปเนื้อหาได้ดังนี้

1. แกนนำชุมชนและชุมชนได้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดน เพราะ ได้ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน

2. ได้รู้ว่าปัญหาขยะข้ามแดนได้ส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชน อย่างไร จากการร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบ และจัดลำดับความสำคัญ

3. แกนนำชุมชนทุกคนได้ร่วมคิดและร่วมตัดสินใจว่า ขยะข้ามแดนเป็นปัญหา ของชุมชนและให้ชุมชนมองเห็นปัญหานี้ด้วยกัน เนื่องจากในชุมชนมี ทั้งผู้ทิ้งขยะภายใน และจากภายนอกชุมชน และผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. แกนนำชุมชนร่วมกันวางแผนและร่วมดำเนินงานแก้ไขปัญห ขยะข้ามแดน จากการร่วมกันชี้วัดป ญหาและความต้องการในการแก้ปัญห ตลอดจนการร่วมกัน วิเคราะห์บทบาทของแกนนำชุมชนที่มีความพร้อมในการทำงาน ด้านการแก้ไขปัญห ขยะในชุมชน โดยแกนนำชุมชนสามารถดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่แกนนำชุมชนได้กล่าวถึงคือ อ การใช้เวลาในการทำ กิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง กลุ่มแกนนำมีหลายคนจึงมีความคิดที่แตกต่างกัน จึงใช้เวลา ในการทำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้แกนนำชุมชนเข้าใจหลักการทำงาน ร่วมกัน ถ้าทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ จะทำให้ ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของนำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืน เป็นการ พัฒนาความสามารถของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ส่วนความคิดเห็นที่หลากหลาย จะ เป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ในการ แก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ทำให้ทุกคนได้มี ส่วนร่วมรับรู้ว่แต่ละคนมีความถนัด ความชำนาญที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถรวมกลุ่ม คนที่คิดเหมือนกัน มาทำงานร่วมกันได้ ซึ่งงานก็จะประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น การระดมพลังความคิดร่วมกัน เมื่อชุมชนรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา รู้ว่าชุมชน ต้องการอะไรบ้างในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น แรงคน อาสาสมัคร กรรมการ ทู นทางสังคมที่มีในชุมชน ฯลฯ หรือต้องการจากรัฐ และภาคเอกชน เช่น ความรู้

เทคนิค การบริการ และงบประมาณ ฯลฯ เมื่อเรารู้ว่าเราต้องการอะไร ชุมชนสามารถหาแหล่งความต้องการมาสนับสนุนการทำงานได้

จากการที่ร่วมกันสรุปบทเรียนของผู้วิจัยและแกนนำชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จะสำเร็จหรือไม่ อยู่ที่จุดเริ่มต้นของกระบวนการทำงานร่วมกัน การทำให้ผู้นำและชุมชนได้เห็นข้อเท็จจริง สถานการณ์ปัญหา ขยะในชุมชน ทราบผลกระทบที่จะมีต่อชุมชนร่วมรับรู้ ตระหนัก และสนใจในปัญหา แสดงถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้รู้ถึงความต้องการและแก้ปัญหาตรงกับความต้องการของชุมชนเป็นการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านอีกด้วย

ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

การศึกษาผลของการดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ เสร็จสิ้นแล้วประมาณ 1 เดือน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ได้เน้นการพิจารณาในระดับชุมชน โดยยึดองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

1. ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ เช่น ศักยภาพความพร้อม และการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น
2. กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ
3. ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคมที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญหาขยะข้ามแดน

1. ปัจจัยนำเข้า (Input)

1.1 สถานการณ์ปัญหา

การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง โดยทั่วไปเกิดจากแรงกระตุ้นที่ได้ประสบปัญหาใกล้ตัว ซึ่งมี ขยะภายใน และภายนอกชุมชน เข้ามาที่มีจำนวนมากขึ้น กระทั่งไม่อาจทนนิ่งดูตายหรือละเลยปัญหาไว้ต่อไปได้ เนื่องจากปัญหาขยะจะส่งผลกระทบต่อ สุขภาพ สิ่งแวดล้อมและปัญหาการเรียนในชุมชน จึงได้หยิบประเด็นนี้ไปรณรงค์ แนะนำให้กับประชาชน

1.2 ผู้ริเริ่มแก้ปัญหาและวิสัยทัศน์

โดยทั่วไปเห็นได้ว่า ผู้ริเริ่มแรกสุดเป็นบุคคลในระดับผู้นำชุมชนและระดับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา ขยะโดยตรง บุคคลฝ่ายหลังนี้แม้จะรับทราบปัญหาขยะ ข้ามแดน จากสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่ความตระหนักรู้ต่อปัญหาเกิดขึ้นเมื่อปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นกับครอบครัวหรือชุมชนของตัวเอง จนทำให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่อาจทนนิ่งดูตายและเข้าร่วมกันแก้ปัญหา การแก้ปัญหาช่วงแรกชุมชน มองว่าควร เป็นบทบาทของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงมาแก้ไขปัญหาให้ เช่น การจัดเก็บขยะให้หมดในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งไม่ค่อยได้ผล กลับทำให้ ขยะจากภายในและนอกชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น สุดท้ายการแก้ปัญหาด้วยการพูดคุยกันในหมู่คณะกรรมการชุมชน และเสนอให้ใช้วิธีรณรงค์ในการดำเนินกิจกรรม แบบมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษาเห็นได้ชัดว่า แม้ชุมชนส่วนใหญ่จะมองเห็นปัญหาว่าการริเริ่มแก้ไขมักเกิดขึ้นจากผู้นำคนใดคนหนึ่งก่อน แล้วพัฒนาไปสู่กลุ่มผู้นำชุมชน กระทั่งขยายความร่วมมือไปยังสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน โดยมีทาง เทศบาลตำบลหนองผึ่งเข้ามาให้การสนับสนุน

1.3 สถาบันทางสังคมที่สนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหaxyขยะข้ามแดน

ในการแก้ปัญหaxyขยะข้ามแดน ชุมชนทุกชุมชน ล้วนมีต้นทุนทางสังคม ซึ่งเข้ามามีส่วนและมีบทบาทสำคัญในการรับมือกับปัญหา ได้แก่ องค์การทางสังคม เช่น หน่วยงานของรัฐในระดับตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม . กลุ่มและชมรมแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้อาวุโส ระบบเครือญาติ และสถาบันศาสนา เป็นต้น ด้านการแสวงหาแหล่งทุนและการสนับสนุนจากภายนอก ชุมชน ต้องได้พยายามหาทุนในหลายรูปแบบ ทั้งระดมทุนจากภายในชุมชน เช่น การทอดผ้าป่า ขยะ การบริจาค การเจียดเงินจากกองทุนส่วนอื่นมาใช้ การได้รับงบประมาณจาก หน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

2. กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ

2.1 กระบวนการเรียนรู้ปัญหา

โดยทั่วไปในขั้นแรกผู้คนในชุมชนได้รับ ปัญหาขยะข้ามแดนจากสื่อต่าง ๆ อยู่แล้ว แต่ยังมีได้ตระหนักถึงผลร้ายของปัญหาที่แท้จริง การลุกขึ้นมาแก้ปัญหาเกิดจากสาเหตุหลัก คือ

1) ในชุมชนมีปัญหาขยะข้ามแดน เกิดผลกระทบรุนแรงที่ไม่อาจทนนิ่งดูตายได้ ผู้คนส่วนใหญ่ตระหนักในปัญหา ทำให้ง่ายที่จะสร้างความร่วมมือ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในบ้านเชียงแสน หมู่ที่ 2 บ้านหนองผึ้งเหนือ หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 6 บ้านกองทราย ที่ได้รับผลกระทบจากขยะข้ามแดน มากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ

2) ชุมชนมีผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ มองเห็นปัญหาและมีวิสัยทัศน์ จึงทำโครงการที่เน้นการ แก้ไขปัญหา การหยิบยกประเด็นขึ้นมาแก้ไข ปัญหาด้วยการเสนอเข้าไปสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน และมีการรณรงค์สร้างความตระหนักเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การทำประชาคม การจัดกิจกรรมเยาวชน และอื่น ๆ

ไม่ว่าการเรียนรู้ปัญหาในเบื้องต้นจะเกิดขึ้นจากแบบใด แต่ชุมชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง พยายาม สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับ ประชาชนในหมู่บ้าน ทั้งด้วยวิธีการพูดคุยในคณะกรรมการ หมู่บ้าน การเปิดเวทีชาวบ้าน การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมในหมู่บ้าน เพื่อผลของความตระหนักทั้งสิ้น จึงมองเห็นความจำเป็นของกระบวนการเรียนรู้นี้ ดังสะท้อนอยู่ในแผนแม่บทการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ทั้งนี้ เพราะชุมชนได้มองเห็นปัญหาและมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน

2.2 การประสานพลัง

การประสานพลัง ในระดับหมู่บ้าน ของ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง จะทำได้ ดีกว่า การประสานระดับเทศบาลภาคีความร่วมมือ ในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน เหตุผลคือการลงพื้นที่ของผู้ วิจัย อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ทำให้ หมู่บ้านที่มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ ทั้งรู้จักขั้นตอนของการทำงาน จากการประชุม คณะกรรมการหมู่บ้าน การแจกจ่ายงานและการแบ่งความรับผิดชอบ การประสานพลังประชาชนในชุมชนจากปัญหามลพิษข้ามแดน ทำให้ง่ายที่จะชักชวนให้เข้าร่วม ในขณะระหว่างเทศบาลที่เป็นภาคีความร่วมมือ ในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ก็มีแนวทางดำเนินงานเฉพาะพื้นที่ การประสานงานก็จะเน้นการประสานความร่วมมือ ในการจัดการขยะข้ามแดน ระหว่างจุดเชื่อมของพื้นที่

2.3 การจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ

การดำเนินการแก้ไขปัญห ายยะข้ามแดน มีข้ออ่อน คือ ขาดระบบประเมินความสำเร็จและความล้มเหลว จากการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญห ายยะข้ามแดน แม้จะมีการประชุมวางแผนก่อนลงมือทำหรือมีการกำหนดแผนไว้ล่วงหน้า ขณะเดียวกันชุมชนก็ไม่ได้มีการทำตามแผนทุกกิจกรรม โดยเฉพาะการประเมินความสำเร็จของแผนแล้วยังมีน้อย โดยทั่วไปมีขึ้นอย่างหยาบ ๆ ตามที่สายตามองเห็น แต่ยังขาดการใคร่ครวญและวิเคราะห์จุดอ่อนของเรื่องนี้มาจากการขาดความสามารถพื้นฐาน กล่าวคือ ความสามารถในการวิเคราะห์และการจัดระเบียบงบประมาณ ซึ่งเชื่อว่าเป็นคุณสมบัติขั้นสูงที่คณะกรรมการระดับชุมชนจะรับผิดชอบได้ในเบื้องต้น ซึ่งทางชุมชนเองก็ยังไม่ได้มองเห็นความสำคัญที่จะพัฒนา สมาชิกในหมู่บ้าน ที่มี ความสามารถขึ้นมารับผิดชอบงานในส่วนนี้ ดังนั้นจึงไม่มีสมาชิกในคณะทำงานได้รับการฝึกฝนและฝึกอบรมทางด้านนี้โดยเฉพาะ ที่ผ่านมารัฐราชการเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญในส่วนงานนี้มากนัก การประชุมหรือจัดเวทีเพื่อประเมินความสำเร็จและความล้มเหลวของแผนงาน จึงมักไม่ค่อยปรากฏให้เห็นในชุมชน

3. ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทูตทางสังคมที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญห ายยะข้ามแดน

3.1 ทูตทางสังคมที่ขับเคลื่อนด้านปัญห ายยะข้ามแดน ทุกหมู่บ้านในตำบลหนองผึ้ง พบว่า ผู้นำที่เป็นทางการและแกนนำที่ไม่เป็นทางการ ได้ เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างคณะ กรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานของความสามัคคีของคนในชุมชนเอง ส่วนมากมองว่าปัญห ายยะเป็นปัญหาของชุมชนโดยรวมที่จะต้องร่วมมือกันหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขร่วมกัน

3.2 การเชื่อมโยงกิจกรรมในการแก้ไขปัญห ายยะข้ามแดนในชุมชน มีวิธีการที่หลากหลายและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทางแกนนำชุมชนได้ตั้ง ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม “Big Cleaning Day” เพื่อทำความสะอาดด้าน สิ่งแวดล้อม ในหมู่บ้าน โดยให้ประชาชนช่วยกันเก็บขยะตามเส้นทางที่ เป็นจุดทิ้งขยะจากภายในและภายนอกชุมชน (ข้ามแดน) แกนนำชุมชนสอดแทรกความรักท้องถิ่นและการ ดูแลสภาพแวดล้อมของ

ชุมชน จากการร่วมกันประเมินผล ผลสะท้อนออกมาว่าเป็นสิ่งที่ดี ประชาชนเห็นด้วย
ที่เอาประเด็นการรักท้องถิ่น นำ ประเด็นการแก้ปัญหาขยะ เสริม ไม่รู้สึกเบื่อ เกิด
กิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง

นอกจากนั้นหลังจากที่เข้าไป การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิง
พื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์
ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลง ร่วมกับแกนนำชุมชน ของตำบลหนองผึ้ง สรุปประเด็น
ได้ดังนี้

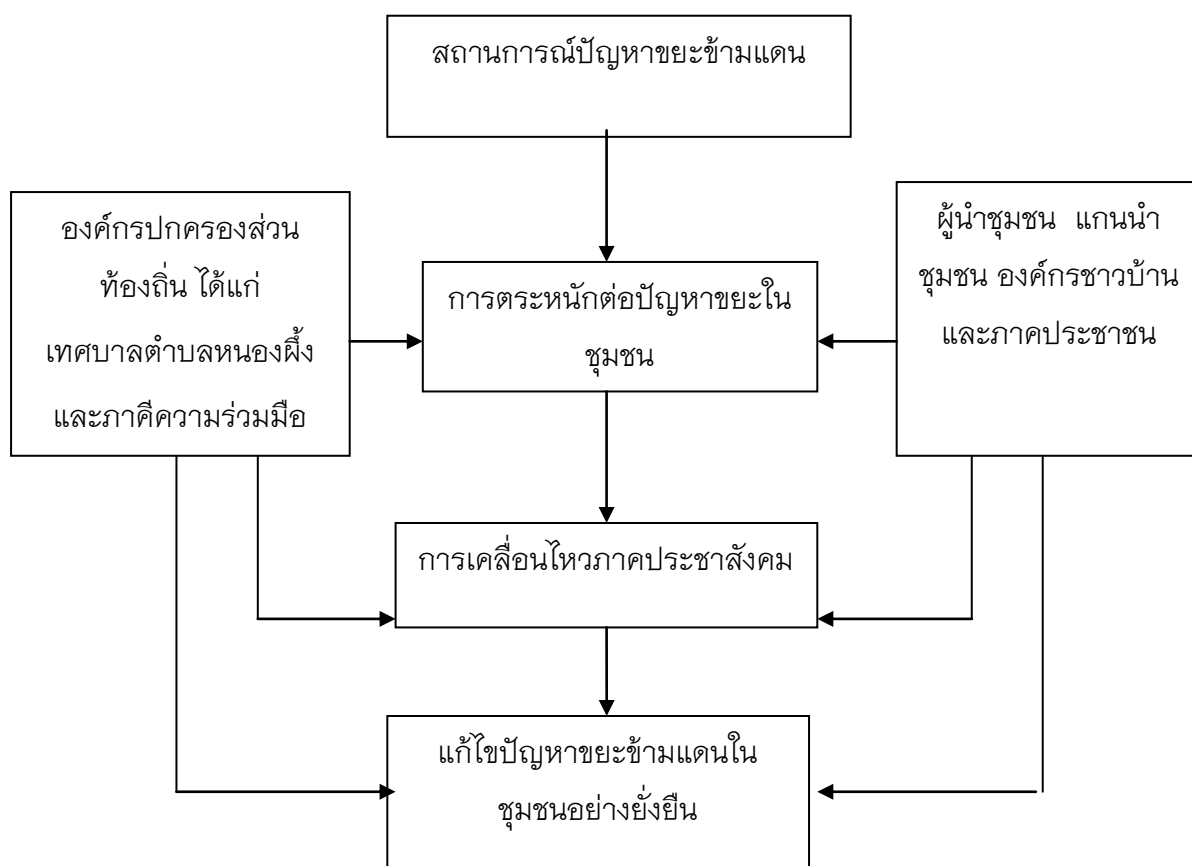
1. การเกิดแนวคิดเรื่องการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมในชุมชน จากเดิมที่
ประชาชนคิดว่าปัญหาขยะข้ามแดน เป็นปัญหาที่หน่วยงานของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง
ที่ต้องเข้ามาแก้ไขฝ่ายเดียว กลายมาเป็นปัญหาของชุมชนที่ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมใน
การแก้ไข ตั้งแต่การเข้าร่วมกำหนด ปัญหาในชุมชน ตัดสินใจร่วมกันในการวางแผน
แก้ไขปัญหาลงมือแก้ไขปัญหาร่วมกันและสรุปบทเรียนที่สำคัญ ซึ่งกระบวนการมี
ส่วนร่วมนี้ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองเกิดการรวมกลุ่ม ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าจะถึงแม้ว่าแกน
นำชุมชนมีกำลังดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้วิจัย ขณะทำวิจัยและ เลิกโครงการไป แต่
ชุมชนจะสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เพราะผ่านการฝึกกระบวนการ
คิด การพัฒนาและแก้ปัญหา ขยะชุมชน การเน้นศักยภาพของชุมชน การเปิดโอกาส
ให้คนในชุมชนได้คิดริเริ่มการแก้ไขปัญหามุมมองอย่างสร้างสรรค์ ร่วมคิด ร่วม
ตัดสินใจ ร่วมดำเนินการในการแก้ปัญหานั้นจะส่งผลให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาดัง
ๆ ในชุมชนตามความพร้อมที่ชุมชนมีอยู่ เป็นการส่งเสริมการใช้ศักยภาพของชุมชนใน
การแก้ไขปัญหามุมมองของชุมชนและชุมชนมั่นใจกับวิธีการแก้ปัญหานั้น

2. การเกิดทัศนคติบวกต่อผู้ที่เกี่ยวกับ ขยะในชุมชน โดยเฉพาะประชาชนใน
หมู่บ้าน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ และชาวบ้าน
ผลของกิจกรรมทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักปัญหาขยะในชุมชน ที่เพิ่มขึ้นทั้งขยะใน
ครัวเรือน และขยะจากภายนอกชุมชน (ข้ามแดน) การอยู่ร่วมกันในชุมชน การให้การ
ช่วยเหลือตามสภาพทุนทางสังคมที่มี อยู่ในชุมชน ทำให้มีการทำงานร่วมกันระหว่าง
เทศบาล ชุมชน องค์กรในชุมชน

3. การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ หากผู้นำหรือแกน
นำเป็นตัวนำในด้านความคิด การตัดสินใจ และร่วมลงมือในการดำเนินการแก้ไขปัญหามุมมอง

แล้ว ประชาชนจะเข้ามามีกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้หา การเคลื่อนไหวกาศประชาสังคมเป็นที่ยอมรับกันที่จะใช้ในกระบวนการแก้ปัญหาขยะข้ามแดน จะทำให้การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานด้านอื่นๆ ในชุมชนจนประสบความสำเร็จ

ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง จากการศึกษาผลของการดำเนินกิจกรรมของโครงการฯ จนเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ได้เน้นการพิจารณาในระดับชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมเป็นแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่สถานการณ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ฯลฯ การศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ และศึกษาผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยดูการเปลี่ยนแปลงหลังจากทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน โดยหวังว่าการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แนวทางในการแก้ปัญหา ขยะข้ามแดนของ ชุมชน และมั่นใจกับวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และได้แนวทางในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. บริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีความร่วมมือ พบว่า

1.1 บริบททางด้านสังคม การขยายตัวความเป็นเมืองเข้าสู่ชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว มีประชาชนเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน โดยเฉพาะกลุ่มวัยแรงงาน ทั้งเป็นคนไทย และชาวต่างด้าว ทำให้ประชากรในพื้นที่ทั้งประชากรจริง และประชากรแฝง นอกจากนั้นก็ยังเป็นกลุ่มข้าราชการ พ่อค้า ผู้ประกอบการ ซึ่งเข้ามาทำงาน และค้าขายในพื้นที่ และตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ การย้ายเข้ามาในลักษณะการเข้ามาซื้อบ้านจัดสรรในโครงการต่างๆ ทำให้มีโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพิ่มขึ้นในตำบลหนองผึ้ง ได้แก่ บ้านน้ำผึ้งวิลเลจ บ้านจินดาวิลล่า บ้านธนโชค บ้านเศรษฐีกาญจน์ บ้านสวายเรียง บ้านใจแก้วเอราวัณณ์ บ้านกัญจิมย์ เป็นต้น รวมทั้งหอพัก ห้องแถว

สำหรับเช่า อาคารพาณิชย์ โรงงาน โรงแรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้ปริมาณขยะ ข้ามแดนในพื้นที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นภารกิจของทางเทศบาล ตำบลหนองผึ้ง และ แต่ละเทศบาล ที่ใกล้เคียง จะต้องดำเนินการจัดการขยะของ ถ้าหากเทศบาลใดไม่สามารถจัดการขยะข้ามแดนในพื้นที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งตามมาคือประชาชนในพื้นที่ก็มีการแสวงหาทางออก ในการจัดการขยะของตนเอง ในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การคัดแยกขยะ การรวมตัวกัน ทำธนาคารขยะ ฯลฯ หรือไม่ก็เชิงทำลาย โดโดยการทิ้งขยะในเขตพื้นที่อื่น ซึ่งเป็นขยะข้ามแดน หากเพิ่มมากขึ้นก็จะนำไปให้เกิดขยะข้ามแดน ส่งผลกระทบต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงตามมา

1.2 บริบททางด้านเศรษฐกิจ พบว่า โครงสร้างเศรษฐกิจของเทศบาลตำบลหนองผึ้งที่สำคัญคือ พาณิชยกรรม มีอาคารพาณิชย์ขยาย พื้นที่มากขึ้น สถานประกอบการโรงงาน หมู่บ้านจัดสรรในโครงการต่างๆ ทั้งตลาดสดในพื้นที่เทศบาล ใกล้เคียง ได้แก่เทศบาลตำบลหนองหอย และเทศบาลตำบลยางน่อง ประชาชนทั้งในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และพื้นที่ข้างเคียงได้เปลี่ยนอาชีพจากอาชีพเกษตรกรรม ก็เปลี่ยนมาเป็นขายแรงงาน และค้าขาย ทำให้ปริมาณสินค้าที่เข้ามาจำหน่ายในพื้นที่เป็นจำนวนมาก สิ่งที่ตามมาคือการบรรจุ ทึบห่อ ทำให้เกิดเป็นขยะมูลฝอยที่ทางเทศบาลตำบลหนองผึ้งต้องกำจัด การเข้าถึงสินค้าต่างๆของประชาชน เนื่องจากมีแหล่งสินค้าที่สามารถเข้าไปบริโภค จึงทำให้เกิดขยะมูลฝอยในระดั บครัวเรือน ขณะที่เส้นทางสัญจรที่สะดวก และตัดผ่านในพื้นที่หลายเส้นทางของผู้เดินทาง นักท่องเที่ยว ที่เข้ามาซื้อสินค้าและมาพักรับประทานอาหาร ส่งผลให้เกิดขยะ ข้ามแดน เป็นจำนวนมากที่เหลือจากขบวนการผลิต และในขบวนการผลิตสินค้าให้ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้บริโภค

1.3 บริบททางการปกครอง พบว่าจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง ภารกิจงานจำนวนมากถูกถ่ายโอนมาให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการจัดการ ปัญหาขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่ ซึ่งเป็นบทบาทและ หน้าที่ของเทศบาล เนื่องจากเทศบาลมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการทำงาน การเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายค่อนข้างมากจำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง การมีข้อจำกัดของหน่วยงานเทศบาล ในขณะที่ปริมาณงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาขยะข้ามแดนยังไม่ทั่วถึง และไม่เป็นระบบ ทำให้เกิดการทิ้งขยะข้ามพื้นที่หรือข้ามแดน ของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ

ขยะจากพื้นที่อื่นแล้วเอามาทิ้งและส่งผลกระทบต่อพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ่ง หรือ
เกิดขึ้นจากพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ่ง แล้วเอ าไปทิ้งและส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่น ที่
อยู่ภายในเขตปกครองขององค์กรปกครองท้องถิ่นอื่น ลักษณะดังกล่าวจะพบว่าบริเวณ
แหล่งกำเนิดขยะในพื้นที่นั้นไม่ได้รับผลกระทบใดเลย แต่มาส่งผลกระทบในเขต
รับผิดชอบอีกพื้นที่หนึ่ง

2. ข้อมูลสถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง และ
เทศบาลภาคีความร่วมมือ

จากข้อมูลที่บ่งบอกถึง ปริมาณขยะ ข้ามแดน ที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่เทศบาลตำบล
หนองผึ่ง ทำให้เกิดปัญหาการจัดการขยะข้ามแดน โดยเฉพาะในหมู่บ้านและพื้นที่ชุมชน
ใกล้เคียง สภาพปัญหาขยะข้ามแดนที่พบ คือขยะส่วนใหญ่มาจากครัวเรือน และสถานที่
ราชการ สถานศึกษา สถานประกอบการในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง จากสภาพการ
จัดการขยะในครัวเรือน และการจัดการขยะของแต่ละเทศบาล ที่ไม่สามารถรองรับกับ
ปัญหาขยะในชุมชนที่มีจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิด การลักลอบนำขยะจาก ครัวเรือนมาทิ้ง
ในเขตองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง จะเห็นได้จากการนำ ขยะบริษัทจากเมือง
เชียงใหม่ จากจังหวัดลำพูน มาทิ้งในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง (ขยะข้ามแดน)
นอกจากนั้นยังพบว่าขยะที่นำมาทิ้ง ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะก่อนนำมาทิ้ง ทุก
อย่างถูกนำมาทิ้งรวม ทำให้น้ำหนักของขยะเพิ่มมากขึ้น ยากต่อการจัดการและได้ส่งผล
ต่อการจัดการขยะข้ามแดนในพื้นที่ตำบลหนองผึ่ง โดยเฉพาะงบประมาณในการจัดเก็บ
ขยะของเทศบาลตำบลหนองผึ่งในแต่ละปี ที่มีแนวโน้มจำนวนมากขึ้น เนื่องจากเทศบาล
ตำบลหนองผึ่งไม่มีพื้นที่ในการจัดเก็บขยะของตนเอง การจัดการขยะ ข้ามแดน ของ
เทศบาลจึงเป็นการจัดจ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บขยะ

จากการศึกษาถึงแม้ว่า ข้อมูลปัญหาของขยะข้ามแดน ไม่ปรากฏชัดเจนด้าน
ปริมาณขยะ ค่าใช้จ่ายของทางเทศบาลแต่ละแห่ง จะต้องรับผิดชอบในการจัดการขยะ
ข้ามแดน แต่พบว่าผลกระทบจากปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อการ
ดำรงชีวิตของประชาชน ในชุมชน ได้แก่ ความไม่สะอาด ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย แหล่ง
เพาะเชื้อโรค เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์นำโรค และส่งกลิ่นเหม็นก่อเหตุรำคาญ
นอกจากนั้นปริมาณขยะ ในครัวเรือน ที่มีมากขึ้นในแต่ละปี ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบล
หนองผึ่งก็ยังพบว่า มาจากจำนวนประชากรในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ขึ้นเช่นกัน จากจำนวน

ประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะในพื้นที่ แต่ละวันที่เกิดจากประชากรในเขต
รับผิดชอบ เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

สำหรับเขตการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย ในอดีตการเชื่อมต่อ
ของเขตไม่ได้มีผลต่อการปกครองท้องถิ่นมากเท่าไร เนื่องจากวิถีชีวิตของชุมชน มี
ความสัมพันธ์กับในเชิงเครือญาติ หลังจากที่มีการกำหนดพื้นที่ และมีการบริหาร
ราชการแผ่นดินในรูปแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การกำหนดเขตในการบริหาร
ท้องถิ่น มีความชัดเจน ประกอบวิถีชุมชนมีความซับซ้อนมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลง
ทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหาขยะจึงเป็นปัญหาคู่กับการบริหารราชการ
ส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เทศบาลตำบลหนองผึ้ง เป็นองค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่นหนึ่ง ที่ต้องรับภารกิจนี้ในการจัดการ จากจุดเชื่อมของเขตติดต่อที่ส่งผลต่อการ
มีขยะข้ามแดนอย่างเห็นได้ชัด เกิดข้อร้องเรียนระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จาก ข้อมูล สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนดังกล่าว ไม่ใช่เทศบาลใด
เทศบาลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเท่านั้น แต่เป็นทุกเทศบาลตำบลที่มีพื้นที่เชื่อมต่อ ต่างก่อ
ปัญหาให้กันและกัน นอกจากนั้นยังพบว่ายังมีขยะข้ามแดนที่ไม่มีพื้นที่เชื่อมต่อกัน เช่น
จากอำเภอเมืองเชียงใหม่ จากจังหวัดลำพูน และจากอำเภอหางดง เป็นต้น
ปรากฏการณ์ขยะข้ามแดนดังกล่าวนับวันจะมีมากขึ้น และจะส่งผลต่อการจัดการ
ขยะในอนาคต ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อ หรือ มีพื้นที่เชื่อมกันหลาย
เส้นทาง จะต้องรองรับกับการแก้ไขปัญหาขยะ ข้ามแดน โดยเฉพาะการใช้งบประมาณ
มหาศาล ที่จะต้องนำเข้ามาจัดการกับปัญหาขยะข้ามแดนในอนาคต

สถานการณ์และปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลภาคีความร่วมมือ สืบเนื่อง
จากประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของเทศบาลนั้น ไม่สามารถดำเนินการรองรับ
การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่ง ในแต่ละเทศบาล
ที่นับวันจะมีปริมาณขยะข้ามแดนเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ตาม กระแสการพัฒนาสังคมและ
เศรษฐกิจ เกิด ความเป็นเมือง ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้
ปริมาณขยะข้ามแดนในแต่ละวันที่เกิดจากประชากรในและนอกพื้นที่ นอกจากนี้ในเขต
พื้นที่เทศบาลตำบลบางแห่ง ยังเป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วยส่วนราชการในระดับอำเภอ เช่น
เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอสารภี สถานีตำรวจภูธรอำเภอสารภี โรงเรียนมัธยมประจำ
อำเภอ หรือไม่ก็เป็ย่านธุรกิจ มีตลาดสด ตลอดถึงโรงงาน สถานประกอบการ ห้องเช่า

/ หอพัก เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ประชากรแฝง รวมทั้งนักท่องเที่ยว ซึ่งศักยภาพของเทศบาลแต่ละเทศบาลสามารถจัดการขยะ ข้ามแดน ได้เพียงการจ้างบริษัทเอกชนในการจัดเก็บขยะข้ามแดน ของพื้นที่ตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นงบประมาณมหาศาลในการจัดการขยะของเทศบาลในแต่ละปี

3. รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน ซึ่งหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการนั้น ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคที่ช่วยให้การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่ การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการที่หลากหลายตั้งแต่การสังเกต การบันทึกปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น การจัดเวทีชาวบ้าน การประชุม การแลกเปลี่ยนความรู้ จากนั้นมีการสัมภาษณ์ ผู้เข้าร่วมแบบไม่เป็นทางการ ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยดำเนินการหลังจากดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งถึงผลการดำเนินงานและกระบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนว่าเป็นอย่างไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เมื่อครบทุกกระบวนการแล้วผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวทางรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

3.1) วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง และของแต่ละเทศบาลใกล้เคียง ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน เป็นการวิเคราะห์นโยบาย และแนวคิดของผู้บริหารเทศบาล และการทำงานของหน่วยงานองค์กรภายนอกที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา ขยะในพื้นที่ ในช่วงเวลาที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่านโยบายของผู้บริหาร ของแต่ละเทศบาล รวมทั้งเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ยังไม่สามารถตอบโจทย์กับปัญหาขยะข้ามแดนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปริมาณขยะข้ามแดนที่มากขึ้นในพื้นที่ท้องถิ่นของตนเอง เพราะไม่มีนโยบายในการจัดการขยะข้ามแดน จึงไม่พบวิธีการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนให้กับชุมชน ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแผนพัฒนาตำบลตามนโยบายของแต่ละเทศบาล พบว่า ทุกเทศบาล เป็นการกำหนดนโยบายเดิมๆที่เขียนไว้ เพื่อให้เห็นว่าเป็นกรอบและเนื้อหาที่นำไปปฏิบัติในการ กำหนด

งบประมาณในการ ทำงานปกติ แต่ละปี เท่านั้น เช่น การจ้างเอกชนเข้ามาจัดเก็บขยะ รณรงค์การคัดแยกขยะ การอบรมให้ความรู้ประชาชน การกำหนดการใช้งบประมาณ เป็นจำนวนมากในการจัดการขยะ เป็นต้น แต่ไม่พบว่าข้อมูล หรือมีน้อยมาก

จาก ศึกษาริวิจัยที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษา ถึงสถานการณ์ปัญหา ไม่มีการกำหนด นโยบายที่รองรับการแก้ไขปัญหขยะในชุมชน และ ปัญหขยะข้ามแดน ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว เช่นการบูรณาการในการบริหารจัดการขยะในเชิงเศรษฐศาสตร์ การ แสวงหาเทคโนโลยี เป็นต้น ในขณะที่ชุมชน ยังมีข้อบกพร่องในการดำเนินงานแก้ไข ปัญหขยะข้ามแดน ได้แก่ ขาดความตระหนัก ขาดการมีส่วนร่วม การดำเนินกิจกรรมที่ ต่อเนื่อง ขาดความเชื่อมโยงประสานหลาย ๆ ฝ่าย ภาค รัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการทำงานร่วมกันเป็นภาคีความร่วมมือ ฯลฯ ซึ่งแต่ละเทศบาลจะ มีการ ดำเนิน กิจกรรมเดิมๆนี้ต่อไป อันจะทำให้ไม่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ปัญหขยะข้ามแดน ยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น หากไม่สามารถ วางกรอบยุทธศาสตร์ ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวไว้ นอกจากนั้นใน กระบวนการและขั้นตอนนี้ ได้มีการร่วมกันในการกำหนด นโยบายกลาง โดยแต่ละ เทศบาลนำไปปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ เพื่อนำไป กำหนดเป็นแผนพัฒนาเทศบาล ในปี 2556 ต่อไป

3.2) ประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดน ในพื้นที่ท้องถื่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถื่น ปัญหขยะข้ามแดนในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และ พื้นที่เทศบาลใกล้เคียง พบว่าส่วนใหญ่มาจากการไม่มีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ได้แก่ขยะในครัวเรือน จึงทำให้เกิดปัญหขยะ ข้ามแดน ขยายออกจากครัวเรือนไปสู่ ชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลใกล้เคียง ในขณะที่ก็มีขยะข้ามแดนใน ลักษณะเดียวกันจากเขตเทศบาลใกล้เคียง เข้ามาทิ้งในเขตเทศบาลหนองผึ้ง โดยเฉพาะ ตามถนนสายหลัก ที่สาธารณะ ที่เอกชนที่ปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า เทศบาลแต่ละแห่ง ไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บขยะข้ามแดนให้หมดไป ทำให้ตกค้างในพื้นที่ ส่งผลกระทบ ต่อประชาชนและชุมชน คือส่ง กลิ่นเหม็น ความไม่สวยงามในชุมชน และเส้นทางเดิน ที่ สำคัญคือแต่ละเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลใกล้เคียง ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการ จัดเก็บขยะข้ามแดนเพิ่มมากขึ้น โดยปัญหาหลักๆดังนี้

- 1) ชยะข้ามแดน มีจำนวนมากขึ้น เทศบาลมีค่าใช้จ่ายในการจัดการชยะ ข้ามแดนเพิ่มขึ้นแต่ละปี
- 2) เจ้าของกิจการบ้านเช่า / หอพัก ไม่มีวิธีการจัดการชยะที่เหมาะสม นำชยะไปทิ้งข้างนอก โดยจ้างเอกชนไปกำจัดอีกที
- 3) ประชาชนขาดความรู้ จิตสำนึกร่วม และขาดการคัดแยกชยะในครัวเรือน
- 4) มีชยะจากข้างนอกตำบลมาทิ้งในพื้นที่มากขึ้น ข้างถนนสายหลักและที่สาธารณะ เพราะถุงไม่ตราของเทศบาลที่บริการให้(ชยะข้ามแดน)
- 5) ไม่มีการรองรับในการกำจัดชยะอันตรายไม่มีที่ทิ้งชยะ หลอดไฟ แบตเตอรี่
- 6) ประชาชนมักเผาชยะทำให้มีกลิ่นเหม็น สร้างความรำคาญ
- 7) ธุรกิจการจำหน่ายสินค้ามือสอง ซึ่งกลายเป็นชยะในชุมชนและชยะข้ามแดน
- 8) การจัดเก็บของเทศบาล ไม่ตรงเวลาไม่สามารถเก็บชยะให้หมด ชยะตกค้างทำให้เหม็น
- 9) ไม่มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย อย่างจริงจัง
- 10) การใช้มาตรการทางกฎหมายของท้องถิ่น ไม่สามารถนำมาใช้กับประชาชนในพื้นที่ เพราะผู้บริหารยังกระทบฐานเสียง

โดยสรุปปัญหาชยะข้ามแดนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการกำจัดชยะ ในตำบลที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ปริมาณชยะข้ามแดนตกค้างในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการนำชยะไปทิ้งข้างนอกชุมชน ตลอดจนการใช้งบประมาณที่เพิ่มมากขึ้นในการจัดเก็บชยะ ข้ามแดน และการจัดเก็บชยะข้ามแดนยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน ในการจัดการตั้งแต่ การคัดแยกชยะในครัวเรือน การจัดการชยะร่วมกันในหมู่บ้าน ปัญหาจากการประสานความร่วมมือ ในการจัดการชยะ ข้ามแดนร่วมกันกับท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ่งเท่านั้น แต่พบว่าทุกท้องถิ่นตำบลมีปัญหาเหมือนกันหมด

สำหรับ แนวทางแก้ไขปัญหาชยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ่ง ได้แนวทางสำคัญที่สามารถนำไปปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาดังนี้

- 1) มีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญในการคัดแยกชยะ ลดปริมาณชยะตามหลัก 3R และส่งเสริมชยะทองคำ

- 2) จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชน ที่สามารถจัดการขยะอย่าง
สหวิทยาการ เช่น กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ โดยทำปุ๋ยจากเศษขยะในชุมชน กองทุน
ขยะ โดยมีคณะกรรมการในการจัดการขยะในพื้นที่ โดยเทศบาลสนับสนุน
- 3) ประชุม อบรบ เจ้าของสถานประกอบการ หอพัก โรงงาน ตู้ซ่อมรถ ในการ
จัดการขยะของตนเอง และการสร้างเหตุรำคาญ
- 4) กำหนดมาตรการทางกฎหมายท้องถิ่น และบังคับใช้อย่างจริงจัง ในการนำ
ขยะข้ามแดนมาทิ้งในพื้นที่
- 5) ขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ลดการทิ้ง
ขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง และหยุดการเผาในที่โล่ง
- 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะข้ามแดน โดยเป็น
เจ้าของในการแก้ไขปัญหา
- 7) เทศบาลดำเนินการจัดเก็บขยะข้ามแดนในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ตรงเวลา
ไม่มีขยะตกค้าง
- 8) ศึกษาดูงานของแกนนำในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่ประสบ
ความสำเร็จในการจัดการขยะข้ามแดน
- 9) เน้นการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น
ทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ
- 10) เทศบาลแต่งตั้งคณะทำงานในการติดตามผล การดำเนินงานแก้ไขปัญหา
ขยะข้ามแดนในชุมชน

ในส่วนของการบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ของแต่ละเทศบาลได้เสนอแนวทาง ใน
การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนเชิงพื้นที่ สรุปได้ดังนี้

- 1) จัดตั้งศูนย์การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างบูรณาการ
ในระดับอำเภอสารภี (นาร่อง)
- 2) การบูรณาการของเครือข่ายเทศบาลได้ แต่ละเทศบาลจะต้องมีรูปแบบการ
จัดการขยะภายในพื้นที่ของตนเองที่มีประสิทธิภาพ แล้วจึงร่วมกันแสวงหา
ความร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกัน ให้ดูส่วนขาดที่แต่ละเทศบาลจะ
ช่วยกันเติมให้เกิดการจัดการขยะข้ามแดน จะเป็นการบูรณาการและ
แก้ปัญหามลพิษที่แท้จริง

3.3) พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งระดับชุมชนและท้องถิ่น การดำเนินงานเป็นการพัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เป็นกลไกในชุมชนจากการประเมินสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนร่วมกัน ซึ่งการขับเคลื่อนได้ดำเนินการ ได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และสัมผัสรับรู้กับปัญหาโดยตรง ซึ่งกลุ่มแกนนำประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน ชมรม อสม.ในหมู่บ้าน และสมาชิกสภาเทศบาลตำบลหนองผึ้งทั้ง 2 เขตเลือกตั้ง การเข้ามาดำเนินงานหนุนช่วยเหลือในชุมชน จึงยึดใช้โครงสร้างการบริหารจัดการของแต่ละหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม มีการแบ่งงาน แบ่งฝ่ายรับผิดชอบที่ชัดเจน ในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน/โครงการ ในการพัฒนาตามที่ชุมชนมีความต้องการในการจัดการปัญหาขยะ ได้มีการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ในการแก้ปัญหา โดยเน้นการเข้ามาผนึกกำลังช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลำพังผู้นำชุมชนหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถจะแก้ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ได้

จากการดำเนินการขับเคลื่อนภาคประชาสังคมสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ดังกล่าว ผู้วิจัยได้พบว่า การพัฒนาโครงสร้างภาคประชาสังคม ในระดับพื้นที่เทศบาลตำบลหนองผึ้ง ยัง ไม่สามารถกำหนดโครงสร้าง การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมได้ในระยะสั้น แต่สามารถกำหนดได้ ถ้าหากมีการพัฒนาศักยภาพของประชาชน และชุมชนที่ต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จนเกิดคณะทำงานเฉพาะกิจ ก็จะสามารถรองรับการ แก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน และคณะทำงานมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนที่สอดคล้องและเหมาะสม กับสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน

ในขณะที่โครงสร้างการขับเคลื่อน ระหว่างภาคีความร่วมมือของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลใกล้เคียง ยังมีความชัดเจนน้อยมากหรือยากมาก เพราะเป็นโครงสร้างขนาดใหญ่ ประกอบกับขนาดของเทศบาลมีความต่างกันในการบริหารงบประมาณของแต่ละปี ทำให้แต่ละเทศบาล ยึดภารกิจงาน และความต้องการอันเร่งด่วนของประชาชนเป็นสำคัญ

3.4) กำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน เป็นการกำหนดแผนแม่บทของ เทศบาล แต่ละเทศบาลที่เป็น ภาคีความร่วมมือ และการกำหนดนโยบายสาธารณะ ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน โดยใช้ข้อมูลสถานการณ์ปัญหา สาเหตุปัญหา ทางเลือก ทางออกในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จากการจัดเวทีในระดับหมู่บ้าน และระดับ ภาคีความร่วมมือ มาประกอบเวทีการยกร่างแผนแม่บทของชุมชนและ เทศบาล ภาคีความร่วมมือในการจัดการขยะข้ามแดน โดยการใช้เทคนิคกระบวนการ SWOT analysis ในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา และวางกรอบแผนงานยุทธศาสตร์ในการแก้ไข ปัญหาขยะข้ามแดน ในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว เมื่อได้ข้อมูลจากกระบวนการ แล้ว ผู้วิจัยได้ยกร่างแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน แล้วคืนร่างแผนแม่บทให้ แก่ผู้นำชุมชน และเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือได้อ่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ เชิญแกนนำชุมชน ที่ได้รับร่างแผนแม่บทไปอ่าน มาประชุมร่วมกันเพื่อวิพากษ์ วิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะ หรือเพิ่มเติมร่างแผนแม่บทนั้นจนสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแผน แม่บทในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งในระดับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลที่เป็นภาคีความร่วมมือ และร่วมกันกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะของ ชุมชนในเขต เทศบาล ตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลตำบลที่เป็นภาคีความร่วมมือในการ จัดการขยะข้ามแดน ซึ่งแผนแม่บทการจัดการขยะข้ามแดน ในเขต เทศบาลตำบล ประกอบด้วย

1. สถานการณ์ ปัญหาขยะในพื้นที่เชื่อมต่อ
2. ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บท
 - 2.1 ความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ นโยบายแผนระดับจังหวัด
ระดับประเทศ
 - 2.2 ขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บท
 - 2.3 หลักการจัดทำแผนแม่บทฯ
 - 2.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม จากปัญหาขยะ ข้าม
แดนในพื้นที่
 - 1) การวิเคราะห์จุดแข็งของการจัดการปัญหาขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่
(Strength Analysis)

2) การวิเคราะห์จุดอ่อนของการจัดการปัญหาขยะ ข้ามแดน ในพื้นที่
(Weakness Analysis)

3) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities–Analysis)

4) การวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats Analysis)

2.5 พันธกรณีระหว่างภาคี และแรงกดดันจากภายนอก

3. สาระสำคัญของแผนแม่บท

3.1 วิสัยทัศน์

3.2 พันธกิจ

3.3 วัตถุประสงค์

3.4 เป้าหมาย

3.5 ผลสัมฤทธิ์

3.6 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

3.7 กรอบยุทธศาสตร์รองรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

4. การแปลงแผนแม่บทรองรับการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ไปสู่การปฏิบัติ

4.1. การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ

4.2. กระบวนการแปลงแผนแม่บท

4.3. การปรับปรุงแผน การติดตาม และประเมินผล

จากกระบวนการกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ และการกำหนดนโยบายสาธารณะในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ดังกล่าว เป็นการใช้เทคนิคสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการ กำหนดแผนแม่บท และนโยบายสาธารณะ แต่แผนแม่บทและนโยบายสาธารณะในการจัดการขยะข้ามแดน ยังไม่มีการนำไปใช้ หรือแปลงสู่การปฏิบัติ เนื่องจากเทศบาลตำบลหนองผึ่งได้กำหนดแผนพัฒนาตำบล และบริการตามนโยบายสาธารณะด้านอื่นที่กำหนดไว้แล้ว ตามการจัดทำเทศบัญญัติการจ่ายงบประมาณข้ามปีงบประมาณ จึงทำให้แผนแม่บทและนโยบายสาธารณะที่กำหนดไว้ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดนอย่างทันท่วงที ในขณะที่เทศบาลใกล้เคียงมีเงื่อนไขจำกัดถึงขนาดของเทศบาล ว่าด้วยเทศบัญญัติ

รายงานงบประมาณประจำปี โดยเฉพาะเทศบาลขนาดเล็ก (เทศบาลหนองแฝก เทศบาลดอนแก้ว และเทศบาลไชยสถาน)

3.5) การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม การประเมินผลรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และระหว่างเทศบาลตำบลใกล้เคียง การประเมินภายหลังสิ้นสุดการดำเนินโครงการ ผู้วิจัยและแกนนำชุมชน ผู้แทนเทศบาลตำบลใกล้เคียง ได้ร่วมกันประเมินร่วมกันในการดำเนินการแก้ไขปัญหขยะข้ามแดน ผลงานการดำเนินการแก้ไขปัญหขยะข้ามแดน ทำให้เกิดการร่วมกันทำงานด้านการแก้ไขปัญหขยะ ข้ามแดน แกนนำชุมชนทุกคนแสดงความคิดเห็นและเกิดเรียนรู้ร่วมกันจากการทำงาน ได้รับประโยชน์ร่วมกันในการจัดการขยะข้ามแดน จากการที่ร่วมกันสรุปบทเรียนร่วมกับแกนนำชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหขยะข้ามแดน จะสำเร็จหรือไม่ อยู่ที่จุดเริ่มต้นของกระบวนการทำงานร่วมกัน การทำให้ผู้นำและชุมชนได้เห็นข้อเท็จจริง สถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน ทราบผลกระทบที่จะมีต่อชุมชนร่วมรับรู้ ตระหนัก และสนใจในปัญหา แสดงถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้รู้ถึงความต้องการและแก้ปัญหาตรงกับความต้องการของชุมชน ทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านอีกด้วย

อย่างไรก็ตามการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่ ตำบลหนองผึ้ง และในพื้นที่เทศบาลใกล้เคียง โดยการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยผ่านการทดลองกระบวนการ 5 ขั้นตอน จากการทดลองดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยและภาคประชาชนที่ได้เข้ามาศึกษาวิจัยร่วมกันทราบว่า การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนจะต้องมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่จะต้องใช้เวลา โดยเฉพาะขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละ เทศบาลใกล้เคียง ซึ่งจะต้องใส่กระบวนการเปลี่ยนกระบวนการทัศนของผู้บริหารให้ได้ และมีความชัดเจนประเด็นขยะข้ามแดนเสียก่อน ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคมเพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งระดับชุมชนและท้องถิ่น ขั้นตอนนี้จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่ม องค์กรชุมชน และภาคประชาสังคม พร้อมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการ ขยะข้ามแดน จนเกิดโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม ประเด็นนี้เกิดขึ้นจากการสรุป และถอดบทเรียนร่วมกันของนักวิจัย และภาคประชาชน ซึ่งจะต้องมีการขับเคลื่อนต่อในพื้นที่ตำบลหนองผึ้ง

4. ผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง

4.1) ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ เช่น ศักยภาพความพร้อมของชุมชน และเทศบาลตำบลหนองผึ้ง สถานการณ์ปัญหา การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนในชุมชน โดยทั่วไปเกิดจากแรงกระตุ้นที่ได้ประสบปัญหาใกล้ตัว ซึ่งมีขยะภายใน และภายนอกชุมชน เข้ามาทั้งมีจำนวนมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมและปัญหาการเรียนในชุมชน สำหรับผู้ริเริ่มแก้ปัญหาและวิสัยทัศน์ ได้แก่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะโดยตรง การเปลี่ยนมุมมองว่าการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนจากควรเป็นบทบาทของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ฝ่ายเดียว มาเป็นวิธีฉันทรงศ์ในการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะในชุมชน ด้านสถาบันทางสังคมที่สนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งเข้ามามีส่วนและมีบทบาทสำคัญในการรับมือกับปัญหา ได้แก่ องค์การทางสังคม เช่น หน่วยงานของรัฐในระดับตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม . กลุ่มและชมรมแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้อาวุโส ระบบเครือญาติ และสถาบันศาสนา เป็นต้น ตลอดจนการแสวงหาแหล่งทุนและการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน

4.2) กระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลังและการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ การเรียนรู้ปัญหาเทศบาลตำบลหนองผึ้ง โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน ทั้งด้วยวิธีการพูดคุยในคณะกรรมการหมู่บ้าน การเปิดเวทีชาวบ้าน การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมในหมู่บ้าน เพื่อผลของความตระหนักทั้งสิ้น จึงมองเห็นความจำเป็นของกระบวนการเรียนรู้นี้ ดังสะท้อนอยู่ในแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งนี้เพราะว่าชุมชนได้มองเห็นปัญหาและมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ในด้านการประสานพลังในระดับหมู่บ้าน ของเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง จะทำได้ดีกว่าการประสานระดับเทศบาลภาคีความร่วมมือ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน เหตุผลคือการลงพื้นที่ของผู้วิจัย อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ สำหรับการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ การดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนยังขาดระบบประเมินความสำเร็จและความล้มเหลว จากการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน โดยเฉพาะการประเมินความสำเร็จของแผนแล้วยังมีน้อย และ ความสามารถในการวิเคราะห์และการจัดระเบียบ

งบประมาณ ซึ่งเชื่อว่าเป็นคุณสมบัติขั้นสูงที่คณะกรรมการระดับชุมชนจะรับผิดชอบได้
ในเบื้องต้น ซึ่งทางชุมชนเองก็ยังมีได้มองเห็นความสำคัญที่จะพัฒนาสมาชิกใน
หมู่บ้าน จึงมักไม่ค่อยปรากฏให้เห็นในชุมชน

4.3) ผลของการดำเนินโครงการและผลกระทบต่อชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคมที่
ใช้ในการขับเคลื่อนงานแก้ปัญหา ชะงักข่มแดนในชุมชน พบว่าผู้นำที่เป็นทางการและ
แกนนำที่ไม่เป็นทางการ ได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และเกิดจากการ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างคณะกรรมการ หมู่บ้าน สำหรับ การ
เชื่อมโยงกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาชะงักข่มแดนในชุมชน มีวิธีการที่หลากหลายและ
เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทางแกนนำชุมชนได้ดึงประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรม

อภิปรายผล

โครงการพัฒนา ความเจริญของประเทศ ทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองอย่าง
เฉียบพลัน เกิดการย้ายถิ่นฐานของประชากร เพราะแรงงานท้องถิ่นมีจำนวนไม่เพียงพอ
หรือไม่มีทักษะตามที่ต้องการ ในขณะที่ผังเมืองและการพัฒนาสาธารณูปโภคในเขต
เมืองตามไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาในหลายๆด้านตามมา เช่น ความแออัดของประชากร
ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาชะงักข่มแดนมา องค์การปกครองส่วน
ท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เขตเมือง ต้องประสบปัญหาการขยายตัวของประชากรเป็นหลายช่วงตัว
ในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นในเฉพาะเมืองที่มีขนาดใหญ่เท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นกับ
เมืองขนาดเล็กที่มีสภาพสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทด้วย ปัญหาชะงักข่มแดนที่เพิ่มขึ้นในเขต
เทศบาล เริ่มมีปัญหามาพร้อมๆกับการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคม
เมือง มีประชากรแฝงที่มาจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน เข้ามาอยู่ในพื้นที่ท้องถิ่นเป็น
จำนวนมาก ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจที่ย้ายฐานจากทางด้านเกษตรกรรม มาเป็น
ด้านเชิงธุรกิจ ซึ่งกระตุ้นการบริโภคของประชาชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ
การศึกษาของ มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด (2546) พบว่าการบริหารขององค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่นมีโครงสร้างและกลไกการจัดการปัญหาเดิมที่ยังไม่สามารถจัดการได้
หลังจากเปลี่ยนมาปกครองในรูปแบบเทศบาล โครงสร้างใหม่เองยังขาดความพร้อมทั้ง
ด้านบุคลากรและเครื่องมือในการทำงาน มีการเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมาย
ค่อนข้างมาก ทำให้การแก้ไขปัญหาชะงักข่มแดนและชะงักข่มแดน ซึ่งเป็นปัญหา

สิ่งแวดลอมยังไม่ทั่วถึงและเป็นระบบ ความอ่อนแอของกลไกจัดก ารขยะในชุมชน และ ขยะข้ามแดนในระดับพื้นที่

จากการวิจัยเพื่อ การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต เทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ มีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและ แกนนนำประชาชน น (Participatory Working Approach : PWA) ในการแก้ปัญหาขยะข้ามแดน เนื่องจาก ปัญหาขยะในชุมชนเป็น ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งคนในครอบครัวและชุมชน และเป็น ปัญหานี้ทุกฝ่ายจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาโดยเฉพาะชุมชนเพราะชุมชน จะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้ผลิตขยะ ดังนั้นกระบวนการ PAR สามารถกระตุ้นให้ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาลตำบล และ คนในชุมชนเกิดความตระหนักและ เข้ามาเคลื่อนไหวขบวนการในการแก้ไขปัญหา ขยะข้ามแดน ร่วมกันระหว่างประชาชน เทศบาล และภาคนักวิชาการ ศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบน ฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็น นโยบายสาธารณะ โดยมีรูปแบบการจัดการขยะข้ามแดนอยู่ 5 ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่

1. วิเคราะห์นโยบายและแนวคิดของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และของแต่ละ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน จากการศึกษาพบว่าผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคใกล้เคียง ไม่มี การวางกรอบแนวคิดที่จะกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหขยะข้ามแดน ทั้งในระยะ สั้นและระยะยาวที่จะรองรับกับปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งสอดคล้องกับ ฐโธธร ดู่ทองคำ (2546) ได้อธิบายไว้ว่าหากไม่มีการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ของผู้กำหนดนโยบายเพื่อ นำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจในลำดับต่อไป ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวจัดเป็นขั้นตอนแรกของ กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งเริ่มด้วยการระบุสภาพปัญหาสาธารณะให้ ชัดเจนเสียก่อนว่าปัญหานี้เป็นปัญหาของใคร ใครได้รับความเดือดร้อนบ้าง ถ้าเทศบาล ไม่เข้าไปแก้ไขจะทำให้เกิดผลกระทบอะไรตามมา ถ้าเทศบาลเข้าไปแก้ไขใครจะได้ประโยชน์ และใครจะเสียประโยชน์ และใครควรจะเป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ บรรลุผลสำเร็จ การก่อตัวของนโยบายจึงมิใช่เพียงแต่ระบุปัญหาสาธารณะเท่านั้น แต่ จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการนำนโยบายไปปฏิบัติอีกด้วย

2. ประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ขั้นตอนนี้ทำให้เทศบาลตำบลหนองผึ้งและเทศบาลภาคีใกล้เคียงทราบถึงสถานการณ์ปัญหาและ ความเชื่อมโยงปัญหา จากการศึกษาพบว่าการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ที่ขาดประสิทธิภาพ ของเทศบาลตำบลหนองผึ้งและเทศบาลภาคีใกล้เคียง เนื่องมาจากการขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาขยะในครัวเรือน และสถานประกอบการ ซึ่งส่งผลต่อปัญหาขยะข้ามแดนที่เพิ่มมากขึ้น

3. พัฒนาโครงสร้างการขับเคลื่อนประชาสังคม เพื่อจัดการปัญหาขยะข้ามแดนทั้งระดับชุมชน และท้องถิ่น ขั้นตอนนี้เป็นการเชื่อมโยงจากขั้นตอนที่ 1 และ 2 เพราะแนวคิดของผู้บริหารเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีใกล้เคียง ไม่มีการวางกรอบแนวคิดที่จะกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ทั้ง จากการประเมินสถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง และจุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากการระดมความคิดเห็นถึงสถานการณ์ปัญหาและทางออกในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนของประชาชน เมื่อไม่ถูกนำมาเป็นนโยบายสาธารณะของเทศบาล จึงทำให้ การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีใกล้เคียงขาดประสิทธิภาพ การขับเคลื่อนจากการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย วัฒนศัพท์ (2546) นรินทร์ ชัย พัฒนพงศา (2546) โกวิทย์ พวงงาม (2545) ได้อธิบายว่า ความคิดเห็นหากไม่ถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะ ไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด เป็นผลดีต่อการบริหารจัดการ หรือการพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความหลากหลายเป็นไปอย่างถี่ถ้วน

4. การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการลงนามข้อสัญญาร่วมในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ขั้นตอนนี้เป็นการวางแผนแม่บทที่กำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่ง ครอบคลุมความหมายที่กว้าง ที่จะให้เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีใกล้เคียงได้ ใช้ ซึ่งเป็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยของแนวคิดการวางแผนยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตามประเด็นที่ยังคงอยู่ในแนวคิดการวางแผน คือเป็นการวางแผนระยะยาว และความครอบคลุมในการวางแผน ภาคีจำนวนมากและหลากหลายตั้งแต่เทศบาลใกล้เคียง และหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบในพื้นที่

ตำบลหนองผึ้ง และ ความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผน แม้ว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่ได้นำแผนแม่บท และนโยบายสาธารณะที่ลงนามร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการจัดการปัญหาขยะอย่างทันทีทันใด เนื่องจากจะต้องพัฒนาแผนแม่บท และนโยบายสาธารณะ เอาไปใช้ให้เหมาะสมของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง แต่ละเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยข้อจำกัดเรื่องของงบประมาณ ตลอดจนบุคลากรของแต่ละเทศบาล อย่างไรก็ตามแนวคิดและแนวทางการจัดการและแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนเชิงพื้นที่ครั้งนี้ ก็จะถูกนำไปเป็นกรอบของการปฏิบัติงาน ซึ่งระดับผลสำเร็จในแต่ละขั้นตอนก่อนที่จะมีการตัดสินใจในขั้นต่อไปของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง แต่ละเทศบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผลการดำเนินการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม จากการที่ผู้วิจัยได้ร่วมกันร่วมกับแกนนำชุมชน ได้ศึกษาครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนจะสำเร็จหรือไม่ อยู่ที่จุดเริ่มต้นของกระบวนการทำงานร่วมกัน การทำให้ผู้บริหารเทศบาล ผู้นำและชุมชนได้เห็นข้อเท็จจริง สถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน ทราบผลกระทบที่จะมีต่อชุมชนร่วมรับรู้ ตระหนัก และสนใจในปัญหา แสดงถึงความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้รู้ถึงความต้องการและแก้ปัญหาตรงกับความต้องการของชุมชน ทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้เทศบาลสามารถแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนได้อย่างแท้จริง

จากกระบวนการ 5 ขั้นตอน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2540) ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งของชุมชน จากกลยุทธ์หลัก 3 ประการคือ การปลูกจิตสำนึก (Public Consciousness) ให้เกิดการร่วมแรง ร่วมใจ จากการเกิดความรัก ความรู้ ความเป็นธรรมชาติของชุมชนกลยุทธ์การฝึกกำลัง (Empowerment) ให้เกิด การมีส่วนร่วมและความเป็นหนึ่งเดียว และกลยุทธ์กระแสผลักดัน (Drive) เพื่อเกิดพลังในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพและประเวศ วะสี (2541) ยังกล่าวว่า ความเป็นกลุ่มเป็นหนึ่งเดียวทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมาก เพราะกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันคือมีความรัก มีการกระทำและการเรียนรู้ร่วมกันอีกด้วย ซึ่งการเกิดของยุทธศาสตร์ดังกล่าวอาจจะเกิดได้หลายวิธี

การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ใช้รูปแบบการพัฒนาการและการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ข้อมูล

ประสบการณ์ในการประเมินสถานการณ์ปัญหา และการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน โดยการรวบรวมข้อมูล ประสานภาคีความร่วมมือ ค้นหาทางออก ในรูปของการจัดประชุม คณะที่ปรึกษา การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหา ขยะข้ามแดนของเทศบาล ข้อมูลสภาพทั่วไปที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน และ สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน ความต้องการของประชาชน ของเทศบาล เพื่อ แสวงหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน เป็นการเปิดโอกาสให้มีการ ระดมความคิดเห็นร่วมกันเพื่อที่จะทำได้แนวทางในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะใน ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมและกระบวนการเชื่อมโยง สมาชิกในชุมชน เป็นการสร้าง เครือข่ายที่จะช่วยรวมพลังจิตสำนึกของสมาชิกเป็นเสมือนสถาบันที่ทุกคนยอมรับ จะ เป็นแรงขับเคลื่อนให้ชุมชน ก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน ชุม ชนจะมีความเข้มแข็งในการ แก้ปัญหา และมีบทบาทเป็นที่ยอมรับในชุมชน (ธีรยุทธ บุญมี, 2536. หน้า 16) จนใน ที่สุดชุมชนได้แนวทางการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ที่เหมาะสมสอดคล้องกับ ความ ต้องการของชุมชนเอง

กระบวนการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ 5 ขั้นตอนใน การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ของผู้บริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ จะเห็นว่า ลำพังมีเจตนาและนโยบายที่ดี เท่านั้นยังไม่พอ การขับเคลื่อนพลังประชาสังคมและส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของ ประชาชนจึงมีความจำเป็น แต่ก็มิได้เกิดขึ้นโดยง่าย การมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นมักต้องใช้ เวลาพัฒนาตัวเอง ชุมชนมีความพร้อมมีกลไกและวิธีการ ในการดำเนินงาน ฝ่าฟัน อุปสรรคมานับประการ จนเกิดการตกตมทางความคิด จิตสำนึกและสังคมนิยมปัญหา การจัดการซึ่งเป็นภูมิปัญญาภายในของกลุ่มขึ้นมาเอง ซึ่งสอดคล้อง กับพัฒนาการ ของประชาสังคม ของ พลเดช ปิ่นประทีป (2542, หน้า 9-10) ที่อธิบายถึงการมีส่วน ร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่

ขั้นที่ 1 มีการรวมตัวกันชั่วคราว ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยพวกเขาเองหรือใครไปทำ ให้มันเกิดก็ได้ อย่างเช่น การจัดประชุม การสัมมนา การชุมนุม การพบปะสนทนา การ เยี่ยมเยือน ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตาม การรวมตัวกันชั่วคราวนี้ได้ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

ขั้นที่ 2 ได้ความคิด คนที่เข้ามารวมตัวกันชั่วคราวนั้นเกิดไปได้ความคิดดี ๆ ที่ บันดาลใจจนอยาก จะไปลงมือทำ ซึ่งตรงนี้พบว่า เทคนิคกระบวนการประชุมและการ เรียนรู้ที่เหมาะสมในจังหวะ ของขั้นที่ 1 จะมีส่วนช่วยให้ผู้คนที่เข้ามารวมตัวกันได้เกิด ความคิดแบบนี้ได้มาก เช่น เทคนิค SWOT และเทคนิคกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วม แบบต่าง ๆ ที่เป็นเทคนิคเชิงคุณภาพมักได้ผล ดี ซึ่งการจัดเวทีชุมชนและเวที เครือข่ายภาคีความร่วมมือ ทำให้ทราบปัญหาขยะข้ามแดน จากประชาชนในตำบล เป็น จุดเริ่มต้นประเด็นที่ประชาชนได้วิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การพูดคุยในพื้นที่ ในการ สะท้อนปัญหาและการให้ข้อมูลในระยะแรก ประชาชนยังไม่ค่อยให้ข้อมูลในรายละเอียด เชิงลึกมากเท่าไร เนื่องจากประชาชนไม่แน่ใจว่ามีใครเกี่ยวข้องหรือเปล่า ซึ่งได้สรุป บทเรียนประเด็นที่ว่า หากอาศัยพลังจากภายในชุมชนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะข้าม แแดน นับว่าเป็นเรื่องยาก ประชาชนจึงต้องความช่วยเหลือจากคนภายนอกชุมชน เข้ามา มีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะเทศบาล และหน่วยงานรับผิดชอบหลัก

ขั้นที่ 3 เกิดการรวมกลุ่มช่วยตนเอง ช่วยกันเอง (Self help group) เมื่อเกิด ความคิดดี ๆ ที่จะลงมือทำแล้ว การมีเพื่อนร่วมคิดนั้นช่วยทำให้เกิดการสานต่อได้มาก การรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ 2-3 คน แล้วช่วยกันคิดสานความสัมพันธ์นั้น มักจะเป็น กฎแจ้งสำคัญในขั้นนี้ ซึ่งสอดคล้องกับการเข้ามาส่วนร่วมของเทศบาลที่เป็นภาคีความ ร่วมมือ กรมทางหลวงชนบท องค์การบริหารส่วนจังหวัด เท่ากับเป็นการยกระดับ ปัญหาขยะข้ามแดนในแต่ละพื้นที่ ของเทศบาล และหน่วยงานรับผิดชอบ ในการ แก้ปัญหา ส่งเสริมความเป็นอยู่ของป ร ะชาชนในพื้นที่ จึงเชื่อได้ว่าหากมีการดำเนิน กิจกรรมในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน และขยะข้ามแดน ด้วยกระบวนการที่ต่อเนื่อง ตามแผนแม่บทในการแก้ปัญหาขยะข้ามแดน การประสานงานจากทุกฝ่ายจะสะดวก และง่ายต่อการขับเคลื่อนต่อไปข้างหน้า

ขั้นที่ 4 ร่วมคิดร่วมวางแผนกันเอง การรวมกลุ่มในขั้นที่ 3 จะมีการพัฒนาไปอีก ขั้นก็ต่อเมื่อได้มีการคิดและวางแผนเป็นรูปธรรมว่าจะทำอะไรกัน ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร จนเกิดเป็นแผนงานโครงการ ที่อยู่ในหัวสมองหรือปรากฏในกระดาษก็แล้วแต่ การร่วมคิดร่วมวางแผนเป็น การจัดการเรี ยนรู้ในรูปของเวทีชาวบ้าน ถือได้ว่าเป็นคือ ความสำเร็จขั้นสำคัญที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ในการยกระดับปัญหาขยะข้ามแดน ให้กับ ประชาชน ชุมชน และเทศบาล เพราะถือว่าเป็นคำมั่นสัญญาต่อกันจากทุกฝ่าย นับว่า

เป็นการสร้างจุดเริ่มต้น และส่งเสริมการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ที่ เกิดจากการมีส่วนร่วมจากทั้งประชาชนในพื้นที่ ประชาชนนอกพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ และเทศบาลพื้นที่ใกล้เคียง จนทำให้ได้ผลสรุปในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดนในพื้นที่ดังกล่าว

ขั้นที่ 5 มีโอกาสได้ทำกิจกรรม โครงการที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะโดยทางใดก็ตาม เช่น ได้รับการสนับสนุน หรือมีเงินลงทุนมาทำกันเอง ล้วนทำให้พวกเขามีโอกาสได้ทำกิจกรรมหรือโครงการตามที่คิดวางแผนกันไว้

นอกจาก การศึกษาการจัดการปัญหา ขยะข้ามแดน จาก 5 ขั้นตอน ครึ่งนี้ ยังพบว่า การดำเนินงานที่จะต้องให้ความสำคัญในอีกขั้นตอนหนึ่ง คือ การกำหนดแผนแม่บทของภาคีความร่วมมือ การกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะการกำหนดแผนแม่บท ซึ่ง สอดคล้องกับแนวทาง การวางแผนเชิงพื้นที่ คือ เป็น การวางแผนระยะยาว ความครอบคลุมในการวางแผน ภาคีจำนวนมากและหลากหลาย เกิดความเชื่อมโยง และปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการวางแผน และเน้นกระบวนการในการวางแผนที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลัก ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดของทรัพยากร สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ตอบสนองปัญหาและความต้องการ สามารถปฏิบัติเหมาะสมแก่เวลาและโอกาสที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็นไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ตามที่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและ ประชาชนในแต่ละพื้นที่ต้องการ ซึ่งการวางแผนเชิงพื้นที่ในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน ยังเป็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ที่ผู้บริหารเทศบาลสามารถนำไปดำเนินการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการปัญหามลพิษข้ามแดนเพราะเป็นปัญหาสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ดันน์(Dunn. 1994 pp. 140-141) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาสาธารณะเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบซึ่งกันและกัน และมีความเป็นพลวัตร มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และมักผันแปรไปตามกาลเวลา ปัญหาสาธารณะตามความหมายในเชิงนโยบาย ก็ควรจะเป็นปัญหาของสังคมโดยส่วนรวม ไม่ใช่ปัญหาส่วนบุคคล คือปัญหามลพิษข้ามแดน เป็นปัญหาที่มีผลกระทบกับ ประชาชนจำนวนมากทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและอ้อม โดยประชาชนมีความเห็นร่วมกันว่าเทศบาลตำบล ควรเข้ามาแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นการพิจารณาว่าปัญหา ขยะข้ามแดนเป็น

ปัญหาสาธารณะ ประชาชนได้ผ่านกระบวนการวางแผนเชิงพื้นที่ โดย อาศัยความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการวิเคราะห์อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้เนื่องจาก ปัญหาขยะข้ามแดน เป็น ปัญหาสาธารณะหรือ ปัญหานโยบาย

จากการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เขต เทศบาลตำบลหนองผึ้ง จะเห็นได้ว่าปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ เช่น ศักยภาพความพร้อมของ ชุมชน และเทศบาลตำบลหนองผึ้ง สถานการณ์ปัญหา การแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดนใน ชุมชน โดยทั่วไปเกิดจากแรงกระตุ้นที่ได้ประสบปัญหาใกล้ตัว ที่ส่งผลกระทบต่อ สุขภาพสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนมุมมองว่าการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน จากควรเป็น บทบาทของเทศบาลตำบลหนองผึ้งฝ่ายเดียว มาเป็นวิธี การแบบมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการขยะข้ามแดน ด้านสถาบันทางสังคมที่สนับสนุนโครงการแก้ไข ปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งเข้ามามีส่วนและมีบทบาทสำคัญในการรับมือกับปัญหา สำหรับกระบวนการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยการเรียนรู้ปัญหา การประสานพลัง และการจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ การเรียนรู้ปัญหาเทศบาลตำบลหนองผึ้ง โดยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน การขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ในหมู่บ้านเพื่อผลของความตระหนักทั้งสิ้น จึงมองเห็นความจำเป็นของกระบวนการ เรียนรู้นี้ ดังสะท้อนอยู่ในแผนแม่บทการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน ทั้งนี้เพราะว่าชุมชน ได้มองเห็นปัญหาและมีความเข้าใจในกระบวนการทำงาน ในด้านการประสานพลังใน ระดับหมู่บ้านของเขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง จะทำได้ดีกว่าการป ระสานระดับเทศบาล ภาควิชาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน การดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษ ข้ามแดนยังขาดระบบประเมินความสำเร็จและความล้มเหลว จากการดำเนินการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน โดยเฉพาะการประเมินความสำเร็จของแผนแล้วยังมี น้อย และความสามารถในการวิเคราะห์และการจัดระเบียบงบประมาณ ซึ่งเชื่อว่าเป็น คุณสมบัติขั้นสูงที่คณะกรรมการระดับชุมชนจะรับผิดชอบได้ในเบื้องต้น ซึ่งทางชุมชน เองก็ยังมีได้มองเห็นความสำคัญที่จะพัฒนาสมาชิกในหมู่บ้าน จึงมักไม่ค่อยปรากฏให้ เห็นในชุมชน

สรุปได้ว่าปัญหาขยะ ข้ามแดน อันเกิดจากการนำขยะจาก คริวเรือน สถาน ประกอบการ ที่ขาดการจัดการขยะที่ดี ของชุมชน ของสถานประกอบการ และองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วมีการนำขยะไปทิ้งภายนอกชุมชน หรือพื้นที่ใกล้เคียง จนเกิดสภาพแวดล้อมและมลภาวะ ที่ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และสุขอนามัยของประชาชน เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชน ระหว่างชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะ ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการแก้ไขปัญหaxyะข้ามแดน ยังไม่ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งเส้นทางสัญจรต่างๆในพื้นที่ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลหลายหน่วยงาน ได้แก่ ระหว่างเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมทางหลวงชนบท ขณะที่ประชาชนพยายามจะ แจ้งต่อหน่วยงาน องค์การที่รับผิดชอบให้ทราบถึงปัญหาดังกล่าว และให้ช่วยแก้ไข เพราะนับวันจะมีกองขยะข้ามแดนมากขึ้น ตามเส้นทางสาธารณะ ซึ่งจะขยายวงกว้างในการทิ้งขยะมากขึ้นทุกปี ที่ผ่านมามีประชาชนได้พยายาม แจ้งหลายช่องทางในขอบเขตที่ทำได้ โดยไม่ถูกแปลเจตนาเป็นอย่างอื่น เช่น ทำหนังสือร้องเรียนศูนย์ดำรงธรรม อำนวยสารภี ร้องเรียนผ่านสื่อ และร้องเรียนมายังกองสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม จากสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว หากให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการตนเองด้านขยะชุมชนและขยะข้ามแดน เป็นเจ้าภาพตัวจริงในการจัดการขยะชุมชนและขยะข้ามแดน การขับเคลื่อนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความสามารถและความเข้มแข็งด้านการจัดการขยะชุมชน และขยะข้ามแดนมากขึ้น จึงนับว่าเป็นหนึ่งในวาระแห่งชาติที่สำคัญ ในการนำพาพัฒนาประเทศไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ดี

กล่าวได้ว่าการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนใน การศึกษา ทั้ง 5 ขั้นตอน ครั้งนี้ แม้ว่าจะไม่สามารถที่จะจัดการแก้ไขปัญหaxyะข้ามแดนอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเงื่อนไขปัจจัยหลายด้าน ดังที่ได้นำเสนอข้อมูลมาแล้วนั้น แต่การศึกษาครั้งนี้ ได้เปิดประเด็น ให้เกิดการคิดต่อ ในการแก้ไขปัญหaxyะข้ามแดนซึ่ง เป็นเรื่องที่ทำหายความเป็นไปได้ในหลายๆด้าน กล่าวคือ

1. ความท้าทายความเชื่อมั่นระหว่างประชาชนในพื้นที่ กับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะสามารถเข้ามาจัดการ ปัญหaxyะข้ามแดน ซึ่งนับวันจะมีแนวโน้ม และความซับซ้อนของปัญหามีมากขึ้น และสรรหางบประมาณมาดำเนินการ
2. การท้าทายความสำนึกรับผิดชอบร่วมกันของสังคมโดยรวม ต่อการ สร้างผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น ส่วนย่อย เพราะขยะ ข้ามแดนที่เกิดขึ้นจากจุด

เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ ซึ่งมาจากหลายพื้นที่ จึงนับว่าเป็นความท้าทายในการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการบริการสาธารณะแก่ประชาชน จะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน

3. ทำลายการสร้างสำนึก ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งกรณีปัญหาขยะข้ามแดน จะเป็นกรณีศึกษาในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่ายังไม่มีการบริหารจัดการเรื่องขยะข้ามแดนอย่างจริงจัง ซึ่งอนาคตเมื่อประชากรในพื้นที่ต่างๆ ชุมชนต่างๆ มีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาขยะก็จะเพิ่มตามมา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่รองรับการขยายตัวของการพัฒนาความเป็นเมือง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษา การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ เป็นกลไกสำคัญและเป็นทางเลือกทางหนึ่งของสังคม ซึ่งจะเชื่อมโยงของหน่วยงานภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคประชาชน เป็นภาคีความร่วมมือ จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีบทสรุปที่สำคัญมากมายที่เป็นข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปประกอบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการขยะข้ามแดน ได้ดังนี้

- 1) การศึกษา การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบปัญหาขยะข้ามแดน จากการศึกษา ได้ทราบข้อมูลที่สำคัญมากมาย ตลอดจนได้ทดลองรูปแบบ การจัดการขยะข้ามแดน 5 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนได้จัดการบวนการเรียนรู้ของการดำเนินการจัดการขยะข้ามแดน ทั้งในส่วนของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เทศบาลใกล้เคียง และประชาชนในท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง แม้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่สามารถที่จะจัดการปัญหาขยะข้ามแดนอย่างเป็นรูปธรรมในพื้นที่ก็ตาม แต่การศึกษาค้นคว้านี้ได้เปิดประเด็นปัญหาขยะข้ามแดนในท้องถิ่น ซึ่งนับวัน จะเป็นปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งจะยากต่อการจัดการของท้องถิ่นในอนาคต

- 2) แม้ว่าการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนในระยะสั้นดังได้กล่าวมาแล้วนั้น แต่ถือได้ว่าประสบความสำเร็จในการยกประเด็นปัญหา ขยะข้ามแดนของชุมชนสู่สาธารณะ และ

ได้คำมั่นสัญญาในการแก้ไขปัญหา จากทุกฝ่ายที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการต่อเนื่อง
เร่งรัดผลในทางรูปธรรม หลังจากที่เราสร้างความเข้าใจร่วมกัน แม้คำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อกัน
ไม่มีข้อผูกมัดใดใด ไม่มีกรอบเวลาก็ตาม

3) การศึกษาการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ครึ่งนี้ ได้
เกิดการเรียนรู้ในการทำงานใน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการ
ปัญหาขยะข้ามแดน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องปรับทัศนคติและทักษะให้
เข้ากับชุมชน โดยยึดการทำงานกับชุมชน ปรับบทบาทเป็น “ผู้จัดการกระบวนการเรียนรู้”
ให้ชุมชนในการคิด วิเคราะห์กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการศึกษาชุมชนถือว่า
เป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม อย่างแท้จริง หากประชาชนไม่เห็นภาพรวมทั้งหมด
ของชุมชน และจะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหาขยะ ข้ามแดน แบบแยก
เป็นส่วน ๆ ขาดความคิดที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

4) การบริหารจัดการ ปัญหาขยะข้ามแดน ของเทศบาลตำบลหนองผึ้ง และ
เทศบาลใกล้เคียง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง กล้าตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาขยะข้าม
แดน โดย กำหนดแผน ยุทธศาสตร์ วางกรอบนโยบายและงบประมาณ ทั้งระยะสั้น
ระยะยาวในการบริหารจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ตลอดจน การดำเนินกิจกรรมที่
ต่อเนื่องในกระบวนการพัฒนากลุ่ม /องค์กรชุมชน เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนกลุ่ม /
องค์กรชุมชนให้มีกระบวนการทำงาน และเรียนรู้ร่วมกันอย่าง ต่อเนื่องในการแก้ไข
ปัญหาขยะข้ามแดน

5) การจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ถือได้ว่าเป็นเป็นการจัดการปัญหาขยะที่
ปลายเหตุ การจัดการแก้ปัญหาขยะตั้งแต่ต้นทาง จึงเป็นสาระสำคัญมากกว่า โดยการ
ลดปริมาณขยะจากครัวเรือน หน่วยงาน สถานประกอบการ ตลอดจนถึงความจริงจัง
และจริงจังในการแก้ไขปัญหาของเทศบาล เพราะการมีขยะเพิ่มมากขึ้น ย่อมก่อให้เกิด
มลภาวะเป็นพิษ เหตุรำคาญ และจะส่งผลต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามเขตการปกครอง
ท้องถิ่นหรือขยะข้ามแดน ตามมา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :
PAR) แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ สามารถเข้าร่วมกระบวนการและแก้ปัญหาของ
ตนเองได้ PAR เป็นกระบวนการที่สามารถสร้างเสริมศักยภาพให้แก่ชุมชน ช่วยให้ชุมชน

ได้เกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา ตลอดจนร่วมลงมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกันได้ นักวิจัย /นักพัฒนา ควรกำหนดบทบาทตนเองให้ชัดเจนก่อนเข้าชุมชน เรียนรู้ระบบคิด ของประชาชน แล้วปรับวิธีคิดและทัศนคติของตนเอง พร้อมทั้งเรียนรู้ร่วมกับประชาชน ถึงวิถีชีวิตและการแก้ปัญหาของ ประชาชน เพื่อให้เห็นความพร้อมของ ประชาชน แล้วจึงส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานโดย ประชาชน เป็นหลัก การกระตุ้น ประชาชน ให้เกิดการเคลื่อนไหวตนเอง และกระบวนการ PAR จะเอื้อประโยชน์ให้ ประชาชนแก้ปัญหาของตนเอง มีความพร้อม ความสามารถในการแก้ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

สำหรับนักพัฒนา ข้อจำกัดของ PAR คือ การใช้เวลามากในการจัดกิจกรรม ต้องมีความอด ทนสูงที่จะรอคอยการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และเราไม่สามารถใช้กระบวนการ PAR ได้ทุกชุมชน เพราะข้อจำกัดด้านเวลาและกำลังคน แต่หลักการของ PAR จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน ดังนั้นหาก นักพัฒนายึดหลักการของ PAR ในการทำงานกับชุมชนเพื่อเชื่อมโยงศักยภาพของชุมชน การพัฒนานั้นก็จะเกิดประโยชน์และมีความยั่งยืนของกิจกรรมในชุมชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงข้อมูลสถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดน และการทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของหลายๆฝ่าย หากจะมีการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรสนับสนุนการศึกษาวิจัยในรูปแบบการใช้เทคโนโลยี หรือนวัตกรรม ที่สามารถจัดการ ปัญหาขยะ ข้ามแดน อย่าง ผสมผสาน โดยทดลองนำร่อง ศึกษาที่ต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี ในองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นที่มีความพร้อม ทั้งในรูปแบบดำเนินการเฉพาะพื้นที่และการดำเนินการแบบรวม ศูนย์

2. จากประสบการณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชาชนในชุมชนเข้ามาร่วม กระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผน เพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และเรียนรู้จากการ ทำงานวิจัยที่เป็นเชิงปฏิบัติจริง ๆ หากมีการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรสนับสนุน ให้เกิด งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community – Based Research) เพราะจะเป็นงานวิจัยที่มอง “กระบวนการ” ในฐานะ “เครื่องมือ” ที่จะเพิ่มพลัง (Empower) ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้

ร่วมกันจัดการชีวิตของตัวเอง เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ดังนั้นผลของการวิจัย คือ คนและกลุ่มคน ที่เกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีกระบวนการวิจัย ของตนเอง เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้เป็นรูปธรรม

3. การจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ครั้งนี้ ได้รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ควรที่จะนำหลักคิดนี้ไปทดลองใช้ในชุมชนอื่นหรือประเด็นอื่น ที่ไม่ใช่ทางด้านปัญหาขยะข้ามแดนเท่านั้น

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ, รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย.

กรุงเทพฯ, 2552.

กระทรวงการต่างประเทศ. แผนปฏิบัติการที่ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. บริษัท

อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน กรุงเทพฯ, 2537.

กรมอนามัย. ศูนย์ความรู้กรมอนามัย (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา

<http://www.kcenter.anamai.moph.go.th>, 2550.

กิ่งแก้ว กุดโอภาส. กระบวนการและข่ายความร่วมมือในการจัดการขยะมูลฝอย

ขององค์กรในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองจ่อม อำเภอ

สันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551.

กมล สุตประเสริฐ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน.

สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.

กมล สุตประเสริฐ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน.

กรุงเทพฯ สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 2537.

โกวิท พวงงาม. การบริหารท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต.

กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2544.

ขนิษฐา กาญจนสินนท์. โครงสร้างและการเข้าถึงเครือข่ายเศรษฐกิจนอกระบบ

ในชนบท, (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2536)

คู่มือการจัดการทำแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551.

จุมพล หนีพวนิช และคณะ. เอกสารการสอนชุดการจัดการทรัพยากรมนุษย์.

นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2547.

จอมจันทร์ นทีวัฒนา. **นวัตกรรมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณี**

การจัดการขยะพลาสติกในประเทศไทยที่พัฒนา. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.

ชิต นิลพานิช และกุลชน ธนาพงศธร. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**

ชนบท. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับ
ตำบล หมู่บ้าน (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน่วยที่ 8) .นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

ชาญญา อภิบาลกุล. **การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมการปฏิรูปการ**

เรียนรู้.ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2548.

ณรงค์ ศรีสุวรรณภรณ์. **การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการจัดตั้ง**

ศูนย์กำจัดขยะอินทรีย์ของจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552

ณัฐรดี คงตัน. **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน**

ในเขตมินบุรี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

ทศพร ศิริสัมพันธ์. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ.**

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา.** กรุงเทพฯ :

ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.

ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

จำกัด, 2543.

ธโรธร ตู๋ทองคำ. **“แนวคิดประชาสังคม ประชาสังคม และนโยบายสาธารณะ”**

รัฐสภาสาร, 2546.

ธนาพร ประสิทธิ์ธีรพันธุ์. “การจัดการขยะชุมชน: กรณีบ้านดงมันกระทิง

เทศบาลนครลำปาง” การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

ธีรยุทธ บุญมี. สังคมเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติมิตร, 2536.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชน

ในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คัดดีโสภาการพิมพ์, 2527.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การศึกษาความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อมที่

เกี่ยวกับการจัดการขยะในชีวิตประจำวันของชุมชนทางวิชาการและ

ประชาชนในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2546.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. ทฤษฎีองค์การ: แนวการศึกษาเชิงบูรณาการ.

กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2544.

นิพนธ์ ชลวิทย์. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน :

ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : ภาค

นิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

2545.

ประพนธ์ ปิยรัตน์. “การมีส่วนร่วมและการมีหุ้นส่วนในการแก้ปัญหา” ใน

กลวิธีสำคัญเพื่อการพัฒนาชุมชนและชุมชนแบบยั่งยืน. วารสาร

สาธารณสุขมูลฐานและการพัฒนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม,

2534.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. การวิจัยประเมินผล หลักการและกระบวนการ.

กรุงเทพมหานคร: ปิเจ เพสท โปรเซสเซอร์, 2539.

ประเวศ วะสี. การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2540.

ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และ

ศีลธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, 2541.

ไพศาล ผดุงศิริกุล. **การจัดการมูลฝอยในเขตเทศบาลจังหวัดนนทบุรี.**

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม.
มหาวิทยาลัยมหิดล(อัสสัมชัญ),2537.

พัชรี หอวิจิตร.**การจัดการขยะมูลฝอย.**ขอนแก่น . หน่วยงานบรรณ คณะ

วิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,2536.

พันธ์ทิพย์ รามสูตร, **การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม**,กรุงเทพฯ: สถาบัน

พัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.

พลเดช ปิ่นประทีป. **ชีพจรชุมชน ทูทางสังคมจากฐานล่าง.** เอกสาร

ประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชน ครั้งที่ 1 ชุมชนไทย
ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,
2542.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. **การมีส่วนร่วมของประชาชน.** วารสารพัฒนาชุมชน, 2531.

มารีสา สุรินทร์. **การจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดทำ**

แผนปฏิบัติการในเขตเทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัด
เชียงใหม่. ค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2552

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด.**จุดเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมไทย การวิเคราะห์ช่องว่างนโยบาย.**

สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2552.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์อนุเคราะห์ไทย, 2526.

ยุพาพร รูปงาม. **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณ ในการปฏิรูป**

ระบบราชการ. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์. (2545)

ลักขณา ภู่ว่าง.**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอยใน**

เทศบาลเมืองลำพูน. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์
การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2546.

ลินดาร์ตัน ลักษณะรุจิ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงฝาง จังหวัด
เชียงใหม่ ในการสร้างระบบกำจัดขยะแบบครบวงจร” การค้นคว้าแบบ
อิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน.การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

วันชัย วัฒนศัพท์. ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการ
ทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร, 2544.

วรรณวิมล แพร่ประสิทธิ์.การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย
เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์
สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
, 2551.

วีระพล สุวรรณนันต์.การวางแผนกลยุทธ์สำหรับนักการศึกษา. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น, 2534.

ศเนติ พาจรทิศ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย
ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.
การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เศรษฐศาสตร์การเมือง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

สุกรานต์ โรจน์ไพรวงศ์. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2540 – 2541. กรุงเทพฯ:
อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2542.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.สรุปสาระสำคัญ
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550-2554.
กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2552.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ. โครงการวิจัยเพื่อบูรณาการ โครงการศึกษาวิจัยการทุจริต
และประพฤตินิชอบในหน่วยงานราชการไทย. รายงานการวิจัย
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ. “การจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ:

รูปแบบและมาตรการทางสังคม เศรษฐศาสตร์ การจัดการและ
กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาขยะชุมชน”รายงานวิจัย,2543.

สมพร เทพสิทธิ์า. การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วย

แก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต. กรุงเทพมหานคร: สภาอู่วพุทธิก
สมาคมแห่งชาติ, 2539.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษา

โครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน. (เอกสารวิชาการ สดร. 17/2539).

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2540.

สุจินต์ ดาวิระกุล. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ

พัฒนาหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านชนะเลิศการประกวด
หมู่บ้านดีเด่น ระดับจังหวัดของจังหวัดนครสวรรค์ประจำปี พ.ศ.

2527. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

สุเมธ ทราญแก้ว.ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี.

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์,2536.

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการ
บริหารการศึกษา. นนทบุรี.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,2537.

สุภางค์ จันทวานิช.การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2543.

สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2547.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และ

กระบวนการ. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์, 2549.

สุรศักดิ์ โอสธิตพร. รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบล
ดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
,2551.

อนงค์ อนันตริยเวช “การมีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยของอาจารย์

มหาวิทยาลัยไทย : การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์”. วิทยานิพนธ์ดุษฎี
ศาสตร ดุษฎีบัณฑิต ภาค วิชาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.(สำเนา),2539.

อัจฉรา โพธิยานนท์.การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:เทคนิคปรี้นติ้ง,2539.

อดิน ระพีพัฒน์. “การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ”. ใน **คู่มือ
การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา**. อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ.
ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.

อุทัย ดุลยเกษม.การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา.ขอนแก่น. สถาบันวิจัยและ
พัฒนา,2536.

อุทัย ดุลยเกษม. **ศึกษาเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2544.

อุทัย บุญประเสริฐ. การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน.
กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2545.

A.Imam, et al.(2007). **Solid waste management in Abuja, Nigerie**. A vailable
[online@www.ScienceDirect.com](http://www.ScienceDirect.com)

Available from : http://dcms.thailis.or.th/object2/36/html_metadata/36_268.xml
[access 22 September 2006]

Caldwell, L.K. (1965). **Environment: A challenge in modern society**. New York:
Double-Day.

Kemmis, S. and McTaggart, R. (1988). **The Action Research Planner.**

Melbourne: Deakin University Press.

Kurian Joseph. (2006). **Stakeholder participation for sustainable waste management.** Available online @ www.ScienceDirect.com.

P.K.Srivastava, et al. (2004). **Stakeholder-based SWOT analysis for successful municipal solid waste management in Lucknow, India.** Available online @ www.ScienceDirect.com.

Shafiul Azam Ahmed , Syed Mansoor Ali. (2006). **People as partners: Facilitating people's participation in public-private partnerships for solid waste management.** Available online @ www.ScienceDirect.com.

White, A. T. (1982). **The community participation: A discussion of the agreement.** New York: United Nation Children's Fund.

ภาคผนวก

สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่ท้องถิ่นตำบลหนองผึ้ง

ระดับหมู่บ้าน ตั้งแต่ หมู่ที่ 1 – 8

บ้านหนองผึ้งเหนือ หมู่ 1 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสรรค จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- การลดปริมาณขยะ
- ควรมีการคัดแยกขยะ
- ใช้ถุงผ้า / ตะกร้า/ ปิ่นโต ไปซื้อของที่ตลาด
- นำขยะไปรีไซเคิล นำมากลับมาใช้ใหม่ ขายได้
- มีการจัดเก็บขยะที่รวบรวมไว้ในถุงดำ
- อยากเทศบาลให้บริการถุงดำ

มิติเชิงลบ

- วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป
- ขยะเพิ่ม เพราะว่า เมืองขยาย คนเพิ่ม “เราจะกำจัดมันได้อย่างไร”
- ไปซื้อของที่ตลาดได้ถุงพลาสติก นำไปสู่การนำไปทิ้งเรี่ยราด
- การตัดต้นไม้ กิ่งไม้ ไม้ที่ทิ้ง นำไปเผา ถูกจับ
- ชาวบ้านไม่ได้ทำอาหารกินเอง ซื้อมาแล้วหรือทิ้ง
- ผู้คนมาเที่ยวทิ้งขยะ มักร้าง
- คนนอกพื้นที่นำมาทิ้งข้างถนน ทิ้งตามซอย ข้างซูเปอร์ไฮเวย์
- ขาดอุปกรณ์ ภาชนะ ถุงดำ ทำให้การจัดกระจาย

การจัดการ

- มีการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่ เป็นทาง ไม่มีที่ทิ้งขยะ (เทศบาลไม่มาเก็บตามเวลา)
- มีขยะเปียก ขยะแห้ง (ไม่ได้คัดแยก)
- นักท่องเที่ยวตำหนิว่า “ข้างถนนมีขยะเรี่ยราดมากมาย”
- ขยะที่ขายไม่ได้ไม่มีที่เก็บ ที่ทิ้ง

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 1 ตำบลหนองผึ้ง

1. สร้างจิตสำนึกในครัวเรือน โรงเรียน สถาบันการศึกษา ในการจัดการขยะ
อย่างเป็นระบบ
2. ขอความร่วมมือชาวบ้านในชุมชน
3. มีการคัดแยกขยะ
 - แยกในครัวเรือน / ขยาย / นำกลับมาใช้ใหม่
 - เทศบาลจัดอุปกรณ์/สถานที่จุดพักขยะ/จัดเวลาการเก็บให้สะดวก
ให้เป็นที่เส้นทางไม่ให้สุนัขไปคุ้ยเขี่ย
4. ช่วยกันสอดส่องดูแล ป้องกันไม่ให้คนภายนอกนำขยะมาทิ้งในชุมชน
5. ลดการเผาขยะในชุมชน
6. นำขยะมาปรับใช้เป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ
7. ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ได้ผล
8. จัดตั้งคณะกรรมการในการจัดการขยะ (ธนาคารขยะ)
9. จัดระดมทุนภายใน จัดตั้งกองทุนในการจัดการขยะ

บ้านเชียงแสน หมู่ 2 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- รถขยะของเทศบาลเข้าไปเก็บทุกซอย
- จุดทิ้งขยะอย่างเป็นระบบ ที่ชัดเจน
- ขอจุดคัดแยกขยะในหมู่บ้าน
- ขยะที่ย่อยสลายได้ทำเป็นปุ๋ย

มิติเชิงลบ

- มีการทิ้งขยะข้ามซอย
- ขยะในหมู่บ้านเยอะ ไม่มีถัง เก็บ

- ทิ้งขยะรีไซเคิล ไม่ใส่ถุงดำ ไม่ใส่ภาชนะ นำเอากรวมกันกับขยะที่ใส่ถุงดำ
- ขาดจิตสำนึก มั่งง่าย ไม่มีวินัย
- รถคู่คี่ล้นนำสิ่งปฏิกูลมาเท ของทางรถไฟ ส่งกลิ่นเหม็น เป็นขยะมีเชื้อโรค
- รถขยะทางเทศบาลมาเก็บไม่ตรงเวลา
- ถูขยะจำหน่ายราคาแพง
- หมู่บ้านอยู่ติดกับเส้นทางสัญจรหลายทาง ทำให้เป็นทางผ่านทำให้มีการทิ้งขยะจากบุคคลภายนอกมีคนต่างถิ่นนำขยะมาทิ้งข้างทางรถไฟเยอะ (ข้ามแดน)
- ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะ ทำให้ขยะเยอะ
- ไม่จุดทิ้งขยะพิษ หรือขยะอันตราย
- ชุมชนขาดจุดรวมที่ทิ้งขยะอย่างเป็นระบบ ไม่มีการคุ้ยเขี่ย ไม่รีไซเคิล

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 2 ตำบลหนองผึ้ง

1. สร้างวินัย สร้างจิตสำนึก ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ในการจัดการขยะ
2. ขอความร่วมมือชาวบ้านในชุมชน
3. มีการคัดแยกขยะ
 - แยกในครัวเรือน / ขยาย / นำกลับมาใช้ใหม่
 - เทศบาลจัดอุปกรณ์/สถานที่จุดพักขยะ/จัดเวลาการจัดเก็บให้สะอาด
 - ให้เป็นที่เส้นทางไม่ให้สุนัขไปคุ้ยเขี่ย
4. หาจุดศูนย์กลางในการทิ้งขยะที่ชัดเจน ภายในหมู่บ้าน
5. สร้างมาตรการ การจัดการขยะภายในชุมชน มีการเฝ้าระวังการจัดการขยะทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนที่นำมาทิ้ง
6. ประชาสัมพันธ์ ให้ชาวบ้านได้รับรู้
7. ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ได้ผล
8. สร้างงานให้คนว่างงาน ให้มาคัดแยกขยะ ในอนาคตอาจจะเกิด “ศูนย์คัดแยกขยะ” และจัดตั้งคณะกรรมการในการจัดการขยะ (ธนาคารขยะ)

9. เตาเผาขยะประจำหมู่บ้าน สำหรับเผาขยะที่ผ่านการคัดแยกขยะ
10. ประกวดบ้านต้นแบบที่ไม่มีการสร้างขยะ หรือสร้างขยะน้อยที่สุด

บ้านดอนจัน หมู่ 3 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงลบ

1. มีคนมักนำขยะมาทิ้งเรี่ยราด
2. ชาวบ้านที่เลี้ยงสุนัขเห็นแกตัวนำสุนัขมาถ่ายบริเวณถนน สนามกีฬา
3. ร้านค้าในชุมชนไม่มีที่ทิ้งขยะ จัดการไม่ดีสกปรก
4. ขยะอันตรายไม่มีที่ทิ้งขยะ หลอดไฟ แบตเตอรี่
5. คนนอกชุมชนนำขยะทิ้งลงลำคลอง และขยะของถนนเส้นทางรถไฟ
6. ชาวบ้านมักเผาขยะในตอนกลางคืน
7. การทิ้งขยะของคนต่างด้าวไม่มีระเบียบสร้างปัญหาในชุมชน
8. เจ้าของกิจการบ้านเช่า / หอพัก ไม่มีวิธีการจัดการขยะที่เหมาะสม
9. ไม่มีการคัดแยกขยะของประชาชน ที่ถูกต้อง

มิติเชิงบวก

1. มีสถานที่ที่รวมขยะในหมู่บ้าน สามารถจัดเก็บขยะให้ตรงเวลา เวลาไหนก็ได้
2. เทศบาลควรซื้อรถจัดเก็บขยะเอง
3. ควรมีตะแกรงเหล็กแยกขยะ โดยกำหนดจุดศูนย์กลางในการวาง
4. ควรหาเตาเผาขยะไร้มลพิษ(ไร้ควัน)
5. ควรจัดตั้งคณะตัวแทนจากคนในชุมชนจัดการขยะในชุมชนให้เป็นระบบ
6. หมู่บ้านที่มีลำน้ำผ่านให้ทำแผงเหล็กดักขยะแนวแม่น้ำระหว่างหมู่บ้าน
7. การทิ้งน้ำทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลองให้มีบ่อดักไขมันในครัวเรือนก่อน

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 3 ตำบลหนองผึ้ง

1. จัดทำผ้าป่าขยะทุก 6 เดือน
2. คัดแยกขยะในครัวเรือนก่อนนำไปทิ้ง (ขยะขาย / หมักทำปุ๋ยหรือน้ำหมัก / ขยะพิษ)
3. รณรงค์ไม่ให้ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง
4. จัดระเบียบขยะในชุมชน ทำข้อตกลงร่วม แจ้งผู้ใหญ่บ้าน การจับ / ปรับ
5. ตรวจตราไม่ให้คนภายนอกชุมชนนำขยะมาทิ้งในชุมชน
6. เทศบาลรณรงค์มีการคัดแยกขยะไปในทางเดียวกัน
7. ขอความร่วมมือกับเจ้าของกิจการบ้านพักมีที่รองรับขยะ (ถุงขยะ) อย่างเป็น ระเบียบ
8. จัดทำเตาเผาไร้มลพิษในแต่ละหมู่บ้าน

บ้านหนองผึ้งใต้ หมู่ 4 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่

มติเชิงลบ

1. ไม่มีการคัดแยกขยะของประชาชน ที่ถูกต้อง
2. มีคนมักนำขยะมาทิ้งเรี่ยราด
3. ร้านค้าในชุมชนไม่มีที่ทิ้งขยะ จัดการไม่ดีสกปรก
4. ขยะอันตรายไม่มีที่ทิ้งขยะ หลอดไฟ แบตเตอรี่
5. คนนอกชุมชนนำขยะทิ้งข้างถนนเส้นทางเชียงใหม่- ลำพูน (สายต้นยาง)
6. ชาวบ้านมักเผาขยะในตอนกลางคืน
7. การทิ้งขยะของคนต่างดาวไม่มีระเบียบสร้างปัญหาในชุมชน
8. เจ้าของกิจการบ้านเช่า / หอพัก ไม่มีวิธีการจัดการขยะที่เหมาะสม
9. ชาวบ้านที่เลี้ยงสุนัขเห็นแก่ตัวนำสุนัขมาถ่ายบริเวณถนน

มิติเชิงบวก

- ควรมีการคัดแยกขยะ สร้างมูลค่าให้ขยะ
- ใช้ถุงผ้า / ตะกร้า/ ปิ่นโต ไปซื้อของที่ตลาด
- การลดปริมาณขยะ
- นำขยะไปรีไซเคิล นำมากลับมาใช้ใหม่ ขายเป็นได้
- มีการจัดเก็บขยะที่รวบรวมไว้ในถุงดำ
- อยากให้เทศบาลประชาสัมพันธ์ในการคัดแยกขยะและ งดการเผาของชาวบ้าน

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 4 ตำบลหนองผึ้ง

1. จัดตั้งธนาคารขยะในหมู่บ้าน ให้เทศบาลเป็นแกนนำ
2. ทำเตาเผาขยะไร้มลพิษ และทำไบโอแก๊สจากขยะ
3. ขยะใบไม้ใช้มาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
4. ขอความร่วมมือผู้ประกอบการ หอเช่า / หอพักในการจัดการขยะที่ถูกต้อง
5. ทำจุดรวมขยะเทศบาลให้เป็นระเบียบ ไม่สกปรกเป็นระเบียบ ไม่เรี่ยราด
6. สร้างจิตสำนึกในครัวเรือน โรงเรียน สถาบันการศึกษา ในการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
7. ขอความร่วมมือชาวบ้านในชุมชน
8. มีการคัดแยกขยะ
 - แยกในครัวเรือน / ขายเป็น / นำกลับมาใช้ใหม่
 - เทศบาลจัดอุปกรณ์ / สถานที่จุดพักขยะ / จัดเวลาการจัดเก็บให้สะอาด ให้เป็นที่เป็นทางไม่ให้สุนัขไปคุ้ยเขี่ย
9. ช่วยกันสอดส่องดูแล ป้องกันไม่ให้คนภายนอกนำขยะมาทิ้งในชุมชน
10. ลดการเผาขยะในชุมชน

11. ศึกษาดูงานการจัดการขยะที่ได้ผล
12. จัดตั้งคณะกรรมการในการจัดการขยะ (ธนาคารขยะ)

บ้านป่าแคโยง หมู่ 5 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสรรค จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- การลดปริมาณขยะ
- รณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ
- คัดแยกขยะเอง ขายได้ ทำปุ๋ยหมักนำกลับมาใช้ใหม่ ที่เหลือกำจัดเอง
- จัดให้มีภาชนะที่รองรับการคัดแยกขยะ ได้แก่ กระดาษ ขวด / แก้ว พลาสติก
- นำใบไม้มาทำปุ๋ยหมัก
- ผู้ประกอบการหอพัก มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- ชุมชนมีเครื่องย่อยสลายใบไม้ กิ่งไม้ ของตนเอง
- ผู้ใหญ่ พ่อ/แม่ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กในการคัดแยกขยะ

มิติเชิงลบ

- วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป
- รถขยะไม่มาตามเวลา ทำให้สุนัขมาคุ้ยขยะ
- ไม่มีการคัดแยกขยะ ทั้งไม่เป็นที่
- ไม่รู้คุณค่าของขยะ
- ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะ กินตรงไหนทิ้งตรงนั้น
- ไม่ใช้วัสดุธรรมชาติ
- ไม่มีความรับผิดชอบ ทิ้งเรี่ยราด
- ขยะกระดาษ พลาสติก เศษแก้ว ขวด โยนทิ้งข้างทาง

- เผาขยะใบไม้ กิ่งไม้ เกิดมลพิษทางอากาศ ป่วยด้วยโรคภูมิแพ้ (เผา
กลางแจ้ง)
- ร้านค้าในชุมชนเอาของเหลือขายมากองทิ้ง แล้วเผา
- การศึกษา ความรู้มี และไม่ทำ
- ชาวบ้านไม่มีความร่วมมือนำขยะมาทิ้งที่บ้านคนอื่น และทิ้งขยะลง
ลำคลอง
- ขยะเป็นพิษไม่มีที่ทิ้ง
- ขยะจากบ้านเช่า หอพัก ไม่มีการจัดการทิ้งเรื้อราด
- ขยะสัณฐาน ไม่ทราบที่มา มักมาในยามวิกาล

การจัดการ

- มีการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่ เป็นทาง ไม่มีที่ทิ้งขยะ (เทศบาลไม่มาเก็บตาม
เวลา)
- มีขยะเปียก ขยะแห้ง (ไม่ได้คัดแยก)
- นักท่องเที่ยวตำหนิว่า “ข้างถนนมีขยะเรื้อราดมากมาย”
- ขยะที่ขายไม่ได้ไม่มีที่เก็บ ที่ทิ้ง

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 5 ตำบลหนองผึ่ง

- เริ่มต้นที่ครัวเรือน ปรับเปลี่ยนใช้ถุงพลาสติกมาใช้ถุงผ้า ตะกร้า นำกลับมาใช้
ใหม่
- นำขยะที่ย่อยสลายได้มากองรวมที่ใต้ต้นไม้ ทำเป็นปุ๋ย เศษอาหารใส่ถังหมัก
- คัดแยกขยะ แห้ง เปียก อันตราย นำไปขายสร้างรายได้
- รณรงค์งดการเผาทุกชนิด
- จัดเก็บขยะให้มิดชิด ป้องกันสัตว์มากัดเคี้ยว

- สร้างจิตสำนึก วินัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นมา / ขอความร่วมมือคนในชุมชน
- อบรมให้ความรู้ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะเป็นสฤญ
- วางแผนการจัดเก็บของเทศบาลให้เหมาะสม ตรงเวลา
- บูรณาการแผนการจัดการขยะของชุมชน และเทศบาล (จัดหาจุดคัดแยกและที่ทิ้งขยะ) จัดตั้งธนาคารขยะ จุดทำปุ๋ยหมักในชุมชน

บ้านกองทราย หมู่ 6 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสรรภี จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- การลดปริมาณขยะ
- จัดให้มีภาชนะที่รองรับการคัดแยกขยะ ได้แก่ กระดาษ ขวด/แก้ว พลาสติก
- นำใบไม้มาทำปุ๋ยหมัก

มิติเชิงลบ

- ขยะจากนอกพื้นที่มาทิ้งในหมู่บ้าน(ขยะข้ามแดน) มีรถจากถนนชูปเปอร์ไฮเวย์มาทิ้งขยะและเปลือกผลไม้
- ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะ ทิ้งไม่เป็นที่ เป็นทาง (ทั้งเด็กและผู้ใหญ่) ทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง
- ไม่มีการคัดแยกขยะ
- มีกลิ่นเหม็นรบกวนจากกองขยะ
- รถมาเก็บขยะไม่เป็นเวลา
- ไม่มีจุดวางถุงขยะดำ ทำให้สุนัขคุ้ยเขี่ยขยะ
- มีขยะมาวางบริเวณที่ชาวบ้านวางถุงดำ ทำให้ขยะเรี่ยราด
- ร้านค้าในชุมชนไม่มีความใส่ใจเรื่อขยะ เอาถุงไว้ มีตลาดนัดในหมู่บ้านทำให้มีขยะมากขึ้น

- ใบไม้ กิ่งไม้ ไม้ที่ทิ้ง
- มีการเผาขยะ เกิดมลพิษทางอากาศ ป่วยด้วยโรคภูมิแพ้
- ขยะจากบ้านเช่า หอพัก(บางแห่ง) ไม่มีการจัดการทิ้งเสีย
- นำขยะมาทิ้งหน้าบ้านคนอื่น ไม่มีความรับผิดชอบ ทิ้งเสีย

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 6 ตำบลหนองผึ้ง

1. สร้างจิตสำนึก วินัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นมา / ขอความร่วมมือคนในชุมชน
2. จัดจุดที่วางถุงขยะสีดำในหมู่บ้าน เป็นระเบียบ ป้องกันการทิ้งขยะอันตราย
3. คัดแยกขยะ แห้ง เปียก อันตราย นำไปขายสร้างรายได้ โดยจัดทำถุงสีแตกต่างกัน ตามชนิดของขยะ
4. จัดรถเก็บขยะในหมู่บ้าน เก็บทุกวันไว้ที่จุดวางถุงขยะสีดำในหมู่บ้าน เพื่อง่ายต่อการเก็บถุงดำของเทศบาลให้เหมาะสม ตรงเวลาป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย
5. มีมาตรการจับ ปรับ การทิ้งขยะ
6. จัดทำป้ายหมักในชุมชน จากใบไม้ / กิ่งไม้
7. จัดอบรมประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้เลี้ยงสุนัข เพื่อจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมในชุมชน
8. การคัดแยกขยะ การจัดการขยะเป็นศูนย์ จัดตั้งธนาคารขยะ

บ้านป่าเกี๊ยะ หมู่ 7 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- รณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบ
- คัดแยกขยะเอง ขายได้ ทำปุ๋ยหมัก นำกลับมาใช้ใหม่ ที่เหลือ กำจัดเอง
- จัดให้มีภาชนะที่รองรับการคัดแยกขยะ ได้แก่ กระดาษ ขวด/แก้ว พลาสติก

- นำใบไม้มาทำปุ๋ยหมัก
- ผู้ประกอบการหอพัก มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ
- ชุมชนมีเครื่องย่อยสลายใบไม้ กิ่งไม้ ของตนเอง
- ผู้ใหญ่ พ่อ/แม่ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีกับเด็กในการคัดแยกขยะ

มิติเชิงลบ

- รถขยะไม่มาตามเวลา ทำให้สุนัขมาคุ้ยขยะ
- ไม่มีการคัดแยกขยะ ทั้งไม่เป็นที่ ไม่รู้คุณค่าของขยะ
- ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะ กินตรงไหนทิ้งตรงนั้น
- ไม่ใช้วัชศุทธรมชาติ
- ไม่มีความรับผิดชอบ ทิ้งเรี่ยราด
- ขยะกระดาษ พลาสติก เศษแก้ว ขวด โยนทิ้งข้างทาง
- เผาขยะใบไม้ กิ่งไม้ เกิดมลพิษทางอากาศ ป่วยด้วยโรคภูมิแพ้ (เผากลางแจ้ง)
- ร้านค้าในชุมชนเอาของเหลือขายมากองทิ้ง แล้วเผา
- การศึกษา ความรู้มี และไม่ทำ
- ชาวบ้านไม่มีความร่วมมือนำขยะมาทิ้งที่บ้านคนอื่น และทิ้งขยะลงลำคลอง
- ขยะเป็นพิษไม่มีที่ทิ้ง
- ขยะจากบ้านเช่า หอพัก ไม่มีการจัดการทิ้งเรี่ยราด
- ขยะล้นจุก ไม่ทราบที่มา มักมาในยามวิกาล

การจัดการ

- มีการทิ้งขยะ ไม่เป็นที่ เป็นทาง ไม่มีที่ทิ้งขยะ (เทศบาลไม่มาเก็บตามเวลา)
- มีขยะเปียก ขยะแห้ง (ไม่ได้คัดแยก)
- นักท่องเที่ยวตำหนิว่า “ข้างถนนมีขยะเรี่ยราดมากมาย”
- ขยะที่ขายไม่ได้ไม่มีที่เก็บ ที่ทิ้ง

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 7 ตำบลหนองผึ้ง

- เริ่มต้นที่ครัวเรือน ปรับเปลี่ยนใช้ถุงพลาสติกมาใช้ถุงผ้า ตะกร้า นำกลับมาใช้ใหม่
- นำขยะที่ย่อยสลายได้มากองรวมที่ได้ต้นไม้ ทำเป็นปุ๋ยหมัก เศษอาหารใส่ถังหมัก
- คัดแยกขยะ แห้ง เปียก อันตราย นำไปขายสร้างรายได้
- รณรงค์งดการเผาทุกชนิด
- จัดเก็บขยะให้มิดชิด ป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย
- สร้างจิตสำนึก วินัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นมา / ขอความร่วมมือคนในชุมชน
- อบรมให้ความรู้ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะเป็นศูนย์
- วางแผนการจัดเก็บของเทศบาลให้เหมาะสม ตรงเวลา
- บูรณาการแผนการจัดการขยะของชุมชน และเทศบาล (จัดหาจุดคัดแยกและที่ทิ้งขยะ) จัดตั้งธนาคารขยะ จุดทำปุ๋ยหมักในชุมชน

บ้านสันคือ หมู่ 8 ตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

มิติเชิงบวก

- การลดปริมาณขยะ
- จัดให้มีภาชนะที่รองรับการคัดแยกขยะ ได้แก่ กระดาษ ขวด/แก้ว พลาสติก
- นำใบไม้มาทำปุ๋ยหมัก

มิติเชิงลบ

- ขยะจากนอกพื้นที่มาทิ้งในหมู่บ้าน(ขยะข้ามแดน) มีรถจากถนนซูบเปอร์ไฮเวย์มาทิ้งขยะและเปลือกผลไม้
- ไม่มีวินัยในการทิ้งขยะ ทิ้งไม่เป็นที่เป็นทาง(ทั้งเด็กและผู้ใหญ่)ทิ้งลงลำคลอง

- ไม่มีการคัดแยกขยะ
- มีกลิ่นเหม็นรบกวนจากกองขยะ
- รถมาเก็บขยะไม่เป็นเวลา
- ไม่มีจุดวางถุงขยะดำ ทำให้สุนัขคุ้ยเขี่ยขยะ
- มีขยะมาวางบริเวณที่ชาวบ้านวางถุงดำ ทำให้ขยะเรื้อรา
- ร้านค้าในชุมชนไม่มีความใส่ใจเรื่องขยะ เอาถุงไว้ มีตลาดนัดในหมู่บ้านทำให้มีขยะมากขึ้น
- ใบไม้ กิ่งไม้ ไม้ที่ทิ้ง
- มีการเผาขยะ เกิดมลพิษทางอากาศ ป่วยด้วยโรคภูมิแพ้
- ขยะจากบ้านเช่า หอพัก(บางแห่ง) ไม่มีการจัดการทิ้งเรื้อรา
- นำขยะมาทิ้งหน้าบ้านคนอื่น ไม่มีความรับผิดชอบ ทิ้งเรื้อรา

ทางออกเรื่องขยะในหมู่ 8 ตำบลหนองผึ้ง

- สร้างจิตสำนึก วินัยในการทิ้งขยะให้เป็นที่ เป็นมา / ขอความร่วมมือคนในชุมชน
- จัดจุดที่วางถุงขยะสีดำในหมู่บ้าน เป็นระเบียบ ป้องกันการทิ้งขยะล้นจร
- คัดแยกขยะ แห้ง เปียก อันตราย นำไปขายสร้างรายได้ โดยจัดทำถุงสีแตกต่างกัน ตามชนิดของขยะ
- จัดรถเก็บขยะในหมู่บ้าน เก็บทุกวันไว้ที่จุดวางถุงขยะสีดำในหมู่บ้าน เพื่อง่ายต่อการเก็บถุงดำของเทศบาลให้เหมาะสม ตรงเวลาป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย
- มีมาตรการจับ ปรับ การทิ้งขยะ
- จัดทำป้ายหมักในชุมชน จากใบไม้ / กิ่งไม้
- จัดอบรมประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้เลี้ยงสุนัข เพื่อจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- การคัดแยกขยะ การจัดการขยะเป็นศูนย์ จัดตั้งธนาคารขยะ

สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น

จากการจัดเวทีการวิเคราะห์ สถานการณ์ปัญหา ขยะข้ามแดนในพื้นที่จุดเชื่อมต่อระหว่างท้องถิ่น ในพื้นที่เทศบาลตำบลยางน่อง ผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์ไว้ 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
- 2) แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
- 3) การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

1. เทศบาลตำบลหนองหอย

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
 - ประชาชนขาดความรู้ จิตสำนึกร่วม และขาดการคัดแยกขยะในครัวเรือน
 - มีขยะจากนอกพื้นที่เอามาทิ้งในพื้นที่ถนนเส้นทางสองข้างทางรถไฟตอนเช้า มีด(ขยะข้ามแดน)
 - คนต่างถิ่น แรงงานต่างด้าว (ประชากรแฝง) ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของเทศบาล ทิ้งขยะเรี่ยราด
 - การจัดเก็บของเทศบาลไม่สามารถเก็บขยะให้หมด ขยะตกค้างทำให้เหม็น
 - ประชาชนขาดจิตสำนึก เห็นแก่ตัว นำขยะไปทิ้งที่บ้านคนอื่น มักง่ายทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง
 - ประชาชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะในชุมชน
 - ขยะจากบ้านจัดสรร หอพัก และจากนักท่องเที่ยว ขาดการจัดการที่ดี
 - ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ไม่มีการจัดการขยะของตนเอง มอบภาระนี้ให้กับเทศบาลหมด
2. แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
 - มีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะ ลดปริมาณขยะตามหลัก 3R และส่งเสริมขยะทองคำ
 - มีการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือน อย่างถูกต้อง

- จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชน ที่สามารถจัดการขยะอย่าง สหวิทยาการ
- มีการบังคับใช้กฎหมาย (เทศบัญญัติ) อย่างจริงจัง
- ศึกษาดูงานของแกนนำในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่ประสบ ความสำเร็จในการจัดการขยะ
- ทุกภาคส่วนในพื้นที่ต้องร่วมมือในการจัดการขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน
- ประชุม อบรม เจ้าของสถานประกอบการ หอพัก โรงงาน ชุมนมรถ ในการ จัดการขยะของตนเอง และการสร้างเหตุรำคาญ

3. การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

- แต่ละเทศบาลให้จัดการขยะภายในพื้นที่ของตนเอง ให้มีประสิทธิภาพ การ แสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน ให้ดูส่วนขาดที่ แต่ละ เทศบาลจะช่วยกันเติมให้เกิดการจัดการขยะข้ามแดน จะเป็นการแก้ปัญหา ที่แท้จริง

2. เทศบาลตำบลไชยสถาน

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่

- ขยะมีจำนวนมากขึ้น เทศบาลมีค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะเพิ่มขึ้นแต่ละปี
- ประชาชนขาดความรู้ จิตสำนึกร่วม และขาดการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- ประชาชนทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ตามรายทาง และที่สาธารณะ
- รถเก็บขยะมาเก็บไม่ตรงเวลาที่กำหนดไว้ ทำให้ขยะตกค้างในหมู่บ้าน
- มีขยะจากนอกพื้นที่เอามาทิ้งในพื้นที่ถนนเส้นทางซูเปอร์วงแหวนตอนเข้ามิด (ขยะข้ามแดน)
- ประชาชนเผาขยะในที่โล่งในตอนกลางคืน ก่อเหตุรำคาญ
- คนต่างถิ่น แรงงานต่างด้าว (ประชากรแฝง) ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของ เทศบาล ทิ้งขยะเรี่ยราด
- เจ้าของหอพัก สถานประกอบการ จัดการขยะไม่ถูกต้อง
- ในชุมชนประชาชนมีการพลาสติกมากขึ้น และแนวโน้มมากขึ้น
- ถูขยะจากข้างนอกตำบลมาทิ้ง ในพื้นที่มากขึ้น เพราะถุงไม่ตราของ เทศบาลที่บริการให้(ขยะข้ามแดน)

- รถคู่ดลั้วม ลิ่งปฏิกูลเอามาทิ้งลงลำเหมืองในหมู่บ้าน
- 2. แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน
 - กำหนดมาตรการทางกฎหมายท้องถิ่น และบังคับใช้อย่างจริงจัง ในการนำขยะข้ามแดนมาทิ้งในพื้นที่
 - รณรงค์ การจัดเวทีชาวบ้าน ในการคัดแยกขยะ ตั้งธนาคารขยะในหมู่บ้าน
 - ประชุม อบรบ เจ้าของสถานประกอบการ หอพัก โรงงาน ชุมชมมรณ ในการจัดการขยะของตนเอง และการสร้างเหตุรำคาญ
 - ขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ลดการทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง และหยุดการเผาในที่โล่ง
 - จัดตั้งกองทุนขยะ โดยมีคณะกรรมการในการจัดการขยะในพื้นที่
 - สร้างมูลค่าให้ขยะ เช่น ขยะแลกไข่ ทำปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ การเลี้ยงไส้เดือน แยกขยะขาย
 - เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยเป็นเจ้าของในการแก้ไขปัญหา
 - เทศบาลดำเนินการจัดเก็บขยะในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ ตรงเวลา ไม่มีขยะตกค้าง
- 3. การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน
 - จัดตั้งศูนย์การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างบูรณาการในระดับอำเภอสารภี (นาร่อง)

3. เทศบาลตำบลท่าวังตาล

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
 - ไม่ใช้ถุงขยะของเทศบาลที่จัดบริการให้ หลีกเลี้ยงค่าธรรมเนียมค่าจัดเก็บขยะ
 - การจัดเก็บของเทศบาลไม่สามารถเก็บขยะให้หมด ขยะตกค้างทำให้เหม็น
 - ประชาชนเผาขยะในที่โล่ง
 - มีขยะนอกเขตเทศบาลมาทิ้งสองข้างทางถนนสายชูปเปอร์วังแหวนและช่วงเชื่อมต่อกับเขตรับผิดชอบ(ขยะข้ามแดน)

- ประชาชนขาดจิตสำนึก เห็นแก่ตัว นำขยะไปทิ้งบ้านคนอื่น มักง่ายทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง
- ไม่มีการคัดแยกขยะ ขาดความรู้คุณค่าขยะที่นำกลับมาใช้ และขายได้
- ประชาชนต่างผลักระเบิดการจัดการขยะให้เทศบาลฝ่ายเดียว
- แร่งงานต่างดาว(ประชากรแฝง)ทิ้งขยะตามสวน ข้างถนน และหอพัก
- แอบนำขยะมาทิ้งที่สาธารณะตอนกลางคืน และทิ้งลงแม่น้ำ
- ประชาชนบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะในชุมชน
- ขาดผู้นำ แก่นนำชุมชน ในการปลูกจิตสำนึกของประชาชน ในการแก้ไข ปัญหาขยะ
- ขยะจากบ้านจัดสรร หอพัก และจากนักท่องเที่ยว ขาดการจัดการที่ดี
- เจ้าของที่ดินปล่อยให้ทรุดโทรม ทำให้ประชาชนนำขยะมาทิ้ง กองเหตุนำมาขาย ให้ประชาชนใกล้เคียง

2. แนวทางแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน

- ประชาสัมพันธ์ และรณรงค์ ในการจัดการขยะอย่างจริงจัง ปลูกจิตสำนึก ให้เห็นคุณค่าของขยะ
- ทุกภาคส่วนในพื้นที่ต้องร่วมมือในการจัดการขยะในชุมชนและขยะข้ามแดน
- จัดทำโครงการให้ความรู้ ความเข้าใจ และคืนข้อมูลถึงการจัดการขยะอย่าง ครบวงจร
- เน้นการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ
- ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและเฝ้าระวังในการเผาขยะในที่โล่งในชุมชน
- จัดตั้งศูนย์ธนาคารขยะ และจัดหาเตาเผาขยะความร้อนสูงในชุมชน
- มีการบังคับใช้กฎหมาย (เทศบัญญัติ)อย่างจริงจัง
- เทศบาล ร่วมกับชุมชนตั้งเวรยามในการสอดส่องดูแลการทิ้งขยะข้ามแดน และการเผาในที่โล่ง
- ผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนประชาชนในการจัดการขยะในครัวเรือนและใน ชุมชน

- ศึกษาดูงานของแกนนำในชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ
- 3. การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
 - แต่ละเทศบาลมีการดำเนินการตั้งศูนย์คัดแยกขยะของตนเอง เพื่อนำขยะมาใช้ประโยชน์ซ้ำ และขายเป็นรายได้ของเทศบาล ก็จะลดขยะข้ามแดนได้

4. เทศบาลตำบลยางเนิ้ง

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่

- ปริมาณขยะของพื้นที่เทศบาลตำบลยางเนิ้งเพิ่มมากขึ้น
- ขยะข้ามแดนจากพ่อค้า แม่ค้า ย่านตลาดสดตอนเช้า และตอนเย็น
- ขยะทิ้งไม่เป็นที่เป็นทาง ตามที่ว่างของเอกชน สองข้างทางรถไฟ และทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง
- มีผู้ที่ไม่มีความสำคัญ มักง่าย ไม่มีการจัดการขยะที่ดี เอามาทิ้งในพื้นที่
- ขาดการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- มีคนภายนอกตำบลเอาขยะมาทิ้งในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลยางเนิ้ง (ขยะข้ามแดน)
- ไม่เอาขยะใส่ถุงดำ หรือใส่ถุงที่ไม่เหมาะสม เอามาทิ้งทำให้สุนัขคุ้ยเขี่ย
- มีการเผาขยะทั้งกลางวัน กลางคืน มีกลิ่นเหม็นทำลายสุขภาพ
- ไม่มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย อย่างจริงจัง
- ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ไม่มีการจัดการขยะของตนเอง มอบภาระนี้ให้กับเทศบาลหมด
- ถนนผ่านตำบลยางเนิ้ง เป็นทางผ่านของผู้สัญจรไปมา ทำให้มีขยะมาทิ้งในพื้นที่มาก
- ประชาชนไม่ลดการผลิตขยะ (ไม่ใช้ถุงผ้า หรือตระกร้าไปตลาด)
- เทศบาลเก็บขยะยังไม่ทั่วถึง ขยะตกค้างส่งกลิ่นเหม็น ก่อความรำคาญ
- 2. แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
 - มีการรณรงค์การคัดแยกขยะในครัวเรือน อย่างถูกต้อง

- มีจุดคัดแยกขยะในชุมชน ซึ่งทางประชาชนได้เสนอกับเทศบาล “ในวาระยามเช้า”
 - มีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญ ในการคัดแยกขยะ ลดประมาณขยะตามหลัก 3R และส่งเสริมขยะทองคำ
 - ปลุกจิตสำนึกในกลุ่มเยาวชนในการคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน ในชมรมผู้สูงอายุ
 - ชุมชนกำหนดมาตรการ ช่วยดูแลป้องกันขยะข้ามแดน ในพื้นที่
 - ลงพื้นที่ในการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ สร้างแรงจูงใจกับประชาชน ในการคัดแยกขยะ ลดการเผาในที่โล่ง
 - จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบในชุมชน ที่สามารถจัดการขยะอย่างสหวิทยาการ
 - เปิดโอกาสใช้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะในรูปแบบต่างๆ
 - จัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน ในโรงเรียน โดยการขับเคลื่อนของเยาวชนในโรงเรียน
 - เปิดเวทีให้กับภาคประชาสังคม ให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่บ้าน
- 3) การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

- เทศบาลแต่ละเทศบาล ต้องบริหารจัดการขยะของตนเองให้มีประสิทธิภาพ ก่อน หากดำเนินการไปแล้ว หากจุดไหน ขั้นตอนใหม่ ที่เป็นจุดร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะ แต่ละเทศบาลค่อยมาปรึกษาหารือร่วมกัน

5. เทศบาลตำบลดอนแก้ว

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
 - มีการจัดการขยะของตนเอง แต่ไปสร้างปัญหาให้บ้านอื่น โดยการทิ้งขยะในที่สาธารณะ
 - การหนาแน่นของประชากรมากขึ้น ขยะเศษใบไม้ กิ่งไม้ ไม้สีกิ่ง
 - รถเก็บขยะมาเก็บไม่ตรงตามกำหนด เก็บไม่ทั่วถึงทำให้ขยะตกค้าง สุนัขมาคุ้ยเขี่ย

- มีขยะจากเขตพื้นที่ตำบลท่าวังตาล มาทิ้งในเขตตำบลคอนแก้ว (ขยะข้ามแดน)
- คนทิ้งขยะไม่ปิดถุงขยะมิดชิด ทำให้ขยะกระจายยากต่อการเก็บ
- ประชาชนมักเผาขยะในที่โล่ง สร้างมลพิษทางอากาศ
- ประชาชนมักงาย ไม่มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน
- เทศบาลดำเนินการจัดเก็บขยะ แต่ไม่มีการประเมินผล และฟังความคิดเห็นของประชาชน
- คนต่างถิ่น แรงงานต่างด้าว (ประชากรแฝง) สร้างปัญหาขยะในชุมชน

2. แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน

- สร้างจิตสำนึกในการคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน ในชมรมผู้สูงอายุ และเยาวชน
- จัดตั้งธนาคารขยะ โดยมีคณะกรรมการในการจัดการขยะในพื้นที่
- จัดหาเครื่องย่อยขยะใบไม้ กิ่งไม้ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ
- จัดตั้งกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ โดยทำปุ๋ยจากเศษขยะในชุมชน โดยเทศบาลสนับสนุน
- รณรงค์ให้ประชาชนใช้ถุงที่เทศบาลบริการ ซึ่งง่ายต่อการจัดเก็บ
- รณรงค์ให้ประชาชนในหมู่บ้าน ออกมาทำความสะอาดหน้าบ้านตนเอง ในโอกาสสำคัญ ร่วมกับเทศบาล
- เทศบาลจัดเก็บขยะตรงตามวันที่กำหนด และเก็บให้หมดไม่ขยะตกค้าง
- เทศบาลแต่งตั้งคณะทำงานในการติดตามผล การดำเนินงานแก้ไข ปัญหาขยะในชุมชน
- เทศบาลจัดตั้งโรงงานคัดแยกขยะของตนเอง
- เทศบาลร่วมกับประชาชน ในการบูรณาการในการจัดการขยะอย่างครบวงจร เช่น มีรถจัดเก็บขยะ คัดแยกขยะ ก่อนนำไปทิ้งฝังกลบ

3. การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหามลพิษข้ามแดน

- เทศบาลแต่ละเทศบาล ต้องบริหารจัดการขยะของตนเองให้มีประสิทธิภาพ ก่อน หากดำเนินการไปแล้ว หากจุดไหน ขั้นตอนไหน ที่เป็นจุดร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษ แต่ละเทศบาลค่อยมาปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อร่วมกัน

- จัดตั้งศูนย์การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างบูรณาการในระดับอำเภอสารภี

6. เทศบาลตำบลหนองแฝก

1. สถานการณ์ปัญหาขยะข้ามแดนในพื้นที่
 - ประชาชนขาดจิตสำนึก เห็นแก่ตัว นำขยะไปทิ้งบ้านคนอื่น มักง่ายทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง
 - ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ไม่มีการจัดการขยะของตนเอง มอบภาระนี้ให้กับเทศบาลหมด
 - ประชาชนทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ตามรายทาง และที่สาธารณะ
 - ขยะจากข้างนอกตำบลมาทิ้งในพื้นที่มากขึ้น เพราะถุงไม่ตราของเทศบาลที่บริการให้(ขยะข้ามแดน)
 - ไม่มีการคัดแยกขยะ ขาดความรู้คุณค่าขยะที่นำกลับมาใช้ และขายได้
 - ขาดผู้นำ แกนนำชุมชน ในการปลูกจิตสำนึกของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาขยะ
 - ไม่เอาขยะใส่ถุงดำ หรือใส่ถุงที่ไม่เหมาะสม เอามาทิ้งทำให้สุนัขคุ้ยเขี่ย
 - ไม่มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย อย่างจริงจัง
 - เทศบาลจัดเก็บขยะตรงตามวันที่กำหนด และเก็บให้หมดไม่ขยะตกค้าง
 - ประชาชนมักเผาขยะในที่โล่ง สร้างมลพิษทางอากาศ
2. แนวทางแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
 - เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยเป็นเจ้าของในการแก้ไขปัญหา
 - รณรงค์ การจัดเวทีชาวบ้าน ในการคัดแยกขยะ ตั้งธนาคารขยะในหมู่บ้าน และนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ยหมักและปุ๋ยชีวภาพ
 - กำหนดมาตรการทางกฎหมายท้องถิ่น และบังคับใช้อย่างจริงจัง ในการนำขยะข้ามแดนมาทิ้งในพื้นที่
 - เทศบาลร่วมกับประชาชน ในการบูรณาการในการจัดการขยะอย่างครบวงจร เช่น มีรถจัดเก็บขยะ คัดแยกขยะ ก่อนนำไปทิ้งฝังกลบ

- ปลุกจิตสำนึกในกลุ่มเยาวชนในการคัดแยกขยะในครัวเรือน และนำเสนอในเวทีประชาคมหมู่บ้าน
- 3. การบูรณาการ ระหว่างพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาขยะข้ามแดน
 - การบูรณาการของเครือข่ายเทศบาลได้ แต่ละเทศบาลจะต้องมีรูปแบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ของตนเองที่มีประสิทธิภาพ แล้วจึงร่วมกันแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ให้ดูส่วนขาดที่แต่ละเทศบาลจะช่วยกันเติมให้เกิดการจัดการขยะข้ามแดน จะเป็นการบูรณาการและแก้ปัญหามลพิษข้ามแดนที่แท้จริง

ประวัติผู้วิจัยและคณะ

1) นายรักษันรินทร์ แก้วมีศรี

หัวหน้าโครงการ

ตำแหน่ง รก.ผอ.กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (นักวิชาการสุขาภิบาล 7ว.)

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

- นักวิจัยสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

รหัส 45-12-0130

- ผู้ประสานงานโครงการพัฒนาทางสังคมและการศึกษา

การศึกษา

- ปกศ. เจ้าพนักงานสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2528

- สาธารณสุขศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2533

- เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2535

- ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการศึกษานอกระบบ)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2537

- mini MBA (UTCC in Marketing) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
กรุงเทพฯ พ.ศ. 2541

ประสบการณ์ผลงานวิจัย

1. วิเคราะห์รูปแบบการให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อ HIV และ AIDS ใน
องค์การต่าง ๆ ของภาครัฐและเอกชน, 2537.
2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสุขศึกษาในชุมชน
ชนบท, 2538. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. การคงสภาพของหมู่บ้าน บรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2539.
4. สภาวะสุขภาพอนามัยของประชากรชาวไทยบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่,
สนับสนุนทุนวิจัย สำนักงานนโยบายและแผน กระทรวงสาธารณสุข, 2540.

5. แนวทางจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนใน ชุมชนแออัด สนับสนุนทุนวิจัย กระทรวงศึกษาธิการ ,2541.
6. กระบวนการพัฒนาองค์กรชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดบนพื้นที่สูง สนับสนุนทุนวิจัย UNICEF,2541.
7. การจัดการศึกษาเพื่อปกป้องสิทธิเด็ก : กรณีพ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ สนับสนุนทุนวิจัย UNICEF,2541.
8. แนวทางพัฒนาสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม สนับสนุนทุนวิจัยองค์การบริหารส่วนตำบลวังม่วง,2545.
(รางวัลชนะเลิศอันดับ 3 ผลงานวิชาการดีเด่น โครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานีอนามัย ประจำปี 2546)
9. ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการรองรับการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนทุนวิจัยสำนักงานสนับสนุนและพัฒนากการกระจายอำนาจด้านสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2545.
10. การประเมินการจัดทำและใช้หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนชุมชนบนพื้นที่สูง สนับสนุนทุนวิจัยกระทรวงศึกษาธิการ,2546.
11. แนวทางการส่งเสริมประชาสังคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน สนับสนุนทุนวิจัยจาก สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) , 2547.
(รางวัลชนะเลิศยอดเยี่ยม กลยุทธ์การแก้ไขปัญหาวิกฤติสังคมไทย จากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์)
12. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการชักนำสู่การเป็นผู้ค้ายาบ้ารายย่อย กรณีผู้เข้าร่วมโครงการทำความดีเพื่อแผ่นดิน จังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนการวิจัยจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อเอา ชนะยาเสพติดจังหวัด เชียงใหม่. , 2547.
13. การสร้างเสริมสุขภาพตนเองในการป้องกันและควบคุมภาวะเสี่ยงจากโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงของประชาชน สนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ,2548.

14. เครือข่ายชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สนับสนุนทุนวิจัย สำนักงาน ปปส., 2549.
15. เครือข่ายการเรียนรู้ในการค้นหาผู้มีสุขภาพดี เพื่อขยายผลในชุมชน สนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ,2549.
16. การสร้างเสริมสุขภาพแบบพหุลักษณะของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล : กรณีชมรมผู้สูงอายุตำบลยางเนิ้ง งบประมาณแผ่นดิน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสารภี , 2549.
17. การประเมินโครงการสร้างเสริมความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สนับสนุนทุนวิจัยจากมูลนิธิภูมิพลังชุมชนไทย สาขาภาคเหนือ และ สำนักงาน ปปส. ภาค 5 ,2550.
18. รูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในเด็กก่อนวัยเรียนอย่างบูรณาการ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) , 2550.
19. กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในแอลกอฮอล์ของประชาชน สนับสนุนทุนวิจัยจาก กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข,2550.
(รางวัลชนะเลิศอันดับ 3 ผลงานนวัตกรรมด้านสุขภาพ สาขางานวิจัย การประกวดนวัตกรรมสุขภาพ ของสาธารณสุขเขต 15ประจำปี 2551)
20. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพผู้ป่วยเบาหวานแบบองค์รวม ทุนสนับสนุนจาก สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.),2551.
21. วัฒนธรรมย่อยและกลไกการมีส่วนร่วมของเครือข่ายกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกสถานศึกษาในพื้นที่ชุมชนเมืองและพื้นที่เสี่ยงเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สนับสนุนทุนวิจัยจากมูลนิธิภูมิพลังไทย สาขาภาคเหนือตอนบน และ สำนักงาน ปปส. ภาค 5, 2551.
22. การประเมินโครงการชุมชนต้นแบบไม่บริโภคอาหารดิบ ของตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ,2552.

23. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เยาวชนจิตอาสา ในการเสริมสร้างสุขภาวะของ
ผู้สูงอายุและผู้พิการในชุมชน สนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2553.
24. เครือข่ายการเรียนรู้ในการสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน
สนับสนุนทุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
(สสส.), 2554

ผลงานวิชาการ

- คู่มือการแก้ไขปัญหายาเสพติดขององค์กรชุมชน
- การขับเคลื่อนประชาคมตำบลด้านสุขภาพ... เลี้ยวหนึ่งของ
ประสบการณ์

2) ผศ.ดร.เพ็ชรี ฐิตะวิเชตร

ทีมวิจัย

การศึกษา

- ศึกษาศาสตร์บัณฑิต(สาขาการสอนภาษาอังกฤษ)เกียรตินิยมอันดับ1
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ดุษฎีบัณฑิตธุรกิจศึกษา(การบริหารจัดการและการฝึกอบรมองค์กร
ไทย) มหาวิทยาลัย Queensland University of Technology: QUT
เมืองบริสเบน ประเทศออสเตรเลีย

การทำงาน

- อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารธุรกิจ ภาควิชาอาชีวศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- รองคณบดีวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อาจารย์พิเศษ ตำแหน่ง Visiting Professor ศูนย์วิจัยเพื่อความ
ร่วมมือนานาชาติด้านการศึกษา CICE มหาวิทยาลัย Hiroshima
ประเทศญี่ปุ่น

- Research Fellow ที่ Graduate School of International Development มหาวิทยาลัยโกเบ ประเทศญี่ปุ่น วิจัยเรื่องนโยบายการจัดการสังคมผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

ประสบการณ์ในการวิจัย

1. สภาพการดำเนินการสร้างตลาดชุมชนอำเภอเชียงดาว ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 2548
2. ความสำคัญของการศึกษาระดับปริญญาตรีต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์
3. การหนุนเสริมครูและนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา 34 เชียงใหม่ ด้านการทำงานข้ามวัฒนธรรมเพื่อเตรียมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและนานาชาติ

ผลงานวิชาการ

- โปรแกรมการจัดการและการบริหารทรัพยากรมนุษย์
- การเรียนรู้ลักษณะการจัดการ: การจัดการข้ามวัฒนธรรม
- เทคนิคการจัดฝึกอบรมและการประชุม

3) นายธรรมศักดิ์ พุดทอง

ทีมวิจัย

ตำแหน่ง ปลัดเทศบาลตำบลหนองผึ้ง เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

การศึกษา

รัฐศาสตร์บัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประสบการณ์ในการวิจัย

โครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน

ผลงานวิชาการ -

4) นางสาวปิ่นพัฒน คำต๋อย ทีมวิจัย

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน ระดับ 5
กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

การศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล
(สาธารณสุขศาสตร์)
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์ในการวิจัย

ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการประเมิน
ติดตามการใช้ยา AZT ในผู้ป่วยเอดส์
ในจังหวัดเชียงใหม่

ผลงานวิชาการ -

5) นายเปรมรวิทย์ เสนาฤทธิ์ ทีมวิจัย

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานส่งเสริมสุขภาพ ระดับ 4
กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

การศึกษา

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประสบการณ์ในการวิจัย -

ผลงานวิชาการ -

ที่ พิเศษ /ว.๒๕๕๖

เทศบาลตำบลหนองผึ้ง

ต.หนองผึ้ง อ.สารภี ชม. ๕๐๑๔๐

๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ส่งรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน ๓ เล่ม

ตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายชุมชนและสังคม ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย เรื่อง “การจัดการขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่เขตเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” โดยมี นายธวัช ดุ้ยแสน นายกเทศมนตรีตำบลหนองผึ้ง เป็นผู้รับทุน โดยมีข้าพเจ้า นายรักษณรินทร แก้วมีศรี เป็น หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน ซึ่งโครงการดังกล่าวมีระยะเวลาในการดำเนินการของการวิจัย ตามในสัญญาเลขที่ RDG5440034 ไม่เกิน ๑ ปี ระหว่าง วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๔ ถึงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๕ นั้น

จากการดำเนินการของการวิจัยดังกล่าว ได้ดำเนินการตามแผนการศึกษาวิจัย โดยโครงการได้เสร็จสมบูรณ์ตามกระบวนการวิจัย ในวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๕ และทางโครงการได้เข้าร่วมนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุม ๑ ชั้น ๑๔สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) พร้อมส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ให้กับศูนย์ส่งเสริมและประสานงานการวิจัยเพื่อการปกครองตนเองของท้องถิ่น (สปวท.) เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากที่ได้รับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากการนำเสนอรายงานความก้าวหน้า และการประเมินรายงานฉบับสมบูรณ์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวีดา กมลเวช จึงได้กลับดำเนินการแก้ไข ตามข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นทุกประการ เพื่อให้ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ออก มาอย่างสมบูรณ์ แต่ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทางผู้รับทุนได้รับการท้วงติงทั้งจาก สปวท. และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ถึงความล่าช้าในการส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผู้รับทุนขอชี้แจงให้กับผู้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ดังนี้

๑) ผู้รับทุนได้เข้าร่วมนำเสนอความก้าวหน้า ในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕ พร้อมส่งร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ ให้ สปวท. ในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อประเมินรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยผู้รับทุนได้รับการตอบกลับทางอีเมลจาก สปวท. ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทวีดา กมลเวช (เอกสารลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๖) ซึ่งส่งมาให้ในวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖ แต่ผู้วิจัยได้เข้ามาเช็คอีเมลของตัวเอง ในสัปดาห์ต่อมา จากระยะเวลาที่ผู้รับทุนได้ส่งร่างรายงาน และได้รับผลการประเมินรายงาน ซึ่งเป็นเวลานานจึงมีส่วนทำให้รายงานฉบับสมบูรณ์ล่าช้า เพราะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขรายงานดังกล่าว

๒) ช่วงวันที่ ๔ – ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ผู้วิจัยได้เข้ามางานราชการที่กรุงเทพมหานคร จึงมีส่วนทำให้รายงานฉบับสมบูรณ์ล่าช้า

๓) หลังจากที่ผู้วิจัยเองได้ส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ฉบับแก้ไขปรับปรุง ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖ ให้ทาง สปวท. เพื่อรายงานให้กับ สกว. หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รับอีเมลจาก คุณเบญญาภา มารินทร์ เจ้าหน้าที่สนับสนุนโครงการ ฝ่าย 4 ชุมชนและสังคม ลงวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖ ซึ่งเรียน อ.สุรัสวดี และ อ.ทวีดา ถึงการแก้ไขการเขียนรายงานของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้รื้อข้อคิดเห็นเพิ่มเติม และทราบภายหลังจาก สปวท. ให้ดำเนินการปรับปรุงตามที่ คุณเบญญาภา แจ้งมา ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการโดยการอ่านใหม่ทั้งหมดที่ตนเองได้เขียนรายงาน เพื่อทำความเข้าใจและตรวจเช็คข้อมูลทั้งหมดอีกครั้ง จึงขอรายงานให้ทาง สปวท. และ สกว. ว่าโครงการได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดไว้ ๓ ข้อ คือ

๑) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการเกิดปัญหาขยะข้ามแดน ตั้งแต่สถานการณ์ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ฯลฯ (ในรายงานหน้า ๑๑๑ – ๑๔๑)

๒) เพื่อศึกษาทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนบนฐานการมีส่วนร่วม ของชุมชน ท้องถิ่น ระหว่างท้องถิ่น และการดำเนินการกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ (ในรายงานหน้า ๑๔๒ – ๑๔๒)

๓) เพื่อศึกษาผลการดำเนินการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ โดยดูการเปลี่ยนแปลงหลังจากทดลองรูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดน (ในรายงานหน้า ๑๔๒ – ๑๔๖)

รวมทั้งการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ในบทที่ ๕ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุง แก้ไขอีกครั้งเพื่อตอบโจทย์การวิจัยให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะผลได้จากโครงการ (Outputs)

๑) ได้รูปแบบการจัดการปัญหาขยะข้ามแดนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่ ในกระบวนการ ๕ ขั้นตอนใน การจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่ในระดับท้องถิ่น บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีความร่วมมือ

2) เครือข่ายและกลไกการทำงานร่วมกันในการจัดการ ปัญหาขยะข้ามแดนระดับ อำเภอ ตำบล ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมตาม ปัจจัยเงื่อนไขแต่ละพื้นที่จะเอื้ออำนวย

3) เทศบาลตำบลหนองผึ้ง และเทศบาลภาคีใกล้เคียง และชุมชนให้ความสำคัญกับการ จัดฐานข้อมูลระดับตำบล ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อสนับสนุนการจัดการตนเองของ ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น

4) สร้างการเรียนรู้และปรับกระบวนการทัศนสุขภาพองค์รวม และปรับบทบาททำงานของ เทศบาล โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้อง เน้นสนับสนุนและประสานภาคี ความร่วมมือในการ จัดการ ปัญหาขยะข้ามแดน

จากผลได้รับจากโครงการ ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ นำเสนอในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ แล้ว จากการที่ผู้รับทุนแจ้งให้ทางผู้สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ก็เพื่อให้ทราบว่าผู้รับทุนไม่ได้นิ่งนอน ใจ และกระทำการใดๆให้ล่าช้า แต่ด้วยการสื่อสารที่ผิดพลาดระหว่างกัน จึงอยากชี้แจงมาให้ ทราบ พร้อมทั้งส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ฉบับแก้ไขปรับปรุง ครั้งที่ ๓ มาพร้อมหนังสือฉบับนี้ แล้ว หวังว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและให้การสนับสนุนด้วยดีในโอกาสต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายรักษันรินทร์ แก้วมีศรี)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน